STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06712

DI HUPE NAKHT

Morris Gisnet

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

די חופּה נאַכט

ערצעהלונגען
און סקיצען

פון

מאָריס גיסנעט

אַרויסגעגעבען פון
פאַרלאַג אידיש לעבן
334 איסט 15טע סטריט
ניו יאָרק, 1927.

COPYRIGHT 1927
BY
MORRIS GISNET

טריאָמף פרעס, יוניאָן פרינטערס, 284 54 קאַנאַל סטריט, ניו יאָרק.

טאַטע־מאַמע אַ מתּנה.

אינהאַלט פון בוך

איינלייטונג — — — — — — — — — — — — 7

פון ליעבע און לעבען:

די חופּה-נאַכט — — — — — — — — — — — — — — 25
די גאַסען פרוי — — — — — — — — — — — — — — 38
יוגענד ליעבע — — — — — — — — — — — — — — 42
וועלכער? — — — — — — — — — — — — — — — 59
די ערגסטע טאָכטער — — — — — — — — — — — — 64
חרטה — — — — — — — — — — — — — — — — — 74
שוין בעסער טויט — — — — — — — — — — — — — 78
שפּעט ביי נאַכט — — — — — — — — — — — — — — 94
אין שאָטען פון אַלטען עפּעלבוים — — — — — — — — 98
זי ליעבט איהם נאָך — — — — — — — — — — — — 106
די אַלמנה מיט דעם יתומ'ל — — — — — — — — — — 110
גסיסה — — — — — — — — — — — — — — — — — 116
אַ גוטער שידוך — — — — — — — — — — — — — — 119
די סוקסעסעפולע פאַרשטעלונג — — — — — — — — — 129
מיסטער פּעמפּיקס פּרינציפּען — — — — — — — — — — 132
דער פאַרליעבטער — — — — — — — — — — — — — 141
מיסעס בינסקים תפלה — — — — — — — — — — — 147
חנה'ס עראינערונג — — — — — — — — — — — — 157
דזשעני'ס געבורט-טאָג פּאַרטי — — — — — — — — — 160
דער אַלטער צייטונגס-פּעדלער — — — — — — — — — 166
אַ טויט-פאַל אין אַ טענעמענט — — — — — — — — — 170

א פריה־מאָרגען ביי מיסעם קליאצקין — — — — — — — — — — — 175
דער איטאַליענישער מילך־מאַן — — — — — — — — — — — — 179

הומאָרעסקען:

דער ריעל־עסטייטניק — — — — — — — — — — — — — — 185
דאָקטאָר קוזליק — — — — — — — — — — — — — — — — 191
דער דענטיסט — — — — — — — — — — — — — — — — 196
דער לאַנדרימען — — — — — — — — — — — — — — — 200
דער גליקליכער סטרייקער — — — — — — — — — — — — — 205
אונזער דזשעניטאָר — — — — — — — — — — — — — — 208
דער שפראַכען קענער — — — — — — — — — — — — — — 211
עני, פעני און בעני — — — — — — — — — — — — — — 217

פון דער אַלטער היים:

מעות חטים — — — — — — — — — — — — — — — — — 223
נגיד׳ישער יושר — — — — — — — — — — — — — — — 233
ר׳ בעריל — — — — — — — — — — — — — — — — — — 239
קצבה — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 246

איינלייטונג

די ערשטע ערצעהלונג, „די חופה נאכט", האב איך אנגעשריבען אין יאהר 1910, אבער זי איז קיינמאל ניט געדרוקט געווארען. מיט אט דער אויסנאמע און אויך מיט דער אויסנאמע פון די ערצעהלונגען „יוגענד־ליעבע" און „מיסעם בינסקי'ס תפלה", וועלכע זיינען איבערזעצונגען פון מיינע ערצעהלונגען אין ענגליש, וועלכע איך האב געשריבען אין 1912 און זיינען געדרוקט געווען אין דער אונטערגעגאנגענער סאציאליסטישער צייטונג „דהי קאלל", האב איך די אלע איבעריגע ערצעהלונגען אין דער זאמלונג געשריבען צווישען די יאהרען 1902 — 1907. מעהרערע פון זיי זיינען געדרוקט געווען אין „פארווערטס", עטליכע אין דער „פרייער ארבייטער שטימע" און א פאר אין דעם „צייט־גייסט", א וואכענשריפט וואס דער „פארווערטס" האט דאן ארויסגעגעבען.

עס איז מיר אונמעגליך אין עטליכע ווערטער צו ערקלעהרען, פאר וואס איך האב די אלע זאכען ניט געלאזט דרוקען אין א בוך־פארם ביז יעצט, אדער פאר וואס איך טהו דאס ערשט אצינד, איבער צוואנציג יאהר צייט וואס זיי זיינען געשריבען און געדרוקט געווארען. פיליכט וועלען די פאלגענדע ווערטער עס קלאהרער מאכען פאר דעם לעזער:

עס איז שפעט ביינאכט.

איך זיץ אין דעם פריוואט־צימער פון מיין „לאא־אפיס", אויפ'ן זעקסטען פלאר פון א מאדערנער הויכער געביידע אויף בראדוויי און טיימס סקווער. איך האב נאר וואס געענדיגט לעזען די „פרוף" פון די ערצעהלונגען, אין דער ארדנונג ווי זיי זיינען אראנזשירט אין דעם בוך. מיעד און ערשעפט פון דער עקסטרא ארבייט, נאך א ביזי־

טאָג פון פּראָפעסיאָנעלער בעשעפטיגונג, האָב איך זיך אוועקגעזעצט אין אַ ווייכען פאָטעל ביים אָפענעם פענסטער און האָב צוגעמאַכט די אויגען אויף אַ פּאָר מינוט כדי זיך אויסצורוהען. אין דער שטילקייט פון צימער דרינגט אריין דער אָפּקלאַנג פון פיעלע מענשען־טריט און מענשליכע שטימען פון בראָדוויי און דער 42־טער סטריט. עס קלינגען אָפּ די קלאַנגען פון בראָדווייער קאַר־בעלס און דאָס בלאָזען און „האָנק" „האָנק" פון די אָטאָמאָביל האָרנס. פון דער זעקסטער עווניו טראָגט זיך צו דאָס טעמפּע גערויש פון אייזערנע רעדער פון די וואַגאָנען וואָס לויפען אַרויף און אַראָפּ די רעלסען פון דער הויכבאַהן. דאָס ווערט פּלוצים איבערגעריסען פון אַ לאַנגען גרילצענדיגען פייף פון אַ פייער־פּאַטרול, וואָס לויפט ערגעץ צו אַ פייער, און נאַכהער הערט זיך דער „דינג, דינג, דינג" פון אַן אַמבולאַנס, וועלכער לויפט נאָך דעם פייער־פּאַטרול.

די גרויסע שטאָדט ניו יאָרק קען ניט רוהען אפילו שפּעט ביי־נאַכט.

דער טומעל און גערויש קענען אָבער ניט פערטרייבען פון מיין זכרון דאָס בילד פון דעם קליינעם שטעדטעל „בריטשאַן", מיט איהרע ניט־גלייכע, בלאָטיגע גאַסען, קלענערע און גרעסערע הייזלעך, וואָס די לעצטע ערצעהלונג, „קצבה", האָט ביי מיר אַרויסגערופען. אין בריטשאַן און אין אַ דערבייאיגער שטעדטעל, ליפּקאַן (וואו „נגיד־ישער יושר" קומט פאָר), ביידע אין בעסאַראַביע, וואָס געהערט איצט צו רומעניען, האָב איך פערבראַכט מיין קינדהייט, ביז אין עלטער פון פופצעהן יאָהר.

איך דערמאָן זיך, אַז ווען איך בין נאָך גאָר אַ קליין אינגעלע געווען, און מיינע עלטערן האָבען זיך צוליעב פּרנסה איבערגעצויגען פון בריטשאַן קיין ליפּקאַן, איז אויף מאָרגען צו אונז געקומען דער אָרטיגער רב אָפּגעבען מיין פאָטער „שלום עליכם". איך בין גע־שטאַנען נעבען מיין פאָטער און דער שעהנער, אַלטער איד מיט דער גרויסער ברייט־צושפּרייטער באָרד האָט מיר אויך געגעבען „שלום־

עליכם״. האלטענדיג מיין הענטעל איז זיין האנד און אריינקוקענדיג מיר אין די אויגען אריין האט ער זיך אפגערופען צו מיין פאטער: „פון זיינע אויגען שיינט ניט קיין יראת שמים ניט ארויס״. איך האב דעמאלט זיכער קיין בעגריף ניט געהאט וואס „יראת שמים״ מיינט, איך האב אבער פערשטאנען, אז קיין קאמפלימענט האט מיר דער רב ניט געמאכט. מיין גזיזכט האט דאס אפשר געציינט און מיין פאטער האט מיך פארענטפערט. „ער איז זעהר אן עהרליך קינד״, האט ער דעם רב אינפארמירט. „ער האט א גוט הארץ, א וואויל קעפעלע און לערנט זיך גוט״.

יא, איך האב זיך דעמאלט ווירקליך גוט געלערענט. צוערשט די געוויינליכט אידישע לימודים ביים שטאדטישען מלמד ר׳ שמעון בענדעט, וועמען דער צונאמען „באנדיט״, וואס די תלמידים האבען איהם נגעגעבען, האט זיך בעסער געפאסט. שפעטער מיט א פאר יאהר, ווען מיין פאטער האט זיין שטעלע פארלארען און האט פאר מיר ניט געקענט צאהלען קיין שכר־לימוד, האב איך געקראגען אומ־זיסטיגע אונטערריכט אין אידיש און העברעאיש פון יהודה שטיינ־בערג, דער בעוואוסטער פערשטארבענער אידיש און העברעאישער שרייבער און פון זיין ברודער ישראל שטיינבערג, וועלכע זיינען דאן ביידע געווען משכילים, כאטש זיי שטאמען פון א חסידיש׳ע פאמיליע.

דאס עהרליך קינד איז געוואקסען און דאס גוטע הארץ מיט׳ן וואוילען קאפ האבען געגארט און געדורשט נאך מעהר קענטעניש, מעהר וויסען, אבער ארימקייט און נויט זיינען איהם אין וועג געשטא־נען. איך געדענק, ווי שווער איך האב געטרייט אריינצוטרעטען אין דער ליפקאנער „נאראדנאיע אוטשילישטשע״ (פאלק שולע) און מען האט מיך ניט געוואלט אריינגעהמען, ווייל איך האב ניט געקענט צושטעלען קיין מעטריקעס (געבורטשיין) אין צייט. אויף מיין ברית, וואס מיין זיידע האט געפראוועט, ווייל מיין פאטער איז נאך דאמאלס געווען אויף קעסט, האט זיך דער קאזיאנער ראבינער אנגע׳שכור׳ט און מיין געבורט ניט פערשריבען אין שטאדטישען פנקס. אויפ׳ן 15טען יאהר האב איך זיך אוועקגעלאזען קיין קאמענעץ־פאדאלסק אפצוגעבען

עקזאַמען פאַר אַריינטריט אין דער דאָרטיגער גימנאַזיע. דאָרט האָט מען מיך אויך ניט צוגעלאָזט. איך האָב זיך אַ שטיקעל צייט אַרומגעוואָלגערט אין קאָמענעץ, איינפאַך געבעטעלט, ניט געטאָגט דאָרט וואו איך האָב געגעכטיגט. שפּעטער האָב איך זיך אָוועקגעלאָזען קיין אַמעריקאַ מיט אַ פערמעגען פון אַכט רובעל מיט פערציג קאָפּיקעס. מיין באַגאַזש איז בעשטאַנען פון אַ גוט האַרץ פול מיט יאוש און פערצווייפלונג, און אַ וואוילער קאָפּ, אין וועלכען עס האָבען זיך שוין געטומעלט אונצעהליגע פראַגען וועגען דעם לעבען און וועגען דער געזעלשאַפטליכער אָרדנונג. אָבער „יראת שמים" האָב איך שוין דאָן אין מיין באַגאַזש זיכער ניט געהאַט.

ניט איצט איז די צייט און ניט דאָ איז דער פּלאַץ צו בעשרייבען מיין רייזע קיין אַמעריקע. איך גלויב קוים, אויב איך וועל דאָס אַמאָל קענען דערוויייזען. אָבער איך געדענק, אַז איך בין געקומען קיין ניו יאָרק אין פריהלינג פון 1896טען יאָהר. איך צווייפעל שטאַרק, צו דער אויסדרוק „געקומען קיין ניו יאָרק" איז דער ריכטיגער. פאַר אַ זעהר לאַנגער, לאַנגער צייט האָב איך ניו יאָרק ניט געזעהן און האָב דערפון גאָרניט געוואוסט. עס וואָלט געווען ריכטיגער, ווען איך זאָל זאָגען, אַז איך בין געקומען קיין דיוויזשאָן סטריט, וואו איך בין געשלאָפען די ערשטע נאַכט. אַז איך בין געקומען קיין דילענסי סטריט, קיין סאַפאָלק סטריט, קיין קלינטאָן סטריט, וואו איך האָב דערנאָך געוואוינט ביי פערשידענע מיסעסען; אַז איך בין געקומען קיין רידזש סטריט, קיין פיט סטריט, קיין אַטאָרני סטריט, וואו די שעפּער אין וועלכע איך האָב דאָן געאַרבייט האָבען זיך געפונען אין „יאַרד" הייזער. אַז איך בין דאָן געקומען קיין איסט בראָדוויי, וואו די אידישרוסישע אינטעליגענץ האָט זיך קאָנצענטרירט און וואו עס האָט זיך געפונען, און געפינט זיך נאָך איצט, דער „עדיוקיישאָנאַל אַליינס". מיט איין וואָרט, איך בין אַזוי ווי אַריינגעפאַלען און אויף אַ זעהר לאַנגער צייט אַזוי ווי פארשלונגען געוואָרען אין דער אידישער גאַס פון דער דאַמאָלסדיגער איסט-סייד, וועלכע איז געלעגען צווישען דער בויערי און איסט ריווער, צווישען הויסטאָן סטריט און וואָטער סטריט.

איך געדענק גאנץ גוט אט די דאמאלסדיגע אידישע גאס, וואו עס האבען זיך געפלאדזשעט אונצעהלבארע אנקעל מאזעסעס (זעה שלום אש׳ס „אנקעל מאזעס“), וועלכע האבען אראפגעבראכט און אריינגענומען אין זייערע שעפער זייערע לאנדסלייט און קרובים, יונגע און אלטע, און האבען זיי אומערבארעמליך עקספלואטירט; און פיעלע „פעמפיקס“, וואס ביי זיי איז גראד געווען א פרינציפ קיין גרינע לאנדסלייט ניט אריינצונעהעמען אין זייערע שעפער, וועלכע זיי האבען אבער אויס פרינציפ געהאלטען אפען טאג און נאכט, כדי די ארבייטער זאלען קענען אריינקומען צו דער ארבייט פארטאג און ארבייטען ביז שפעט אין דער נאכט פאר א מיזעראבלען לוין (זעה די ערצעהלונג „פעמפיקס פרינציפען“ אין דעם בוך). איך געדענק גאנץ גוט די דאזיגע אידישע גאס, אויף וועלכע פימפס און קאדעטען האבען פראנק און פריי אנגעפירט דעם ווייסען שקלאפען האנדעל, און וואו פרויען און מיידלאך האבען פון די אפענע פענסטער פון סטופען און אויף טראטוארען אנגעבאטען זייער ליב צו יעדען פערבייגעהער. איך געדענק גאנץ גוט די דאמאלסדיגע אידישע גאס, וועלכע איז פאקטיש פאליטיש רעגירט געווארען פון די אנהענגער פון „סילווער דאלאר“ סמיטה׳ס סאלון אויף עסעקס סטריט *) און א אידישער רעפובליקאנער פאליטישען מיט׳ן נאמען טשאלי אדלער איז געווען דער כלל-טוער און גואל הדם.

אבער איך געדענק אויך גאנץ גוט, אז שוין דאן, אין אט דער גראב-מאטעריעלער און טיעף פארזונקענער, אונמאראלישער אידישער גאס, איז אויך געווען א הויך-גייסטיגער און א טיף-פרינציפיעל-בעזעלטער אידעאליזם. אין גאר פיעלע ווינקעלאך האבען שוין געשפראצט און עס האבען זיך צובליהט די ערשטע דינענקע גרעזעלאך און בלעטעלאך פון א אידישער ארבייטער און סאציאליסטישער באוועגונג און עס זיינען שוין געלעגט געווארען פונדאמענטען פאר א

*) מען האט איהם אזוי גערופען, ווייל אין יעדען שטיין פון פלאר פון דעם סאלון איז געווען איינגעפאסט אן אמעריקאנער דאלאר, און דארט פלעגן זיך פערזאמלען די טאמאני פאליטישענס פון דיסטריקט.

אידישער ליטעראַטור און פון דעם בעסערן אידישען טעאַטער. אַז, ווי איך האָב דאָן ליעב געהאַט אַט די אידעאַליסטישע זייט פון דער אידישער גאַס, אויף וועלכער עס האָבען שוין אַגיטירט און פּראָפּאַגאַנדירט פיליפּ קראַנץ, מאָרים ווינטשעווסקי, אַב. קאַהאַן, מאיר לאָנדאָן. די „ארבייטער צייטונג" און „אַבענד בלאַט" האָבען נאָך דאָן עקזיסטירט און באַלד האָט דער „פאָרווערטס" אָנגעהויבען צו ערשיינען. איך האָב ליעב געהאַט די אידישע גאַס מיט דער רוסישער אינטעליגענציאַ, מיט דער רוסישער סטודענטען געזעלשאַפט, וועלכע פלעגט אָפט אָפּהאַלטען לעקציעס אין דער רוסישער שפּראַך, מיט דער נאָך גאָר־יונגינקער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי, פון וועלכער דזשעק פּענקין איז געוואָרען דער יעהרליכער קאַנדידאַט פאַר אַסעמבלי פון אַכטען אַסעמבלי דיסטריקט אויף דער איסט־סייד.

איך מאַך צו מיינע אויגען און איך פּרוביר צוריקצוברענגען אין מיין זכרון יענע צייט און די אומשטענדען אונטער וועלכע איך האָב געלעבט. מיין פּערזענליכע לאַגע איז געווען זעהר אַ ביטערע. איך בין געווען אַ גרינער. יונג און ניט שטאַרק געזונד. איך האָב דאָ געפונען אַ לאַנדסמאַן, וועלכער האָט מיך אַריינגענומען אין זיין שאַפּ אין אַ „יאַרד"־הויז אין רידזש סטריט, דאָרט צו אַרבייטען פיער וואָכען אומזיסט, זיך אויסצולערנען אַ טרייד. ער האָט דאָס מיר אַ „שאָו" געגעבען, ווייל ער האָט געדענקט מיין פאַמיליע פון דערהיים און האָט געוואוסט, אַז איך בין אַ טאַטענס אַ קינד. די אַרבייט, אפילו ווען איך האָב זיך שוין געהאַט אויסגעלערענט, איז געווען זעהר אַ שווערע און די שטונדען זעהר לאַנגע און דאָס פּערדינסט מיזעראַבל קליין. און פון דער היים, פון טאַטע־מאַמע, זיינען אַלע מאָל געקומען ביטערע קלאָג־בריעף: די צייט איז שלעכט, פּרנסה איז ניטאָ און די עלטערן מיט די שוועסטער און ברידער הונגערן. מיר אַליין איז דאָ זעהר שווער געווען זיך צו צוגעוואוינען צו דעם עלענדען לעבען, צו די אַמעריקאַנער מיסעסען מיט די אויפשטעל־בעטלאַך אין אַ קיטשען ערגעץ אויף סאַפאָלק סטריט אָדער קלינטאָן סטריט, פאַר דריי דאָלאַר אַ מאָנאַט מיט אַ „ראָל" און אַ גלאָז קאַפּע אויף ברעק־

פעסט, און צו די ביליגע איסט־סיידער רעסטאָראַנען, וואו מען האָט דאָן געקראָגען פאַר אַכט אָדער פאַר צעהן סענט א דינער מיט א גרויסע גלאָז געפאַרבטע סאָדאַ־וואסער אַלס צוגאָב. עס איז מיר נאָך שווערער געווען זיך צוצוגעוואוינען צו דער פאַרפעסטעטער לופט אין שאָפּ און צו די שווערע אַרבייטס־בעדינגונגען. פונדעסטוועגען האָב איך אין די ביזי־סעזאָנען געאַרבייט זעהר שווער, ממש איבער די כחות, און האָב געשפּאָרט קישקע־געלט און אַהיים געשיקט. און ווען עס איז געוואָרען סלעק, האָב איך אַליין געהונדערט און נישט איינמאָל האָט מיך א מיסעס געמאַכט צו מופּען פון דעם אויפשטעל בעטעל, ווייל איך האָב ניט געהאט צו בעצאָהלען די דריי דאָלאַר פאַר דעם מאָנאַט לאָזשי. און סיי ווען איך האָב געאַרבייט און אויך ווען איך האָב ניט געאַרבייט האָט מיך אַלץ געצויגען צו איסט בראָדוויי, צו דעם עדיוקיישאָנאַל עליינס, צו די לעקציעס פון דער רוסישער סטו־דענטען־געזעלשאַפט. איך האָב זיך געוואָלט לערנען די ענגלישע שפּראַך, און ווען איך האָב נאָר געהאט צייט, איבערהויפּט ווען ס'איז געווען סלעק, בין איך געגאַנגען אין נאַכט־סקול, צו מיטינגען, צו לעקציעס, און די גאַנצע טעג פלעג איך פערברענגען אין דער לייברערי פון עדיוקיישאַנאַל אַלייענס און האָב געלעזען וואָס און וויפיעל איך האָב געקענט. און אַזוי ווי איך האָב גאַנץ גוט געקענט די אידישע שפּראַך, האָב איך אָנגעפאַנגען צו טינטלען און צו שרייבען פערשידענע ערצעהלונגען, אָבער כמעט אַלעס וואָס איך האָב דאַן אָנגעשריבען איז מיר אַליין ניט געפעלען געוואָרען און איך האָב אַלעס פאַרניכטעט.

איך געדענק, אז ווען איך בין נאָך א גרינער געווען, האָט זיך שוין אויף דער דאַמאָלסדיגער אידישער גאַס צווישען די געגאָסען געטו־מעלט וועגען א „ספּליט" אין דער ס. ל. פּ. איך געדענק דעם ערשטען בעגייסטערטען מאַס־מיטינג אין וואלהאלא האָל, אויף אָרטשאַרד סטריט, ווען דער „פאָרווערטס" איז געגרינדעט געוואָרען. איך האָב דאַן פערמאָגט אַ איין־און־איינציגען דאָלאַר. איך האָב אין יענעם טאָג ניט געגעסען ניט קיין דינער און ניט קיין סאַפּער. ביי מיין טרייד איז געווען סלעק און איך האָב ניט געוואוסט וואו און ווען

איך וועל פאַרדינען דעם נעקסטען דאָלאַר, אָבער ווען ווינטשעווסקי איז אַרוים איבער׳ן האָל מאַכען אַ קאָלעקשאַן, האָב איך אין זיין הוט אריינגעוואָרפען מיין לעצטען דאָלאַר. איך בין געווען בעגייסטערט און האָב זיך געפיהלט יום־טוב׳דיג אַ לענגערע צייט.

איך געדענק, אַז ווען איך האָב גרינערהייט, אין אַ שבת מאַטינעע, פאַר 15 סענט אויף דער גאַלעריע, צום ערשטען מאָל אין מיין לעבען געזעהן אַ אידישע טהעאַטער פאָרשטעלונג, בין איך גאָר ענטציקט געווען און איך האָב געפיהלט, אַז איך קען שרייבען בעסערע דראַמען, ווי די וואָס איך האָב געזעהן. אין אַ קורצער צייט אַרום האָב איך אָנגעשריבען אַ דראַמע „מאָרים דער אַפּרייטער״, פון דעם איסט־סיידער לעבען אין די שעפּער. איך בין אַוועק מיט דעם מאַנוסקריפּט צו יעקב גאָרדין. ער האָט מיך פריידנליך אויפגענומען, מיך אויפמערקזאַם אויסגעהערט און האָט מיך אַוועקגעשיקט מיט אַ בריעף צו אַב. קאַהאַן, און רעקאָמענדירט מיין פּיעסע אַלס אַ גוטער ספּעקטאַקל פאַר אַרבייטער קרייזען. קאַהאַן האָט מיך אָפּגעשיקט צו טאָמאַשעווסקי׳ן, וועלכער איז שוין דאַן געווען אַ סטאַר און ליעבלינג פון אידישען פּובליקום. טאָמאַשעווסקי האָט מיך אויסגעהערט, ווייל קאַהאַן האָט מיך צו איהם געשיקט, און האָט מיר געזאָגט, אַז בלויז ווייל איך בין אַזוי יונג און נאַאיוו איז ער מיר מוחל פאַר מיין גלויבען, אַז אַזאַ טרוקענע זאַך זאָל קענען געשפּיעלט ווערען אין טעאַטער.

אומגעפעהר מיט אַ יאָהר שפּעטער האָב איך די פּיעסע אויפגעפיהרט אין טורן האָל, אויף דער פערטער סטריט, מיט דילעטאַנטען, פון וועלכע אַ פּאָר זיינען איצט אָנגעזעהענע אַקטיאָרען אויף דער אידישער ביהנע. דער רעזשיסאָר איז געווען, אויך אַ דעלעטאַנט, מאַקס גאַבעל, יעצט דער בעוואוסטער אידישער טעאַטער דירעקטאָר, שוישפּילער און דראַמאַטורג. די פאָרשטעלונג איז געווען אַ גאַנץ גוטע. אַ שאַד, וואָס איך האָב דעם מאַנוסקריפּט פערלאָרען!

און אַזוי זיינען אַוועק מיינע ערשטע עטליכע גרינע יאָהר אויף דער אידישער גאַס פון דער איסט־סייד אין די ביזי שווערע אַרבייט,

אין סלעק, הונגער און מאנגעל, אבער פול מיט לאנגע טעג און נעכט מיט לעזען און לעקציעס און מיטינגען און טעאטער, און איך האב אלץ געשריבען ערצעהלונגען און דראמעס, אבער מעהרסטענס האב איך געשריבען פאר זיך אליין. אין יאהר 1900 האט דער לאנג־פערשטארבענער, אבער דאן בעליעבטער אקטיאר, מארים פינקעל, ביי מיר געקויפט א פיעסע, וועלכע איז אין א קורצער צייט ארום „איבער־געפיהרט" געווארען אין דאמאלסטדיגען „ווינדזאר טעאטער".

איך זאג אבזיכטליך „איבערגעפיהרט געווארען", ווארים מיין פיעסע איז דאמאלסט גארניט אויפגעפיהרט געווארען. די מענעדזשערס און די אקטיארען האבען מיט מיין זוערק געטאן וואס זיי האבען גע־וואלט. פון א גאנץ ערנסטער און צימליך גוט־אנגעשריבענער מע־לאדראמע, האבען זיי געמאכט א מין טאראדייקע מיט מוזיק, גע־זאנג און טענץ, וואס איך האב אליין בשום אופן ניט דערקענט. מיינע אנדערע דריי אדער פיער אידישע דראמען, וועלכע איך האב שפעטער אנגעשריבען און פארקויפט צום אידישען טעאטער האבען געהאט דעם זעלבען שיקזאל. אבער ניט דא איז דער פלאץ צו שרייבען וועגען דעם.

אומגעפער ביז 1902 האב איך זיך פונדעסטוועגען ארויפגעארבייט און האב צימליך־גוט פארדינט און האב אפגעשפארט גענוג געלט אריבערצוברענגען אהער מיינע עלטערן מיט מיינע שוועסטער און ברידער און פאר זיי, ווי פאר זיך, א היים איינצואָרדענען. איך האב נאך אבער אלץ געארבייט אין שאפ. אין דעמזעלבען יאהר האב איך דורך א צופאל אויסגעפונען פון די „רידזשענטס עקזאמינייששאנס" וואס די ניו יארק סטייט יוניווערזיטי האלט אפ פון צייט צו צייט. איך בין אוועק אויף די עקזאמינייששאנס און אין א גאר קורצער צייט האב איך געהאט גענוג „קרעדיטס" אריינצוטרעטען אין א קאלעדזש צו שטודירען א פראפעסיע.

אפשר דערפאר, וואס צו שטודירען אויף לאיער האט דאן געדארפט ווייניגער קאסטען און ווייניגער צייט נעהמען, ווי צו שטודירען איר־

גענד אַן אַנדער פּראָסעפּיע, אָדער עס קען אויך זיין, אַז איך האָב דאָן אויסגעקליבען די דאָזיגע פּראָפעסיע, ווייל ביי מיר אין האַרצען און טיעף אין מיין נשמה איז תמיד געווען איינגעוואָרצעלט אַן אונ־געהייערער שטאַרקער פערלאַנג פאַר יושר און גערעכטיגקייט, און עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אַז אַלס לאָיער וועל איך בעסער קענען קעמפען פאַר די אָרימע און בערויבטע און פאַרטיידיגען די אומשולדיג־פערפאָלגטע, א. אז. וו. ווי די זאַך איז ניט געווען, דעם זעלבען יאָהר בין איך אַריין אין ניו יאָרק יוניווערזיטי, און כאָטש איך האָב נאָך אַלץ געאַרבייט אויפצוהאַלטען די היים און צו סופּאָרטען די פאַמיליע, האָב איך זיך פלייסיג געלערענט און אין דריי יאָהר אַרום, אין 1905, האָב איך געענדיגט קאָלעדזש מיט אַ דעגרי „בעטשלאָר אָף לאָא", האָב געפּעסט די „באַר" און בין געוואָרען אַ פריש־געבאַקענער לאָיערל. און בעת לערנען און שווער אַרבייטען האָב איך ניט אויפגעהערט צו שרייבען. כמעט די אַלע זאַכען, און אפשר די בעסערע, וואָס זיינען אין דעם בוך אַריין, זיינען געשריבען געוואָרען אין דער צייט וואָס איך האָב שטודירט, און זיינען געווען געדרוקט אין „פאָרווערטס". איך געדענק, צוערשט וויליאַם עדלין און דערנאָך אב. קאַהאַן, אַלס רעדאַקטערע פון „פאָרווערטס" האָבען מיך ענקוראַזשירט צו שרייבען און געלויבט מיינע פעהיגקייטען, און שפּעטער ש. יאַנאָווסקי, וועלכער האָט דאַן רעדאַקטירט די „פרייע אַרבייטער שטימע", האָט געלעקט די פינגער פון מיינע ערצעהלונגען וואָס איך פלעג צו איהם ברענגען, ווען איך בין שוין געווען אַ לאָיער. איך האָב אָבער ניט געדאַרפט קיין ענקו־ראַזשמענט פון עמיצען, ווייל אין דער אמת'ן האָב איך קיינמאָל ניט געטרוימט פון אַ קאַריערע אַלס שרייבער, און ווען איך האָב אַנגע־שריבען און פאַרקויפט אַ פּאָר אידישע פּיעסען, וועלכע זיינען „אי־בערגעפיהרט" געוואָרען אין אידישען טעאַטער, האָב איך פון אַ קאַ־ריערע אַלס „דראַמאַטורג" אויך ניט געטראַכט, און שפּעטער, ווען איך בין געוואָרען אַ פאַלקאַמענער לאָיער מיט אַ דיפּלאָם, מיט לייסענס, מיט אַן אָפיס און מיט קליענטען, האָב איך פון אַ לאָיערשע קאַריערע אויך ניט געטראַכט. איך גלויב ניט, אויב איך האָב אַמאָל אין איין טאָג פון מיין גאַנצען לעבען אַ טראַכט געטאָן וועגען אַ קאַריערע.

איך בין הויפטזעכליך געווען פעראינטערעסירט אין לעבען און אין דעם לעבענס־קאמף, אין דער געשיכטע, אין דער ליטעראטור און דראמע, וואס דערצעהלט און שילדערט דאס לעבען.

אבער דאס לעבען און דער קאמף פאר'ן לעבען; דער ווילען און דאס שטרעבען צו העלפען אייגענע און זיי אפהיטען פון הונגער, מאנגעל און נויט, וואס זיי האבען שוין געהאט פיעל יאהר געליטען, און דערנאך דער קאמף אין א בעגרענעצטער פראפעסיע צו ערווערבען זיך די מעגליכקייט אנשטענדיג צו סופארטען א ליעבע פרוי מיט קינדער, דאס האט מיך בילעכוויז אפגעריסען דערפון וואס איך האב אזוי שטארק ליב געהאט צו טאן, נעמליך: צו שרייבען.

צוויי און צוואנציג יאהר זיינען פאראיבער זינט איך בין א לאיער געווארען. עס איז זעהר שווער פאר מיעדע געהירען ארויסצורופען פון דער פערגאנגענהייט די געדאנקען און די געפיהלען פון אן עלענדען גרינעם אינגעל, פון א רוסישען עמיגראנט, א שאפ־ארבייטער, וואס איז פלוצים, ווי פון דער העלער הויט ארויס, געווארען א לאיער און האט בעקומען א דיפלאמע, מיט א „דעגרי“ פון אן אוניווערזיטעט, מיט א לייסענס פון דער סטייט צו פראקטיצירען. און עס איז נאך שווערער איבערצוגעבען, ווי אזוי שווער עס איז פאר איינעם, וואס האט אין זיך אריינגעזאפט די סאציאליסטישע פילאזאפיע און וועלכער איז דורכגעדרונגען מיט א רעוואלוציאנערן־גייסט געגען דעם הערשענדען קאפיטאליסטישען קלאס, זאל זיך צופאסען צו א פראפעסיע וועלכע איז בעגרינדעט אויף געזעצען, וואס זיינען געמאכט געווארען פון און פאר דעם הערשענדען קלאס, און דאך בלייבען טריי און עהרליך צו זיך און אליין און צו זיינע פרינציפען און פילאזאפישע לעבענס־אנשויאונגען. ווען איך קוק יעצט צוריק אויף די פערגאנגענע יאהרען, ווייזט זיך מיר אויס, אז דאס איז אלץ געווען א חלום, אז ניט איך האב דאס מיטגעמאכט.

איך געדענק, אז ווען איך האב צום ערשטען מאל ארויסגעהאנגען מיין „סיין“ אלס לאיער פאר דעם הויז וואו איך האב דאן געוואוינט

אויף דער איסט־סייד, איז דער מאַן וואָס האָט געהאַלטען אַ „ניוס־סטענד" אויפ׳ן קאָרנער, געווען דער ערשטער מיך צו גראַטולירען. דערוועיל האָט ער מיך, ווי אַ גוטער פריינד, געראַטען, אַז איך זאָל באַלד ווערען אַ מעמבער פון דעם טעמעני־קלוב פון יענעם דיסטריקט. „פאַרשטייט איהר מיך", האָט ער געזאָגט, „פאַר אַ יונגען לאָיער איז זעהר גוט צו זיין אין פּאָליטיקס און צו בעלאַנגען צו דעם קלוב. דער דזשאַדזש פון דעם דיסטריקט בעלאַנגט אויך צו דעם קלוב און שפּיעלט כמעט אַלע נעכט אין קאָרדס מיט די לאָיערס וואָס בעלאַנגען אויך צום קלוב, און פאָלגט מיך", האָט ער שטיל פערענדיגט זיין עצה, „עס איז פיעל בעסער צו קענען דעם דזשאַדזש, איידער צו קענען די לאָא".

עס האָט ניט לאַנג געדויערט, ביז איך האָב אויסגעפונען דעם ביטערען אמת, וואָס איז געלעגען אין די רייד. אוי, ווי שווער איך האָב געדאַרפט קעמפען געגען מאַנכע טעמעני דזשאַדזשעס צו גע־ווינען מיין גערעכטען פּונקט! אָבער איך בין קיינמאָל קיין טעמעני מעמבער ניט געוואָרען. די אידעאַליסטישע אידישע גאַס, די פּראָ־פּאַגאַנדע פון די פּיאָנערען פון דער אידיש־סאָציאַליסטישער און אַר־בייטער בעוועגונג, איז געבליבען אַ טהייל פון מיר אַליין, און כאָטש איך בין קיינמאָל „פּאָליטיש" ניט געניינט געווען, ווייל איך האָב מעהרסטענס ליעב דאָס שטילקייט פון פּריוואַט־צימער פון דער לייב־רערי, וואו איך קען פערברענגען טעג און נעכט אין לעזען און שטו־דירען און שרייבען איין זאַך אָדער אַן אַנדערע, בין איך פונדעסטוועגען מיט דער צייט אַריין אין די רייען פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי און איך האָב אויף מיין אייגענעם שטילען אופן געלייסטעט נאָך מיינע כחות נאָך אַזעלכע דיענסטע און נעגעבען אַזוי פיעל געלט און מיט־געהאָלפען דער אַרבייטער בעוועגונג אויף אַזוי פיעל, ווי איך האָב נאָר געקענט.

און זייענדיג אַ סאָציאַליסט און פּעראינטערעסירט, ווי איך בין, אין לעבען און קאַמף און אין יעדער בעוועגונג און ערשיינונג אין לעבען, קום איך נאָך איצט אויך אַמאָל, אויב ניט אָפט, אויף דער

אידישער גאַס און איך לעז איהר ליטעראַטור. די אידישע גאַס איז שוין לאַנג־לאַנג אַרוים פון דער איסט־סייד, וואָס איז געווען איינגעפּאַסט צווישען די בויערי און איסט ריווער, האוסטאן סטריט און וואָטער סטריט. די אידישע גאַס האָט זיך אין משך פון די יאָהרען צוצויגען איבער דער גאַנצער לענג, אויב ניט די גאַנצע ברייט פון מאַנהעטען. זי איז אַריין אין די בראָנקס און האָט פאַרכאַפּט היבשע טהיילען פון ברוקלין און אין אַנדערע שטעדט און שטעדטלאַך פון לאַנד זיינען פאַראַן פיעלע רעפּליקאַס פון אָט דער דאָזיגער אידישער גאַס.

און זי, די אידישע גאַס, האָט פּראָדוצירט אידישע מיליאָנערען, אידישע ריעל־עסטייטניקעס, אידישע געשעפטסלייט, אונצעהליגע פּאָליטישענס און פּראָפעשאָנעלס, אינסטיטושאַנס, מיט אידישע ריכטער, אידישע לעגיסלאַטאָרען און גרויסע אידישע יוניאָנס מיט אַ בעדייטענדער סאָציאַליסטישער בעוועגונג. און איצט, ווי אַמאָל, נאָר פאַר און צוליעב אַנדערע אורזאַכען, איז אויך אַ ספּליט אין דער אידישער אַרבייטער און סאָציאַליסטישער בעוועגונג, און דער ספּליט האָט פערורזאַכט און געשאַפען אַ ברודער־קאַמף אויף לעבען און טויט. אָבער ו ו י א י ך ב ע ג ר י י ף איז דאָס ניט, ווי אַמאָל, אַן אידעען־קאַמף, אַ ריין־פּרינציפּיעלער שטרייט פון טעאָריע און טאַקטיק—עס איז בלויז אַ שעדליכער, אונזיניגער קאַמף פאַר מאַכט אין די אָדער אין יענער יוניאָן, פאַר הערשאַפט איבער די אָדער אַנדערע קערפּערשאַפטען, און די לופט אויף דער אידישער גאַס איז פול מיט רכילות, מיט זידלערייען, מיט מסירות און גענגסטעריזם, און ביידע צדדים ווענדען זיך אַלע מאָל צו די קאַפּיטאַליסטישע פּאָליטישע מאַכטהאָבער, צו די געריכטסהייזער פון הערשענדען קלאַס נאָך הילף, און שטאַרקע יוניאָנס, מעכטיגע אַרבייטער ציטאַדלען, וואָס זיינען געבויט געוואָרען מיט אַזוי פיעל שווערער מיה, מיט אַזוי פיעל בלוט און שוויים און ענערגיע פון דער יוגענד פון אַ פאַרבייגעהענדען דור, ווערען חרוב געמאַכט, און דער אַרבייטער שטעהט אָן ווייס ניט וואָס מיט איהם טהוט

זיך און וועלכען צד ער זאָל פאָלגען, און די עקספּלואַטאַטאָרס שטשירען מיט די צייהן און האָבען הנאה.

באַטראַכטענדיג דאָס אַלעס האָב איך זיך פערבענקט נאָך דער אַמאָליגער צייט, ווען איך בין נאָך גאָר אַ גרינער געווען; ווען ביי די טהוער פון דער אידישער גאַס איז געווען אַן אמת׳ער בעגעהר עפּעס אויפצוטאָן פאַר דער מענשהייט און ניט אומצוברענגען די מענשען; ווען רעוואָלוציאָנערע פּראָפּאַגאַנדע איז געווען פאַר׳ן אַר־בייטער קלאַס און געגען קאַפּיטאַליסטישען קלאַס; ווען עהרליכע אי־דעען האָבען בעאיינפלוסט יעדע ברעקעל טאַקטיק און יעדער שטרייט איז געווען בעזעעלט פון אַ טיפען אידעאַליזם. און איך בין אַרויפ־געגאַנגען אין דער אידישער אָפּטיילונג פון דער ניו יאָרק פּאָבליק־לייברערי, און איך האָב אָנגעפאַנגען צו זוכען די געשיכטע פון יענער צייט אין אַלע אידישע צייטונגען. און בלעטערנדיג אַזוי די אַלטע צייטונגען, בין איך איינמאָל געקומען איבער מיינע אַן ערצעהלונג. דערנאָך האָב איך געפונען אַ צווייטע, אַ דריטע און אַ פיערטע. איך האָב זיי אָנגעפאַנגען איבערצולעזען, צוערשט מיט אַ פרעמדקייט, אַביסעל אָפּגעקיהלט, אַזוי ווי דאָס וואָלט געווען פרעמדס, אַבער ביס־לעכווייז, ביסלעכווייז, האָב איך זיך צו זיי דערנעהנערט, איך האָב זיי דערקענט, ליעב־האַרציגע גייסט־קינדער פון מיינע יונגע יאָהרען, ווען חאָטש עלענד און גריז, פיל מאָל שוואַך און פערהונגערט, בין איך געווען גענוג לעבענס־לוסטיג זיי צו בעשאַפען.

און דאַ הער איך אויף דער אידישער גאַס, אַז צוליעב און איבער פערשידענע אורזאַכען, שטאַרבט גאָר אָפּ די אידישע שפּראַך און די אידישע ליטעראַטור, אַז אפילו דער אידישער קונסט טע־אַטער, פאַר וועלכען דער באַגאַבטער קינסטלער מאָרים שוואַרץ אָפּפערט אַזוי פיעל כחות, קען אויך ניט עקזיסטירען און אַז קיינער קויפט ניט און לעפּט אפילו ניט דאָס אידישע בוך. אַבער דאָס ענטמוטהיגט מיך גאַנץ ווייניג. האַלט דען ניט דאָס גאַנצע אידישע פאָלק אין איין אונטערגיין זינט עס עקזיסטירט אַלס פאָלק? און וואָס אַרט עס מיך, יאָ פערקויפט אָדער ניט פערקויפט —

איך האָב דאָך קײנמאָל די זאַכען ניט געשריבען אויף צום פערקויף, און איך האָב בעשלאָסען צונויפצוזאַמלען די זאַכען אין בוך־פאָרם און אויב קײנער װעט ניט קויפען, װעל איך דאָך סײ־װי־סײ גאָרניט פער־לירען, װאָרים איך האָב דאָך דאָס געשריבען פון זיך און פאַר זיך אַליין. נאָך אַלעמען, שרייבט דאָך יעדער עהרליכער שרייבער פון זיך און פאַר זיך, און אויב איך קען מיט דעם בוך עפּעס אַנדערש ניט בעװייזען, װעל איך כאָטש פאַר זיך אַליין צוריקכאַפּען אַביסעל פון דעם גייסט פון יענער צייט, װען איך האָב געלעבט אַנדערש און גע־אָטעמט אין אַנדער לופט אויף דער אידישער גאַס.

ניו יאָרק, מאַרטש, 1927.

מאָרים גיסנעט.

פון ליעבע און לעבען

די חופה נאַכט

דער האַל איז שוין כמעט געווען לעער, אַלע געסט זענען זיך שוין לאַנג בּיסלאַכווייז און פאַרלאַכווייז צוגאַנגען, נאָכדעם ווי זיי האָבּען זיך צוקושט און געזעגענט מיט דעם נאָר וואָס פערהייראַטען פּאַר־פאַלק, און זיי אָנגעווינשעוועט אַל־דאָס־גוטס. עס זענען נאָר פערבּליבּען חתן־כלה׳ס עלטערען, עטליכע היימישע מחותנים און אַ פּאָר אינגלאַך מיט מיידלאַך, וועלכע האָבּען אומגעדולדיג געוואַרט צו טאַנצען דעם לעצטען וואַלץ צו דער מוזיק פון „האום סוויט האום“.

ענדליך האָט עמיצער אַ סיגנאַל געגעבּען צו די מוזיקאַנטען, וועלכע זענען געזעסען אין דערהויך אויף אַ קליינעם באַלקאָן. זיי האָבּען גלייך אָנגעפאַנגען זעהר שנעל אַרויסצובּלאָזען און אַראָפּצוּ־קראַצען די זיסע היימליכע מעלאָדיע פון זייערע אַלטע אינסטרומענ־טען. די פּאָר אינגלאַך מיט די מיידלאַך האָבּען זיך ענערגיש גענומען צום טאַנצען, ווויסענדיג אַז דאָס איז די לעצטע געלעגענהייט וואָס זיי האָבּען די נאַכט צו בּעפרידיגען זייער טאַנץ־ליידענשאַפט, האָבּען זיי זיך אָנגעשטרענגט מיט אַלע כוחות און עס האָט אויסגעזעהן אַז זייער לוסטיגער טאַנץ האָט ערמונטערט די מידע מוזיקאַנטען צו שפּיעלען וואָס לעבּעדיגער. די איבּעריגע מחותנים האָבּען זיך צוגעאיילט צו דער „העט־טשעק־ווינדאָו“, פון וואַנען אַ פערשלאָפענער מאַן האָט זעהר פויל, אונגערען אַרויסגעגעבּען זייערע מלבושים וואָס זיי האָבּען פריהער אין אָווענד בּיי איהם געטשעקט, און ער האָט געגעצענדיג געקוקט יעדען אין די פינגער אַריין פאַר זיין „טיפּ“. און נאָך איידער דער אָפּקלאַנג פון די לעצטע טענער פון דער מוזיק איז זיך אין דער לופט צוגאַנגען, האָט אַ געזונטער פּויליש־אַמעריקאַניזירטער שייגעץ, דער האַל־וואַטשמאַן, אַ קוועטש געטהון אַ „בּאַטאָן“ אונטער אַ זייטען־טיהר און דער האַל איז פינסטער געוואָרען.

עס האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ איילעניש און אַ שטופּעניש צו דער טיהר, וואָס שנעלער ארוים צו געהן, כאָטש עס זענען געוועהן בלויז אַ הייפּעלע מענשען. די היימישע מחותנים, די גאָר נאָהענטע, זענען געוועזן שטאַרק בעזאָרגט וועגען דעם יונגען פּאָרעל, זיי האָבען געטרייעט צו מאַכען וועג און לאָזען זיי געהן פאָראויס, דערווייל האָט עמיצער אַ צווייי־דייטיגע בעמערקונג געמאַכט וועגען די וואָס שטופּען זיך אין דער פינסטער, און אַן אַנדערער האָט זיך מיט אַ ציכישען וויץ אויסגעדריקט, דאָס האָט ביי אַלעמען אַ האַרציגען געלעכטער ארויסגערופען. חתן־כלה האָבען פערשטאַנען אַז דאָס איז אַלץ, אי די צווייי־דייטיגע בעמערקונג, אי דער וויץ, אויף זייער חשבון. זיי האָבען גוטמוטיג געשמייכעלט און זיך ניט וויסענדיג געמאַכט.

אויף דער סטריט, פאַר דעם האָל, האָט פאַר דעם פּאָר־פּאָלק געוואַרט אַן אויטאָמאָביל. אזוי ווי זיי האָבען זיך נאָר אין דער ברייטער טיהר בעוויזען האָט דער שאָופער געעפענט פאַר זיי דאָס טיהרעל פון דעם אויטאָמאָביל, כדי זיי זאָלען קענען לייכטער אריין שטייגען. די עלטערען און די גאָר נאָהענטע מחותנים האָבען זיך אַלע אויף איין מאָל צו זיי צוגעשטופּט און ווידער זיך געקושט און געזעגענט מיט זיי און אָפּגעווינשעוועט, יעדער אויף זיין שטייגער. איינער האָט איבערגעשריען דעם צווייטען, עס האָט אויסגעזעהן, אַז יעדער וויל האָבען דאָס לעצטע וואָרט, אַז זיין ברכה און גוט־וואונש זאָל העכער אָפּקלונגען, אַז חתן־כלה זאָלען דאָס הערען און געדענקען אויף העט, העט.

ווען דאָס יונגע ווייבעל איז שוין געזעסען אין אויטאָמאָביל נעבען איהר מאַן, האָט איהר אַלטע מוטער צו איהר זיך אריבערגעבויגען און זי ווידער האַרציג געקושט און געבענשט מיט טרעהרען אין די אויגען און איהר פערזאָגט אַז זי זאָל חלילה מאָרגען אין סטריט ניט ארויסגעהן, אַז זי וועט שוין פאַר איהר אַלצדינג בעזאָרגען און אַלעס אין צייט צו איהר אין אַפּאַרטמענט ארויף שיקען. דער וואוילער יונג וועלכער האָט זיך פריהער געוויצעלט האָט אויסגעוואָרט ביז דער אויטאָמאָביל האָט זיך גערירט פון אָרט און ער האָט די אוועקפאהרענדע מיט אַ צווייטען ציכישען וויץ בעגלייט.

ווען דער אויטאָמאָביל האָט זיך ביים קאַרנער אין דער צווייטער סטריט אַריין געקערעוועט און האָט אָנגעפאַנגען שנעלער צו לויפען, האָט דער יונגער מאַן זיין אָרעם אונטער דער ווייבעלס טאַליע אַרונטערגערוקט און האָט זי צו זיך ליעבליך צוגעצויגען. זי האָט זיך צו איהם גערן צוגערוקט און צו זיין זייט זיך צוגעטוליעט, זי האָט זיך אָבער געשעהמט איהרע אויגען צו איהם אויפצוהויבען. ער האָט זיין קאָפּ צו איהר צוגעבויגען, זיין באַק צו איהרע צוגעלעגט, און האָט מיט די ליפּען איהרע נעגרייכט און האָט אויף זיי אַ לאַנגען הייסען קוש אָפּגעדרוקט, זי האָט דערווייל איהר קאָפּ אויף אונטען פאַרלייגט און די אויגען צוגעמאַכט. דערנאָך האָט ער זי געפרעגט:

„דו פיהלסט אַל־רייט, מיין טייערע?"

זי האָט געשוויגען. עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אַז זיין פראַגע האָט אַ שייכות מיט דער צוויי־דייטינגער בעמערקונג און מיט די וויצען וועלכע זי האָט געהערט אַרויסגעהענדיג פון האָל און אוועקפאָהרענדיג פון דאָרטען. ניט וויסענדיג פאַר וואָס האָט זי זיך גע־וואָלט אָפּרוקען פון איהם און זיצען בעזונדער אויף איהר זייט.

דאָס איז נישט געוועהן דאָס ערשטע מאָהל וואָס זי איז מיט איהם שפּעט ביי נאַכט אַליין אין אַן אויטאָמאָביל אַהיים געפאָהרען. זיי זענען אַ לאַנגע צייט חתן־כלה געוועהן און ער פלעגט זי זעהר אָפט אויסנעהמען און מיט איהר אויספאָהרען און זי אַהיים ברענגען אין אַ טעקסי, אָבער פריהער פלעגט ער זי יעדעס מאָהל אַהיים ברענגען צו איהרע עלטערענ׳ס הויז ווי טאַטע־מאַמע, איבערהויפּט די מאַמע, האָט תמיד אויף איהר געוואַרט, זי האָט תמיד געוואוסט, אַז נאָך דעם אומאַרמען און נאָך דעם קושען זיך אין דער טעקסי, וועלכעס האָט זי ניט ווייניג ליידענשאַפטליך געמאַכט, וועלען זיי נאָך שטעהן אַביסעל און אַמאָהל לענגער אויפ׳ן „סטופּ", אין האָל פון זייער הויז און זיי וועלען זיך ווייטער האַליובען און קושען איינער דעם צווייטען. דאַנאָך ווען זיי זענען אַרויפגעגאַנגען אויף די טרעפּ צו דעם צווייטען פלאָר, אויף וועלכען זי האָט געוואוינט, פלעגט ער איהר אָדער זי

איהם אויף יעדען טרעפ א קוש טהון, און ווען זי האָט שוין געהאַט אנגעקלונגען דעם בעל און די מאַמע האָט פאַר איהר די טהיר גע־עפענט האָבען זיי נאָך אַלץ ניט געקענט אָפּרייסען זיך איינער פון צווייטען אָהן א לאַנגען ליידענשאַפטליכען קוש און זיין אומאַרמונג. אבער דערנאָך איז זי אריין אין איהר היים, אין איהרע עלטערנ'ס היים אין איהר בעד־רום אריין, האָט זיך אַ מיעדע אריין געוואָרפען אין איהר אייגענעם בעט צו וועלכען זי איז אזוי געוואָהנט געווען און איז יעדעס מאָהל געווען שטאַרק צופריעדען דערפון וואָס ער איז אויך אַהיים געגאַנגען און זי קען שלאָפען איינע אַליין און זיך אויס־רוהען, אבער אצינד?.. אצינד?...

ער האָט זי ניט געלאָזט ווייטער טראַכטען, נאָכרוקענדיג זיך נאָך איהר אויפ'ן ברייטלאַכען סיעט, האָט ער זי ווידער אַרום גענומען אַרום איהר „ווייסט", האָט זי ליידענשאַפטליך צוגעדריקט צו זיך, זי היים געקושט און ווידער געפרעגט:

„דו ביזט אַל־ראַיט, מיין טייערע, א יאָ?"

„יעס", האָט זי שטיל און שעמעוודיג געענטפערט, און האָט זיך ווידער אַמאָהל דערמאָהנט אין די צוויי ציניש ווייצען וואָס זי האָט געהערט פאַר'ן אָפּפאָהרען פון האָל, און וועלכע זי האָט פאַרשטאַנען, האָבען אַנגעדייט אויף דעם וואָס דאַרף באַלד מיט איהר פּאַסירען, אויף דעם וואָס פּאַסירט מיט יעדער מיידעל אין דער ערשטער נאַכט נאָך איהר חתונה, און דאָס האַרץ האָט ביי איהר אָנגעהויבען האַסטיג צו קלאַפּען. דער יונגער מאַן האָט דאָס ניט בעמערקט, ער האָט זי נאָך שטאַרקער צו זיך געדריקט און צווישען הייסע קושען איהר אין אויער אריינגעשושקעט:

„מיר וועלען באַלד זיין אַליין, דאַרלינג, אַליין אין אונזער אייגענער היים".

„יעס", האָט זי שטיל און אַזוי ווי מיט מורא באַשטעטיגט זיינע רייד. וואָקלענדיג איהר קאָפּ אויף זיין אַקסעל האָט זי צוגעמאַכט

איהרע אויגען און אין איהרע געדאַנקען האָט זיך פאַרגעשטעלט און אפגעשפיגעלט דער נאַר־וואָס־ניי־מעבלירטער פיער צימערדיגער אפּאַרטמענט, וועלכען ער רופט „אונזער אייגענע היים". זי האָט זיך געפּרואווט פאַרשטעלען וואָס זיי וועלען טהון ווען זיי וועלען באלד צום ערשטען מאהל אריין קומען אין זייער „אייגענער היים". צוערשט וועלען זיי אריין קומען אין דעם קליינעם „פּאַיער", וועלכען זי האָט בעצירט מיט זעקס קליינע בילדלאַך, וואָס שטעלען פאַר זעקס עפּיזאָדען פון דעם לעבען פון א יונגען פּאָר פאָלק. פון דעם „פּאַיער" פיהרט א טיהר אין דער קליינער ווייסער „קיטשען", א צווייטע טיהר עטוואָס ווייטער, פיהרט אין זייער „בעדרום" אריין, אין דעם פּראַכטפאָלען „בעדרום", וועלכען זי האָט אזוי געשמאַקפול אויפגעפּיקסט מיט א סעט „טשערקאסיען וואָלנאַט פוירניטשור", דאָס בעט, דער דרעסער, דער שיפאָניר, דער ראָקער, דער קליידער הענגער, אַלעס פון דעם זעלבען האָלץ און קאָליר און אַלעס פּאַסט אזוי ריכטיג אויפ׳ן אָרט. איבער׳ן ראָקער האָט זי פערשפּרייט איהר לאַנגע קימאָנע פון הימעל בלויען יאַפּאַנעזישען זייד, די פענסטער האָט זי פערהאַנגען מיט טייערע פאַרהענגלאַך און דאָס בעט איז פּערדעקט מיט לייסענע דעקען, זי זעהט בעשיינפערליך מיט איהר געדאַנקען־אויג, די צוויי קליינע דעקלאַך וואָס ליגען איבער די צוקאָפּענס קישעלאַך, אויף וועלכע עס זענען אויסגעשטיקט אויף איינעם דאָס וואָרט „לאַוו" און אויף דעם צווייטען דאָס וואָרט „העפּינעס".

אזוי ווי אומיסנע איבערצורייסען איהרע געדאַנקען האָט ער זי דערביי ליידענשאַפטליך צוגעדריקט צו זיך און איהר שטיל אריינגעשושקעט אין אויער אריין:

„סוויטהאַרט דיער, מיר וועלען די נאַכט צום ערשטען מאָהל שלאָפען אין אונזער אייגענעם בעט, אין אונזער בעדרום".

עטליכע מינוט שפּעטער האָט זיך דער אויטאָמאָביל אָפּגעשטעלט פאַר דעם גרויסען נייעם הויז אין וועלכען זייער נאַר־וואָס ניי־אויס־געמעבלירטער פיער־צימערדיגער אפּאַרטמענט האָט זיך געפונען אויפ׳ן

ערשטעז פלאָר. דער שאָפער האָט שנעל געעפענט די טיהר פאַר זיי און זייביידעז געהאָלפעז אַרויסשטייגעז פון אויטאָמאָביל, דער יונגער מאַז האָט איהם בעצאָהלט וויפיעל ער האָט געמאָנט און האָט איהם נאָך צו געגעבעז אַ עקסטרא גוטעז „טיפּ", פאַר וועלכעז דער שאָפער האָט איהם אָפּגעדאַנקט און הארצליך צוגעווינשעז איהם, אַז ער זאָל האָבעז „אַ ריעל גוד טיים טו נייט", דאָס יונגע ווייבעל האָט זיך אָפּגעדרעהט, האָט זיך געמאַכט גלייך ווי זי הערט גאָר ניט אבער גלייכצייטיג זענעז איהר אויפ׳ן געדאַנק ווידער געקומעז די צוויי ציינישע וויצעז וועלכע זי האָט געהערט פאַר דעם אָפּפאָהרעז פון דעם האָל, און עס האָט איהר שרעקליך פערדראָסעז אויף די מענער וואָס קענעז זיך אַזוי וויצלעז און זי האָט דעם שאָפער ניט געגענט־פערט אויף זיין העפליכעז „גוד נייט", ווען ער איז אָפּגעפאָהרעז מיט זיין אויטאָמאָביל.

אין סטריט איז געוועז קיהל און שטיל, די רייעז הויכע און ברייטע אַפּאַרטמענט הייזער פאַר זיי און קעגעז איבער, זענעז אַזוי ווי גע־שלאָפעז איינגעהילטע אין דער דורכזיכטיגער פינסטערניש פון דער שפּעטער נאַכט, וועלכע האָט זיך שוין גענומעז מאַכעז פּלאַץ פאַר דעם אַנקומענדעז פריהמאָרגעז פון אַ נייעם טאָג. דאָס יונגע ווייבעל האָט לאַנגזאָם צושאָקעלט דאָס זיידענע קלייד מיט דעם פּליושענעם מאַנטעל, אום אויסצוגלייכעז די קנייטשעז וואָס דער לאַנגער זיצעז אין אויטאָמאָביל האָט אויף זיי געמאַכט. דערנאָך האָט זי דורשטיג איינגעאָטעמט אַביסעל פרישע קיהלע לופט, איינהאָלטענדיג דעם אָטהעם לאַנג אין איהר ברוסט בשעת זי האָט געוואָרפעז איהרע בליקעז היז און צוריק אויף דער לאַנגער ברייטער סטריט און אויף די פערשלאָפענע הייזער.

די פאַר מינוטעז איז דער יונגער מאַז געשטאַנעז לעבעז איהר מיט גרוים אונגעדולד, ער האָט נייגעריג בעטראַכט איהר שעה־ע פיגור, גלייך ווי ער זעהט זי יעצט צום ערשטעז מאָהל, אָננעמענדיג איהר אָרעם וועלכעז ער האָט שטאַרק צוגעדריקט צו זיך, האָט ער איהר געזאָגט:

„סאַם דיער, לאַמיר אַרויף געהן“.

זי האָט גאַר ניט געענטפערט און האָט זיך אָבער פון אָרט אויך ניט גערירט, זי איז אַלץ געשטאַנען אונבעוועגליך אין אַ גלייכע פּאָזע, איהר הויכע ברוסט האָט זיך ריטמיש בעוואויגען מיט יעדען אָטעם־צוג וואָס זי האָט געמאַכט, איהר צאַרט געזיכט, אימער פאַרביג, האָט איצט אויסגעזעהן שטאַרק בלייך פון דער מיעדקייט פון דער אנשטרענגונג פון פערגאַנגענעם טאָג מיט דער נאַכט, אָבער ביי איהם אין די אויגען האָט זי איצט אויסגעזעהן רייצענד שעהן, פיעל שעהנער און רייצענדער, האָט זיך איהם אויסגעדוכט ווי ער האָט זי ווען אַמאָהל געזעהן, ער האָט געפיהלט אַז עפּעס אַן אונבעגרייפליך געפיהל ציהט איהם צו איהר צו זיין מיט איהר אַליין, צו בעהעפטען זיך מיט איהר וועזען... דריקענדיג איהר אָרעם שטאַרק צו זיך האָט ער נאָכאַמאָהל געזאָגט:

„סאַם דיער, לאַמיר אַרויף געהן“,— און ניט וואַרטענדיג אויף איהר ענטפער, האָט ער זי מיט פיעל צערטליכקייט צוגעפיהרט צו די האָל טיהר פון דעם אַפּאַרטמענט הויז, וועלכע ער האָט שנעל געעפענט; און כאַפּענדיג זי אין זיינע שטאַרקע אָרעמס און טראָגענדיג זי ווי אַ קליין קינד, איז ער שנעל אַרויף געגאַנגען איבער די טרעפּ צום ערשטען פלאָר אויף וועלכען זייער אַפּאַרטמענט האָט זיך געפונען.

זי האָט אימער ליעב געהאַט צו פיהלען אַרום זיך זיינע קרעפּטיגע מוסקוליעזע אָרעמס. פריהער ווען זיי זענען בלויז געוועהן פערלאָבט, אַז ער פלעגט זי אַמאָהל אַזוי שטיפעריש כאַפּען אויף זיינע הענד און אַרויף טראָגען איבער די טרעפּ צום צווייטען פלאָר אין דעם הויז וואו איהרע עלטערען האָבען געוואָהנט, האָט זי דערפון זעהר פיעל פערגעניגען געהאַט און זי האָט אימער גוט און פרייליך געפיהלט, אַז איהר האַרץ פלעגט אין איהר שפּרונגען פאַר פרייד און אוים ליעבע צו איהם. זי פלעגט זיך פעסט צוהאַלטען מיטביידע הענד, וועלכע זי האָט פערוואַרפען אַרום זיין האַלז און נאַקען, און קושענדיג איהם

און לאַכענדיג פאַר פרייד און גליק פלעגט זי זיך אומיסטנע וואַרפען און דרעהען מיט די פיס, כדי זיך שווערער צו מאַכען, ער זאָל וואָס מעהר פיהלען די משא פון איהר קערפּער, איהם האָט דאָס אָבער ניט געאַרט, ער האָט זי צוריק געקושט און האָט אויך געלאַכט אַ גליקליכער מיט איהר ליעבע ביז ער האָט זי אַרויף געבראַכט צו דער טיהר פון איהרע עלטערנ'ס וואָהנונג און האָט זי זעהר פאָרזיכטיג אַראָפּגעלאָזט פון זיינע הענד, אַזוי ווי אַ צערטליכע מוטער שטעלט פאָרזיכטיג אַוועק איהר קינד וואָס פאַנגט ערשט אָן צו לערנען זיך שטעהן אויף די שוואַכע קינדערשע פיסלאַך, און זי האָט נאָך אַלץ געהאַלטען איהרע אָרעמס אַרום זיין האַלז און זיי האָבען זיך נאָך לאַנג געקושט.

איצט אָבער ווען ער האָט זי אַ כאַפּ געטהון אין זיינע שטאַרקע אָרעמס, האָט זי זיך עפּעס ווי דערשראָקען פאַר איהם און דאָס האַרץ איז ביי איהר איינגעפאַלען, זי האָט געוואָלט געגען דעם פּראָטעסטי־רען, נאַר זי האָט פאַר מורא ניט געקענט קיין ווערטער געפינען און האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהון, און זי האָט ניט געוואָגט צו מאַכען די מינדעסטע בעוועגונג מיט איהר קערפּער, זי האָט זיך געפיהלט איינגאַנצען צודריקט און פערניכטעט פון זיין מענליכער קראַפט, אַזוי ווי לעבענסלאָז איז זי געלעגען אין זיינע אָרעמס און ער האָט זי פלינק אַרויפגעטראָגען צום ערשטען פלאָר און ווען ער האָט זי אַראָפּ געשטעלט פאַר דעם פּרייוועט האָל פון זייער וואָהנונג, אום צו קענען אויפשליסען די טיהר, האָט זי געפיהלט אַז די פיס וואַקלען זיך אונטער איהר, מורא האָבענדיג אַז זי זאָל פון שוואַכקייט ניט פאַלען האָט זי זיך אַנגעשפּאַרט אָן איהם בשעת ער האָט זיך מיט די שליסעלאַך אין דעם שלאָס געפּאָרעט און זי האָט שטאַרק צוזאַמענגעדריקט די ציינער מיט די ליפּען איינצוהאַלטען דאָס האַסטיגע קלאַפּען פון איהר האַרץ, ווען זי איז מיט איהם אַריין אין זייער אייגענער וואָהנונג.

אַזוי ווי זיי זענען נאָר אַריין אין „פאָיער“ פון זייער אַפּאַרטמענט האָט דער יונגער מאַן גלייך אָנגעקוועטשט דעם עלעקטרישען „באָטאָן“ און ליכטיג געמאַכט דעם „פאָיער“, און אויפעפענענדיג די טיהר פון

בעדרום האָט ער דאָרט אויך ליכטיג געמאַכט, דאָס יונגע ווייבעל איז איהם לאַנגזאַם נאַכגעגאַנגען און פאַרביי געהענדיג די וואַנד אין „פאַיער“ אויף וועלכער עס זענען געהאַנגען די זעקס קליינע בילדלאַך וואָס שטעלען פאָר אַזוי פיעל עפּיזאָדען פון דעם לעבען פון א יונג פערהייראַט פּאָר־פאָלק, האָט זי זיך אָפּגעשטעלט אויף דעם בילדעל וואָס שטעלט פאָר דאָס יונגע פּאָר־פאָלק שטעהענדיג גליקליכע טאַטע־מאַמע איבער דעם וויגעלע פון זייער ערשט געבאָרענעם קינד, דאָס בילדעל האָט זיך ביי איהר אין זכרון אָפּגעשטעלט לענגער ווי די אנדערע און זי האָט דערפון געטראַכט זאַגאָר ווען זי איז מיט לאַנג־זאַמע טריט איהר מאַן נאָכגעגאַנגען אין בעדרום אריין און האָט מיט איהרע מיעדע אויגען בעטראַכט אַלצדינג וואָס איז דאָרטען געוועהן, דעם סעט „טשערקעסיען וואַלנאַט פוירניטשור“, דאָס בעט דעם דרע־סער, דעם שיפאָניר, דעם ראָקער מיט׳ן קליידער הענגער, אַלעס איז געוועהן אויפ׳ן אָרט ווי זי האָט עס אָוועקגעשטעלט און אָוועקגעלעגט, אדער אויפגעהאַנגען, די פאָרהענגלאַך אויף די פענסטער, די הימעל בלויע, יאַפּאַנעזיש־זיידענע קימאָנע אויפ׳ן ראָקער און די לייסענע דעקען אויף דעם בעט מיט די צוויי קליינע צודעקלאַך אויף די צוד־קאָפּענס קישעלאַך אויף וועלכע עס איז געוועהן אויסגעהאַפטען אויף איינעם דאָס וואָרט „לאַוו“ און אויפן צווייטען דאָס וואָרט „העפּינעס“.

זי האָט זיך אוים מיעדקייט אָנגעשפּאַרט אַן דער וואַנד, און קוי־קענדיג אַזוי אויף דער פריעדליכער אָרדנונג אין וועלכער עס זענען געשטאַנען די אַלע זאַכען וואָס זי האָט אַליין איינגעקויפט און איינ־געפּיקסט, האָט זי דערפיהלט אַ זעלטענעם פערגעניגען און עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אַז זי וואָלט צופריעדען געוועהן אָפּצושטעהן אַזוי ווער ווייסט ווי לאַנג, אַבי די אָרדנונג אין צימער זאָל בלייבען אונגעשטערט, און ווען איהר מאַן האָט זי געפרעגט פאַר וואָס זי איז געבליבען אַזוי שטעהן, האָט זיך אַ לייכטער שמייכעלע בעוויזען אויף איהר בלייכען געזיכט, און אַזוי ווי אָפּזיפצענדיג מיט צופרידענהייט, האָט זי שטיל ארויסגעזאָגט:

„אַ דיער!“

ער האָט זי אָבער ניט פערשטאַנען, ער האָט ניט געוואוסט וואָס עס איז איצט פאָרגעקומען אין איהר האַרץ און אין איהרע געדאַנקען. אנפאַנגענדיג אַראָפּצונעמען פון זיך זיינע קליידער און זיך אויסצוטאָן צום ערשטען מאָהל אין איהר געגענוואַרט, האָט ער אויסגערופען:

„וועל דהים איז דהי לייף!"

דאָס ווייבעל האָט זיך געשעהמט צו קוקען אויף איהם, עס האָט זי זאָגאָר אַנגעפאַנגען צו פערדריסען פאַר וואָס ער איז אַזוי אונהעפליך צו איהר, אַז ער האָט זי אפילו ניט געבעטען ענטשולדיגונג איידער ער האָט זיך אַנגעפאַנגען אויסצוטאָן צום ערשטען מאָהל אין איהר געגענוואַרט, און דער טאָן און די ענטציקונג מיט וועלכע ער האָט די לעצטע בעמערקונג אויסגערופען איז איהר גאָר ניט געפעלען געוואָרען, זי האָט זיך פון איהם אָפּגעדרעהט און אָנקוועטשענדיג דעם באַטאָן אַז וואַנד האָט זי אויסגעמאַכט דאָס ליכט אין צימער און האָט זיך אין ראָקער אַוועקגעזעצט.

זיצענדיג אַזוי אין דעם ראָקער אין דער פינסטער, און כאָטש זי האָט דייטליך געהערט זיינע בעוועגונגען ווען ער האָט פון זיך די שיך אויסגעטהון און איז אין בעט אַריין, האָט זיך איהר פּלוצים אויסגעוויזען אַז זי איז דאָרט איינע אַליין און אַז זי איז אין אַ פרעמדער און אונבעקאַנטער וואָהנונג און אַז דאָרט אין בעט איז ניט איהר אייגענער מאַן, איהר געליעבטער חתן, נאָר עפּעס אַ פרעמדער, אַן אונבעקאַנטער, מיט וועמען זי האָט גאָר קיין שייכות ניט. און אין מוח איז ביי איהר קלאָר ענטשטאַנען די פראַגע, „וואָס איז אַזוינס דאָס לעבען?"

זי האָט אַנגעשפּאַרט איהר קאָפּ אויף איהר האַנד און האָט זיך פערטראַכט וועגען אַלץ וואָס איז מיט איהר ביז איצט אַמאָהל פאָר־געקומען, זי האָט געוואָלט וויסען צוליעב וואָס זי איז גאָר איינגאַנצען געבאָרען געוואָרען, צוליעב וואָס איז זי אויסגעוואַקסען אַ גרויסע און אַ שעהנע און צוליעב וואָס און פאַר וואָס האָט זי זיך פער־ליעבט און חתונה געהאַט און צוליעב וואָס און פאַר וואָס דאַרף זי איצט זיינע ווערען

פון בעט איז צו איהר דערווייל צוגעקומען איהר מאנ׳ס ווייבע שטימע, ער האט זי צו זיך צערטליך גערופען:

„סוויטהארט, וואטס די מעטער?“

דאס ווארט „סוויטהארט“ האט איהר אין הארצען אזוי ווי א גלעט געטהון און זי בערוהיגט, אבער זי האט אלץ ניט געוואוסט וואס מיט איהר איז און פאר וואס עס איז איהר אזוי שווער זיך פון ארט צו ריהרען, פון דעסטוועגען האט זי מיט א שווערען גע־מיטה און מיט א מורא־געפיהל אין איהר הארצען, אנגעפאנגען מיט שווערע הענד אראפצונעמען די קליידער פון זיך, אבער איידער זי האט נאך איהר אויבערשט קלייד אינגאנצען אפגעשפיליעט האט זי פלוצים פון הינטען ארום דערפיהלט זיינע קרעפטיגע מוסקוליעזע ארעמס ארום זיך, און היים־קושענדיג זי אין דער ענטבלויזטער פלייצע האט ער זי פון ראקער. אויפגעהויבען און האט זי צוגעטראגען צום בעט.

מיער און שוואך ווי זי איז געוועהן, האט זי דאך ניט געוואלט שלאפען, זי איז צופריעדען געוועהן צו בלייבען ליגען אויפ׳ן ארט וואו ער האט זי אוועקגעלעגט און ווייטער צו טראכטען, צו געפינען אן ענטפער אויף די פראגען וואס האבען זיך אזוי האסטיג אין איהר מוח געשטופט.

דער יונגער מאן האט זי אבער ווייטער געגלעט און געקושט און איהר געבעטען, אז זי זאל וואס שנעלער פון זיך די קליידער אויסטהון. זי האט דערצו גאר קיין ווילען ניט געהאט, עפעס אן אונבעקאנט געפיהל האט זיך אין איהר ברוסט בעוועגט, און זי האט איהם געבעטען ער זאל זי איצט צורוה לאזען, ער האט דאס ניט געוואלט הערען און האט זי ניט געלאזט אויסרעדען א ווארט, ער האט איהרע ליפען איהרע אויגען, איהר גאנצעס געזיכט מיט הייסע ליידענשאפטליכע קושען בעדעקט און האט זיך גענומען אראפציהען די קליידער פון איהר, זי האט זיך אזוי ווי דערשראקען פאר דער הייסער לופט מיט וועל־כער ער האט אויף איהר לייב געאטעמט, און ווען ער האט אנגעפאנגען מיט ווילדער שנעלקייט איהרע קליידער. פון איהר ארונטערצורייסען

האָט זי זיך שנעל אויפגעזעצט און געפּרואווט איהם אָפּצושטויסען פון זיך. דאָס האָט איהם נאָך שטאַרקער אויפגערעגט, און אַרומכאַפּענדיג איהר אין זיינע אָרעמס האָט ער זיך געבען איהר אין בעט אַריינ־געוואָרפען און האַלטענדיג זי שטאַרק צוגעדריקט צו זיין נאַקעטען קערפּער האָט ער זיך מיט זיין געזיכט איינגעגראָבען צווישען איהרע נאַקעטע ברוסטען, און היים־קושענדיג זי האָט ער איהר אייביגע ליעבע פערשפּראָכען און האָט זי געבעטען זי זאָל זיך צו איהם איבער־געבען און זאָל זיינע ווערען...

✧ ✧ ✧

נאָכדעם ווי זי איז „זיינע“ געוואָרען און די היץ וואָס די ליידענ־שאַפט האָט אויף איהם אָנגעוואָרפען, האָט איהם פערלאָזען, האָט ער זיך פון איהר אָפּגערוקט, האָט זיך אויסגעצויגען אויף זיין רוקענביין און האָט צווישען געגעצען בעמערקט, אַז ער איז שטאַרק מיעד און אַז ער פיהלט אַז ער קען איצט און וועט זיכער געשמאַק שלאָפען.

דאָס יונגע ווייבעל האָט אויך געפיהלט שרעקליך מיעד און אַחוץ דער מיעדקייט האָט זי אויך דערפיהלט אַ פּיינליכען וועהטאָג אין אַלע גלידער פון איהר קערפּער, מיינענדיג דערמיט איהר וועהטאָג צו פערלייכטערען, האָט זי זיך איינגעקאָרטשעט, האָט זיך צו איהם צו־גערוקט, ביי זיין זייט זיך איינגענורעט און ווען זי האָט איהר קאָפּ אויף זיין ברוסט אַוועקגעלעגט האָט זי זיך קוים געקענט איינהאַלטען ניט צו ציוויינען זיך.

„וואָס איז דער מער?“ האָט ער איהר געגעצענדיג געפרעגט.

„כ׳וויל דיך וואָס פרעגען“, האָט דאָס ווייבעל כמעט כליפּענדיג אַרויסגעשטאַמעלט.

„נו פ־ר־ע־ג“, האָט ער פערענדיגט זיין לאַנגען געגעץ.

„וואָס איז אַזוינס, דאָס לעבען וואָס דו האָסט פריהער מיטגע־מאַכט?“ האָט זי שטיל געפרעגט.

אנשטאט צו ענטפערען האט ער שוואך פראטעסטירט, „כ'פער־שטעה דיך ניט דיערי, וואס דו ווילסט“.

„איך וויל וויסען“, האט זי פעסט געענטפערט.

„צופיעל איז אומגעזונד!“ האט ער קורץ בעמערקט און האט זיך ווידער צוגענעצט, ער האט איהר נאקעטען ארעם א גלעט געטהון און זי געבעטען „געה בעסער שלאפען איצט, גוד נייט!“

דערביי האט ער געמאכט אזא בעוועגונג מיט זיין קערפער, אז זי האט געמוזט אראפנעמען איהר קאפ פון זיין ברוסט, ער האט זיך פון איהר אפגערוקט און זיך גרייט געמאכט איינצושלאפען.

א בעליידיגטע האט זי זיך פון איהם אויך אפגערוקט און האט זיך אויסגעדרעהט מיט איהר פנים צום פענסטער, מיט טרעהרען־פולע אויגען האט זי לאנג געקוקט דורך די שפאלטען פון די פארהאנגלאך און האט געזעהן ווי דער מארגען־נעבעל פערשווינדט און דער טאג ווערט וואס אמאל ליכטיגער און ליכטיגער, און בעת פון דער צוויי־טער זייט בעט האט זיך צו איהר צוגעטראגען דאס שווערע אטעמען פון דעם שלאפענדיגען מאן האבען זיך מאדנע פראגען פארמולירט און געעגבערט איהר מח.

„וואס איז אזוינס דאס לעבען?“

„צוליעב וואס איז דאס אלץ?“

און זי האט ניט געקענט אנשלאפען ווערען.

די גאַסען פרוי

צערענט ניט אויף איהר, ווען איהר זעהט זי ארומגעהן שפעט אין דער פינסטערער נאַכט זוכען אַ קונד אויף איהר לייב.

צערענט ניט אויף איהר, ווען איהר זעהט זי ווינקען צו יעדען פאַרבייגעהער און באַט איהם אַז איהר קערפער פאַר עטליכע לומפיגע סענטען.

און שפעטער, שפעטער מיט יאָהרען, ווען איהר וועט אַמאָל זעהן די זעלבע גאַסען־פרוי ווילד פאַר׳שיכור׳ט, מיט צולאָזענע און צושוי־בערטע, פאַר־דער־צייט גרוי געוואָרענע האָר, אויף וועלכער עס וויל זיך קוים איינגעהאַלטען אַ אַלטער צוריסענער הוט, און איהר איינגע־שרומפטע, ברודנע לייב קוים פאַרדעקט פון די צוריסענע טראַנטעס, — ווען איהר׳ט זי אַמאָל שפעטער מיט יאָהרען זעהן׳אין דעם צושטאַנד זיך וואַלגערען אין די רינשטאָקען אָדער ווען אַ פאָר גראָבע פאָליס־לייט וועלען זי אונרבאַרעמליך שלעפען, שטויסען און אריינוואַרפען אין אַ פאַטרול־וואַגן, אויך דאַן זאָלט איהר אויף איהר ניט צערנען, ניט לאַכען, אָדער חלילה אַפשפעטען פון איהר. אויב איהר האָט מענש־ליכע הערצער, דאַרפט איהר אויף איהר מיטלייד האָבען. יאַ מיטלייד דאַרף מען אויף איהר האָבען און באַדויערען דאַרף מען זי, און מ׳דאַרף זיך ניט שעהמען צו פאַרגיעסען אַ טרעהר איבער איהר שיקזאַל אויך, דען זי איז ניט אַ געזונקענע און אויסגעלאַסענע, ווי מאַנכע דענקען. זי איז בלויז אַן אומגליקליכע, אַ פאַרפיהרטע און אין אַב־גרונד פאַרשטויסענע...

* * *

איך קען זי.

זי איז פונקט ווי איהר, ווי איך, פון גוטע, פרומע עלטערן גע־בוירען. פונקט ווי איהר מיט אייערע שוועסטער איז זי אויך אַמאָל

דער שטאַלץ און דאָס ליעבלינג פון איהר פאַמיליע געווען. אַלס קליין קינד איז זי רייצענד שעהן געוועהן. ווי אַ שעהנע, פרישע בלום האָט זי געבליהט און געוואַקסען. אַ ליעבע, צערטליכע מוטער האָט זי אויף איהרע הענט געטראָגען, איז איבער איהר נעכט ניט געשלאָפען, האָט זי געפּעשטשעט, האָט זי מיט ליעבע געקושט און געצערטעלט. אַ גוטער טרייער פאָטער האָט פאַר איהר געזאָרגט, האָט פון איהר'ט וועגען שווער און ביטער געהאָראָוועט, פיעל שוויים און בלוט און מאַרך פון איהר'ס וועגען געאָפּפערט, האָט זי גוט ערצויגען און גוטע זיטען זי געלערענט. און זי האָט געבליהט און געוואַקסען און איז וואָס אַמאָהל שעהנער און רייצענדער געוואָרען. טאַטע־מאַמע האָבען געקוואָלען אויף איהר קוקענדיג, האָבען געהאָפט פון איהר פיעל גליק און פרייד צו זעהן און פון איהר גרוים נחת צו דערלעבען.

דאָס שיקזאַל האָט אָבער אַזוי ניט געוואָלט.

ווען זי איז קוים אַ יונג־פרוי געוואָרען, האָט ביי זיי אַ גרוים־אומגליק פּאַסירט. אין דער פאַבריק, וואו איהר פאָטער האָט געאַרבייט, האָט אַ סטיעם־באָילער עקספּלאָדירט און האָט אַהם אויגענבליקליך געטויטעט. די אַלמנה האָט פּראָבירט פּראָצעסען פאַרפיהרען, שאַדענערזאַץ פאַר איהר מאַן'ס לעבען אויפצומאַהנען, דער הונגער האָט זי אָבער באַלד אויסגעמאַטערט מיט איהר פאַמיליע און זי איז צופריעדען געווען די קלאַגע אויפצוגעבען און, דער גוטער, ווייכערערציגער באָס האָט די יונגע שעהנע יתומה, אויס מיטלייד, אין זיין פּעקטאָרי אריינגענומען און איהר באַשעפטיגונג געגעבען, זי זאָל קענען איהר מוטער מיט די קלענערע הילפלאָזע יתומים'לאך ערנעהרען.

אין דער פאַבריק האָט זי שוין מעהר בליהען און וואַקסען ניט געקענט. פאַרקעהרט זי האָט גאַר אָנגעהויבען צו וועלקען און וויאַנען, און די לאַנגע שטונדען, שווערע אַרבייט און פאַרפּעסטעטע לופט האָט איהר זעהר פיעל צום געזונד געשאַדעט. אָבער די אומגליקליכע האָט זיך אויף איהר שיקזאַל ניט בעקלאָגט. רוהיג און געלאַסען איז זי יעדען טאָג צו דער אַרבייט געגאַנגען. זי האָט אפילו קיינמאָל קיין

קרעכץ ניט געטאַהן, ווען זי האָט געפיהלט שטאַרק מיער און צו־בראָכען אָהיים געהענדיג פון דער ארבייט. דער איינציגער געדאַנק, אַז זי קען איהר ארעמער פאַמיליע צו הילף קומען האָט זי גליקליך געמאַכט.

איינמאָל איז דעם רייכען פאַבריקאַנט'ס זוהנדעל אין פאַבריק געוועזן, און ווי ער האָט נאָר זי באַמערקט איז איהר שעהנקייט איהם שטאַרק געפעלען געוואָרען. זיין פעטע האַרץ האָט זיך פאַרגלוסט פון איהר ווייכען צאַרטען קערפּער פערגעניגען צו האָבען. און ער האָט זי מיט פאַלשע רייד , מיט שמייכלעריי און חניפה'לאַך אויף א שפּאַציער איינגעלאַדען. און ער האָט אין איהרע אויערען אריינגע־רעדט זיסע רייד פון ליעבע און גליק און האָט איהר יונגען מוח בּאַרוישט מיט פאַרשפּרעכונגען פון אַ שעהנער גאָלדענער צוקונפט, מיט רייכע פּאַלאַצען, מיט שעהנע קליידער, מיט פיעל שמוק און פוץ־זאַכען. און זי, די יונגענקע, אונערפאַהרענע האָט איהם געגלויבט און נעטרויעט און האָט זיך צו איהם איבערגעגעבען מיט דעם גאַנצען פייערליכען ברען פון איהר יונגען דורשטיגען האַרץ...

עס האָט ניט לאַנג געדויערט ביז זי האָט זיך פון איהר פאַלשען ליעבעס־טרוים אויפגעכאַפּט. ווען דער רייכער שאַרלאַטאַן האָט זיין תאוה אין איהר קערפּער געזעטיגט האָט ער זי פאַרוואָרפען ווי א טרוקענע אויסגעדאַרטע פאַרוועלקטע בלום. און ווען זי האָט דערנאָך געוואַגט א וואָרט אויסצוריידען, איהרע רעכט צו זוכען, האָט מען זי אַרעסטירט און באַשטראָפט פאַר וועלען אויספּרעסען געלד פון די אונשולדיגע רייכע...

פון דעם ערשטען פאַל איז זי געגאַנגען צום צווייטען און צום דריטען, דען זעהר שווער איז פאַר אַ געפאַלענער אין דער געזעל־שאַפט זיך צוריק אויף די פיס צו שטעלען, ביז זי האָט אַזוי געזונקען און געזונקען אין דעם שרעקליכען זומפּ....

פון אַנפאַנג, ווען זי איז נאָך אַלץ יונג, שעהן און געזונד געוועזן, האָבען גאָר, גאָר פיעלע, רייכע מענער אין איהר שלאָפצימער

איהר די פּיס געקושט און זיי האָבען איהר טהייער באַצאָהלט פאַר איהר ליעבע, פאַר דער געלעגענהייט ביי איהר זייט זייער בעסטיאַלישע ליידענשאַפט צו זעטיגען; אין סאַמעט און אין זייד האָט מען זי געקליידעט און מיט ציערונג באַהאַנגען. און דאָס געלד, וואָס זי האָט מיט איהר קערפּער פאַרדיענט, האָבען ביי איהר צוגענומען: די אנשטענדיגע לענדלאָרדס, וועלכע האָבען ביי איהר אונגעהויערע הויכע רענט פאַר זייערע צימערען קאָלעקטעט און זיך ניט וויסענדיג געמאַכט וואָס זי טהוט דאָרטען; די אַנגעזעהענע סוחרים, וועלכע האָבען איהר דריי מאָל אַזוי פיעל ווי אַנדערע, פאַר זייער סחורה באַרעכענט; די עהרליכע פּאָליטישענס, וועלכע האָבען איהר פאַרשפּראָכען זי פון געזעץ צו פּראָטעקטען; די גראָבע פּאָליסלייט, וועלכע האָבען זי גאַנץ אָפט אַרעסטירט און די מאַגיסטראַטען, וועלכע האָבען זי באַשטראָפט. און אַזוי איז זי געזונקען אַלץ טיעפער און טיעפער און איהר פּרייז איז אַלע מאָהל געפאַלען, זי איז אַלע מאָהל ביליגער געוואָרען, ווי יעדע אַלטע אָפּגעניצעוועטע זאַך...

* * *

און יעצט, ווען איהר זעהט די אומגליקליכע אויף דער לעצטער שטופע, ווילד באַזאָפען זיך וואַלגערן אין רינשטאָקען, זאָלט איהר פון איהר ניט לאַכען, ניט אָפּשפּעטען און ניט צערענען אויף איהר. מיטלייד דאַרף מען אויף איהר האָבען און זי באַדויערען, דען זי איז ניט אַ געזונקענע און אויסגעלאַסענע פון איהר אייגענעם ווילען, זאָנדערן אַן אומגליקליכע, אַ פאַרפיהרטע, פאַרשטויסענע, איז זי. און ווער פון אייך ווייסט אויב ער האָט ניט בעשאַפען אָדער אז ער וועט ניט אמאָל באַשאַפען אַ קינד צו דעם זעלבען טרויעריגען שיקזאַל?

יוגענד ליעבע

אויב עס איז אמאהל געווען א פאל פון פערליעבען זיך ביי דער ערשטער בעגעגעניש, איז דאס זיכער געווען אזוי צווישען דאריס קאנטראוויץ און דזשייק לעווינסקי. ביי זייער ערשטער צופעליגער בעגעגעניש האבען זיי זיך שטארק פערליעבט איינער אין צווייטען. ער האט געפיהלט עפעס א צויבער־קראפט ציהט איהם צו איהר, און זי האט געפיהלט אז זי קען זיך גאר פון איהם ניט שיידען. אבער אזוי ווי א היינט־וועלטיגע מיידעל, האט זי איהר קאפ ניט פערלוירען, און האט באלד איינגעלאדען דזשייק'ען אז ער זאל ארויף קומען צו איהר אין הויז און זי האט איהם גלייכצייטיג געגעבען איהר אדרעס, און זי האט צוויי מאהל ווידערהאלט דעם נאמען פון דער סטריט מיט'ן נומער און אויף וועלכען פלאר פון הויז זי האט געוואהנט. דזשייק איז געווען אויפ'ן זיבענטען הימעל, האט א גליק־ליכער און מיט צופרידענהייט אנגענומען די איינלאדונג און האט איהר פארשפראכען דעם נעקסטען אווענט ארויף צו קומען פינקטליך אכט אוהר, און אזוי ווי ער האט גראדע ביי זיך ניט געהאט קיין פענסיל מיט פאפיער דעם אדרעס צו פערשרייבען איז ער שטונדען לאנג געווען פערנומען מיט דעם איבער'חזר'ן ביי זיך אין געדאנק דאריס'עס אדרעס, כדי ער זאל חלילה ניט פארגעסען.

מארגענס ביים ברעקפעסט האט דאריס אנגעזאגט איהר מוטער אז זי ערווארטעט „קאמפעני“ אין אווענט.

„קאמפעני“? האט מיסעס קאנטראוויץ אויסגערופען א פערוואונדערטע. „אין מיטען דער וואך קאמפעני?“

„וואס איז דער דיפערענץ?“ האט דאריס געפרעגט.

„עס איז שוין גאָר אַ דיפערענץ“. האָט מיסעס קאַנטראַוויץ גע־ענטפערט. „אָבער“, האָט זי באַלד געפרעגט, „זאָג מיר נאָר טאָכטערקע, ווער איז עס די קאָמפּעני?“

דאָרים האָט באַלד געוואָלט זאָגען איהר מוטער ווענען זי ער־וואַרטעט, אָבער נאָך איידער זי האָט בעוויזען צו עפענען איהר מויל, האָט די אונגעדולדיגע מיסעס קאַנטראַוויץ זי ווידער געפרעגט. „אפשר די מיידלאך פון דיין אָפּיס?“

„ניין“, האָט דאָרים געענטפערט. "אַ יונגער־מאַן קומט צו מיר היינט אָווענט אַהער אַרויף“.

„אַ יונגער־מאַן?!“ האָט מיסעס קאַנטראַוויץ אויסגערופען אַ פאַרגאַפטע. „און דו זאָגסט מיר גאָר ניט דערפון“.

„איך זאָג דאָך דיר יא“, האָט דאָרים געענטפערט.

„איך מיין“, האָט מיסעס קאַנטראַוויץ אָנגעהויבען זיך פער־ענפערען, „האָסט מיר ביז איצט גאָר ניט געזאָגט וועגען דעם יונגען־מאַן. ווער איז ער? וואָס איז ער?“

ווי אַזוי האָט דאָרים געקענט עפּעס ענטפערען אויף איהר מוטער'ס פראַגען, אַז זי אַליין האָט דזשייק'ען ניט געקאַנט און האָט וועגען איהם גאָר ניט געוואוסט? זי האָט בלויז געפיהלט אַז עפּעס אַן אונגעהויערע קראַפט ציהט זי צו איהם אַז לעצטע נאַכט נאָך דער ערשטער בעגעגעניש מיט איהם האָט זי ניט געקאַנט אַן אויג צו־שליעסען און ווען זי האָט איינגעדרעמעלט אויף אַ וויילע האָט זי פון איהם גע'חלומ'ט. זי האָט שטיל און בעשיידען געענטפערט. „דו וועסט שוין אויסגעפינען מוטער, ווען ער וועט אַהער קומען“

מיסעס קאַנטראַוויטץ איז פון דעם ענטפער גאָר ניט צופריעדען געווען. „אָבער דאָך“, האָט זי גע'טענה'ט“, וואָס איז זיין נאָמען? אַ נאָמען האָט ער דאָך?“

„געוויס האָט ער אַ נאָמען! אַ שיינער נאָמען! דזשייק לעווינסקי, הייסט ער“.

„ד־זש־יי־ק לע־ווינ־סקי?" האָט מיסעס קאַנטראָוויץ איבער גע'חזר'ט און צע־צויגען דעם נאָמען.

„דזשייק לעווינסקי!" האָט דאָרים קורץ און שאַרף אויסגערופען דעם נאָמען, ווייל עס האָט איהר פערדראָסען ווי איהר מוטער האָט דעם נאָמען צע־צויגען.

„איך זאָג דאָך אַזוי, דזש־יי־ק לע־ווינ־סקי", האָט מיסעס קאַנט־ראָוויץ געענטפערט און קוקענדיג איהר טאָכטער גלייך אין געזיכט אריין האָט זי געזאָגט „דער נאָמען קומט מיר פאָר זעהר בעקאַנט. איז ער נישט אונזערער אַ לאַנדסמאַן?"

„איך ווייס ניט! איך גלויב קוים!"

„ער האָט געוואוים עלטערן?" האָט מיסעס קאַנטראָוויץ אין אַ ווײַלע שפּעטער ביי איהר געפרעגט.

„אוי, מאַמע! ווי דו ריידסט! ווערט דען עמיצער געבוירען פון אַ שטיין?"

„חלילה! איך האָב עס ניט געזאָגט".

„איך האָף אַז ער האָט עלטערן". האָט דאָרים געזאָגט, „און ווען ניט, זענען זיי שוין מסתמא געשטאָרבען".

„איז דער יונגער־מאַן נעבעך אַ יתום", האָט מיסעס קאַנטראָוויץ טרויעריג געזאָגט, און צו שאָקלענדיג מיט'ן קאָפּ האָט זי געזיפצט: „אוי, אוי, נעבאָך אַ יתום!"

דאָרים'ען האָט פערדראָסען פאָר וואָס איהר מוטער מאַכט שוין איהר יונגען־מאַן פאַר אַ יתום נאָך איידער זי ווייס עפּעס וועגען איהם און זי האָט צו איהר שאַרף געזאָגט: „מוטער, איך האָב דיר ניט געזאָגט, אַז דזשייק איז אַ יתום, און דאַרפסט איהם ניט אַזוי בע־קרעכצען".

דערווייל האָט דער זייגער געקלונגען נ י י ן מאָהל, דאָס האָט דאַרים'ען דערמאַנט אַז עס איז שוין שפּעט. פּונקט אין דער צייט דאַרף זי שוין זיין אין איהר אָפיס. זי האָט דערפאַר אין איילעניש אַרויף געשלעפּט איהר דזשעקעט געכאַפּט איהר העט מיט די הענטשקעס און אויסרופענדיג „גוד באַי, מאמא!" איז זי שנעל אַרונטער געלאָפען פון די טרעפּען צום סטריט.

דעם גאַנצען פריה־מאָרגען האָט מיסעס קאַנטראַוויץ געהאַלטען אין איין טראַכטען פון דעם יונגען־מאַן, דזשייק לעווינסקי, וואָס האָט אין אווענט געדאַרפט צום ערשטען מאָהל אַרויף קומען צו איהר טאָכטער. און כאָטש זי האָט נאָך איהר לאַנגען טראַכטען ניט מעהר געוואוסט וועגען איהם ווי זי האָט פריהער געוואוסט, פון דעסטוועגען האָט זי ביי זיך בעשלאָסען אויף צו רוימען דאָס הויז און צופּוצען די פּאַרלאָר, און אַז אַזוי שנעל ווי זי וועט פאַרטיג ווערען מיט די „דישעס" נאָך איהר מאַנ'ס דינער, וועט זי איינקויפען פערשיעדענע פרוכטען, קענדי מיט קייק און אַ פּאָר „באָטעלס" סאָדאַ־וואַסער, אַז זי זאָל האָבען מיט וואָס אויף צו נעמען דעם גאַסט.

.2

מיסטער קאַנטראַוויץ, דאַרים'עס פאָטער, איז געווען אַ ריעל עסטייט בראָקער. זיין פריהערדיגע בעשעפטיגונג, זייט ער איז צוריק מיט זעכצעהן יאָהר געקומען קיין אַמעריקאַ, איז געווען קאַסטימער פּעדלערײ. אָבער ווען ריעל עסטייט האָט אָנגעפאַנגען „בומען" צוריק מיט אייניגע יאָהר צוליעב דער מלחמה און ווייל מען האָט דאַן אויפ־געהערט בויען און עס זענען געווען ווייניג וואָהנונגען פאַר דער בעפעלקערונג אין לאַנד, האָט ער אויך דערהערט דאָס ווידער־קול פון דעם „בום". עטליכע מאָהל האָבען פאַרשיעדענע בראָקערס, לאַנדסלייט, וועלכע האָבען געמיינט אַז ער איז פערמעגליך, געפרופט איהם פערקויפען „ריעל עסטייט". קאַנטראַוויץ האָט זיך אַלע מאָהל געלאָזט צו רעדען. ער האָט יעדען אויסגעהערט, געגאַנגען בעקוקען

דאָס „פּאַרסעל“, און פּיעלע מאָהל האָט ער אַלעס געפונען „ראַיעל“ ווי דער בראָקער האָט עס פאַרגעשטעלט, אָבער איהם האָט געפעהלט דאָס נויטיגע געלד צו מאַכען דעם „באַרגיין“. אַזוי נאָך האָט מיסטער קאַנטראָוויץ זיך אויסגעלערנט צו ריידען פון „ריעל עסטייט“, און ווען ער האָט אַליין ניט געקענט קויפען האָט ער פּרובירט צו־צורעדען אַנדערע צו קויפען און גאָר אָפט איז איהם געלונגען צו שליעסען א „דיעל“ און פערדיענען אַ שעהנעם „קאָמישאַן“.

אַלס ריעל עסטייט בראָקער איז מיסטער קאַנטראָוויץ גאַנץ אָפט זיך צונויף געקומען מיט פערשיעדענע מענשען. ער האָט געהאט געלעגענהייטען צו באַזוכען פערשיעדענע אָפיסעס, ביי די טייטעל קאָמפּאַניעס, ביי די לאָיערס און פערשיעדענע מאָרטגעדזש און אינ־שורענס אָפיסעס, און פון דער פיבערהאַפטע טהעטיגקייט, פון דעם האַנדלען, קויפען און פאַרקויפען וואָס ער האָט איבעראַל געזעהן, האָט ער אויסגעפונען אַז עס זענען פאַראַן גאָר, גאָר רייכע ליַיט, און אַז די דאָזיגע רייכע לייט קאָנטראָלירען כמעט אַלצדינג און האָבען אַ גרויסען איינפלוס אויף דעם שטאָדטישען לעבען, און אַז מיט זייער געלט, מיט דער הילף פון כיטרע בראָקערס, פון טאַלענטירטע לאָיערס, קאָנען זיי קויפען און פאַרקויפען אַלצדינג, און ווערען וואָס אַמאָהל רייכער און רייכער.

פון דער דאָזיגער ערפאַהרונג איז ביי מיסטער קאַנטראָוויץ גע־שאַפען געוואָרען אַן אונגעהויערער דורשט נאָך געלט. נישט אַזוי צו־ליעב דעם געלט אַליין, ווי צוליעב דער מאַכט און דעם וואָהל־זיין וואָס דאָס געלט ברענגט, ווי איהם האָט זיך פאַרגעשטעלט. ער האָט ביי זיך בעשלאָסען אַז אויב איהם איז שוין אפשר ניט בעשעהרט אַמאָהל אין זיין לעבען רייך צו זיין, וועט ער דערפאַר טרייען, און ער האָט געהאָפט, אַז זיינע קינדער זאָלען כאָטש האָבען דאָס געלעגענ־הייט רייך צו זיין, און ער וואָלט געוואָלט דאָס דערלעבען, אַזוי אַז ער זאָל הנאה האָבען פון זיינע קינדערס גליק. דערפאַר האָט מיסטער קאַנטראָוויץ קיינע פון זיינע קינדער ניט געשיקט אין שאַפּ אַריין.

„אַז אַרבייטער", האָט ער בעהויפּטעט, „האַרעוועט אָפּ דאָס גאַנצע לעבען פאַר אַנדערע און שטאַרבט אַז אָרימאַן". ווען איינע פון זיינע מיידלאַך האָבען נאָר געענדיגט די פּובליק סקוהל, האָט מיסטער קאַנטראָוויץ זי געשיקט אין אַ העכערע סקוהל, אָדער גאָר אין אַ „ביזנעס קאָלעדזש". ער האָט פון זיי געמאַכט געלערנטע. זיי זאָלען זיין סטענאָגראַפערס, טיטשערס, בוק קיפּערס. אין די פּראָפעסיאָנען, האָט ער געגלויבט, מוזען די מיידלאַך זיך צו זאַמען טרעפען מיט גאָר אַנדערע סאָרטען מענער, ניט מיט קיין פּראָסטע אַרבייטער, און אונטער די אומשטענדען מאַכען זיך שוין געלעגענהייטען צו הייראַטען מיט אַ רייכען מאַנופעקטשורער, מיט אַ ריעל עסטייט מאַן, אָדער גאָר מיט אַ פערמעגליכען ביזנעס־מאַן.

עס וועט דערפאַר דעם לעזער זיין זעהר גרינג זיך פאָרצושטעלען מיסטער קאַנטראָוויץ'עס „סורפּרייז" און כעס אין וועלכען דאָס האָט איהם אַריין געבראַכט, ווען זיין פרוי האָט איהם דעם טאָג געמאָלדען וועגען דעם גאַסט וואָס דאַרף ביי זיי זיין אין אָווענט.

„וואָס!" האָט ער זיך צושריען אויפ'ן קול און מיט כעס. „צו מיר, אין מיין הויז אַריין, צו מיין טאָכטער, וועט קומען אַ יונגער־מאַן אַ פרעמדער, און איך ווייס ניט וואָס און ווער ער איז! ווער זיינע עלטערן זענען, פון וואָס פאַר אַ פאַמיליע ער קומט אַרויס אָדער וואָס זיין ביזנעס איז! נויסער, ניט צו מיר! אין מיין הויז קומט מען ניט גלאַט אַזוי!"

דער מיסעס קאַנטראָוויץ האָט שטאַרק פערדראָסען פאַר וואָס זי האָט צו איהר מאַן גערעדט פאַר'ן דינער, ווייל זי האָט גוט געוואוסט וואָס פאַר אַ כעסן ער איז ווען ער איז הונגעריג. זי האָט דערפאַר אויפגעהערט צו רעדען ווייטער, האָט שנעל געגרייט דעם טיש און איהם באַלד דערלאַנגט דעם גרויסען טעלער פול מיט הייסע זופּ ווי ער האָט ליעב געהאַט.

מיסטער קאַנטראָוויץ האָט זיך געוואַשען די הענט, געמאַכט „המוציא" און ווען ער האָט דערזעהן די הייסע פאַרע פון טעלער זופּ

איז איהם דער כעס אביסעל אפגעגאנגען. ער האָט זיך גלייך אנידער געזעצט און זיך גענומען ענערגיש צום עסען. צוערשט האָט ער גע־נומען אביסעלע פון דער קאָכעדיגער הייסער זופּ אויפ׳ן שפּיץ פון לעפעל, און אויסבלאָזענדיג עטליכע מאָהל האָט ער דאָס פערזוכט און האָט דערנאָך בעזאַלצען און פערפּעפּערט די זופּ און נאָך אמאָהל אויסבלאָזענדיג יעדען לעפעל בעזונדער האָט ער געשמאַק מיט גרויס הנאה אויסגעבלאָפּטשעט די זופּ ביז צום לעצטען טראָפּען. אַזוי ווי ער איז נאָר פערטיג געוואָרען מיט דער זופּ האָט זיך מיסטער קאָנטראָ־וויץ געווענדעט צו זיין פרוי.

„האָט כאָטש דיין טאָכטער דיר געזאָגט ווי אַזוי דער יונגער־מאַן הייסט, וואָס איז זיין נאָמען? זיין אדרעס? זיינע ביזנעס?"

„זיין נאָמען", האָט מיסעס קאָנטראָוויץ גענומען שטאַמלען, „איז דזשײַיײ־ק לע־ווינ־סקי".

„דזשייק לעווינסקי?!" האָט מיסטער קאָנטראָוויץ שנעל אויפ־געכאַפּט דעם נאָמען. „דזשייק לעווינסקי?!" האָט ער דעם נאָמען ווידערהאָלט. „אַט אַזוי הער איך אַ נאָמען, דזשייק לעווינסקי! אָבער ווער איז דער דזשייק לעווינסקי? וואָס איז דער דזשייק לעווינסקי? וואָס איז זיין בעשעפטיגונג? זיינע ביזנעס?" האָט ער געהאַלטען אין איין שרייען.

„איך ווייס נאָר דעם נאָמען, דזשייק לעווינסקי", האָט מיסעס קאָנטראָוויץ זיך פערענטפערט, „מעהר ווייס איך גאָר ניט", און דער־ביי האָט זי אוועקגעשטעלט אויפ׳ן טיש דעם פּאָלימעסניק מיט׳ן פלייש און האָט מיסטער קאָנטראָוויץ׳ען דערלאַנגט דאָס גרעסטע און בעסטע חלק.

„דו ביסט שוין איין מאָהל אַ מאַמע!" האָט מיסטער קאָנטראָוויץ זיך גענומען צו איהר אַזוי שנעל ווי ער איז פאַרטיג געוואָרען מיט׳ן פלייש און האָט צוגעקלאַפּט מיט׳ן גאָפּעל און מעסער אַן ברעג פון טיש. „קומט צו דיר די טאָכטער דיינע", האָט ער פאָרטגעזעצט, „און

דערציילט אז ס׳קומט צו איהר אין אווענט א יונגער־מאן, א ווייס׳ד, א דזשייק לעווינסקי, איז ביי דיר רעכט דזשייק לעווינסקי, און ווייטער ווייסטו גאר ניט. לחלוטין גאר ניט! אין ניו יארק איז דאך מסתמא נישטא מעהרער ווי איינער א דזשייק לעווינסקי און מען ווייסט ווער ער איז, א יא?״

„איז ניין!“ האט מיסעס קאנטראוויץ שוין ברוגזלאך געענטפערט. „אלעס וואס איך ווייס, איז אז דער יונגער־מאן וועט דא זיין היינט אווענט און איך וועל אביסעל אויפרוימען דאס הויז און עפעס איינ־קויפען איהם אויפצונעהמען ווי ס׳בעדארף צו זיין“.

„שא, שא!“ האט מיסטער קאנטראוויץ בעפוילען. „אייל זיך נאר ניט, פוץ נאך ניט אויף דאס הויז און ספענד דערוויילע ניט קיין געלד אײדער, דו ווייסט וואס, ווער און ווען!“

מיסעס קאנטראוויץ האט פערלוירען דאס געדולד. זי האט אויפ־געהערט צו עסען איהר חלק פלייש, האט צוגענומען די דישעס פון טיש און איז מיט זיי אריין אין קיך וואו זי האט זיי בייז אריינ־געווארפען אין דעם „סינק“ אריין און געלאזט לויפען די הייסע וואסער וועלכע איז קוים געווען ווארעמלאך און זי האט איהר פערדרוס אויפ׳ן מאן אויסגעלאזט מיט א קללה אויפ׳ן לענדלארד דערפאר וואס דאס וואסער איז ניט געווען גענוג הייס.

מיסטער קאנטראוויץ האט זיך אויסגעשטאכען די ציינער, האט שטיל אפגעמורמעלט דאס בענשען נאכ׳ן עסען, און איידער ער האט דאס הויז פערלאזט האט ער זיך געווענדעט צו מיסעס קאנטראוויץ מיט די רייד:

„דו פארלאז זיך שוין אויף מיר. איך בין דערויף א טאטע, ניט ווי דו א מאמע. ‚לעווינסקי‘, הייסט ער, א? ‚דזשייק לעווינסקי‘? וועל, איך׳ל אריין געהן אין דער באנק ווי איך האב מיין ‚דעפאזיט‘ און איך וועל זיך זעהן מיט׳ן פרעזידענט פון דער באנק און איך וועל איהם בעטען אז ער זאל פאר מיר אויסזוכען דעם נאמען „דזשייק

לעווינסקי" אין דער דירעקטאָרי פון „דאַן" אָדער פון „בראַדסטריעט". וואו אַלע ביזנעס לייטע זענען גערייטעט. איז דער יונגער־מאַן, דזשייק לעווינסקי, מיין איד, אַ ביזנעס מאַן, מיט אַ נאָמען, מיט קרעדיט, איז ער דאַרטען זיכער פערשריבען אין דער דירעקטאָרי; און אויב יאָ, מעג ער קומען אַהער און מעג זיך אפילו פערליעבען אין אונזער טאָכטער און מיט איהר חתונה האָבען אויך. אָבער אויב ער איז ניט קיין ביזנעס־מאַן און איז ניט גע„רייטעט" ווי ס'בעדאַרף צו זיין, דאַן האָט ער מיט מיין טאָכטער גאָר ניט צו טוהן. מיין טאָכטער וועט מיט קיין שנאָרער ניט הייראַטען. ניט ביי מיין לעבען".

.3

„דו זאָלסט שוין גאָר ניט פרעגען וואָס דיין טאַטע האָט דער־ארבייט ווען איך האָב איהם דערציילט אַז אַ יונגער־מאַן וועט דיך קומען היינט דאָ בעזוכען?" האָט מיסעס קאָנטראָוויץ מיטגעטהיילט איהר טאָכטער ווען די לעצטע איז אין אָוונט אַהיים געקומען פון דעם אָפיס וואו זי האָט געאַרבייט אַלס בוך קיפּערין.

דאַרים האָט זיך דערפון גאָר ניט געמאַכט. נאָך איידער די טיהר האָט זיך אונטער איהר צו געמאַכט, האָט זי שנעל געעפענט דעם דזשעקעט, די דרעס וואָס זי האָט געטראָגען און זיי פון זיך ארונטער געשליידערט, און פאַרדעקענדיג איהר ענטבלויזטע אַקסעל מיט אַ האַנדטוך איז זי אריין אין „באַטהרום" און דאַרטען אָנגעפאַנגען זיך צו וואַשען און צו מאַכען איהר טואַלעט.

עס איז שוין געווען נאָך זיעבען אוהר ווען מיסעס קאָנטראָוויץ האָט פון קיך אריין געשריען צו דאַרים'ען: „דאַריסקע, טאָכטער, דאַריסקע!"

„וואָס איז?" האָט דאַרים זי געפרעגט פון „באַטה־רום".

„דיין סאַפּער ווערט דאָך קאַלט, וואָס געהסטו ניט אריין עסען?"

„באַלד! באַלד!" האָט דאַרים ווידער פון דאַרטען געשריען.

„דאַריסקע, טאַכטערקע!" האָט מיסעס קאַנטראַוויץ איהר גע־מאַלדען. „פּאַפּאַ זאָגט אַז ער וויל מיט דיר עפּעס רעדען וועגען דעם יונגען־מאַן וואָס קומט דאָ היינט אָווענט אַרויף צו דיר".

אין עטליכע מינוט אַרום איז דאַריס פאַר איהר ערשיענען אַז אַפּגעוואַשענע, אַ פאַרפּוצטע אין איהר בעסטער דרעס און שטאַרק פערפלאַמט פון אויפרעגונג. מיסעס קאַנטראַוויץ האָט בעטראַכט איהר טאָכטער פון קאָפּ ביז די פיס, איהר האַרץ האָט געקוואָלען פון נחת און אַ צופריעדענער שמייכעלע האָט זיך צו שפּרייט אויף איהר געזיכט ווען זי האָט געזאָגט: „דאַריס טאַכטערקע, דאָס מזל דיינס. מיין קינד, זאָל דיר אַזוי שיינען ווי שעהן דו שיינסט אין מיינע אויגען".

דאַריס האָט זיך אויסגעדרעהט צו איהר פאָטער וועלכער האָט אויף איהר געוואַרט מיט אונגעדולד.

„וועל, וועל", האָט ער אָנגעפאַנגען צו איהר צו ריידען. „איך קען זיכער שטאָלץ זיין מיט אַזאַ שעהנער, קלוגער און גראַטענער טאָכטער, וואָס קען קריגען אַזאַ יונגען־מאַן ווי דזשייק לעווינסקי, אַז ער זאָל קומען זי בעזוכען".

„פּאַפּאַ!" האָט דאַריס אויסגערופען ערשטוינט. „דו קענסט איהם דען?"

„וועל", האָט מיסטער קאַנטראַוויץ ברייטלאַך געענטפערט, „קענען קען איך איהם נאָך ניט, אָבער איך גלויב אַז עפּעס ווייס איך שוין וועגען איהם".

„וואָס ווייסטו וועגען איהם?" האָט דאַריס נייגעריג געפרעגט.

„דו מעגסט דיך שוין פערלאַזען אויף דיין פאַפאַ", האָט מיסטער קאַנטראַוויץ מיט שטאָלץ געענטפערט. „דו ווייסט דיין פּאַפּאַ איז אַ ביזנעס מאַן, נישט אַ שלומיאל. אַזוי ווי דיין מאַמע האָט נאָר געזאָגט, אַז אַ יונגער מאַן מיט'ן נאָמען דזשייק לעווינסקי קומט דיך דאָ היינט בעזוכען, בין איך באַלד אַוועק צום פּרעזידענט פון מיין באַנק וואו איך האָב מיין „דעפּאָזיט" און האָב איהם געבעטען נאָך צו קוקען אין „דאַנ'ס" און „ברעדסטריעט'ס" דירעקטאָרי פון פערשיעדענע

ביזנעס־לייט — וועל, ער האָט דאַרטען געפינען דריי ביזנעס לייט, דזשייק לעווינסקי. און דו, דאַריסקע, מיין קינד, ווען דער יונגער מאַן קומט דאָ, און ווען דו וועסט מיט איהם פערברענגען, דאַרפסטו נאָר ארויף פיהרען דאָס געשפּרעך אויף ביזנעס, פערשטעהסט, און אַזוי־נאָך וועסטו, אָדער איך וועל, האָבען דאָס געלעגענהייט איהם צו פרעגען וועגען זיינע ביזנעס אָדער ביי איהם צו באַקומען זיין ביזנעס־קאַרטע. און אַז איך וועל נאָר האָבען זיין קאַרטע און וויסען זיינע ביזנעס, וועל איך שוין וויסען ווער פון די דריי דזשייק לעווינסקים ער איז, וואָס זענען פערשריבען אין דער דירעקטאָרי מיט אַ פוירסט קלעס איי־נאָמבער־וואַן רייטונג".

„אָבער פּאַפּאַ," האָט דאַרים איהם ווידער געפרעגט, „אפשר איז דער יונגער־מאַן ניט אין ביזנעס און האָט גראָדע ניט קיין קאַרד ביי זיך?"

„אויב ער איז נאָר אַ ביזנעס־מאַן", האָט מיסטער קאַנטראַוויץ גע'טענה'ט, „האָט ער זיכער אַ ביזנעס־קאַרד ביי זיך. און אויב ער איז אַזאַ סאָרט ביזנעס מאַן וואָס האָט ניט קיין שכל צו האָבען ביי זיך זיין ביזנעס־קאַרד ווען ער קומט בעזוכען אַזאַ מיידעל ווי דו, איז ער אַ שלומיאל און האָט דיך ניט די ווערטה".

„אָבער פּאַפּאַ", האָט דאַרים איהם ווידער געפּערגט, „אפשר איז דער יונגערמאַן גאָר אין גאַנצען ניט קיין ביזנעס־מאַן?"

„ביים דיר גיכער אָפּ דיין צונג!" האָט מיסטער קאַנטראַוויץ בייז אויסגעשריען אויף דאַרים'ען. „אויב ער איז נאָר אַ ביזנעס־מאַן האָט ער שוין שכל צו ברענגען מיט זיך זיין קאַרד ווען ער קומט בעזוכען אַזאַ מיידעל ווי דו, און אויב ער איז אין גאַנצען ניט קיין ביזנעס מאַן, האָט ער דאָ גאָר ניט וואָס צו טוהן. איז ער ניט פאַר דיר! ניט פאַר מיין טאָכטער! דאַצאָל!

אַ לענגליכער און שטאַרקער קלאַפּען אין טיהר האָט איבערגעריסען דאָס געשפּרעך צווישען פאָטער און טאָכטער. ווען דאָס קלאַפּען האָט זיך דערהערט זענען זיי ביידע גלייך אַנטשווינען געוואָרען און האָבען זיך אונרוהיג און פערשטענדליך איבער־געקוקט. ביידע האָבען

זיי מורא געהאט אז דער גאסט האט עפעס געהערט פון זייער גע־שפּרעך. דאריס האט זיך געפליימט צו בערוהיגען. זי האט גלייכ־גילטיג אויסגערופען „קאם אין!" און האט געעפענט די טיהר. אין דער טיהר איז ערשיענען, דזשייק לעווינסקי פריש ראזירט און זעהר נעט געקליידעט.

.4

אזוי ווי מיסטער קאנטראוויץ האט איהם נאר דערזעהן, האט ער ביי זיך אין געדאנק באלד בעשלאסען, אז דער יונגער־מאן איז ניט אנדערש נאר א ביזנעס־מאן און נאך א פערמעגליכער ביזנעס־מאן אויך. „אן ארבייטער", האט ער ביי זיך געטראכט, „א פּראָסטער ארבייטער קען גאר קיינמאל אזוי שעהן און נעט ניט אויסזעהן". און ווען דאריס האט נאך די געוועהנליכע קאנווענציאנעלע בעגריסונגען, דזשייק'ען פארגעשטעלט פאר איהרע עלטערן, האט מיסטער קאנט־ראוויץ אנגעכאפּט זיין האנד און זי שטארק געדריקט און האט ענטהו־זיאסטיש אויסגערופען צו איהם:

„מיסטער לעווינסקי, מיך פריידט זעהר אייך לערנען צו קענען און", האט ער דערנאך פארטגעזעצט, „איהר זענט ווילקאמען אין מיין הויז, זעהר ווילקאמען! זיצט! זיצט!" זיך אומדרעהענדיג צו זיין פרוי האט ער שטיל געזאגט: „דו מיסעס מיינע, געה, זיי אזוי גוט, אין פארלאר מאך דארטען ליכטיג". און צו דאריס'ען האט ער גוטמוטהיג און שמייכלענדיג צארט געזאגט: „דאריסקע, קינד, געה דיר, געה אריין מיט מיסטער לעווינסקי'ן אין פארלאר און פארברענגט אייך דארטען". ווען דזשייק לעווינסקי האט געפּרופּט עפּעס אנווענדען געגען דעם, האט ער צו איהם ווייך געזאגט, „צאלערייט, צאלערייט, מיסטער לעווינסקי! געהט געהט אריין מיט מיין טאכטערקע אין דער פארלאר און פערברענגט דעם אווענט מיט איהר גלייך ווי ביי אייך אין אייגען הויז, אזוי ווי ביי זיך אין דער היים".

ווען מיסעס קאנטראוויץ איז צוריק געקומען פון דער פארלאר, וואו זי האט ליכטיג געמאכט און דארטען איבערגעלאזט דאריסען

מיט דעם גאַסט, האָט מיסטער קאַנטראָוויץ זי געפרעגט אויב זי האָט עפּעס איינגעקויפט פּרוכטען, קענדיעס און אַנדערע זאַכען מיט וואָס צו טריעטען דעם גאַסט.

„וואָס ?" האָט ער בייז אויסגערופען צווישען די ציינער און האָט מיט אַלע כוחות געטריעט איינ־צו־האַלטען זיין כעס אויף איהר. „דו האָסט גאָר ניט אָנגעגרייט, זאָגסטו מיר ? און דו רופסט זיך נאָך אַ מיט'ן נאָמען מאַמע ! אַ ? שעהמען מעגסטו זיך אין דיין ווייטען האַלדז אַריין, אַז דו האָסט אַזאַ קינד וואָס אַזאַ יונגער־מאַן ווי דזשייק לעווינסקי קומט זי בעזוכען און דו האָסט ניט קיין שכל אָנצוגרייטען כיבוד. שעהמען מעגסטו זיך !"

ביי מיסעס קאַנטראָוויץ האָט שיעור דאָס האַרץ ניט געפּלאַצט און זי האָט געוואָלט איהר מאַן געבען אַ גאָב, זי האָט אָבער ניט געוואָלט אַפילו ריידען הויך טאָמער וועט דער גאַסט אין פּאַרלאָר דערהערען און מיינען אַז מאַן און ווייב קריגען זיך. זי האָט בלויז אין דער שטיל געענטפערט : „האָסט אַפּנים פערגעסען, תכשיט מיינער, אַז דו האָסט מיר אַליין ניט געהייסען קויפען".

„נעווער מיין", האָט מיסטער קאַנטראָוויץ אויך אין דער שטיל צו איהר גע'טענה'ט, „נעווער מיין וואָס איך האָב ניט געהייסען. ביזט אַ מאַמע דאַרפסט אַליין שכל האָבען, און אַז אַזאַ יונגער־מאַן ווי דזשייק לעווינסקי קומט בעזוכען דיין טאָכטער דאַרפסטו וועלען, אַז ער זאָל ווידער קומען און נאָך אַמאָל קומען און דאַרפסט איהם שעהן אויפנעהמען".

עס האָט שוין לאַנג ניט געדויערט און מיסעס קאַנטראָוויץ האָט זיך אַראָפּגעכאַפּט אין גאָס אַריין און האָט איינגעקויפט פון אַלדאָס גוטס און האָט דאָס אַוועק געשטעלט פאַר'ן גאַסט אין פּאַרלאָר אויף אַ קליינעם טישעלע און געבעטען איהם צו געניסען.

„נעמט עפּעס, געניסט מיסטער לעווינסקי", האָט זי איהם גע־בעטען. „מיר זענען איינפאַכע אנשטענדיגע מענשען. ביי אונז אַז ס'קומט אַ גאַסט ווען, טריעטען מיר איהם ווי מיר קענען ווייל מיר

ווילען ער זאָל ווידער קומען. נעמט אַ בענענע, דאָס זענען זעהר גוטע בענענעס, נעמט, נעמט, מיסטער לעווינסקי!"

„אַ דאַנק, אַ דאַנק!" האָט דזשייק איהר פריינדליך געזאָגט, און אום זי צופריעדען צו שטעלען האָט ער זי געפאָלגט און גענומען וואָס געניסען. מיסעס קאַנטראַוויץ האָט איהם געוואונשען, „עס זאָל איהם וואהל־בעקומען", און איז אַרויס פון פּאַרלאָר.

דער נאָך איז דזשייק מיט דאַרים'ען געבליבען אין דער פּאַרלאָר דעם גאַנצען אָוונט און קיינער האָט זיי ניט געשטערט. מיסטער און מיסעס קאַנטראַוויץ זענען געבליבען אין קיך און האָבען צווישען זיך שטיל איבער גערעדט.

„נו, מיסעס!" האָט זיך מיסטער קאַנטראַוויץ אָפּגערופען, „ווי געפעלט דיר עפּעס דער יונגער־מאַן? ער זעהט זעהר שעהן אויס, ניט אמת?"

„אמת", האָט מיסעס קאַנטראַוויץ צו־געגעבען, „אָבער דאָס אויס־זעהן אַליין איז דאָך נאָך ניט גענוג".

„דו פערלאָז זיך נאָר אויף מיר, דו ווייסט דאָך אַז איך בין אַ ביזנעס־מאַן. איך זעה שוין אַז דער יונגער־מאַן איז ניט קיין שנאָרער. איך וועט דיר שוין וואָס דו ווילסט אַז ער איז אַ ביזנעס־מאַן און אַ פערמעגליכער ביזנעס־מאַן דערצו. מיט אַ גוטע פוירסט קלעס איי־נאָמבער־וואַן רייטונג, פּאַרשטעהסטו מיך", האָט ער זיך צו־וואָרעמט. „אַן אַרבייטער אַ געוועהנליכער אַרבייטער, אפילו אַזאַ איינער וואָס פערדיענט שוין די גאַר גוטע ווייזשעס קען גאַר אַזוי שעהן און אַזוי ריין ניט אויס־זעהן אין מיטען דער וואָך, אפילו ניט ווען ער טוהט זיך אָן דעם בעסטען אַנצוג וואָס ער טראָגט זונטאָג, פּשוט דערפאַר ווייל ער איז דערצו ניט געוואָהנט. אָבער אַזאַ יונגער ביזנעס־מאַן, זעהסטו, אַזאַ איינער קוקט שוין גאַר אַנדערש אויס יעדען טאָג אין דער וואָך. ער מוז אַלע מאָהל אויסזעהן שעהן און נעט אום צו מאַכען אַ גוטען איינדרוק אויף זיינע קאַסטימער, אויף זיינע קרעדיטמאַנען אָדער אויף דעם מענעדזשער פון זיין באַנק ווען ער געהט אַריין

דיסקאָנטעו א וועקסעל, דו פאַרשטעהסט, דאָס איז גאָר אַן אַנדער סאָרט מענש, אַ ביזנעס־מאַן!"

„אָלרייט", האָט מיסעס קאָנטראָוויץ איינגעשטימט, „פון דיין מויל אין גאָט'ס אויערען".

„איך האָב אָבער תמיד געוואוסט", האָט מיסטער קאָנטראָוויץ ווידער אָנגעהויבען, „אַז מיין דאָריסקע איז אַ קלוגע, נאָר ווי קלוג, איז מיר אַריין געראָטען".

„זאָל זיין אין דיר אַריין געראָטען!" האָט מיסעס קאָנטראָוויץ פערדריסליך צו געגעבען און האָט באַלד בעמערקט, „אפשר איז זי אין מיר אויך אַ ביסעל געראָטען, איך בין דאָך איהר מאַמע, צי ניין?"

„איהר מאַמע ביזטו טאַקע, אָבער דו ביזט אַ גרויסע בהמה אויך", האָט איהר מיסטער קאָנטראָוויץ געענטפערט. „ביי דיר איז רעכט אַז דאָס קינד קומט און זאָגט דיר „דזשייק לעווינסקי" איז דזשייק לע־ווינסקי און דאַצאָל! אָבער וואָס איז דזשייק לעווינסקי? ווער איז דער דזשייק לעווינסקי? דאָס קימערט דיך גאָר ניט".

„איך האָב זי דאָך מיט איהם ניט פערהייראַט!"

„אָבער וואָס האָב איך, דער טאַטע, וואָס האָב איך געטוהן?"

און ניט וואַרטענדיג אויף אַן ענטפער האָט ער פאָרטגעזעצט:

„איך בין גלייך אַוועק מיט'ן נאָמען „דזשייק לעווינסקי" צום פּרעזידענט פון מיין באַנק און ער האָט מיר באַלד אויפגעזוכט אין דער דירעקטאָרי פון „דאַנ'ס און בראַדסטריעטס" דריי ביזנעס לייטע מיט'ן נאָמען „דזשייק לעווינסקי", וואָס האָבען אַלע אַ פוירסט קלאַס איי־נאָמבער־וואַן רייטונגס".

„יאָ", האָט מיסעס קאָנטראָוויץ דערויף איינגעשטימט, „האָסט שוין אויסגעפונען דריי ביזנעס־לייטע מיט דעם זעלבען נאָמען, אָבער וואָס וועסטו טוהן ווען עס וועט זיך אויסלאָזען אַז דער יונגער־מאַן איז גאָר ניט איינער פון די דריי?"

„זאָלסט דיר אויך פריהער אָפּבייסען דיין צונג!" האָט ער זיך אויף איהר געבייזערט מיט איינגעהאַלטענעם קול. דער יונגער־מאַן

איז שוין גאָר אַ ביזנעס־מאַן, מע'קען דאָס דערקענען אַן זיין פּנים, און אין זיינע קליידער, און אויב ער איז חלילה ניט קיין ביזנעס־מאַן, איז אוים דערפון, האָט ער דאָ מיט מיין טאָכטער גאָר ניט וואָס צו טוהן! גאָר ניט!"

.5

עס איז שוין געווען אונגעפעהר צוועלף אוהר ווען די טיהר פון פּאַרלאָר האָט זיך געעפענט און דזשייק מיט דאָרים'ען זענען פון דאָרטען אַרוים געקומען. דזשייק האָט געהאַלטען דעם העט אין איין האַנט און מיט דער צווייטער האָט ער געדריקט דאָרים'עס האַנט זיך געזעגענדיג מיט איהר, און זי האָט אויף איהם געקוקט מיט שיינענדיגע אויגען וואָס האָבען אַזוי ווי באַלויכטען איהר געזיכט אויף וועלכען עס איז געלעגען אַן אויסדרוק פון גליק און פרייד. דאָס גליק און פרייד פון יונגער לעבענס לוסטיגקייט, פון הייסער ליידענשאַפטליכער ליעבע וואָס האָט איהר גאַנצעס וועזען בעהערשט, און וואָס די אַלטע לייט האָבען אַזוי גוט פערשטאַנען. שטיל שווייגענדיג האָבען די עלטערן געקוקט אויף זייער שעהנער יונגער טאָכטער און אויף דעם שעהנעם נעט געקליידעטען יונגען־מאַן און זיי האָבען בעאָבאַכ־טעט יעדע בעוועגונג פון זייער פיינליך אַנגענעמענער צושיידונג, און אַ מינע פון גליקזעליגקייט האָט זיך אויך אויף זייערע פּנים'ער צור־שפּרייט און אַזוי ווי אויסגעגלייכט זייערע קנייטשען. איינער האָט געקוקט אין דער צווייטערס אויגען אַריין און האָט געוואוסט וואָס דאָס האַרץ פיהלט. עראינערונגען פון זייער אייגענער שוין לאַנג־פערגאַנ־גענער יוגענד איז זיי איצט געקומען אויפ'ן זכרון און זיי האָבען זיך דערמאַנט אין זייער אייגענער ליעבע איידער זיי זענען מאַן און ווייב געוואָרען. אַזוי ווי דאָס יונגע פּאָרל פּאָר זייערע אויגען, האָבען זיי זיך אויך אַמאָהל שטערבליך געליעבט, און ווען זיי זענען געווען אַזוי פאַרליעבט איינער אין צווייטען האָבען זיי דאָן אין אַלעמען און אין אַלץ פערגעסען, אין טאַטע מאַמע, אין געלד און אין דער גאַנצער וועלט. זיי האָבען נישט געטראַכט פון זייערע אומשטענדען אין וועלכע זיי זענען דאַמאָלס געווען. זיי האָבען ניט געוואָלט הערען

טאַטע מאַמע וואָס האָבען ניט .געוואָלט דערלאָזען צום שידוך און אַז אין לעבען איז פאַראַן אַ קאַמף פאַר דעם עקזיסטענץ האָבען זיי אויך פערגעסען. זיי האָבען זיך געליעבט און דאָס איז געווען גענוג פאַר זיי, און זיי זענען געווען גליקליך און צופריעדען מיט זייער ליעבע און מיט איינם אַנאַנדער. און אַצינד איז פאַר זייערע אויגען געשטאַנען זייער שעהנע, יונגע טאָכטער, זייער פלייש און בלוט, און זיי האָבען געזעהן און געפיהלט אַז דאָס קינד ליעבט היים און אויפ־ריכטיג דעם יונגען־מאַן וואָס איז צו זיי נאָך געווען אַ פרעמדער און וועגען וועמען זיי האָבען גאָר ניט געוואוסט. און זיי האָבען ווידער ווי אַמאָהל לאַנג צוריק גליקליך געפיהלט ווען זיי האָבען איצט געזעהן זייער שעהנער טאָכטערס קליינע הענטעל אין דער האַנט פון דעם פרעמדען יונגען־מאַן, וועלכער האָט זי העכסט וואַרשיינליך אויך ליעב און האָט זיך גאָר פון איהר ניט געקענט שיידען. זיי האָבען ווידער אַז אַלעמען פאַרגעסען און האָבען פון קיין זאַך ניט געטראַכט נאָר פון זייער קינדס גליק און פון איהר ליעבע. און ווען דער יונגער־מאַן איז ענדליך צו זיי צו געקומען און האָט זיי געוואונשען „גוט נאַכט“, האָבען זיי זיך אַזוי ווי פון חלום אויף געכאַפּט.

„גוט נאַכט, גוט נאַכט!“ האָבען זיי איהם נאָכגעשריען מיט אַ טרויעריגער צערטליכקייט אין זייערע ביידענס שטימען „און פליעז מיסטער לעווינסקי, קאָל אגיין! קאָל אגיין!“

װעלכער?

מאלי ליגט שױן אַ היבשע װײַלע אױפ'ן בעט; זי האָט שױן צװײ מאָהל געהערט דעם זײגער קלינגען, זי געגעצט און דרעהט זיך פון אײן זײט אױף דער צװײטער. זי קאָן אָבער פאָרט ניט אײנשלאָפען, נאָר זי ליגט און טראַכט.

איהרע געדאַנקען געפעלען איהר אַלײן ניט. זי װאָלט זעהר צופריעדען געװעהן אײנצושלאָפען און זיך אױסרוהען, עס געלינגט איהר אָבער ניט, כאָטש זי האָט שױן אַנגעװענדעט אַלע מיטלען. זי האָט זיך שױן געלײגט אױף דער לינקער זײט און די רעכטע האַנד פערראָקט אונטער'ן קישען; זי האָט זיך שױן עטליכע מאָהל איבערגעדעקט מיט דער קאָלדרע איבער'ן קאָפּ, האָט צוגעמאַכט די אױגען און געצעהלט ביז אײן טױזענטער, אָבער דאָס אַלעס העלפט ניט. די געדאַנקען װילען ניט אױפהערען אַרום צו לױפען בײ איהר אין מח, און נאָר זי טראַכט.

און טראַכטען טראַכט זי חלילה ניט פון קײן זעהר װיכטיגע זאַכען. נאָר פון זיך אַלײן מיט די פערשידענע אונצעהלבאַרע בעקאַנטשאַפטען, אױסגעהעניגשען און אױספאַהרענישען מיט יונגע לײט, פון זינט זי איז געװאָרען אַ פרײלײן און האָט אַנגעהױבען מיט זײ צו פערקעהרען. און אַך! װי מיעד, װי קראַנק זי איז שױן דערפון!... און זי װינשט זיך נאָר, אַז גאָט זאָל איהר שױן העלפען, אַז זי זאָל שױן חתונה האָבען און פּטור װערען פון די אַלע גליקען. זי האָט אָבער דערצו קײן מזל ניט. און אָט איז זי שױן פּאַמעלאַך פינף־און־צװאַנציג יאָהר אַלט, און אפשר טױזענד יונגע־לײט האָבען זיך שױן מיט איהר די הענד איבערגעװישען, װי מיט אַ האַנדטוך, און זי איז נאָך אַלע אַ מײדעל; און אַלע מאָהל מאַכט זי נײע בעקאַנטשאַפטען; מאַכט נײע אַפּאָינטמענטס, געהט אױס און פאָהרט אױס, און האַלט אימער

אין איין טראַכטעז אין איין צווייפלען, וועלכער וועט שוין ענדליך זיין איהרער?

אַט איז זי די לעצטע צייט בעקאַנט געוואָרען מיט דריי שפּאָגעל נייע יונגע־לייט. מיט איינעם איז זי שוין געוועהן אין אַ טעאַטער, מיט דעם אַנדערען צו אַ באַל, און מיט דעם דריטען האָט זי היינט שפּאַצירט ביז שפּעט אין דער נאַכט. עס קען זיין, טראַכט זי ביי זיך, אַז עס איז אַן עולה פון איהר וואָס זי האָט אין דער זעלבער צייט צו טהון מיט דריי יונגע־לייט, אָבער, ווי קען זי זיך דען אָפּגעבען נאָר מיט איינעם, ווען זי האָט נאָך פון איהם קיין קלאָהרע דיבורים ניט געהערט, און זי ווייסט ניט צי מיינט ער עפּעס צו צוגעהן צו אַ צוועק. אפשר וועט זי נאָר פערלירען דעם וואָס זי וועט זיך פון איהם דערווייטערען.

זי אַליין איז כמעט צו אַלעמען גלייכגילטיג. זי איז ניט פערליעבט און זי זוכט זיך ניט צו פערליעבען. זי וויל נאָר חתונה האָבען און פּטור ווערען פון דעם קלאָגעדיגען שאַפּ־לעבען, פון דעם שטענדיג זוכען איהר זיווג מיט איהר גליק. קיין בעזונדערע אידעאַלען האָט זי ניט; זי וויל נאָר וואָס מען רופט, אַ „פּעסיבעל" יונגען־מאַן, ער זאָל זיין נעט געקליידעט, און זאָל נאַטירליך קענען אַ שעהן לעבען מאַכען. קיין אַנדערע אָדער בעסערע גליקען ווינשט זי זיך ניט. עס מאַכט זיך אָבער פּאַרט ניט, עס געלינגט איהר ניט צו קעטשען איינעם און איהם אַנהאַלטען פאַר גוט.

פון איהרע לעצטע דריי בעקאַנטע וואָלט זי כמעט קיינעם איהר האַנד ניט ענטזאָגט. איינער איז שוין אפילו אַלט אַ יאָהר פינף און דרייסיג, און רעדט זעהר פיעל פון פיהרען אַ שטילען, רוהיגען לעבען נאָך דעם ווען ער וועט זיך פערהייראַטען. אַך, טראַכט זי ביי זיך, וואָס אַ מאַן פון פינף און דרייסיג יאָהר האָט שוין ניט מיטגעמאַכט... ער איז שוין איינפאַך מיעד פון לעבען, און האָט שוין אפשר ביים ענדיגען דאָס וואָס זי וויל ערשט אַנפאַנגען... אָבער דאָס אַלעם וואָלט שוין ניט אויסגעמאַכט; ער איז אַ ביזנעס־מאַן און מאַכט אַ שעהן לעבען,

און זי האָט איהם שוין אפילו געגעבען אָנצוהערעניש, אַז ביי איהר איז פאַראַן טויזענד דאָלער נדן. װײזט זיך איהר אויס, אַז ער איז עפּעס צו איהר קעלטער געװאָרען. קען זיין אַז ער װיל מעהר נדן. פאַרװאָס ניט? אַ ביזנעס־מאַן...

דער צװייטער מיט װעלכען זי איז געװעהן צו דעם באָל איז אין איהרע יאָהרען, אַ יאָהר פינף־און־צװאַנציג. (נאַטירליך זעהט זי אויס יונגער, װייל זי פּערשטעהט װי אַזוי זיך צוצופּיקסען.) ער איז אַ גוטער טענצער, אַ ספּאָרט, אויפ'ן באָל האָט ער זי זעהר גוט „געטריט", געספּענדט כמעט אַ גאַנצע װאָך װיידזשעס; אָבער, װי עס װײזט אויס, האָט ער גאָר ניט אין זינען חתונה צו האָבען. ער האָט נאָר גערעדט פון בעלער, פון פּיקניקס, פון אמוזירען זיך. און װאָס זי האָט ניט געטרייט איהם אַרויפצופיהרען עפּעס אויף אַ רעכטען שמועס פון יונגע־לייט מיט אייגענע מיידלאַך, האָט ער נאָר בעהויפּ־טע,ט, אַז ער גלייכט יעדע מיידעל, מיט װעלכע ער קען זיך גוט אמוזירען און האָבען אַ גוד־טיים, און אַן אייגענע מיידעל איז איהם ניט נויטיג. נו, איז דאָך פון אַזעלכע ניטאָ װאָס צו טראַכטען. און דער דריטער קומט איהר אויפ'ן זינען.

דער איז נאָך גאָר אַ יונגינקער, אַ צערטליכער באָי, קוים, קוים, צװאַנציג יאָהר אַלט, ער איז ניט לאַנג אין לאַנד. אַרבייט ביי ליידיעס־װייסט און פּערדיענט נאָך גאַנץ קליינע װיידזשעס, װי ער האָט זיך פאַר איהר אַליין אויסגעשפּראָכען. אָבער טראָץ דעם װאָלט זי איהם נאָך גיכער געװאָלט איידער די אַנדערע. זיין יונגקייט געפעלט איהר שטאַרק. איי זי איז עלטער מיט פינף יאָהר און עס איז ניט קיין מעלה אַז די װייב איז עלטער, נו, װעט זי טרייען, װי װייט מעגליך, זיך האַלטען יונג און שעהן. זי װעט טרייען איהם אַרויס־רייסען פון דעם װיסטען שאַפּ, קויפען עפּעס אַ ביזנעס מיט איהרע געלד און זיי װעלען שוין אַ לעבען מאַכען. אָבער זי װייסט ניט צי דער־פאַר װאָס ער איז נאָך אַזוי יונג, אָדער װייל ער איז גלאַט אַ שעה־מעװדיגער און ער רעדט ניט, ער האָט איהר נאָך גאָר ניט געזאָגט אפילו װאָס ער דענקט װעגען איהר. אָדער אפשר דענקט ער גאָר

אינגאַנצען ניט פון איהר? אפשר וויל ער גלאַט אזוי אַרומגעהן, פערבערגענען? פאַרוואָס ניט? ער איז דאָך אַזאַ יונגינקער... אַך טרויעריג, טרויעריג! טראַכט זי ווייטער. וויפיעל איז דער שיעור אַרומצוגעהן און ניט וויסען, וואו דו ביזט אין דער וועלט... מאַכען נייע בעקאַנטשאַפט, און טרייען יעדען צו געפעלען, און קוקען זיי אין די אויגען, אום אויסצוגעפינען וואָס זיי זענען אויסען... ביז ווען? ביז ווען?...

זי הערט ווידער אַמאָל דעם זייגער קלינגען. זי ליגט שוין איבער דריי שטונדען אויפ׳ן בעט; באַלד איז שוין ווידער טאָג, און זי דאַרף געהן צו דער אַרבייט. זי איז מיעד, שוואַך און וויל אזוי שלאָפען, כאָטש איינשלאָפען אויף אייביג. אָבער די געדאַנקען איהרע, די מיאוסע, שרעקליכע געדאַנקען, רעגען זי נאָר אויף און לאָזען איהר אַן אויג ניט צומאַכען. זי דרעהט זיך נאָך אַמאָל איבער אויף דער לינקער זייט און רוקט אַרונטער די רעכטע האַנד אונטער׳ן קישען. אפשר צום צוואַנציגסטען מאָל ציהט זי די קאָלדרע איבער׳ן געזיכט, פערשליסט די אויגען און נעמט זיך צעהלען, אָבער נאָך איידער זי צעהלט אָפּ ביז דרייסיג, פערציג, שווימען אין איהר זכרון אויף פער־שידענע עראינערונגען און פאַסירונגען. די געזיכטער פון אַלע איהרע אַמאָליגע און פון די לעצטע בעקאַנטע יונגע־לייט שוועבען ווידער פאַר איהרע אויגען, איינער נאָכ׳ן אַנדערען, ביז זי קומט צו די לעצטע דריי, און זי זעהט דייטליך דעם ערשטענס געזיכט, געלב־בלאַס, רוהיג און געלאַסען, מיט קאַלטע אויסגעלאָשענע אויגען. דעם צווייטענס געזיכט פונקט אַ קאָנטראַסט פון דעם ערשטענס, פול און פאַרביג, לעבעדיג און לוסטיג. דערנאָך דעם דריטענס, אזוי יונג און צאַרט, כמעט ווי ביי אַ קינד. מיט אַ חנ׳עוודיגען שמייכעלע אויף די ליפּען, און אין די אויגען ברענט אַ ליידענשאַפטליכער פייערל, אין וועלכען מען דאַרף נאָר אַ בלאָז טוהן, אַז עס זאָל זיך צופלאַקערען אין אַ שטאַרקען ליעבעס־פלאַם. דאָס לעצטע געזיכט טרעט ניט אָפּ פון איהרע אויגען, זי פיהלט אַ היץ נעמט דורך איהר גאַנצען קערפּער. עס ווערט איהר שטאַרק דושנע, און זי קען ניט ליידען דעם צודעק

אויף זיך. זי װאַרפט פון זיך אַראָפ די קאָלדרע, דרעהט זיך פון איין זייט אויף דער צװייטער, שליסט צו די אויגען און פערזוכט איינ־צושלאָפען און אין מח ברענט איהר די פראַגע:

װעלכער װעט שוין אמאָל זיין מיינער?.... װעלכער?... װעלכער?..

די ערגסטע טאָכטער

דער אַלטער מר. זילבערשטיין איז שוין אַ יאָהר צוואַנציג אין לאַנד ווען ער איז אַהער געקומען איז ער שוין געווען קרוב צו זעכציג, און געפאָהרען איז ער אַהער ניט פאַר נחת. ער האָט פערמאָגט זיין אייגענע זיבען טעכטער, אַהן עין הרע, אַלע דערוואַקסענע בתולות, כאָטש אונטער איין חופּה צו פיהרען; עס זאָל נאָר זיין מיט וועמען. און עס איז גראָד ניט געווען. דערצו האָבען נאָך ליטישע מיילער גענומען מורמלען און טייטלען אויף זיינע קינדער, מחמת ביי איהם איז געווען אַ טיטון־קעסטעל, און מען פלעגט דעם אַפּגעשניטענעם טיטון פערקויפען כמעט בפרהסיא, און דער אַקציזניק האָט גאָר ניט געזאָגט. דעם אַלטען פאָטער האָט דאָס שטאַרק געקרענקט, דאָס האַרץ האָט איהם וועה געטהון פאַר זיינע אָרימע בעליידיגטע קינדער, און ער האָט זיך בעשלאָסען צו פערקויפען די דירה מיט דעם גאַנצען בעל־הבית־שקייט און אוועקפאָרען מיט דער גאַנצער פאַמיליע קיין אַמעריקע. משנה מקום משנה מזל.

דאָ האָבען אַלע קינדער באַלד אָנגעהויבען שעהן געלד צו פערדיענען; מר. זילבערשטיין אַליין איז געוואָרען אַ פּעדלער און ער האָט אויך ניש־קשה־דיג פערדיענט. אָבער וואָס מעהרער געלד עס איז אין שטוב אריינגעקומען האָט ער געזעהן וועניגער פערלעבען און מעהרער שפּאָרען און טראָגען אין באַנק אריין. עס איז טאַקע אַמעריקע אָבער מיידלאַך זענען פּאַרט מיידלאַך און ווען עס קומט די צייט דאַרף יעדע זעהר פיעל האָבען. און ווען די צייט איז געקומען און זילבערשטיינ׳ס מיידלאַך חתונה האָבען געהאַט, איינע נאָך דער אַנדערער, נאָך דעם נעקסט נאָך, האָט איעדע געקראָגען אַ שעהנעם נדן, אויסשטאַטונג מיט חתונה הוצאות, מיט דער אויסנאַהמע פון דער יונגסטער טאָכטער, די מיזינקע, וועלכע האָט נאָר פערשפּיעלט

עפּעס אַ ליעבע מיט אַ שרייבערל און איז נעגאַנגען מיט איהם וואַנ־נען אין אַ בעד־רום אהן חופה וקדושין. און וואָס פאַר אַ טאַטע וועט זיך דאָס לאָזען קאָסטען אַ פּעני אויף אַזאַ מין פערשלעפּעניש...

אַראָפּגעפּטר׳ט די קינדער, איז זיך דער אַלטער מר. זילבערשטיין געבליבען מיט זיין אַלטינקער, טאַקע ווי מען זאָגט, „דיעד דאַ באַבאַ״, צוויי נפשות מיט איין נשמה, מיט ווייניג פערלאַנגען און ווייניג בע־דערפעניסען. נאָט זאָל נאָר העלפען נחת פון די קינדער. אַוודאי האָט די מיזינקע זיי אַ גרויסע בושה אַנגעטוהן, אַ פּאַטש אין פּנים געגעבען, און זיי האָבען שוין נענוג, גענוג טרעהרען פערגאָסען. נאָר אַלעס אין איינעם איז דאָך ניטאָ ביי קיינעם. ווען דער אויבערשטער זאָל דעם מענשען געבען בלויז גוטעס וואָלט ער דאָך נאָר אין זיין ליעבען נאָמען פערגעסען, דערפאַר איז ביי די עלטערע זעקס קינדער גאָט צו דאַנקען, ניט צו פערזינדיגען; עס זאָל זיי ניט פערשטערט ווערען, זיי מאַכען זיך אַלע אַ שעהן לעבען, אַ פּאָר פון זיי איז טאַקע נאָר גוט, און עטליכע אייניקלאַך זענען שוין אויך דאָ, זיי זאָלען זיך נאָר אויסהאָדעווען געזונד און שטאַרק.

און די אַלטע באָבע איז זיך יעדען טאָג אויפגעשטאַנען כאור הבוקר; האָט פערשפּרייט דאָס בעט ווי ניט איז, אויסגעכליאָפּטשעט אַ גלעזעל קאַפּע מיט אַ בולקעלע און האָט זיך גענומען אַרומלויפען איבער אַלע זיבען שטיבעלאַך, צווישען אַלע טעכטער. ביי דער אַנ־געצווינגען, אַפּגעוואַשען, פערקעמט און אָנגעהאָדעוועט די קינדערלאַך. ביי יענער אָפּגעסקראָבעט דעם פלאָר. ביי דער דריטער אַלעס אַרויס־געטראָגען פון דער גראָסערי, דער פערטער געמאַכט אַ וועש אָדער אָפּגעפּוצט דעם אויוון. דער פינפטער געבראַכט אַ טשיקען, אָפּ־געפּליקט און כשר געמאַכט, און א. ז. וו.... פאַרוואָס ניט? זי איז דאָך אַ מאַמע! וואָס דען האָט זי צו טהון אויף דער עלטער? אויף דעם האָט זי דאָך אַלע יאָהרען גאָט געבעטען, אַז די קינדער זאָלען זייערע כשר׳ע זיווגים קריגען, און זי זאָל די זכיה האָבען צו דער־לעבען אייניקלאַך פון זיי. צו דער מיזינקע פלעגט זי אויך אַמאָל פערבלאָנדזשען, ווייל ניט אימער האָט מען זי אין איהר בעד־רום

געטראָפען„ א סברא אז זי פלעגט אויך ארבייטען. דער טאָכטער פלעגט די אַלטע נאָר מוסר זאָגען און איבער איהר די אויגען אויסווייגען, זי זאָל פּאַרט זעהן א חופה שטעלען און אויפהערען פיהרען דאָס זינדיגע לעבען. זי זאָל זיך א ראיה נעמען פון איהרע עלטערע שוועס־טער, וועלכע גאָט העלפט נאָר דערפאַר, ווייל זיי געהען אין ריכטיגען וועג. אבער די עקשנ׳טע האָט דער מאַמע ניט געוואָלט פאָלגען, און האָט איהר נאָר ערקלעהרט, אז זי איז פיעל גליקליכער פון אלע איהרע עלטערע שוועסטער. די אַלטע האָט צו איהר חלומות אויסגע־בטל׳ט, פערצויגען די אַקסלען, ווידער צוואווייגט זיך און איז אוועק־געגאַנגען מיט א צובראָכען הארץ.

מר. זילבערשטיין אליין, כאָטש ער איז שוין ניט געווען א יונגער־מאַן, פונדעסטוועגען א מענש וואָס איז אימער געוואוינט געווען עפּעס צו טוהן, פלעגט נאָך יעדען טאָג ארומגעהן מיט דעם שטעקעלע און מיט דעם סעטשעל צווישען זיינע קאַסטאָמער. דעם אָפּטראָגען א פּערטעל טהעע, יענעם א פונטעל קאַפע, א דריטען א גאַלאָן שנאַפּס אָדער וויין. אמת קיין גרויסע פּראָפיטען האָט אין דעם ניט געשטעקט, אבער משטיינס געזאָגט, וואָס האָט ער דען גדאַרפט. די קינדער זיינע האָט ער שוין פערזאָרגט. ער מיט זיין אַלטינקער קענען זיך שוין בענוגענען מיט וואָס ס׳ניט איז. ווען ער איז געווען אין גאַס, פלעגט ער אַלע מאָל ארויפגעהן דאָ צו דער טאָכטער, דאָ צו יענער טאָכטער, און קיינמאָל ניט מיט ליידיגע הענד. תמיד האָט ער גע־פונען עפּעס א צאַצקע צו קויפען אין סטריט. און פון פרובטען מיט קענדים פאַר די אייניקלאַך איז דאָך שוין אָפּגערעדט. צו דער מיזינ־קע איז ער אבער קיינמאָל ניט געגאַנגען און האָט אפילו ניט געוואָלט פון איהר רעדען. ווען ניט ווען, אז ביי מר. זילבערשטיינ׳ען האָט זיך אנגעזאַמעלט א פינף־און־צוואָנציג דאָלער מיט אמאָל, האָט זיך שוין געמאַכט א געלעגענהייט, דאָס דער, אָדער יענער איידים האָט די סומע זעהר נויטיג געדאַרפט, און ביי איהם אנטליהען, נו, פאַרוואָס ניט? אז מען קען א קינד א טובה טהון מיט א גמילות חסד? נאָר ער האָט שוין דאָס געלד קיינמאָל צוריק ניט געזעהן. עס פערשטעהט

זיך דאַך, אַז ער וועט זיין אײדים ניט מאַנען, און אַז יענער גיט ניט איז דאַך אַ סמן אַז ער האָט ניט.

אַזוי זענען אַוועקגעגאַנגען עטליכע יאָהר אין נחת און אין פרײדען. נאָר איין מאָל אין אַ שטורעמדיגער װינטער־נאַכט, ווען די עלטע מיסעס זילבערשטיין איז געלאָפען צו דער עלטסטער טאָכטער, ווייל ביי איהר איז אַ קינד קראַנק געוואָרען אויף שקאַרלאַטין, האָט זי זיך אויסגעגליטשט, געפאַלען, און האָט זיך צובראָכען די רעכטע האַנד מיט׳ן לינקען פוס. נו, נאַטירליך, אַן אַלט מענש קען אַזעלכעס שוין ניט איבערטראַגען, און זי איז באַלד געשטאָרבען.

און דאַן האָט מען ערשט געקענט זעהן, אַז עס איז כדאי אַלעס אין דער וועלט צו טוהן פאַר קינדער. די טעכטער האָבען דער טויטער מאַמען כמעט מיט זייערע טרעהרען דורכגעווייקט. יעדע איינע איז אַזש הייזעריג געוואָרען זי בעווײנענדיג, דעם הימעל האָבען זיי שיעור אויפגעריסען מיט זייערע קולות. איינע האָט כליפּענדיג געשריען: „אַזאַ געטרייע מאַמע איז ניט געוועזען און וועט שוין ניט זיין“. די צווייטע האָט קלאַגענדיג גע׳טענה׳ט: „אַז זי וויל בעסער מיטשטאַרבען איידער בלייבען אָהן דער מאַמען“. די דריטע האָט געיאָמערט און געפרעגט: „ווער וועט אַצינד מיינע קינדער ניאַנטשען? ווער וועט מיר דעם פלאַר סקראָבען?“ די איבעריגע האָבען זיך גלאַט אַזוי די האָר פון קאָפּ געריסען. און נאָר די יונגסטע טאָכטער, די מיזינקע, כאָטש אַן הפקרת, וואָס גלויבט אין קיין זאַך ניט, און האָט דער מאַמען ביים לעבען געגוג יסורים אַנגעטוהן, זי איז אויך געקומען, און ווי איינע, וואָס פיהלט זיך אמת זינדיג, איז זי זיך געשטאַנען אין אַ ווינקעלע און האָט אויך געוויינט. אמת זי האָט ניט איינגעלייגט קיין וועלטען, מיט איהרע קולות דעם הימעל ניט געשפּאָלטען ווי די אַנדערע, אָבער מען קען ניט זאָגען, געוויינט האָט זי פון דעם האַרצען. פאַרט אַ מאַמע!

ווען עס איז געקומען צו דער לויה, האָבען זיך אַלע טעכטער, אַנגעטוהן איינגאַנצען אין שוואַרצען, און מען איז אין קערידזשעס

נאכגעפּאַרען, ווי עס בעדאַרף צו זיין. נאַר די מיזינקע, זי האַט זיך אין ספּעציעלע שוואַרצע קליידער ניט געדאַרפט אָנטוהן, ווייל זי האַט אימער געטראַגען אַלטע שוואַרצע טראַנטעס, אין אַ קערידזש איז זי ניט געפאַרען, ווייל די ברוגז׳ע שוועסטער האַבען מיט איהר ניט געוואָלט פאַרען צוזאַמען. און אַליין פאַר אַ קערידזש האַט זי ניט געקענט בעצאַלען. נאַר אויף די סעמעטערי איז זי פונדעסט־וועגען געווען, זי האַט מסתמא אַ קאַר גענומען און איז געקומען, און ווען מען האַט די טויטע אין קבר אַראָפּגעלאָזען און מיט דער ערד פאַרשאָטען, און די שוועסטער זענען איינע איבער דער אַנדערער אין חלשות געפאַלען אין אַלע אינאיינעם מיט דעם אַלטען טאַטען געוויינט, איז זי זיך געשטאַנען פון דערוויטענס, אָנגעשפּאַרט אָן אַ מצבה און האַט גאַנץ שטיל געוויינט. און ווען אַ יעדער האַט ענדליך דעם בית עלמין פאַרלאָזען, איז זי ערשט געבליבען איינע אַליין, האַט אָנגעריסען פון די אַרומיגע קברים בלומען און האַט זיי צושפּרייט איבער דעם פרישען קבר, און האַט דאָרט געוויינט ווער ווייסט ביז ווען...

צוריקפאַהרענדיג פון דער סעמעטערי, איז דער אַלטער טאַטע די אונגליקליכע קינדער כמעט פון קאָפּ אַראָפּ. זיי האַבען איהם חלילה ניט פערגעסען, ווער עס האַט אמאָל אזא מין געטרייע מאַמע פער־לוירען, וועט זיך פאַרשטעלען ווי אַזוי דאָס האַרץ איז ביי זיי פער־ביטערט געווען, און דער קאָפּ דערשלאָגען, און מען וועט דאָס געוויס פאַר אומגוט ניט נעמען. אָט אַזוי זענען זיך אַלע פּאַמעלאַך צופאַרען אַהיים. נאַר דער טאַטע איז חלילה אויך אויף דער סטריט ניט געבליבען. ער האַט זיך דאַך געהאַט זיין רום מיט זיין בעל־הבית׳ישקייט, זאָל ער נאַר געזונד זיין און לעבען ביז הונ־דערט און צוואַנציג יאָהר!

דעם אַלטען מר. זילבערשטיינ׳ס לאַגע איז געוויס ניט זעהר פריילאַך געווען; נאַר די אומגליקלאַכע קינדער געבאַך האָט די מאַמע שטאַרק געפעהלט און זיי האַבען דאָס געפיהלט. נאַר וואָס קען מען העלפען? פון קבר זי אויסגראַבען און זי לעבעדיג מאַכען, קען מען

דאַך ניט! עס זאָל געווען זײַן אַן זיי געוועגדעט, וואָלטען זיי אודאי געווען אָפּגעגעבען אַ טהייל פון זייער לעבען, און די מאַמען אויס־לייזען פון דעם מלאך המות, עס איז שוין אָבער פערפאַלען!... און זיי האָבען זיך כּמעט געטרייסט מיט דעם אַלטען טאַטען, וועלכער כּמעט ער איז שוין גאַר אויס מענש געוואָרען, פלעגט ער דאָך נאָך אַלץ פערדינען, און ווי פריהער צו זיי קומען און ברענגען צאַצקעס, פרוכט און קענדים פאַר די אייניקלאַך. איין טאָכטער פלעגט נעבאַך זעהר וועה טוהן דאָס האַרץ, פאַר וואָס דער טאַטע קומט תמיד נאָכ׳ן דינער, ווען ער זאָל קומען פריהער, וואָלט ער אויך עפּעס נעמען אין מויל אַריין. ביי דער צווייטער איז אָדער די גאַנצע געווען פאַרמאַכט, ווייל מען האָט געפיקסט די פּייפּס אין סטרים, אָדער דאָס וואַסער האָט געסטאָפּט, אַז ניט — וואָלט זי פאַר׳ן טאַטען טהעע געמאַכט. צוויי אַנדערע טעכטער האָבען אַרויסגעמופט אַפּ־טאַון, און עס האָט זיי שטאַרק פערדראָסען פאַר וואָס דער טאַטע נעמט ניט אַ מאָל די קאַר און קומט ניט אַרויף זעהן ווי זיי בעוואָהנען כּמעט. נאָר ער האָט אָבער ניט ליעב געהאַט צו פאָהרען מיט די קאַרס. די איבעריגע צוויי טעכטער האָבען נעבעך געהאַט מיט זיך צו טהון, נאָר די מי־זינקע פלעגט יעדען פאַרנאַכט אַריינגעהן צום אַלטען טאַטען, איהם איינקויפען פלייש מיט אַנדערע זאַכען, פאַר די פאָר סענט וואָס ער פלעגט איהר שטומערהייט דערלאַנגען, ווייל ער האָט נאָך אַלץ צו איהר ניט גערעדט. זי פלעגט ביי איהם אָפּקאָכען סאָפּער, מאַכען טהעע, און אויפראַמען דעם רום, און זיך אוועקגעהן זאָגענדיג אַלע מאָל „אַ גוטע נאַכט, טאַטע״, אויף וועלכען ער פלעגט איהר קיינמאָל ניט ענטפערען...

און אַזוי זענען ווידער אוועקגעגאַנגען איינינע יאָהר, דער אַלטער מר. זילבערשטיין איז שוין גאַר אַלט און שוואַך געוואָרען, זיין פּלייצע די אמת׳ע, אידישע פּלייצע, וואָס האָט זיך אַלס קינד נאָך געבויגען פון שרעק פאַר דעם בייזען רבי׳נס קאַנטשיק; וואָס האָט זיך אַלס בחור געבויגען אונטער בוידעמס און אין קעלערס זיך אויסבעהאַלטענ־דיג פון גוי׳אישע הענד; וואָס האָט דערנאָך אַלס מאַן און טאַטע

זיך געבוינגען אונטער דעם עול פון פּרנסה, פון הלוואות מיט „עסקה דעסקא“, פון אָפּגעכאַבאַרעטע אַקציזניקעס — די אַלטע געבויגענע פּלייצע האָט זיך אַצינד פון אַלטקייט און שוואַכקייט אויסגערדרעהט ווי א בויגען. דאָס האַרץ איז ביי איהם איינגעפאַלען, און די אויגען האָבען גענומען אויסרינען אַזוי, אַז ער האָט גאָר קיין מענשען ניט דערקענט, און די אַלטע צודרעהטע פיס האָבען זיך אינגאַנצען ענט־זאָגט איהם צו טראָגען, און ער איז געבליבען ליגען אויף דעם בעט.

די קינדער האָבען זיך נאַטירליך שטאַרק געערגערט וואָס דער טאַטע האָט אויפגעהערט צו זיי צו קומען. נאָר אַז זיי האָבען זיך דערוואוסט, אַז ער ליגט חלילה ניט אויף קיין ערנסטער קראַנקהייט, נאָר גלאַט אַזוי פון אַלטקייט, האָבען זיי זיך באַלד בערוהיגט. פאַרט אַן אַלטער מענש, אַכציג יאָהר! זאָל גאָט זיי העלפען, אַהן זיין שאַדען אויף זיי געזאָגט, זאָלען זיי דערלעבען זיינע יאָהרען. דערווייל האָט דער אַלטער גאָר ניט פערדיענט און די לעצטע עטליכע דאָלער וואָס האָבען זיך ביי איהם געפונען, זענען אַוועקגעגאַנגען. די מיזינקע האָט איהם נאָך אַלץ אַטענדעט. וואָס זי האָט געקענט האָט זי פון זיך פאַר זיינעטוועגען אָפּגעשפּאָרט. שכנים און לאַנדסלייט האָבען אויך עפּעס אויף דעם אַלטען פערזעהען. באַלד איז אָבער געקומען אַ צייט וואָס מען האָט פאַר דער רום, וואו ער האָט געוואָהנט, ניט געקענט בע־צאָהלען קיין רענט און דער לענדלאָרד האָט געסטראַשעט דעם אַלטען אויפ'ן גאַס אַרויס צו וואַרפען. דאַן האָבען זיך גוטע און פרומע לייט אַוועקגעלאָזען צו די קינדער זיי דערמאָהנען אַן זייער טאַטען. אָבער די קינדער האָבען אַלעמען געענטפערט, אַז זיי האָבען נאָך זייער טאַ־טען אפילו אויף איין מינוט ניט פערגעסען; נאָר עס איז דאָך פאָרט אַמעריקע, מען איז כסדר פערטוהן אין דער אַרבייט! פון דעסטוועגען זענען זיי זיך אַלע צוזאַמען נעקומען אין דעם קראַנקענס רום זיך בעראַטהען וואָס מיט איהם צו טהון.

די עלטסטע טאָכטער האָט גע'טענה'ט, ווי דער אמת איז, אַז זי קען איהם צו זיך ניט נעמען, זי וואוינט אונטער איהר פּיינט־סטאָר, און וואו קאַן אַזאַ קראַנקער מענש פערטראָגען די ריחות? ער וועט

דערשטיקט ווערען! ביי דער צווייטער זענען דא פינף קינדערלאך, אהן אן עין הרע, און ווי קען דאס א קראנקער מענש זיין צווישען קליינע קינדער? די דריטע, וועלכע וואוינט שוין ניט אונטער א פיינט־סטאר און האט גאר קיין קינדער ניט, האט געשווארען אז זי וואלט שוין דעם טאטען גענומען צו זיך מיט'ן גאנצען הארצען, זי וואוינט אבער נאר אין דריי רומס, איז די פראנט־רום אויפגעפיקסט מיט קארפעט און מיט א סעט, ווי־זשע קען מען דארטען שטעלען א בעט? אין קיטשען וועט זי דאך חלילה ניט לעגען דעם טאטען, און דעם בעד־רום פערשטעהט מען דאך, דארף זי פאר זיך אליין. די פערטע האט שוין גראד גענוג פלאץ, און איז קיין עין הרע א נגידית אויך, און פון איהר וואלט שוין גאר קיין מניעה ניט געווען, איז אבער דער מאן איהרער א גרויסער רשע! ער דערנעהט איהר אזוי אויך די יאהרען, און בעשולדיגט זי, אז זי טראגט ארויס דאס ווייסעל פון די אויגען פון דעם טאטענ'ס וועגען; איבערהויפט, ווען דער טאטע זאל נאך זיין ביי איהר אין הויז?... די לעצטע צוויי טעכטער האבען זיך ממש אין טרעהרען צוגאסען, פאר וואס זיי זענען אזוי פון זיין ליעבען נאמען געשטראפט, אז עס איז זיי דוקא גוט און זיי וואוינען זיך גראם אויך, און קענען דאך דעם טאטען צו זיך ניט נעמען. ווארים זיי וואוינען אין א קריסטליכער געגענד, אין פענסי אפארטמענט הייזער, און ווי קען מען דאס אהין נעמען אזא מין אלטען אידען. נאר די יונגסטע טאכטער איז זיך געשטאנען אין ווינקעל, האט אויסגעהערט די אלע טענות און מיט דעם קאפ צוגעשאַקעלט און געוויינט. די עלטערע שוועסטער האבען מיט איהר ניט גערעדט, ווייל זי האט זיי פערשעהמט מיט איהר אויפפיהרונג. און אצינד האבען זיי איהר אפילו ניט אנגעקוקט און צו איהר ניט גערעדט א ווארט. זי אליין איז געווען צו שטאלץ, אז זי זאל אמאל אפילו רעדען צו זיי. נאר אז זי האט געזעהן, אז עס קומט אויס אז איהר אלטער קראנקער טאטע זאל אויפ'ן סטריט ארויסגעווארפען ווערען, ווארים זי וואלט איהם שוין גענומען צו זיך, וואוינט זי אבער מיט איהר מאן אין איין רום, איהר מאן פערדיענט זעהר ווייניג פון זיין שרייבען

און זי מוז אַליין אויך גערן אַרבייטען; דערפאַר האָט זי דעם שטאַלץ אַוועק געלייגט און האָט איהרע שוועסטער געמאַכט אַ פאָרשלאַג: אַז זיי זאָלען צאָלען רענט פאַר צוויי אָדער דריי רומקעס און זי וועט שוין וואוינען מיט'ן טאַטען און איהם אָטענדען. דער פאָרשלאַג האָט ביי די שוועסטער אַרויסגערופען זייער געדעכטען צאָרן און זיי האָבען זיך אַלע צושריען: „נו, נו! אַזאַ משומדת! אַזאַ הפקרת! זי וויל נאָר מאַכען ביזנעס פון דעם קראַנקען טאַטען? זיין גרוב זאָל זי פערלענגען!..." די קולות האָבען נעבעך דעם קראַנקען דעם קאָפּ אויפגעריהרט, און וויינענדיג ווי אַ קליין קינד האָט ער זיך ביי זיי געבעטען אַז זיי זאָלען זיך אַוועקגעהן און איהם לאָזען צורוה. און די גוטע לייטישע קינדער זענען זיך שטילערהייט צוגאַנגען, בליפנדיג און שילטענדיג די „ערגסטע שוועסטער" ביי זיך אין האַרצען.

ווען דער לענדלאָרד האָט זיך ערקונדיגט פון דעם אַלטען מר. זילבערשטיינ'ס לאַגע, האָט ער איהם אויפ'ן סטריט ניט אַרויסגעשטעלט. און אַזוי ווי ער איז געווען אַן אַנגעזעהענער מעמבער פון דעם „מושב זקנים פעראיין", האָט ער געטרייעט זיין בעסט און מען האָט זיין אַלטען טענענט אין זייער אַנשטאַלט אַריינגענומען.

אַצינד איז מר. זילבערשטיין דאָרטען שוין דעם צווייטען יאָהר. די עלטערע טעכטער האָט ער פערזאָגט אַז זיי זאָלען זיך ניט וואַגען צו ווייזען פאַר זיינע אויגען. ער וויל פון זיי נאָר ניט וויסען. און זיי פאָלגען איהם גראַדע און קומען צו איהם ניט, און דאָס שטערט זיי חלילה גאָר ניט צו ווערען רייך, צו קויפען הייזער, און אויפרייסען לייטען די אויגען מיט זייערע דיימאָנדס. נאָר די מיזינקע זיינע קומט איהם רעגעלמעסיג בעזוכען. אַצינד נאָך, ווי פריהער, רעדט ער אַלץ ניט צו איהר, אָבער ניט חלילה ווייל ער וויל ניט, נאָר פּשוט דערפאַר וואָס ער קען שוין ניט רעדען, ווייל דאָס לשון איז ביי איהם אָפּגענומען געוואָרען. הערען און זעהן קען ער שוין אויך ניט, נאָר אַזוי ווי זי קומט נאָר צו צו איהם דערקענט ער איהר אינסטינקטיוו; און ווען זי לאָזט זיך אַראָפּ אויף איהרע קניה, נעבען זיין טשער, און לייגט אַוועק איהר קאָפּ אויף זיין ברוסט, נעמט ער זי אַרום מיט

זיינע ציטערהדיגע הענט, דריקט זי מיט אַלע כחות צו זיין אַלטער צובראָכענער הארץ, בויגט איבער איהר זיין קאָפּ און פון זיינע בלינדע נאַסע אויגען רינען און רינען די טרעהרען און הערען ניט אויף.

חרטה

ווען זי האָט איהם צום דריטען מאָל געענטפערט מיט אַן ערנסטען טאָן, אַז זי בלייבט ביי איהר „ניין", האָט ער זיך נאָר אַהן צערע־מאָניעס אויפגעהויבען און מיט אַ שפּאָטישען שמייכעלע אויף דעם געזיכט, וואָס האָט געצייגט, אַז ער האָט דאָך זיין האָפענונג ניט פערלאָרען, האָט ער איהר געזאָגט, „גוד־באַי", און אַרויסגעהענדיג פון איהר סעפּרעטען בעד־רום איז ער אַריין צו איהר מיסעס, וועלכע איז געזעסען אין פראָנט־רום, און האָט געוואַרט צו הערען וואָס דער סוף וועט זיין.

זי האָט שנעל צוגעמאַכט הינטער איהם די טיהר פון איהר בעד־רום, און ווי אויסגעמאַטערט פון אַ שווערע פּלאָגעניש, האָט זי זיך אַריינגעוואָרפען אין בעט, האָט איינגעגראָבען דעם קאָפּ אין קישען און האָט געלאָזט איהרע טרעהרען פליסען פריי און שנעל ביז דאָס קישען אונטער איהר איז גוט נאַס געוואָרען.

אַז זי האָט זיך אויסגעוויינט, איז איהר עטוואָס גרינגער געוואָרען אויפ'ן הארצען. דער ערשטער עקעלהאַפטער, טרויעריגער איינדרוק, וואָס די ערֿאייגנים האָט אויף איהר געמאַכט, איז פאַראיבער און זי האָט זיך איבערגעדרעהט מיט דעם געזיכט אַרויף, און אויסווישענ־דיג די טרעהרען, האָט זי זיך פערטראַכט.

„דאָס טרייבט דער שיקזאַל מיט מיר אַזאַ ביטערען שפּאַס", האָט זי געטראַכט, „אַז בערל, אונזער אַ געוועזענער קוטשער, זאָל נאָר האָבען די העזה פון מיר צו טראַכטען, אַלס זיין פרוי".

„וואָס פאַר אַ חוצפּה!" זיין גרויסע גראָבע פיגור טרעט ניט אָפּ פון איהרע אויגען, און איבער איהר לייב געהט דורך אַ סקרוך. ווען זי דערמאָנט זיך, ווי גלאַטיג ער האָט זיך דאָס אויסגעדריקט, „אַז איהם אַרט גראָדע ניט, וואָס זי איז אַ מיידעל פון פינף־און־

דרייסיג יאהר, ווייל ער אליין איז שוין באלד ביי פערציג און עס איז ניט קיין גרויסער דיפערענץ.״ און פלוצלונג קומט איהר אויפ׳ן מוח דער געדאנק, אז עס קען זיין, דאס ווען ער איז עמוואס אינגער, וואלט ער זיך אפילו ניט וועלען אויף איהר אומקוקען — ביי דעם געדאנק דערפיהלט זי א שטאך אין הארצען און איהרע אויגען ווערען ווידער א מאל פול מיט טרעהרען. און זי דערמאנט זיך, וואס ער האט צו איהר גערעדט.

„הפנים עס איז פון הימעל בעשערט, אז מיר זאלען זיין מאן און ווייב״, האט ער צו איהר פראסט געזאגט.

און זי דערמאהנט זיך, ווען זי איז אמאל געוועזען יונג און שעהן און האט געהאט א גרויסען נדן, האט זי אלע חתנים פערבראקעוועט. קיינער איז פאר איהר גאר צו וואויל געוועזען. דערנאך האט איהר טאטע פערלארען דעם פערמעגען, איז געשטארבען אין הקדש. זי האט זיך שוין געגנוג אנגעוואלגערט, איז געוועזען א פאקאיאווע, וואס דאס מיינט פשוט א דיענסט, און איצט אין אמעריקע שטעהען איהר אויך ניט קיין גרויסע גליקען פאר. און ער אליין, האט ער זיך פאר איהר פארגעשטעלט, איז שוין אויך ניט דאס, וואס געוועזען, א ריעל־עסטייט־ניק איז ער דא, א בילדער פון הייזער, אומגעהויער רייך, האט קרעדיט אין דריי באנקען, וואו ער איז א דעפאזיטאר, און כאטש ער איז שוין ניט קיין יונגער בחור, פון דעסטוועגען האט ער איהר פערזיכערט, קען ער קריגען א יונגע מיידעל מיט א סך נדן, אבער ער וויל גראדע זי, ווארים ער געדענקט, אז ווען זי איז נאך געוועזען גאר א יונגע בארישניע און פלעגט אין קארעטע פאהרען, האט ער צו איהר געהאט עפעס אזא מאדנעם געפיהל, וואס ער קען דאס ניט אויסדריקען, און יעצט, אז זי איז דא אין אמעריקע, אין אזא לאגע, און ער איז רייך, האט ער עפעס אויף איהר אזא מיטלייד, אזא מין שטארקען מיטלייד...

די געדאנקען רייסען זיך ביי איהר פלוצלונג איבער און זי דערפיהלט, אז דאס שטעכען אין ברוסט ווערט שמערצליכער, פיינליכער

און זי קען שוין מעהר איהרע טרעהרען ניט איינהאַלטען, און וויינענ־דיג ברענט דאָס וואָרט „מיטלייד" איהר אין מוח, ווי דאָס זאָל זיין אויסגעדרוקט אין איהרע געהירען מיט גליהענדע צוואַנגען.

ווען זי ווייגט זיך אויס צום צווייטען מאָל, ווערט איהר אין גאַנצען לייכטער אויפ'ן הארצען; זי געהט שנעל אַראָפ פון בעט, גלייכט אויס איהרע קליידער און גלעט צו איהרע צושויבערטע האָר; דערנאָך פאַנגט זי אָן לאַנגזאַם צו שפּאַנען איבער'ן צימער מיט שטילע, אָבער נערוועזע טריט, קלייבט צונויף איהרע צופּלאָנטעטע געדאַנקען און פערטיעפט זיך אין זיי.

עס איז אמת, טראַכט זי ביי זיך, אַז זי איז שוין פינף־און־דרייסיג יאָהר אַלט. ווער עס ווייסט ניט, קען עס לייכט אָן איהר בלאָס־געלען געזיכט דערקענען. עס העלפט ניט איהר פערגלעטען און פערשמירען די קנייטשען, וואָס מעהר זי טוהט דאָס אַלס מעהר אַנזיכטיג ווערט דאָס. איהר גאַנצער קערפּער איז מיעד און צובראָכען. זי פיהלט אין זיך ניט קיין גאַנצען געזונדען אבר. זי איז אין איהר יוגענד צופיעל צו גוטען געוואוינט געווען, אַז די אומשטענדען פון דער שלעכטער צייט זאָלען אויף איהר ניט ווירקען שטאַרק. און אין דער ווירקליכקייט, וואָס פאַר אַ גליקען ערוואַרטען איהר אין דער צוקונפט? אַלעס, וואָס זי קען זיך פיליכט דערלעבען, איז מיטלייד. און אפשר וועט נאָר שפּעטער אויף איהר קיינער קיין מיטלייד ניט האָבען?... אַך, ווי שרעקליך, ווי טרויעריג... און וואָס מעהר זי טראַכט אַזוי, אַלץ דונקעלטער, אַלץ פינסטערער, שרעקליכער מאָהלט זיך די צוקונפט פאַר איהר, און אַ ביטערע פערצווייפלונג דריקט שווער איהר האַרץ און זי שרעקט זיך פאַר די טרויערינע בילדער פון איהר פאַנטאַזיע.

און אין סאַמע מיטען פון איהר פערצווייפלונג, דערמאָהנט זי זיך אָן דער עראייגניס פון דעם טאָג, און בערל קוטשער שווימט איהר אַרויף אין איהר זכרון, אָבער דאָס מאָל הערט זי פון איהם אויף צו טראַכטען, ווי פון בערל דעם קוטשער, נאָר זי בעטראַכט איהם אַלס בענדזשאַמין דער ריעל־עסטייטניק, און ער שטעלט זיך איהר

באַלד פאַר טאַקי ווי גאַר אַן אַנדער מענש. זיין פיגור איז גרויס, אָבער איידעל און אַנגעזעהן. זיין געזיכט איז שוין ניט מעהר אַזוי גראָב ווי זי האָט פריהער געדענקט, און זיין גאַנצער אויסקוק איז גאַר עפּעס ווייכער און צאַרטער געוואָרען.

טראַכטענדיג אַזוי פון איהם, הויבט זי אָן חרטה צו האָבען, וואָרום זי האָט איהם אַזוי שנעל אָפּגעזאָגט, וואָרום האָט זי זיך פריהער ניט באַדענקט, עס קאָן זיין אַז זי האָט אפשר אַצינד צום לעצטען מאָהל איהר גליק פון זיך אוועקגעשטויסען.

שוין בעסער טויט

—1—

ווען פּעסיע האָט איינמאָהל פּלוצים בעמערקט אין איהר מענדעל'ס א בריעף פון אַמעריקע אַז ער דערמאָהנט אפילו ניט איהר טאָכטערס נאָמען, האָט ביי איהר עפּעס ווי אַ טיאָכקע געטהאָן אין הארצען און זי האָט גאָר איהר קאָפּ פערלאָרען. דער גאַנצער אינהאַלט פון דעם בריעף איז איהר עפּעס ניט איינגעגאַנגען; אַ סך ווערטער האָט זי ניט געקענט איבערלייענען און איבער די ווערטער האָט זי גאַנצע שורות ניט פערשטאַנען. נאָר דאָס וואָס ער שרייבט גאָר ניט פון איהר ביילקען, דאָס האָט איהר שטאַרק בעאונרוהיגט, זי האָט זיך גאָר ניט געקענט קיין אָרט געפונען און איז דעם גאַנצען טאָג אַרום געגאַנגען שרעקליך פערצווייפעלט.

שפּעטער אין אָוועגד, ווען די קינדער זענען שוין געשלאָפען, האָט פּעסיע אויסגעזוכט איהר מענדעל'ס אַלע פריהערדיגע בריעף וועלכע זי האָט בעהאַלטען צווישען די בלעטלאך פון איהר „צאינה וראינה", האָט אַרויסגעדרעהט דעם קנויט אין לאָמפּ און זי האָט לאַנגזאַם און פאַרזיכטיג איבערגעלעזען עטליכע מאָהל יעדען בריעף פון אָנהויב ביז'ן סוף. אין יעדען איינעם פון די בריעף האָט מענדעל עפּעס געשריבען פון ביילקען ווי פון זיך אַליין. „איך מיט בתי ביילקע זענען דאַנקען השם יתברך געזונד"; אָדער „איך מיט בתי ביילקע אַרבייטען אין איין פאַבריק און אינאיינעם פערדיענען מיר גאַנצע פערצעהן דאָלער א וואָך"; אין איין בריעף שרייבט ער איהר, „אונזער ביילקעלע איז קיין עין הרע געזונד און שעהן, נאָר זי בענקט שטאַרק נאָך דיר מיט די קינדערלאך זאָלען לעבען". און אין איין בריעף וואָס ער האָט געשריבען חול המועד פּסח, „אונזער ביילקעלע זאָל לעבען האָט זיך

לכבוד יום טוב געמאַכט אַ נײַ בגד צמר, אַ שליאַפּע מיט שיכלאַך האָט זי זיך געקויפט פּאַרטיגע. דו זאָלסט זי זעהען אין די נײַע בגדים, וואָלסטו געוואָרען גרעבער ווי לענגער, מחמת זײַ פּאַסטען איהר קיין עין הרע און זי איז אין זײַ שעהן ווי אַ בת מלכה". און שפּעטער נאָך שבועות האָט ער איהר אַזוי געשריבען פון ביילקען, „צו אונזער טעכטערל ביילקעלע תחיה, שדכנ'ט זיך אַ יונגערמאַן, אַ גרויסער פּער־דיענער. דער יחוס עצמו איז שוין נישקשה'דיג, נאָר ווער און וואָס ער איז פון דער היים און פון וואָס פאַר אַ יחוס ער קומט אַרויס איז שווער צו זאָגען אין אַמעריקע. נאָר זײַ אויסגעזאָרגט, איך וועל זיך סטאַרען אויסצוגעפינען, און ווען ער וועט אפילו זיין מה טוב, וועל איך זיך אויך ניט אײַלען צו טהון דעם שידוך ביז דו זונתי פעסיע, וועסט אם ירצה השם קומען אַהער קיין אַמעריקע בשלום".

נאָך דעם לעצטען בריעף זענען אַוועק גאַנצע דריי חדשים און מענדעל האָט אַזוי ווי אײַנגענומען שטומעניש, גלייך ווי ער וואָלט חלילה אין וואַסער אַרײַן. און פעסיע האָט געהאַלטען אין איין שרייבען צו איהם גאַנצע קלאָג־בריעף, און זי האָט זיך געבעטען ביי איהם רחמים, אַז ער זאָל איהר ענטפערען, פאַר וואָס שווייגט ער? וואָרום שרייבט ער איהר ניט? זי ווייסט ניט וואָס איבערצוקלעהרען און דער קאָפּ ווערט ביי איהר, שונאי ישראל, שיעור ניט צושאָסען פון טראַכטען". דאָס האָט אָבער ניט געהאָלפען, די גאַנצע דריי חדשים האָט זי פון איהם אפילו ניט קיין „איינגעטונקענע פען" ערהאַלטען, און זי האָט שוין בדעה געהאַט צו שרייבען צו איין לאַנדסמאַן, וועלכער זי האָט געוואוסט איז אויך ערגעץ אין אַמעריקע, אַז יענער זאָל רחמנות האָבען אויף אַ אומגליקליכער אידישע טאָכטער און אויסגעפונען וואָס האָט זיך דאָרטען געטראָפען מיט איהר מאַן און קינד און איהר דערפון מעלדען, פאַר וועלכען ער וועט זיך זיכער פערדינען עולם הבא, וואָס איז אפשר דער גרעסטער שכר. נאָר איידער זי האָט דאָס געטהון איז צו איהר אָנגעקומען מענדעל'ס משונה'דיגער בריעף וואָס האָט זי אַזוי צוטומעלט. עפּעס איז דאָס גאָר ניט געוועהן מענדעל'ס טאָן, ניט זיין אַרט שרייבען, ווען זי זאָל ניט געוועהן זיין זיכער, אַז דאָס

איז זיין „כתב יד" מיט זיין „חתימה", וואָלט זי גאָר ניט געוועהן נעגלויבט, אַז דער בריעף קומט פון איהם. די פריהערדיגע בריעף זענען אַלע געוועהן געשריבען אַזוי ריין, אַזוי טאַלקאָווע, אַזוי האַרצעדיג, און אויף אַזאַ פּראָסט אידיש מאַמע-לשון, אַזוי ווי איהר מענדעל קען שרייבען און אַזוי ווי ער ווייסט, אַז זי קאָן לייענען. אָבער דער בריעף, וואָס זי האָט אויף איהם אַזוי לאַנג געוואַרט, עפּעס קען זי גאָר פון איהם קיין טאָלק ניט דערגעהן. אַ סך ווערטער זענען הפּנים אַמעריקאַנער, ענגלישע, און איבער זיי פערשטעהט זי ניט דאָס איבריגע. נאָר פון דעם האָט זי זיך שוין גאָר נישט געקומערט, אַבי מענדעל האָט געשריבען און זי איז זיכער אַז ער לעבט און ער איז געזונד. אָבער פאַר וואָס האָט ער ביילקעס נאָמען אַפילו ניט דערמאָהנט? ווער ווייסט וואָס פאַר אַן אומגליק מיט איהר האָט דאָרטען פּאַסירט, אין דעם אַמעריקע?

יענע נאַכט, נאָך דעם וואָס עפּעס האָט דעם אונפערשטענדליכען בריעף ערהאַלטען, האָט זי אַפילו קיין אויג ניט צוגעמאַכט. דאָס האַרץ איז ביי איהר געוועהן אַזוי שווער און טויזענדער טרויעריגע געדאַנקען האָבען זיך געפּלאָנטערט ביי איהר אין קאָפּ און אַלץ פון ביילקען. אַט האָט זי זיך פאַרגעשטעלט, אַז זי זעהט זי אַ קראַנקע, אַ פערוואונדעטע, אַט אַ טוידטע אַ צו'הרג'עטע פון אַ שרעקליכען צופאַל, און זי האָט געוויינט, ביטער געוויינט די גאַנצע נאַכט.

ווען עס האָט נאָר אָנגעהויבען צו שאַריען אויף טאָג, האָט זיך עפּעס אויפגעהויבען פון איהר געלעגער, זי האָט אַפילו פערגעסען זיך אָפּצוגיסען נעגעל-וואַסער, און מיט ציטערדיגע הענט האָט זי אָנגעשריבען אַ בריעף צו איהר מענדלען, און זי האָט דאָס פּאַפּיר דורכגעווייקט מיט די טרעהרען וואָס זי האָט פערגאָסען בעת דעם שרייבען. דער גאַנצער בריעף איז געוועהן נאָר איין בקשה צו איהם, „אַז ער זאָל איהר תיכף ומיד אַרויס שרייבען, וואָס עס האָט פּאַסירט מיט איהר טייער קינד, מיט איהר שעהן אויג פון קאָפּ, מיט ביילקען". זי האָט נאַטירליך געהאָפּט צו השם יתברך און זיך געוואונשען, אַז עס זאָל זיך אויסלאָזען מיט גאָר נישט, און אַז ער מענדעל, האָט

נאר פערגעסען זי צו דערמאהנען אין זיין לעצטען בריעף דורך א טעות, אדער ווייל ער אליין איז עפעס געוועהן צוטראגען. און אויב אזוי? זאל ער איהר שוין שרייבען, די מינוט, די רגע, פאר וואס ער איז עפעס צוטראגען? פאר וואס האט ער צוערשט געשוויגען גאנצע דריי חדשים און דערנאך אז ער האט שוין אנגעשריבען, ווי סען ער דאס פערגעסען צו דערמאהנען בייל קען? און אויב, די שעה זאל גאר ניט זיין, גאט ברוך הוא האט זי מיט עפעס געשטראפט פאר איהרע זינד, וואס זי פיהלט זיך גאר ניט אין זיי, נאר א מענש אימשטיינס געזאגט זינדיגט דאך אמאהל בשוגג אויך, און ער האט עפעס אנגעשיקט אן אומגליק אויף איהר טייער קינד, אויף ביילקעלען, וואס איז געבאך נע ונד אהן איהר מאמען אין אמעריקע? זאל ער איהר אויך, די מינוט, די רגע, ארויס שרייבען, אין וואס דער אומגליק בעשטעהט? ווייל ווי גרויס דער בראך זאל ניט זיין, וועט זי דאס אננעהמען פאר ליעב פון זיין ליעבען נאמען און זי וועט ביי איהם בעטען געזונד מיט גליק פאר די איבעריגע קינדער וואס זענען ביי איהר אין דערהיים. נאר זי וויל אלצדינג וויסען, ווייל דאס ניט וויסען איז טויזענדער מאהל ערגער. דער מח טראכט אזוי פיעל איבער, אז זי האט מורא זי זאל חלילה, שונאי ישראל, ניט געהן פון זינען. על כן בעט זי איהם נאך אמאהל, תיכף ומיד, ווי ער וועט נאר מקבל זיין דעם מכתב, אויף איהר רחמנות צו האבען, ווארען זי דארף נאך זיין א מאמע צו איהרע קינדער און איהר באלד לאזען וויסען, וואס טהוט עפעס ביילקעלע? אדער וואס האט חלילה מיט איהר געטראפען? ווארען זי וועט דאס גאר ניט ארבערטראגען".

—2—

ווער קען אפשילדערען פעסיעס לאגע אין דער צייט וואס איהר בריעף איז געפאהרען קיין אמעריקע און זי האט געווארט אויף איהר מענדעל׳ס ענטפער? יעדען טאג האט זי גאט געבעטען, אז עס זאל שוין גיכער נאכט ווערען, און דורך די נעכט האט זי ווידער געבעטען גאט, אז ער זאל שנעלער שיקען דעם טאג, אז די צייט זאל אנטלויפען,

איבעריאַגען, און זי זאָל וואָס גיכער בעקומען איהר מענדעל׳ס ענטפער. עס איז גאָר ניט צו בעשרייבען די געדאַנקען וואָס זי האָט איבער־געטראַכט, די געפיהלען וואָס זי האָט איבערגעפיהלט, די אומגליקען וואָס האָבען זיך אָפּגעמאָהלען אין איהר פאַנטאַזיע.

כמעט יעדען טאָג, איז זי אָפּגעשטאַנען לאַנגע שטונדען ביי דער טיהר פון איהר דירה און האָט אַרויסגעקוקט אויף דעם בריעפּענטרעגער, אפשר ברענגט ער איהר שוין מענדעל׳ס ענטפער. און פיעלע מאָהל, ווען זי איז אזוי געשטאַנען ביי דער טיהר און זי האָט מיט איהרע טרעהרען־פולע אויגען געקוקט העט, העט, ווייט צו דעם האָריזאָנט, האָבען איהרע מחשבות זי אַוועקגעטראָגען אַהין, וואו הימעל און ערד בעגעגענען זיך, וואו עס איז שוין אפשר עק וועלט, וואו אַמעריקע ליגט ערגעץ, און עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אַז זי זעהט, ווי דורך אַ נעבעל, די גרויסע שטאָדט ניו יאָרק, וועלכע, איהר מענדעל האָט איהר געשריבען, איז די גרעסטע אין דער גאַנצער וועלט. און זי זעהט די לאַנגע שמאָהלע גאַסען, הויכע שפּיציגע דירות, מויערען, מיט גרוי־סע, גרויסע פאַבריקען, אין וועלכע עס ארבייטען הונדערטער און טויזענדער מענער, פרויען, יונגעלייט, מיידלאַך און אפילו קינדער. און איהרע אויגען האָבען געזוכט איהרע איינענע, איהר מענדלען מיט ביילקען, וועלכע געפינען זיך זיכער דאָרטען, און עס האָט זיך איהר אויסגעדראַכט, אַז אַט זענען זיי ביידע, אַט פאַלט זי אויף זייערע העלזער און זיי אומאַרמען זיך, און זי האַליובעט זיי און קושט זיך מיט זיי, און זי הערט ווי זיי דערצעהלען איהר אַז זיי האָבען נאָך איהר שרעקליך געבענקט ווי זי נאָך זיי, אָבער מעהר וועלען זיי זיך שוין נישט צושיידען, זיי וועלען שוין תמיד זיין אינאיינעם, און איהר מענדעל זעהט דאַנקען גאָט אויס אַזוי גוט, און ביילקע איז אָהן אַן עין הרע, אַ מויד אין זיבען פאַלעס, און שעהן ווי אַ בת מלכה, און עס איז איהר אַזוי גוט אין זייער אומאַרמונג, אַזוי וואַרעם אַנגענעהם, אַזוי מחיה׳דיג גוט... נאָר פּלוצים האָט זי דערהערט נעבען זיך דאָס קול פון אַ שכנה, וועלכע איז פאַרביי געגאַנגען און האָט זי געפרעגט, „פאַר וואָס זי שטעהט עפּעס אַזוי און דרעמעלט גאָר?“ און זי האָט

זיך אויפגעכאפט פון דעם זיסען חלום, האט אוועק געווישט א פאר טרעהרען וואס זענען פערגליווערט געווארען אויף איהרע איינגעפאַלענע באקען, און זי איז צוריק אריינגעגאנגען אין שטוב אריין א טרויעריגע, א דערשלאגענע, א פערצווייפעלטע.

פונקט אין פיער וואכען ארום האט דער בריעפענטרעגער ענדליך געבראכט צו פעסיען א בריעף פון אמעריקע. ווען זי האט דעם בריעף פון זיין האנד ארויסגענומען איז זי שטארק בלייך געווארען. דאס הארץ איז איהר שרעקליך שווער געווען עס האט איהר פאראויסגעזאגט אויף עפעס ניט גוטעס, און ווייל איהרע קינדער זענען קיינס אין דער היים ניט געווען האט זי געבעטען דעם בריעפענטרעגער אז ער זאל ביי איהר א ביסעלע פערציהען ווייל זי האט מורא געהאט אליין צו פערבלייבען. מיט ציטערדיגע הענט, אזוי ווי געליימטע, האט זי גע־עפענט דעם בריעף און ווען זי האט איהם נאר אנגעהויבען צו לעזען, האבען די אותיות פאר איהר געטאנצט אזוי שווארץ איז איהר געווארען פאר די אויגען, דער קאפ האט זיך ביי איהר פערדרעהט און זי איז געפאלען אין אהנמאכט.

דערנאך ווען זי איז צו זיך געקומען, האט זי ערשט איבערגעלייענט דעם שרעקליכען בריעף, וועלכער איז געווען קורץ און צו דער זאך. „מיין טייער ווייב“, אזוי האט מענדעל געשריבען, „דו מוזט זיך שטארקען די שרעקליכע בשורה צו פערנעמען. עס איז מיר אודאי ווינד און וועה, אז איך דארף דיר אליין אזא וויסטע בשורה שרייבען, נאר מסתמא וויל גאט ברוך הוא אזוי. מיר האבען שוין מעהר ניט קיין קינד, מיר האבען פערלארען אונזער ביילקען“...

האט פעסיע נאך בעדארפט רייניגע דבורים? דער אומגליק איז פאר איהר געווען קלאהר. איהר טאכטער איז געווען טוידט, גע־שטארבען איז איהר ביילקע, איהר ערשטע גערעטעניש, און זי האט געריסען קריעה, האט אנגעצונדען א ליכט און אוועק געשטעלט א גלאז וואסער אויפ'ן פענסטער, אנטשעפענדיג אן דער שאלאוואניע א שטיקעל ווייסע לייוועגט, און זי האט זיך געזעצט שבעה און בע־וויינט איהר טוידטע טאכטער...

—3—

פון זינט פעסיע איז צו איהר שכל געקומען און זי האָט געהערט פון אַמעריקע, האָט זי עס קיינמאָהל ניט ליעב געהאַט. זי האָט דורכ־אויס ניט געקענט פערשטעהן פאַר וואָס אַזוי פיעל מענשען שטעלען זיך ממש איין דאָס לעבען, מאַכען אַזאַ ווייטע און שווערע נסיעה, אַזש איבער דעם ים הגדול, און פאָהרען אַהין קיין אַמעריקע, וואָו, לויט מען דערצעהלט, שיינט גאָר די זון דאָרט קיינמאָהל ניט. ערשטענס, ווייל דאָס ליגט ערגעץ פשוט אונטער דער ערד און צווייטענס, ווייל די שרעקליך הויכע מויערען פערשטעלען די שיין פון דער זון ווען זי קומט שוין יאָ אַמאָהל אַהין צו; היינט די גרויסע שרפות, די מינען און באַנען אומגליקען, וואו עס קומען אום הונדערטער און טויזענטער מענשען אין איין אויגענבליק, לויט ווי דאָס בלאַט־צייטונג שרייבט, דאָס האָט פעסיען גאָר אַנגעשראָקען און זי האָט אַמעריקע פיינט געהאַט ווי אַן אמת׳ער ערליכער איד האָט פיינט חזיר, און זי האָט דערפון קיינמאָהל ניט געוואָלט הערען, זאָגאָר דאַן ווען איהר האָב און גוטס איז בערויבט געוואָרען אין דער צייט פון פאָגראָם און זי מיט איהר הויז געזינד זענען אַרויס כמעט נאָר אין די הוילע העמדער. נאָר ווען איהר מענדעל האָט אַנגעהויבען שטאַרק צו טראַקטירען פון געהן קיין אַמעריקע און זי האָט געזעהן אַז עס איז קיין אַנדער אויס־וועג נישטאָ, האָט זי נאָר איינגעשטימט, אַז צוערשט זאָל נאָר פאָהרען מענדעל מיט איהר עלטסטער טאָכטער מיט ביילקען, און זי מיט די איבעריגע קינדער זאָלען אפשר פאָהרען העט, העט שפּעטער מיט יאָהרען. אָבער זי האָט גאָר געהאָפט, אַז ווען מענדעל מיט ביילקען וועלען נאָר צונויף שלאָגען עטליכע דאָלער, און אין רוסלאַנד וועט שטילער ווערען, זאָלען זיי, דאָס הייסט איהר מענדעל מיט ביילקען צוריק אַהיים קומען און זיי זאָלען ווידער זיין אינאיינעם ווי פריהער, און פון דער צייט וואָס זי מיט די איבעריגע קינדער וועלען אויך פאָהרען קיין אַמעריקע האָט זי גאָר ניט געוואָלט טראַכטען. און כאָטש מענדעל האָט פון אָנפאַנג איהר געשריבען גוטע בריעף, און ער האָט זי פערזיכערט, ווי מען זאָגט, אַז דער שד איז ניט אַזוי שוואַרץ ווי מען

שטעלט איהם פאר, אז אמעריקע ליגט ניט אונטער דער ערד און אז ס׳שיינט דארט אזא גרויסע זון ווי אין רוסלאנד, און אז די מדינה איז א גרויסע, א פרייע און א רייכע; איי עס פאסירט אמאהל אז אומגליק? נו, דערויף איז דאך דאס אן אונגעהויער גרויסע לאנד און ווי וועמען עס איז בעשעהרט. ווארען ווען עס זאל אין דערהיים נאר קיינמאהל מיט קיינעם קיין אומגליק טרעפען וואלט מען דאך געמענט אויסמעקען פון דעם יום כיפור׳דיגען דאווענען דעם „מי באש ומי במים“, אבער פעסיע איז נאך פונדעסטוועגען אלץ געווען ווייט פון אמעריקע, אפילו אין די געדאנקען.

נאר די טרויעריגע בשורה פון איהר טאכטער׳ס פריהצייטיגען טוידט האט אויף פעסיען אנגעווארפען א שרעקליכען אומעט. א מורא׳דיגע פערצווייפלונג האט אנגעפילט איהר הארץ און זי האט אנגעהויבען שטארק צו בענקען נאך אמעריקע. אבער זי האט ניט געבענקט נאך די גרויסע, פרייע און רייכע מדינה, אדער נאך דער גרויסער שטאדט ניו יארק, מיט די לאנגע שמאלע גאסען, הויכע שפיציגע מויערען און גרויסע פאבריקען, האט אפילו ניט געבענקט נאך איהר אייגענעם מאן, איהר מענדלען; נאר עפעס נאך אן אונ־בעוואוסטען ארט, נאך איין קליין שטיקעלע פלאץ, נאך איין שמאל נידעריג בערגעלע ערד ערגעץ אויף א בית עלמין דארט, אונטער וועלכען עס ליגט דער שעהנער, צארטער יונגער קערפער פון איהר טויטער טאכטער, פון איהר ביילקען. אן אונגעהויערע קראפט האט זי געצויגען אהין, צו דער ערד, וועלכע האט איינגעשלינגען איהר קינד, זאל זי כאטש צודריקען איהר מוטער־הארץ צו דעם קבר און פייכט מאכען דאס גראז וואס וואקסט דארטען מיט איהרע הייסע מוטער־טרעהרען. און זי האט ניט געוואלט קיין צייט פערלירען, און האט באלד אנגעהויבען צו שרייבען לאנגע בריעף צו איהר מענדלען, און איהם געבעטען, אז ער זאל זיך אויף איהר דערבארמען און וואס שנעלער זי ארויסנעמען מיט די קינדער קיין אמעריקע, אפשר וועט זי וועט זיין דארטען מיט איהם אינאיינעם אויפ׳ן ארט, וועט זי זיך מעגען טרייסטען און געטרייסט ווערען, און איבערטראגען דעם

גרויסען אומגליק און פערלעשען דעם העלישען פייער פון דעם שרעק־ליכען בענקעניש נאָך איהר קינד, נאָך איהר טאָכטער, וואָס ברענט ביי איהר אין הארצען און פערברענט זי.

אומזיסט האָט איהר מענדעל געשריבען, אַז ער טראַכט גאָר פון פאָהרען צוריק אַהיים, אַז די צייט איז גאָר ניט אַמבעסטען אין אַמעריקע, אַז עס איז פיעל בעסער פאַר איהר דאָס זי זאָל בלייבען אין דערהיים, וויילו פון דערווייטען וועט זי ניכער קענען פערגעסען... זי האָט פון גאָר ניט געוואָלט וויסען. זי האָט נאָר געוואָלט זיין דאָרטען וואו איהר יונגע, שעהנע, טאָכטער ליגט בעגראָבען, אַז זי זאָל קענען בעזוכען אָפט איהר קבר, אַז זי זאָל ניט בלייבען ליגען דאָרטען אונבעוויינט, גלייך ווי זי איז פון אַ שטיין געבאָרען... און ווען זי האָט ענדליך ערהאַלטען די שיפסקאַרטען מיט די נויטיגע הוצאות, האָט זי שנעל פערקויפט איהר ביסעל בעל־הבית׳ישקייט, כמעט פאַר האַלב־פרייז, כדי זי זאָל וואָס גיכער אַוועקפאָהרען קיין אַמעריקע.

—4—

אויף דער גאַנצער לאַנגער רייזע, וועלכע האָט געדויערט מעהרער פון דריי וואָכען, איז פעסיע געוועזען מעהרער טויט איידער לע־בעדיג. זי האָט זיך מיט אַלעמען פערלאָזט אויף איהר עלטסטען קינד, אַ אינגעל פון אַ יאָהר פופצעהן, וועלכער האָט אַליין געקויפט די באַן בילעטען, אַליין בעזאָרגט די געפעק, אַליין איינגעהאַנדעלט די שפייז, זיך אויסגעדונגען און בעצאָהלט און האָט נאָך דערצו אַכטונג געגעבען אויף די איבעריגע קינדער און אויף איהר אַליין אויך. זי איז געוועזען שטאַרק צוטראָגען, נערוועז און בעוואוסטלאָז, זי האָט כמעט גאָר ניט געזעהן און גאָר ניט געהערט וואָס אַרום איהר טהוט זיך און וואָס פאַר איהר איז פאַרגעגאַנגען. פאַר איהרע פערוויינטע אויגען האָט תמיד געשוועבט די שעהנע, ליעבליכע געשטאַלט פון איהר טויטער טאָכטער, פון איהר ביילה׳ען, און עס האָט זיך איהר אַלץ אויסגעדראַכט אַז זי הערט זי קרעכצען און וויינען, גלייך ווי זי וואָלט זיך ביי איהר בעטען אַז זי זאָל זי רעטען, און זי האָט זיך אַליין געמאַכט פאָרווירפע

פאַר וואָס זי האָט איהר אָרים קינד אַזוי יונג אַוועקגעלאָזט פון דערהיים, אָדער פאַר וואָס זי איז ניט באַלד נאָך געפאָהרען קיין אַמעריקע, אפשר ווען זי זאָל געוועהן זיין לעבען איהר און זי אָפּהיטען און וואַכען איבער איהר מיט איהר מוטער־אויג אין דער קראַנקהייט וואָלט זי איהר אפשר געוועהן אָפּגעראַטעוועט.

אַזעלכע טרויעריגע געדאַנקען און געפיהלען האָבען זי כסדר געפּלאָגט און אין גאַנצען אויסגעמאַטערט. און ווען מען האָט שוין אָנגעהויבען צו זעהן לאַנד פון דער שיף, און דערנאָך עטוואָס שפּעטער, ווען פון דעם ווייטען גרויען נעבעל, האָבען פאַר איהרע אויגען אַרויס־געשוואומען די ריעזיגע הויכע געביידעס פון דער גרויסער וועלט־שטאָדט, ניו יאָרק, און דער געדאַנק אַז דאָרטען וועט זי שוין מעהר ניט געפינען איהר טאָכטער אַ לעבעדיגע, נאָר אַ טויטע אין קאַלטען קבר, האָט זיך אַלץ שאַרפער איינגעדרוקט אין איהר מח, איז איהר געוואָרען אַלץ שמערצליכער און פּיינליכער; און ווען זי האָט זיך ענדליך בעגעגענט מיט איהר פערעלטערטען און שטאַרק פערענדערטען מאַן, איז זי אַרויפגעפאַלען אויף זיין האַלז און האָט אויסגעבראָכען אין אַ שרעקליכען יאָמער־געוויין, ווי עס קאָן נאָר וויינען אַ אידישע מאַמע אויף דעם פריהצייטיגען טוידט פון איהר ערשטען געראָטענעם קינד.

זעהר שווער איז מַענדלען אָנגעקומען פעסיען צו בערוהיגען. אויף דעם וועג פון עלים איילאַנד ביז אין זיין וואָהנונג אויף אָרטשאַרד סטריט, האָט זי געהאַלטען אין איין שלוכצען, קרעכצען און זיפצען, און אַזוי ווי זי איז נאָר אַריינגעקומען אין הויז אַריין האָט זי ווידער אָנגעהויבען וויינען אויפ'ן קול, און אַזוי טאָג ביי טאָג, פאַר וואָכען און מאָנאַטען, אַלץ בעטענדיג מענדלען אַז ער זאָל זי פיהרען אויפ'ן בית עלמין וואו איהר קינדס קבר געפינט זיך, און מענדעל האָט זי געגומען טרייסטען, פאַמעליך, פאַרזיכטיג, מיט ווייכע צערטליכע ווערטער, און ער האָט זי געבעטען צו פערגעסען אָן דער וואָס מען דאַרף ניט געדענקען; אַז גאָט ברוך הוא וועט איהר אומקעהרען דעם פערלוסט דורך די איבעריגע קינדער, ווען, עס איז איצט איהר

פליכט אפצוהיטען, אויסצוכאַוועו און צו זיי זיין א מאַמע; אבער פעסיע האָט זיך ניט געקענט טרייסטען מיט ווערטער, זי האָט ניט געקענט איינהאַלטען די טרעהרען וואָס האבען געיאָגט פון איהרע אויגען ווי פון קוואַלען, און מענדעל האָט איהר ענדליך געמוזט צוזאָגען אַז אין פריהלינג וועט ער זי פיהרען אויף איהר ביילקעס קבר, נאָר זאָל זי זיך כאָטש ביז דאַנען בערוהיגען.

ווען פעסיע האָט ענדליך אויפגעהערט צו וויינען און צו קלאָגען איז עס ניט געוועהן דערפאַר, ווייל זי האָט איהר טאָכטער פערגעסען, נאָר ווייל זי האָט שוין מעהר קיין טרעהרען ניט געהאַט. און ווען זי איז אינגאַנצען שטיל געוואָרען און האָט אפילו „אוי" ניט געזאָגט, איז עס ניט געוועהן דערפאַר ווייל זי האָט מעהר איהר שמערץ ניט געפיהלט, נאָר איינפאַך דערפאַר וואָס איהר האַרץ איז שוין געוועןן אַזוי טרוקען און לעער, אַז זי האָט אפילו ניט געקענט אויסהויכען איין זיפץ אדער אַ קרעכץ. זי איז בלויז אַרומגעגאַנגען שטאַרק דערשלאָגען, פערטרויערט און פערצווייפעלט און זי האָט שטילערהייט געוויינט אין זיך. אויף יעדען שריט און טריט האָט זיך איהר אויסגעוויזען אַז איהר טאָכטער'ס שאָטען געהט איהר נאָך און איהר געזיכט האָט איהר תמיד געשוועבט פאַר די אויגען... דערווייל האָט זי נישט אויפגעהערט צו האָפען אויף דעם פריהלינג, ווען די ווינטען, פרעסט און קעלטען וועלען אַוועק און דער שניי מיט'ן אייז וועלען צושמאַלצען ווערען פון דער וואַרעמער זון, און זי וועט קענען געהן אויף איהר קינד'ס קבר, זיך דאָרטען גוט אויסוויינען, און דערנאָך אם ירצה השם איהר שטעלען אַ מצבה...

איינמאָהל אין איין פריהמאָרגען, ווען פעסיע האָט ווידער גערעדט מיט מענדלען פון זייער טויטער טאָכטער און זי האָט נאָר געוואָלט וויסען פון וואָס זי איז געשטאָרבען און וואו איהר קבר איז, און מענדעל האָט איהר אַלץ געוואָלט אויסריידען דאָס האַרץ, האָט ער זי געבעטען, אַז זי זאָל נאָר אינגאַנצען אין קבר פערגעסען. „פאַר וואָס מוז עפּעס זיין אַ קבר?" האָט ער זי געפרעגט. „קענסטו דיר דען ניט פאָרשטעלען אַ טוידט אָהן אַ קבר? אַז מען קען שטאַרבען

א שרעקליכען טויט און דאך לעבען, אדער זיין לעבעדיג באגראבען?"... דערנאך האט ער זיך שטארק צואויינט, ווי א פיצעלע קינד, און וואס פעסיע האט צו איהם ניט אויסגערעדט און וואס זי האט איהם ניט געבעטען, אז ער זאל איהר אלצדינג ערקלעהרען, האט ער זיך ענטזאגט מיט דעם אויסרייד, אז ער קען איהר גאר ניט איבערגעבען זיין שמערץ. פעסיע איז דערפון גאר אינגאנצען צומישט געווארען. זי האט גאר ניט פערשטאנען וואס מענדעל קאן מיינען מיט זיינע רייד. „זאל עס מעגליך זיין אז איהר טאכטער איז ניט געשטארבען מיט א נאטירליכען טויט? האט זי זיך אפשר אליין גענומען דאס לעבען? איז זי אפשר דערטראנקען געווארען, פערפאלען אדער פערלארען געווארען, אדער פיליכט האט זי גאר איהר קלאהרען פערשטאנד פארלארען?..." און נאך אזעלכע טויזענדע פראגען האבען זיך געפלאנטערט אין איהרע געדאנקען. און נייע ספיקות האבען איהר מח געעגבערט, א פרישע פערצווייפלונג, צייטענווייז געמישט מיט עפעס אן אונערקלעהרליכע האפענונג, האט פערקלעמט איהר הארץ.

—5—

דעם זעלבען טאג, ווען פעסיע איז פארנאכט אליין געבליבען אין הויז און זי איז געזעסען פערטיפט אין איהרע טרויעריגע געדאנקען, האט זי פלוצים דערהערט א לייכטען קלאפען אין טיהר.

„קומט אריין! קומט אריין!" האט זי עטליכע מאהל העכער און העכער אויסגעשריען און זי האט געקוקט צו דער טיהר וועלכע האט זיך פאמעלאך געעפענט און עס איז אריין געקומען א יונגע פרוי שטארק פארפורערט.

פעסיען איז פינסטער געווארען פאר די אויגען. דער קאפ האט זיך ביי איהר פערדרעהט, „א גייסט!" האט זי געוואלט אויסשרייען און אנטלויפען, אבער אין דער מינוט האט דאס ווארט „מאמע" א קלונג געטהון אין איהרע אויערען און זי האט ארום זיך דערפיהלט א פאר ווייכע ווארעמע ארעמס און איהר געזיכט איז בעדעקט געווארען מיט

הייסע קושען אויסגעמישט מיט זידיגע טרעהרען, און זי האָט אויך אומגעקלאַמערט, אויך אומאַרעמט און זי האָט היסטעריש ווילד געוויינט און געלאַכט און געקושט און געגלעט איהר טאָכטער, איהר בייַלקען, וועלכע איז געשטאַנען אַ לעבעדיגע, בלוט און פלייש נעבען איהר און האָט זי אומאַרעמט.

עטליכע מינוטען זענען מוטער און טאָכטער אַזוי געשטאַנען איינגעשלאָסען איינע אין די צווייטעס אָרעמס און האָבען זיך צערטליך גענלעט און געקושט, און האָבען געוויינט און געלאַכט פאַר פרייד און פון איבעראַשונג. נאָר אַזוי ווי דער ערשטער איינדרוק פון דעם פלוצים׳דיגען גליק איז אַריבער, און פעסיע האָט אָנגעהויבען צו זיך צו קומען, האָט זי זיך דערמאַהנט אַלעם וואָס זי האָט איבערגעלעבט אין די לעצטע צוויי יאָהר, וואָס זי האָט איהר טאָכטער צווישען די טויטע גערעכענט, און אַזוי ווי זי וואָלט זיך וועלען איבערצייגען אויב זי חלומ׳ט ניט אַצינד, האָט זי פּאַמעלאַד אָנגעפאַנגען זיך צו בעפרייען פון דער אומאַרמונג, און זי האָט לאַנגזאַם גענומען אין איהרע הענד דעם קאָפּ וועלכער איז געלעגען אויף איהר אַקסעל און האָט נעכליפּעט, און זי האָט פאַר זיך געזעהען איהר טאָכטער בייַלקעס געזיכט. אָבער ניט אַזוי ריין און אונשולדיג ווי זי האָט איהר גערענקט, ווי ווען זי איז פון איהר אַוועקגעפאַהרען, נאָר אַזוי מאָדנע פאַרענדערט און פערגרעבט, פאַרפוידערט און פערשמירט און מיט געלע פלעקען דערפון וואָס דאָס קושען מיט די טרעהרען האָבען ערטערווייז אָפּגעווישט דעם פוידער; און פון אונטער דעם הוט האָבען אַרויסגעשטעקט מיאוס׳ע שוואַרצע אויף געלע געפאַרבטע האָר... אַ שרעקליכער מיאוסער געדאַנק האָט פעסיע׳ן פלוצים אַ קלאַפּ געטהון אין מח און זי האָט זיך מיט ביידע הענט אָנגעכאַפּט ביי דעם קאָפּ. ביילקע האָט געזעהן פעסיע׳ס ענטוישונג, און אַראָפּלאָזענדיג די אויגען צו דער ערד, האָט זי געפרעגט:

„דו דערקענסט מיך, מאַמע?

„יאָ“, האָט פעסיע שטיל געענטפערט, „איך דערקען דיך“.

און אין דער צייט וואָס זי האָט אַרויסגעזאָגט דעם ענטפער, האָט

זיך דער שרעקליכער געדאַנק, וואָס האָט איהר פריהער אַזוי דערשלאַגענע אינגאַנצען ענטוויקעלט ביי איהר אין מוח, קלאָהר און דייטליך, און זי האָט זיך דערמאָהנט איהר מענדעלס רייד פון דעם זעלבען פריהמאָרגען, און זי האָט זיי אַצינד אָנגעהויבען צו פערשטעהן, די קליידער, דאָס פערפּוידערטע פּנים און די איבערגעפאַרבטע האָר, האָבען עדות געזאָגט, אַז איהר טאָכטער, איהר ביילקע, איז אַ געפאַלענע, אַ געזונקענע, אַ זינדיגע...

אַ סקרוד איז איבערגעגאַנגען איהר לייב, עס האָט זי אָנגעהויבען צו עקלען צו קוקען אויף איהר טאָכטער, עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען גלייך ווי זי זעהט זי אַצינד זיך ראַיען און וואַלגערען מיט שמוציגע, שכור׳ע חזירים אין די רינשטאָקען פון שמוץ, פון בלאָטע, פון שיכרות און זנות, און זי האָט פון איהר אָפּגעדרעהט דאָס געזיכט.

„מאַמעניו!“ האָט זי אין דער מינוט דערהערט ביילקעס שטימע אונטער זיך, און דאָס געפיהל פון שרעקליכען עקעל איז באַלד פערשוואונדען פון איהר האַרץ און זי איז ווייכער געוואָרען. עס איז איהר תיכף געקומען אין מוח אַריין דער געדאַנק אַז איהר טאָכטער איז אפשר גאָר ניט שולדיג, אַז זי איז נעבעך אַ פערפיהרטע, פערבלאָנדזשעטע שעפעלע, און דאָס וואָרט „מאַמעניו“, האָט אָפּגעקלונגען אין איהרע אויערען אַזוי ווי אַ געבעט פון איהר טאָכטער אַז זי זאָל אויף איהר רחמנות האָבען און זי זאָל זי ניט פערשטויסען פון זיך; און אַזוי ווי זי האָט איהר נאָר אָנגעהויבען מזכה זיין האָט זי זיך אויסגערעדט צו איהר מיט אַ ווייכער, מיטליידענדער מינע, אויף דעם געזיכט, און ביילקע האָט פאַרטגעזעצט.

„מאַמעניו, איך בין זעהר אומגליקליך, איך בין אַן אומגליקליכען“

אַ ליכטיגער שטראַהל האָט אַ שיין געטהון פאַר פּעסיעס אויגען, זי האָט פאַר זיך דערזעהן אַ האָפענונג צו רעטען איהר קינד, און זי האָט זי צערטליך צוגעצויגען צו זיך און מיט ליעבע און ווארעמקייט האָט זי איהר שטיל געשעפּטשעט אין אויער אַריין:

„אַז מען ווייסט דאָס מען איז אומגליקליך, ראַטעוועט מען זיך, קעהרט מען זיך אום פון דעם שלעכטען וועג".

„אונמעגליך! אונמעגליך, מאַמעניו!" האָט ביילקע געענטפערט, און רעדענדיג מיט דאָס גאַן מיט שמערץ האָט זי ווייטער געזאָגט, „אַזאַ סאָרט אומגליקליך לעבען איז דאָס שוין; ווען מען פאַלט נאָר אריין אין דעם אָלס אַפּפער, ראַנגעלט מען זיך, קעמפט מען און מען וויל ארויס, אָבער וואָס ווייטער מען ווערט דערין אריינגעשלעפט אַלץ טיעפער און טיעפער זינקט מען, און מען זינקט אַזוי טיעף אַז מען קען שוין דערפון ניט ארויס! קיינמאָהל, קיינמאָהל ניט! אריין איז דער וועג ברייט, ארויס שמאָהל!"

„אַז מען איז אַ ערליכע אידישע טאָכטער ווייזט גאָט אַ וועג". האָט פעסיע זי געפּרואווט פערזיכערען.

„נישטאָ, נישטאָ קיין וועג!" האָט ביילקע אויסגערופען פער־צווייפעלט אַז איהר געזיכט האָט אויסגעדריקט שרעקליכע ליידען. „מען ווערט דערמיט געוואוינט, ביז עס ווייזט זיך אויס אַז עס קען שוין גאָר אַנדערש ניט זיין, אַז מען בענקט דערנאָך און עס ציהט צוריק. עס רייסט אָפּ פון דער גאַנצער וועלט, צו קיין ערליכער ארבייט קען מען זיך שוין ניט נעמען, און דאָס געזיכט ווערט אַזוי פערענדערט אַזוי ווי געשטעמפּעלט מיט דער שאַנדע און מען קען מעהר צווישען ערליכע מענשען ניט זיין".

„אָבער דו וועסט דאָס יאָ קענען! דו וועסט יאָ קענען!..." האָט זי פעסיע פערזיכערט, נאָר ביילקע האָט זי ניט געלאָזט ריידען.

„ניין! ניין! שוין קיינמאָהל ניט! ווען מיין מאַן אָדער בעשיצער וועט מיך געפינען וועט ער מיך שלאָגען מכות רצח, אָדער אַז איך וועל זיך אליין פערבענקען נאָך די קלעפּ וועל איך צו איהם אנטלויפען..."

„וואָס רעדסטו, קינד?" האָט פעסיע פערצווייפעלט געפרעגט. „איך וועל דיך בעשיצען און בעהאַלטען!" האָט זי ווייטער געטענה׳עט.

„ניין! ניין! מען דארף ניט, עס איז איבעריג! איך קען שוין אנדערש ניט לעבען!“ האט ביילקע פערצווייפעלט געוויינט און גערעדט און זי האט זיך געוואלט לאזען אוועק געהן, אבער פעסיע האט זי אנגעכאפט, איהר צוגעצויגען צו זיך, זי געקושט און געבעטען מיט רייד און מיט טרעהרען. און וואס מעהרער זי האט צו איהר גערעדט און איהר פערזיכערט אז זי וועט איהר אויסבעהאלטען און בעשיצען פון יעדען איינעם און אז זי וועט מיט איהר אוועקפאהרען אין אן אנדער שטאדט וואו מען קען זי ניט און מען ווייסט זי ניט, און וואו זי וועט ווידער קענען לעבען אן אנשטענדיגען אידישען לעבען, גערא‍טעוועט פון שמוץ, פון שיכרות, פון זנות און פון קלעפ אויף אייביג, אויף אייביג, האט ביילקע אלץ געטענה׳עט אז איהרע רייד זענען אומזיסט, אז זי וועט שוין קיינמאהל אנדערש ניט קענען לעבען... און ווען פעסיע איז א ווילדע און אויפגערעגטע צו געלאפען צו דער טהיר און האט זי געוואלט פערשפארען אום ביילקען ניט ארויסצו־לאזען, האט זי זיך מיט איהר געראנגעלט אזוי ווי אין א פערצוויי־פעלטען קאמף אויף לעבען און טוידט, ביז זי האט פעסיען גובר גע־ווען און זי האט אויפגעריסען די טהיר און זי איז שנעל ארויסגע־לאפען מיט אימפעט ארונטערלאזענדיג זיך פון די טרעפ שרייענדיג, „ניין! ניין! איך קען שוין אנדערש ניט! איך קען שוין אנדערש ניט!...“

מיעד און ערשעפט איז פעסיע געבליבען שטעהן אין דער אפענער טיהר און ווען זי האט געהערט דאס ווידער־קול פון איהר טאכטער׳ס לעצטע ווערטער און דערנאך די לעצטע דומפע אפקלאנגען פון איהר שנעלען אנטלויפען און שפרינגען איבער די טרעפ, האט זי ערשט דערפיהלט אזוי ווי עפעס האט זיך טאקע אפגעריסען ביי איהר אין הארצען. זי האט צונויף גענומען אלע איהרע לעצטע קרעפטען און איז אריינגעגאנגען צוריק אין הויז אריין. און צומאכענדיג אונטער זיך די טהיר, האט זי אויסגעבראכען אין א שטילען, העפטיגען וויינען און איהרע ליפען האבען שטיל געפליסטערט.

„גאטעניו, שוין בעסער טוידט! שוין בעסער טוידט!“

שפּעט ביי נאַכט

די יונגע מיסעס וויינגאַרטען איז שטאַרק מיעד און צובראָכען פון דעם פערגאַנגענעם טאָג. פון גאַנץ פריה ביז שפּעט נאָך סאַפּער האָט זי געאַרבייט שווער און ביטער, איבער איהרע כוחות. חוץ קאָכען און ראַמען, האָט זי אויסגעוואַשען, אויסגעטריקענט און צוביגעלט עטליכע דוצענד וועש; די בייבי איז געווען דעם גאַנצען טאָג קראַנק, און האָט איהר אויך שטאַרק דערקוטשעט, און נאָך דעם סאַפּער האָט זי קוים צוואַשען די כלים, און נאָך איידער זי האָט צו דעם מאַן אַ וואָרט אַרויסגערעדט, האָט ער זיך פערדרויכערט אַ סיגאַרעט און איז זיך שטיללערהייט אַרוים פון הויז. און ווען עס איז איהר מיט פיעל שווערער מיה געלונגען די בייבי איינצושלעפערען, איז זי גע־בליבען זיצען ביי דעם קיטשען טישעל מיט דעם קאָפּ אָנגעשפּאַרט אויףביידע הענט, אַליין, איינזאַם, צווישען די פיער גרינע שטומע ווענט, אונטער דער פערשלאָסענער טיהר, מיט דעם ציטערדיגען פלאַם פון דעם געז־ברענער איבער איהר קאָפּ, און מיט דעם מאָנאָטאָנע טיקען פון דעם וועק־זייגער אויפ׳ן מענטעל־פּליים אין איהרע אויערען.

און די שטילקייט אַרום וואַרפט אויף איהר עפּעס אַ פּחד; זי איז מיעד, עס שלעפערט זי, איהרע אויגען שליסען זיך צו, אָבער די בייבי, וועלכע שלאָפט אין בעד־רום ראָזדרעכנעט זיך אַלע מאָל, צופּישטשעט זיך און וועקט זי אויף. זי הויבט שווער אויף דעם קאָפּ, וואַרפט אַ נערוועזען בליק אויפ׳ן מענטעל־פּליים צו דעם זייגער, פון דעם זייגער קוקט זי צו דער טיהר און צו דעם פּעטענט־שלאָס, אַ שטילער זיפץ רייסט זיך אַרוים פון דער טיעפעניש פון איהר האַרצען און זי לעגט ווידער אַוועק דעם קאָפּ אויף די הענט און דרעמעלט.

און אַזוי דרעמלענדיג טראַכט זי פון איהר מאַן, פון זיין קאַלטער בענעהמונג צו איהר פון באַלד נאָך דער חתונה, פון זיין אַוועקגעהן

יעדען אָוונד און אויסבלייבען ביז עט, עט שפּעט, אַמאָל ביז האַלבע נאַכט, און זי פֿיהלט אַז עפּעס דריקט איהר און שטיקט איהר צו וויינען...

דאָס קינד צוואַווייגט זיך פּלוצים אויפ׳ן קול און וועקט זי אויף פון דעם דרעמעל; פויל, גענעצענדיג, געהט זי אַריין אין בעד־רום, בויגט זיך אָן איבער דעם קינד און געבענדיג איהם די ברוסט צו זויגען, הוידעט זי לייכט דאָס וויגעלע און זינגט שטילענקערהייט אונטער דער נאָז אַ טרויעריגען ליו־ליו־ליו.

און בעת זי זינגט אַזוי שטיל דאָס לידעלע קוקט זי מיט אָנ־געפּילטע אויגען אין קיך אַריין, וואו זי זעהט דעם פּלאָם פון דעם געז־ברענער ציטערען און פּלאַטערען, און זי הערט דאָס טיקען פון דעם זייגער; אַט קלינגט ער שוין צוועלף, און ער איז נאָך ניטאָ, ווער ווייסט ווען ער וועט שוין קומען די נאַכט; און דאָ אַרום איז אַזוי שטיל! אַזוי אומעטיג! אַזוי מוראדיג!... און זי דערמאָנט זיך, אַז ערשט צוריק מיט צוויי, דריי יאָהר, ווען זיי זענען נאָך חתן־כלה געווען, איז גאָר אַנדערש געווען. יעדען אָוונד פּלעגט ער צו איהר פּינקטליך קומען און פּלעגט איהר דערצעהלען אַז ער האָט נאָך איהר דעם גאַנצען טאָג שטאַרק געבענקט, און ווי גוט, ווי פערגעניגענד זיי פּלעגען די אָוונדען פערברענגען!... אפשר טויזענטער ליעבעס־ערקלעהרונגען האָט ער פּאַר איהר געמאַכט און פּלעגט איהר קאָפּ, איהר געזיכט מיט די הענט, מיט הייסע, הייסע ליעבעס־קושען בע־דעקען. היינט דאָס שפּאַצירען, דאָס אַרויספאָהרען, די טעאַטערס, קאָנצערטען מיט אונטערהאַלטע, וואו זיי פּלעגען געהן. עס איז געווען אַ שעהנע, גאָלדענע, גליקליכע צייט!... אָבער אויך נאָך דער האָכצייט האָט ער איהר נאָך מעהר, נאָך טויזענד מאָל מעהר פערשפּראָכען, און זי האָט זיך נאָדמעהר פאַרגעשטעלט, און וואו איז דאָס אַלעס יעצט?....

באַלד נאָך דער חתונה איז אַלעס וואָס איז צווישען זיי געוועהן שעהן, רייז, פּאָעטיש, ראָמאַנטיש און אינטערעסאַנט, פאַרשוואונדען

געוואָרען מיט אַזאַ מערקווירדיגער שנעלקייט, און אַ קאַלטע, פּראָ־
זאַאישע, ביזנעס־מעסיגע האַנדלונג האָט זיך צווישען זיי ווידערהאַלט
טאָג ביי טאָג, הוצאה, הכנסה, רענט, לעבענס־מיטעל, אַרבייט,
שווערע אַרבייט, גרויסע און קליינע ווייזשעס, ביזי, סלעק, סטרייק,
סעקען, סטאַפּען, אַ תכלית, אַ ציעל, און ז. וו... דערווייל האָט זיך
צו איהם צוגעוואָרפען אַ מאַגען־קאַטאַר, איהר האָבען גענומען וועה טוהן
די ציינער; האָט ער אָנגעפאַנגען צו ליידען פון קאָפּ־שמערצען און האָט
געמוזט אָנטוהן אויגען־גלעזער, האָט ביי איהר גענומען רינען פון אויער,
האָט מען מעהר ניט געהאַט צו טוהן נאָר אַרבייטען פון דאָקטאָר
און אַפּטייקערס וועגען; און דאָ איז זי פערגאַנגען אין שוואַנגערען,
פון אָנפאַנג איז זי גלאַט אַזוי קראַנק געוועהן, דערנאָך אַז זי איז
געקומען אין די הויכע מאָנאַטען איז זי געוואָרען אַזוי מאָדנע גרויס
און ברייט, אַזוי מגושם, יעדעס אבר איז ביי איהר צואוואַקסען גע־
וואָרען, די פיס געשוואָלען, און זי האָט איינפאַך ניט געקענט אַרומ־
געהן אויף זיי, נאָר זי איז געלעגען און עס האָט זי געשלעפּערט,
און אַזוי איז דאָס לעבען וואָס אַמאָל פּראָסטער, קאַלטער, ערגער,
שווערער מיט וויניגער אינטערעס פאַר זיי ביידען געוואָרען, און עס
האָט איהם געלאַנגווייליגט אין הויז צו זיצען, האָט ער אָנגעפאַנגען
אויסצוגעהן, צוערשט איינמאָל, צוויי מאָל אַ וואָך, דערנאָך אַ טאָג
איבער אַ טאָג, פון אָנפאַנג אויף עטליכע מינוט, אויף אַ פערטעל
אָדער אַ האַלבע שטונדע, דערנאָך איז ער זיך אוועקגעגאַנגען אָפּטער
און אָפּטער און אויף מעהרער צייט, אויף עטליכע שטונדען, ביז ער
האָט אָנגעפאַנגען אוועקצוגעהן רעגעלמעסיג יעדען אָווענד, דאָ צו
אַ מיטינג, דאָרט צו אַ לעקטשור, צו אַ גוטען ברודער מאַכען אַ פּי־
נאַקעל, און זי איז כסדר אין הויז, טאָג איין, טאָג אויס, נאַכט
איין, נאַכט אויס. דעם גאַנצען געהענדיגען טאָג אַרבייט זי ווי
אַ שקלאַפין, קאָכט, באַקט, ראַמט, פּוצט, וואַשט וועש, סקראָבעט
פלאָארס און ניאַנטשעט דאָס קינד; און יעדע נאַכט איז דאָס זעלבע.
דאָס זעלבע אוועקגעהן, און זי בלייבט איינע אַליין צווישען די פיער,
גרינע, שטומע ווענט, אונטער דעם פערשלאָסענעם פּעטענט־שלאָס,

מיט דעם ציטערדיגען פלאַם פון דעם נעז-ברענער איבער איהר קאָפּ, און דאָס מאַנאַטאָנע טיקען פון דעם וועק-זייגער אין איהרע אויערען.

דאָס טופּען פון שווערע טריט איבער די טרעפּען אין האָל, רייסען פּלוצים איבער איהרע געדאַנקען. זי האַלט איין איהר אָטהעם און הערט זיך גוט צו. זי ווייסט אַז דאָס איז ניט איהר מאַנ׳ס גאַנג, דאך טראַכט זי ביי זיך: „אפשר איז עס ער?” אָבער זי הערט דייטליך דורכגעהן אין דעם האָל און דערנאָך קלאַפּען די שווערע טריט ווייטער אויף די טרעפּען אַרויפגעהענדיג צו דעם נעקסטען פלאָר, און דערנאָך העכער, ביז עס עפענט זיך ערגעץ אַ טיהר און יעדער שאָרך ווערט שטיל, שאַ. און זי דערפיהלט ווידער איהר עלענדקייט. איהר איינזאַמקייט; און דאָס טויטע שטילקייט אַרום איהר פילט אַן איהר האַרץ מיט אַ שרעקליכער אימה. און כאָטש דאָס קינד האָט זיך שוין פון לאַנג בערוהיגט און איז איינגעשלאָפען געוואָרען, נעמט זי ווידער לייכט הוידען דאָס וויגעלע, און זינגט ווייטער שטילענקער-הייט דאָס טרויעריגע שלאָף-ליעד, און אַזוי זיננענדיג קומען איהר די טרעהרען אין די אויגען אַריין, און זי צוכליפּעט זיך, צוּוויינט זיך, שטיל, מיט אַ פערשטיקטען איינגעהאַלטענעם געוויין...

אין שאָטען פון אַלטע עפּעלבוים

עס איז געווען ענדע מאַי, אָבער דער טאָג איז געווען אַ שרעקליך הייסער און דושנער.

מאַקס מיט דזשעניִן האָבען דעם גאַנצען טאָג פערבראַכט אין הויז, די טיהרען מיט די פענסטער זיינען אפילו אַלע אָפען געווען, אָבער פון דער שמאַלער, ענגער גאַס איז קיין ברעקעל לופט ניט צו־געקומען, און זיי האָבען געהאַלטען אין איין שוויצען און ווישען פון זיך דעם שוויים. און די צייט האָט זיך געצויגען אַזוי לאַנגזאַם, אַזוי נודנע, אַ מורא!

פאַר נאַכט, האָבען זיי דאָס שוין לעננער ניט געקענט אויסהאַלטען. מאַקס האָט פאָרגעשלאָגען צו נעמען אַ רייד אויף איין אָפענער קאַר אין אַ פאַרק אַריין, דזשעני האָט גאַר ניט געהאַט דאַגעגען, און פאַר־שפּרעכענדיג איהר מוטער אַז זי וועט אַ היים קומען פאַר פריה, איז זי אַוועק מיט מאַקסען צו דער קאַר.

דאָס קיהלע ווינטעלע, וואָס האָט זיי געבלאָזען אין די נעזיבטער אַריין אויף דער אָפענער קאַר האָט זיי ביידען דערקוויקט. זיי האָבען זיך צוגערוקט איינער צום צווייטען, און אַזוי ווי זיי האָבען ניט געהאַט פון וואָס צו ריידען, האָט מאַקס אַראָפּגענומען זיין העט און האָט אָנגעשפּאַרט זיין קאָפּ אויף דזשעני׳ס אַקסעל; דזשעני האָט צוגע־טוליעט איהר פולע וואַרעמע באַק צו זיין הייסען שטערען, און אַריינ־לייגענדיג איהר האַנד אין זיינער, זיינען זיי אַזוי אָפּגעפאָהרען דעם גאַנצען וועג ביז די קאַר האָט זיך אָפּגעשטעלט אונטער דער שטאָדט ביי דעם פאַרק.

ווען זיי זיינען אַרויפגעקומען אויף דעם הויכען באַרג, וואו דער פאַרק האָט זיך פאַנאַנדערגעשפּרייט ווייט און ברייט פאַר זייערע

אוינגען, איז די זון שוין אונטערגעגאַנגען. אַרום און אַרום איז געוואָרען וואָס אַמאָל טונקעלער, און פון צווישען די געדיכט־באַצווייגטע בוימער האָבען ערטערווייז געפלאַקערט און געפינקעלט די נאַר וואָס אָנ־געצונדענע ליכטלאַך אין די לאַנטערנעס. דזשעניין האָט עפּעס ווי דערשראָקען דאָס שעהנע, שטילע בילד צו וועלכען זי איז ניט געוואָהנט געווען, און זי האָט שוין געוואָלט זאָגען מאַקס׳ען, אַז זיי זאָלען זיך אומקעהרען, האָט זיך אָבער אין דער מינוט דערהערט אַ שעהן כאָר־גאַנג פון די ווייטערע אַלעען פון פּאַרק פון אַ לוסטיגע פּאַרטיע יונגע מענער און פרויען, וועלכע האָבען דאָרטען אַרומגעבלאָנדזשעט.

„אין דעם שאָטען פון אַן אַלטען עפּעלבוים" האָבען די ווערטער דייטליך געקלונגען אין דזשעני׳ס אויערען מיט אַ זעלטען זיסער, גע־שמאַקער מעלאָדיע, און דאָס געזאַנג האָט מיט אַמאָל פּאַרטריבען פון איהר דעם ווילען זיך אומצוקעהרען, און עס האָט זיך עפּעס געצויגען ווייטער אַהין, צווישען יענע ווייטערע אַלעען בוימער מיט די געדיכטע שאָטענדיגע צווייגען. זי האָט זיך לייכט אָנגעשפּאַרט אויף מאַקסען, האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און איהרע אויגען האָבען דערזעהן אַ שעהנעם, לויטערען, העל־בלויען הימעל, בעצירט מיט מיליאָנען מי־ליאַרדען פינקלענדיגע שטערענדלאַך, וועלכער האָט זיך געצויגען ווייט, ווייט אַרום איהר קאָפּ, אַרום די פיעלע, פיעלע בוימער, אויף וועלכע די שווערע צווייגען האָבען זיך לייכט געשאָקעלט און האָבען מיט דעם שטילען רוישען פון זייערע בלעטער אונטערגעהאָלפען די זינגענ־דיגע. און זי איז געגאַנגען לאַנגזאַם, מיט שטילע, שטילע טריט, איינהאַלטענדיג איהר אָטהעם, כדי זי זאָל חלילה ניט שטערען אויף דאָס מינדעסטע די הייליגע האַרמאָניע.

זיי זענען אַזוי אַפּגעגאַנגען אַ לאַנגע שטרעקע איבער דעם ווייכען גראָז און איבער אויסגעטראָטענע סטעזשקעלאַך. און וואָס ווייטער זיי זיינען געגאַנגען אַלץ שטילער און שטילער איז דאָס געזאַנג געוואָרען ביז די לעצטע טענער האָבען וויינינגער און וויינינגער זיך געהערט און זענען אין גאַנצען פּאַמעלאַך, לאַנגזאַם, אָפּקלינגענדיג אין דער ווייטענס אין אַ ווידער־קול, אַפּגעשטאָרבען. אַן אַנגענעהמע שטילקייט

האט די צוויי ליבענדע ארומגענומענ, פערטראַכט און פערזונקען אין טויזענדערליי געדאַנקען און טרוימען פון זייער גליק זענען זיי אַלץ ווייטער געגאַנגען און האבען געשמעקט די פרישע ריחות פון דעם גרינעם גראַז. און אַ קיהלער אוועגד־ווינטעלע האט געגלעט זייערע צוהיצטע פנים׳ער.

ווען זיי זענען מיעד געוואָרען פון דעם אַרומגעהן האָבען זיי זיך אנידערגעזעצט אויף דעם גראַז אונטער אַ גרויסען בוים, און די געדיכטע, בלעטערדיגע צווייגען איבער זייערע קעפּ האבען פאַר זיי פערשטעלט דעם הימעל, די שטערען, די אַלעען מיט די ליכטלאַך און די לאַנטערנעס, און זיי האבען אַרום זיך גאַר ניט געהערט און גאַר ניט געזען, נאַר פינסטערניש און שטילקייט... מאַקס האט זיך צוגערוקט נעהענטער צו דזשעניין, און אַרומגעהמענדיג זי מיט ביידע הענט האט ער זי צוגעצויגען צו זיך מיט זיין גאַנצער יוגענדליכער קראַפט. און אוועקלייגענדיג זיין קאָפּ אויף איהר ווייכען אַקסעל האָט ער היים געקושט איהר וואַרעמע באַק, וועלכע זי האַט שטאַרק געדריקט צו זיינע גליהענדע ליפּען.

„ווי גוט, ווי מחיה דאַ איז צו זיין!... האָט ער שטילערהייט געשעפּטשעט אין איהר אויער אריין. זי האט עס געפיהלט און האט דערויף געענטפערט נאַר דער מיט, וואס זי האט זיך שטאַרקער צוגעטוליעט צו איהם.

„דאַס איז דער גליקליכסטער מאָמענט אין מיין לעבען!“... האָט ער ווידער געשעפּטשעט אין איהר אויער אריין, און זי האט ווידער ניט געענטפערט נאַר זי האט אונטערגערוקט איהר באַק צו זיינע ליפּען און ער האט זי היים און ליידענשאַפטליך געקושט שעפּטשענדיג, „באַטש די גאַנצע נאַכט דאַ בלייבען, און די נאַכט זאָל לאַנג, לאַנג דויערען!...“ זי האָט דערויף געוואָלט עפּעס זאָגען, אָבער זי האָט ניט געקענט. זי איז געוועזען באַזויפען פון זיין הייסען אָטהעם; דאַס שטילקייט מיט דעם פינסטערניש אַרום איהר האט זי פאַר׳כישופ׳ט; איהר יונגער סערפּער האט לייכט געציטערט און זי האט געפיהלט, אַז

מאַקס ציטערט אויך; און זיי האָבען זיך נאָך נעהנטער צונערוקט און נאָך שטאַרקער זיך געדריקט איינער אַן צווייטענס אָרעמס און זיי האָט זיך אויסגעוויזען אַז דאָס פינסטערניש פון דער נאַכט, דאָס שטילקייט פון דער הערליכער נאַטור און אַלעם אַרום זיי שטימט אויך איין אויף זייער גליקליכער פעראייניגונג...

* * *

א קאַלטער רעגענדיגער טאָג אין מאַרטש.

שווערע שוואַרצע וואָלקענס טראָגען זיך אַרום איבער דעם בלייע-נעם הימעל, פון וועלכען עס פאַלט דעם גאַנצען טאָג א גוס רעגען, און א קאַלטער, מאַרצאָווער ווינט בלאָזט פון אַלע זייטען און צושמייסט און צו טראָגט דעם רעגען אַהער און אַהין, די סטריטען זיינען פּוסט, לעער און פאַרלאָזען; זעלטען ווען אַז עס באַווייזט זיך א לעבעדיגער מענש און לויפט אין איילעניש אריבער פון איין זייט אויף דער צווייטער, ווי געטריבען מיט א בייזער שנעלקייט פון דעם שטאַרקען ווינד. אויף די ברעגעס פון די סיידוואָקס און אין מיטען די נאַסען ליגען איבעראַל איבערגעקעהרטע אמברעלאַס, צובראָכענע סיינס מיט אַרונטערגעריסענע אונינגס, וועלכע האָבען ניט געקענט ביישטעהן דעם קאַמף מיט דעם פערניכטענדען ווינט-שטורם. אַלעם אַרום זעהט אויס ווי א חורבן!...

אין מיטען פון דעם גרויסען נאַטור׳ס חורבן, דורכגענעצט און דורכגעווייקט פון דעם רעגען, אויסגעמאַטערט און נעפּייניגט פון שאַנדע, פון שמערצען, פון אינערליכע ליידען, פאַרקיהלט און פאַר-גליווערט פון דעם ווינד, שטעהט דזשעני מיט איהר דריי-וואָכעדיג אַלטע בייבע אין איהרע אָרעמס, אונטער איין אַלטען צוריסענעם אונינג פון א קאָרנער גראָסערי סטאָר, אַנגעשפּאַרט אין דער נאַסער וואַנד.

זי איז ערשט היינט אַרויס פון דעם סיטי האָספּיטאַל, וואו זי האָט מיט דריי וואָכען צוריק געבוירען איהר קינד; און אַזוי ווי זי

האָט נאָר פאַרלאָזען די פערי, וועלכע האָט זי געבראַכט פון דעם אינזעל האָט זי פערכאַפּט דער גוס־רעגען.

קוים, קוים וואס די בייבי פּישטשעט נאָך. דזשעני פּיהלט אַז עס איז מעהר אַ שטיק פאַרגליווערט אייז וואס זי האַלט אין איהרע אָרעמס איידער אַ לעבעדיג וועזען. וויפיעל זי קען נאָר וויקעלט זי דאָס קינד אַרום מיט איהר דינעם זומערדיגען דזשעקעט, און בוינט אַלע מאָל צו איהר מויל צו דעם קינד און טרייעט דאָס מיט איהר אָטהעם צו דערוואַרעמען. אַבער דער קאַלטער, שמייסענדער רעגען מיט דעם שניידענדען ווינט זיינען פּיעל שטאַרקער פון איהר זומערדיגען דזשעקעט, פון איהר אָטהעם וואס קומט אַרויס פון אַ צובראָכענעם, צו־וועהטאָגטען, פאַרפרוירענעם הארצען. זי אַליין איז נאַס און פאַר־פרוירען, דער ווינט שאָקעלט מיט איהר אַהער און אַהין, און אַ שניי־דענדע, גיפטיגע קעלט נעהמט דורך איהר גאַנצען, שוואַכען קערפּער און דרינגט אַריין אין אַלע איהרע איברים. איהרע פיס זיינען ווי צוויי שטיקער אייז און זי קאָן זיי שוין קוים באַוועגען; די הענט זיינען ביי איהר בלוי פון קעלט, צונויפגעצויגען און איינגעשרומפּען און דאָס נעזיכט שמאַרצט איהר פון אַזאַ מין נודנער נאַסקייט, אויס־געמישט פון איהרע טרעהרען מיט די טראָפּענס רעגען, וועלכע דער ווינט פערטראָגט אַלע מאָל צו איהר. נאָר אין קאָפּ פּיהלט זי איז איהר הייס, דער מוח ברענט איהר מיט אַ פיבערדיגער היץ פון דעם פייערדיגען געדאַנק, „וואוהין זאָל זי אַצינד געהן מיט איהר קינד? וואו זאָל זי זיך אַהינטאָהן מיט דעם צייכען פון איהר שאַנדע, מיט דער פרוכט פון איהר זינד?... איהר געליעבטער האָט זי פאַרפיהרט, באַ־טריעבט, באַטראָגען און פאַרלאָזען, איהרע עלטערען זיינען איבער איהר אַלט און קראַנק געוואָרען. ווי אַזוי קאָן זי אַצינד צו זיי קומען מיט דעם אונגעזעצליכען קינד אויף איהרע הענט? און וואס מעהר דער געדאַנק ברענט איהר מוח, אַלץ שטאַרקער דריקט זי דאָס קינד מיט איהרע פאַרשטאַרטע הענד צו איהר קאַלטער טרוקענער ברוסט. דאָס קינד איז איהר גאַנצעס פאַרמעגען! איהר איינציגער פריינד אין דער גאַנצער וועלט! דאָס קליינע נפש'ל איז איהרס! איהר איינען

בלוט און פליישׁ! ווייטער האָט זי קיינעם, קיינעם ניט אין דער גאַנצער וועלט!... און עס ווייזט זיך איהר אויס, אַז דאָס גאַנצע ווּיסטעניש אַרום איהר, דער שרעקליכער שטורעם, דער שטאַרקער גוס־רעגען, די פּאַרוואָלקענטע מרה־שחורה׳דיגע הימלען, די פאַרלאָזענע סטריטען מיט די נאַסע הייזער צערענען אַלע אויף איהר מיט דעם אונשולדיגען אונגעזעצליכען קינד, און זי דריקט דאָס נאָך שטאַרקער, נאָך פעסטער צו איהר מוטער־האַרץ, ווי צו באַשיצען דאָס פון אַ פלעצליכען, גרויזאַמען איבערפאַל...

די נאַכט פאַלט צו. אַרום ווערט אַלץ טונקעלער און טונקעלער. דער רעגען ווערט וואָס אַמאָל געדיכטער און שטאַרקער, און דער ווינד בלאָזט מיט אַזאַ מין בייזער ווילדקייט, און וואָיעט און קלאָגט מיט אַזאַ שרעקליך טרויעריגען מאָטיוו, נאָך טרויעריגער פון איהר שיקזאַל. זי פיהלט, אַז די פיס בויגען זיך אונטער איהר און זי קען אויף זיי מעהר ניט שטעהן. אַרום איהר קרעכצען און זיפצען די סיינס, וועלכע דער בייזער ווינט שאָקעלט און וואַרפט אַהער און אַהין, און דער אַלטער צוריסענער אונינג איבער איהר קאָפּ וואַרפט זיך דאָס אַרויף, דאָס אַראָפּ, אין פערצווייפעלטען קאַמף מיט דעם שטורעם, און איהר ווייזט זיך אויס, אַז אָט, אָט, רייסט ער זיך אָפּ און פאַלט אַרויף אויף איהר און פאַרדעקט זי פון דער וועלט מיט איהר אונגעזעצליכען קינד פון שאַנדע און זינד.

דאָס קינד האָט שוין לאַנג אויפגעהערט אפילו צו פּישטשען. שטיל און באַוועגונגס־לאָז ליגט עס פאַרשטאַרצט און פאַרפרויערען ווי דער טויט אַליין. ביי דזשעני׳ן גיט עפּעס אַ ציטער אין האַרצען, און דער געדאַנק „אפשר איז עס טויט" פליהט פּלוצים דורך אין איהר ברענענדען מוח, און אין דעם אויגענבליק פאַנגט זי אָן צו טראַכטען פון טויט, פון שטאַרבען, שטאַרבען און פטור ווערען פון דער גאַנצער מיאוס׳ער, פאַלשער, פאַרדאַרבענער וועלט... און, ווי ניט מיט איהר כוח, גלייכט זי זיך אויס און דערפיהלט די האַרטע שטיינער אונטער איהרע נאַסע, פאַרפרוירענע פיס. מיט אַ גלייכגילטיגער רוהיגקייט צוּוויקעלט זי איהר דזשעקעט איבער דעם קינד און באַטראַכט עס

גוט. לאַנגזאַם פויגט זי צו איהר אויער צום קינדס הערצעלע און הערט זיך צו, אָבער זי הערט גאָר ניט... דערנאָך פיהרט זי מיט איהר גאַנצען געזיכט איבער דעם פּיצעלעם קליינעם, בלויען פּנים׳ל, און גלעט עס ווייך און צאַרט מיט איהרע באַקען, און זי שפּירט נאָר קעלט און פראָסט, גלייך ווי זי וואָלט צוגעלייגט איהר געזיכט צו אַ שטיק אייז. „יאָ", טראַכט זי, „עס איז טויט! איצט דאַרף איך נאָך שטאַרבען!"....

און אַזוי ווי זי טראַכט נאָר פון שטאַרבען, אַזוי ווערט איהר פּלוצים וואַרעם אין דעם גאַנצען קערפּער און אַ שווייס באַדעקט איהר לייב. זי עפענט ברייט פאַרנאַנדער די אויגען און זעהט גאָר ניט אַרום זיך; ניט דאָס ווימערניש, ניט די פּאַרלאָזענע, פּוסטע סטריטען, ניט די נאַסע הייזער, אפילו ניט איהר אייגען טויט קינד אין איהרע הענט; עס אַרט זי ניט דער גוס רעגען, זי פערגעסט אַז דעם ווינט, אַז די קרעכצענדע סיינס, און הערט ניט ווי דער אַלטער צוריסענער אַמינג איבער איהר קאָפּ ראַנגעלט זיך מיט דעם ווילדען שטורעם. אין איהרע געדאַנקען שטעלט זיך אַצינד פאַר אַ זעלטען, צויבער־שעהן בילד, און זיסע עראינערונגען שווימען אַצינד אויף אין איהר זכרון.

און זי דערמאַנט זיך אַן אַ שעהנעם, אנגענעהמען שטילען מאַיאָווען אבענד, אויף אַ הויכען באַרג, וואו עס שפּרייט זיך פאַרנאַנדער אַ שעהנער, ברייטער פּאַרק, פול מיט שעהנע, געדיכטע אַלעען בוימער מיט פערשיעדענע צווייגען, אַנגעלעהנט אויף איהר געליעבטענס זייט, מיט זיין האַנד אַרום איהר טאַליע, צערטליך געלאַשטשעט פון איהם, געהט זי דאָרט אַרום צווישען די טונקעלע אַלעען; אַרום און אַרום פלאַקערען שעהנע ליכטעלעך און לאַנטערנעס, און פון אויבען איבער איהר קאָפּ פינקלען פייערדיגע שטערענדלאַך אין הימעל. און העט, העט פון ווייטענס הערט זיך דאָס לוסטיגע זינגען פון אַ סך יונגע שטימען: „אין דעם שאָטען פון אַן אַלטען עפּעלבוים", און דער שעהנער, אויסגעשטערענטער הימעל, די פלאַקערדיגע פייערלאַך אין די לאַנטערנעס, די געדיכט־באַצווייגטע בוימער צוזאַמען מיט דעם שעהנעם געזאַנג ציהען זי צו מיט אַ צויבערהאַפטע קראַפט און שושקען

איהר אין די אויערען טויזענדער סודות פון ליעבע און גליק. עס איז אַזוי גוט דאַ צו שפּאַצירען! עס איז אַ מחיה דאָ ארומצוגעהן און צו שמעקען די ערקוויקענדע ריחות פון די גרינע גראָזען מיט די גערוכיקע בליהונגען!... און עס איז אויך וויך און באַקוועם צו ליגען אויף דעם גרינעם גראָז־בעט איינגעשלאָסען אין זיינע אָרעמס!... און ער שעפּטשעט איהר אין אויער אריין, „דאָס איז דער גליקליכסטער מאָמענט אין מיין לעבען!“ביי איהר איז דאָס אויך אַזוי, און זי גלויבט איהם. און ער קושט זי און שעפּטשעט ווייטער: „האָטש די גאַנצע נאַכט דאָ בלייבען, און די נאַכט זאָל לאַנג, לאַנג דויערען!“... און עס איז אַזוי מחיה'דיג גוט!... אַזוי מחיה'דיג אנגענעהמען!... אַלעס ארום איז שאַ, שטיל, עס הערט זיך נאַר דאָס קלאַפּען פון איהרען מיט איהר געליעבטענס האַרץ...

דזשעני דערפיהלט פּלוצים אַ שטאַרקען שטאָך אין ברוסט, דאָס בילד פערשווינדט שנעל פון איהר אויפגערעגטער פאַנטאַזיע, און זי דערזעהט וואָס אַרום איהר טוהט זיך, ווי זי איז און וואָס עס איז פון איהר געוואָרען. אַצונד פערשטעהט זי שוין, וואָרום ער האָט געוואָלט, אַז יענע נאַכט זאָל אַזוי לאַנג דויערען, ווייל מעהר ווי אויף איין נאַכט פון איהר פערגעניגען צו האָבען האָט ער זי ניט געוואָלט... און זי האָט איהם געליעבט און געגלויבט, געגלויבט און געטרויט, און ער האָט זי פערפיהרט און באַטריעבט, באַטריעבט און באַטראָגען, באַטראָגען און פאַרלאָזען, צו אַ טרויעריגען, גרויזאַמען שיקזאַל פון שאַנדע, פון שמערצען, פון עלענד און נויט... „אַך, פאַלשער!“... וויל זי אויסשרייען, אָבער די ווערטער בלייבען ביי איהר שטעהן אין האַלז, אַ טויטע בלאַסקייט פערדעקט פּלוצים איהר געזיכט, איהרע ליפּען פאַרקרימען זיך פון אַ שרעקליכען וועהטאָג, אַ שטאַרקער קראַמפּ דרייט זי צונויף, און דער גרויזאַמער, בייזער ווינט שליידערט זי אום אַ טויטע צו די קאַלטע, נאַסע שטיינער פון סיידוואָק.

און אין דער מינוט רייסט זיך אָפּ דער אַלטער אונינג און פאַלט אַרויף אויף די צוויי מתים און פאַרדעקט זיי...

זי ליעבט איהם נאך

עס איז שוין פינף יאהר זייט זיי זענען זיך צוגאנגען. אין דער צייט האבען זיי זיך קיינמאל ניט בעגעגענט. זי ווייסט אז ער האט אין דער צייט אויסשטודירט און איז געווארען א דאקטאר. זי אליין האט שוין אין דער צייט חתונה געהאט, געבארען און פערלארען א קינד, און געגט זיך. זיי זענען איינער פון צווייטען זעהר, זעהר ווייט. דאך פיהלט זי, אז ער איז איהר זעהר נאהענט, אז ער איז ביי איהר אין הארצען...

עס איז געווען לאנג צוריק. ווי איין רגע האט ביי איהר אויס־געוויזען דער לאנגער טאג אין שאפ; די ארבייט האט ביי איהר נאר ניט אויסגעמאכט — זי האט געארבייט פאר איהם; זי האט נאר געטראכט פון בעם אוונד, ווען ער וועט צו איהר קומען און זיי וועלען געהן שפאצירען אין גאס אדער אין פארק. ער וועט פעסט דריקען איהר האנד און זי וועט זיך צוטוליען צו איהם, און זיי וועלען זיך איינער דעם אנדערען דערצעהלען די פאסירונגען פון טאג און ווי זיי בענקען איינער נאך דעם צווייטען. זונטאג זענען די שטאדטי־שע גאסען און פארקען פאר זיי צו ענג געווען; ווייט, ווייט אונטער'ן שטאדט, ווייט פון דעם רעש און טומעל, פלעגען זיי אוועק, און דארטען דעם גאנצען טאג לוסטיג ארומלויפען, זיך וואלגערען אויפ'ן ווייכען גראז, זיך דריקען איינער אין צווייטענס ארעמס און פערקלינגען די הערליכע נאטור מיט הייסע ליעבעס־קושען.

דער זומער, דער גליקליכסטער זומער אין איהר לעבען, איז אוועק. אין די אווענדען פלעגט ער שוין צו איהר ניט קומען; און ווען ער איז אמאל געקומען אין א זונטאג, איז ער געבליבען נאר אויף עטליכע מינוטען און האט זעהר ווייניג גערעדט. נאכדעם זענען אוועק עטליכע

לאנגע וואכען און ער איז גאר אינגאנצען צו איהר ניט געקומען. זי האט זיך בעשלאסען, זיך אנגענומען מוטה און איז צו איהם ארויפ־געגאנגען. ער האט איהר אפילו ניט געגעבען די האנד, ניט געבעטען זי זיצען; ער האט א כאפ געטוהן דעם ראק מיט דעם העט און איז ארונטער מיט איהר אין סטריט און האלב בייז, האלב אין פערלעגענהייט, איהר געמאכט פארווירפע פאר וואס זי איז גאר צו איהם געקומען אויף זיין לאזשי.

איהר מח האט געברענט, דאס הארץ האט זיך מיט וועהטאג געריסען. זי האט איהם אבער גאר ניט געזאגט. זי האט זיך בע־שלאסען פון איהם אוועקצוגעהן רוהיג און געלאסען, אהן פארווירפע און צו טרייען איהם אינגאנצען צו פערגעסען גלייך ווי צווישען זיי איז גאר ניט געווען...

די ערשטע צייט. אך, וואס פאר א שווערע, טרויעריגע, שרעקליכע צייט דאס איז געווען. זי איז כסדר ארומגעגאנגען פערביטערט, פער־צווייפעלט; די טעג זענען געווען אזוי לאנג און פינסטער, ווי דער אידישער גלות; ווען זי האט געארבייט האט זי דאס געטוהן ווי א מאשינע, ניט ווימענדיג וואס זי טוהט; צו קיין עסען און טרינקען האט זי זיך גאר ניט געקענט נעמען; און ביי נאכט האט דער שלאף גאר ניט געוואלט איהרע אויגען שליסען באטש אויף איין מינוט, נאר זי האט געוויינט, געוויינט און געקוקט אין דער טיעפער, שרעק־ליכער פינסטערניש און געדאנקען, נאך פינסטערער פון דער נאכט, האבען געברענט איהר מח...

זי איז געווארען שרעקליך מאגער, די באקען איינגעפאלען, די אויגען אויסגעלאשען, אהן א פונק לעבען; מען האט אין איהר מעהר ניט געזעהן ווי א לעבעדיגען סקעלעט.

צוויי יאהר זענען אוועק און איהרע וואונדען האבען זיך ביסלעכווייז אנגעהויבען פערהיילען. זי האט זיך ווידער אנגעהויבען בעגעגענען מיט מענשען.

פון חתונה האָבען האָט זי ניט געוואָלט הערען.

מיט דער צייט איז זי אָבער אַלץ שוואַכער געוואָרען, ביי איהר טרייד איז יעדען סיזאָן געוואָרען אַלץ שווערער עפּעס צו פּערדיענען, און דאָס טרויעריגע, אונערטרעגליכע לעבען, די פינסטערע, אונבעקאַנטע צוקונפט אָהן אַ צוועק האָבען זי געשראָקען, און זי האָט געהייראַט.

בעת זי האָט איינגעשטימט צו הייראַטען מיט איהר מאַן, האָט זי גאַנץ ערנסט געמיינט, אַז זי האָט פערגעסען איהר פערגאַנגענהייט מיט דער פערגאַנגענער ליעבע מיט איהר געליעבטען, אַלעס, און אויף אייביג. אָבער באַלד, כמעט פון דער ערשטער מינוט נאָך זייער חתונה, האָט זי ביסלעכווייז אָנגעהויבען צו פערלירען דאָס ביסעל סימפּאַטיע וואָס זי האָט געהאַט צו איהר מאַן און זי האָט דערפיהלט, אַז זי האָט איהם פיינט, אַז זי קען מיט איהם ניט לעבען, און די צייט איז פאַר איהר געווען אַ שרעקליכע מאַטערניש.

געטרייסט האָט איהר איין געדאַנק: אַ קינד.

איידער זי האָט געהאַט דאָס קינד, ווען זי פלעגט זיך פערטראַכטען פון איהר געליבטען, פלעגט זי אימער גוט נאָכדענקען וועגען זיין אויסזעהען, און זי האָט זיך נאָר געוואונשען, אַז דאָס קינד זאָל אויך אַזוי אויסזעהן ווי ער, אַז עס זאָל האָבען זיינע מינעס, מיט זיין חן. אַה, ווי שטאַרק וואָלט זי דאַן דאָס קינד ליעב געהאַט...

אָבער דאָס קינד האָט געלעבט בלויז אַ פּאָר וואָכען. שטאַרק, שטאַרק האָט איהר וועה געטוהן דאָס האַרץ. פיעל, פיעל האָט זי דאָס פיצעלע בעוויינט, און ווידער האָט זי דערפיהלט דאָס פּוסטקייט פון איהר פערהייראַטען לעבען. און, ניט קוקענדיג אויף קיין זאַך, ניט אויף דעם וואָס זי איז שטאַרק פערעלטערט און פערענדערט געוואָרען, ניט אויף דעם וואָס זי וועט אויף דאָס ניי דאַרפען אָנפאַנגען דאָס אָרימע, וויסטע שאָפּ-לעבען, האָט זי זיך באַלד נאָך איהר קינד'ס טויט געגט מיט איהר מאַן.

דעם גאַנצען טאָג אַרבייט זי שווער אין שאָפּ אום זיך צו ערנעהרען. זי וואוינט ביי פרעמדע אונבעקאַנטע מענשען אין אַ פערוואָרפענע, שטילע געגענד, ווייט פון איהרע אַמאָליגע פריינד און בעקאַנטע און האָט מיט קיינעם קיין שייכות ניט. איהרע אָוועגדען מיט איהרע ,פרייע טעג פערברענגט זי אַלייןאין איהר צימער און דער איינציגער, ליכטיגער שטראַהל אין איהר לעבען איז אַלץ נאָך — ער...

די אַלמנה מיט דעם יתומ׳ל

די ווייבעל, די אלמנה מיט איהר קינד, דאָס יתומ׳ל, האבען געוואוינט אין אַ בעד־רום אויף דעם טאָפּ־פלאָר פון דעם גרויסען טענעמענט, עס איז איבעריג צו דערצעהלען וואָס פאַר אַ סאָרט טע־נעמענט דאָס איז געווען, נאָר וואָס איז נוגע צו דעם ענין איז דאָס, וואָס אין דעם טענעמענט האבען זיך געפונען אַ געוויסע 35 טענענטס מיט טענענטקעס, מיט אַ 35 מאָל 4 אָדער 5 קינדערלאַך, און מיט נאָך אַמאָל אַזוי פיעל באָרדערס מיט באָרדערקעס. און יעדער פון דעם אונגעהויערען ערב רב האָט געהאַט אַ נאָמען מיט אַ ביינאָמען; נאָר דאָס ווייבעל מיט דעם קינד, וועלכע האבען געוואוינט אין דעם בעד־רום אויף דעם טאָפּ־פלאָר, האבען קיין אנדערען נאָמען גאָר ניט געהאַט, ווי „די אלמנה מיט׳ן יתומ׳ל“.

און אַזוי ווי יעדע מיסעס אין דעם טענעמענט האָט געוואוסט אפילו וואָס ביי דער צווייטער מיסעס קאָכט זיך אין טעפּעל, און אַלע מיסעסען האבען באַלד געוואוסט דעם יחוס מיט דער לעבענס־בעשרייבונג פון אַלע באָרדערס און באָרדערקעס, וועלכע האבען זיך צו יעדער צייט געפונען אין דעם טענעמענט, אַזוי האבען זיי כמעט גאָר ניט געוואוסט פון דער אלמנה מיט דעם יתומ׳ל. אַז זי איז אַ ווייבעל זענען אַלע געווען איינפערשטאַנען, ווייל זי האָט דאָך אַ קינד, און אַז זי איז אַן אלמנה האבען זיי זיך געדרונגען דערפון וואָס זי טראָגט שווארצע קליידער, געווים טרויערט זי נאָך איהר מאַן און אַז זי איז אַן אלמנה, איז דאָך איהר קינד אַ יתומ׳ל; און צו וואָס דאַרף מען זיך גאָר קימערען וועגען אַ שעהנערען נאָמען, וועלכען נאָמען קען מען דען ארויסרעדען מיט מעהר רחמנות, מיט מעהר שברת הלב?... און יעדען פריהמאָרגען, ווען די ווייבעל, די אלמנה,

איז צו דער אַרבייט געגאַנגען, האָט יעדע מיסעס, וועלכע איז אין איהר וועג געקומען, איהר דעם שעהנעם גוט־מאָרגען אָפּגעגעבען, צו איהר אַ טרויעריגען שמייכעל געטוהן, און נאָכגעקוקט איהר מיט סימפּאַטיע און אַכטונג. דאָס יתומ׳ל פלעגט יעדען טאָג איבערבלייבען ביי דער מיסעס וואו זיי האָבען לאָזשירט, און זי פלעגט שוין אויף דעם אָרימען יתומ׳ל אַכטונג געבען מעהר, ווי אויף איהרע אייגענע קינדער; און ווען דאָס יתומ׳ל איז אַמאָל צווישען די קינדער אין די האָלס איבער די שטיגען געלאָפען, האָט יעדע מיסעס איהם אַ גלעט געטוהן, איהם געזאָגט, ער זאָל ניט לויפען צו שטאַרק, ער קען נאָך חלילה פאַלען; און אַמאָל דערלאַנגט איהם עפּעס אַ פּרוכט, ווען זיי זענען פון דער סטריט מיט דעם באַסקעט געקומען. אַ קלייניגקייט, אַ יתומ׳ל!...

„ווען זי איז צו מיר געקומען דאָס ערשטע מאָל“, האָט אַמאָל דערצעהלט די מיסעס, ביי וועלכען די אַלמנה מיט׳ן יתומ׳ל האָבען לאָזשירט, „איז זי זעהר שוואַך און בלאַס געווען, הפּנים עס איז געווען באַלד נאָך איהר מאַנ׳ס טויט. זי איז מיר פון דער ערשטער מינוט שטאַרק געפעלען געוואָרען. און איך האָב זי כמעט ליעב געקראָגען ווי מיינע אַ שוועסטער, און פון דעמאָלס אָן איז זי מיר טאַקע איינ־געבאַקען אין האַרצען, זי איז זיך אַ שטילינקע, אַ צערטליכע, פער־טשעפּעט ניט אפילו אַ פליעג אויף דער וואַנד, דער פריהמאָרגען טראָגט זי אַוועק און דער אָוונד ברענגט זי צוריק, אַרבייט נעבעך יעדען טאָג שווער און ביטער פון דעם קינד׳ס וועגען. און ווי זי האָט דאָס קינד ליעב!... איך האָב נאָך אַזאַ משוגע׳נע מאַמע ניט געזעהן; אינדערפריה איידער זי געהט אַוועק צו דער אַרבייט, בויגט זי זיך אַריבער איבער דעם קינד, וואָס שלאָפט נאָך דעמאָלס און קושט דאָס ביז זי צואוויינט זיך, און אַז זי וויינט זיך אויס, קושט זי דאָס ווידער און געהט אַוועק. און אַזוי ווי זי עפענט נאָר די טיהר, קו־מענדיג פון דער אַרבייט, כאַפּט זי דאָס קינד אויף די הענד, און פאַנגט דאָס אָן קושען, מאַמעלעך מיינע, ווי אַ ווילדע, ווי אַ צו־טראָגענע! און חתונה האָבען וועט זי שוין קיינמאָל ניט פון קינד׳ס וועגען, נאָר זי וועט אַרבייטען און שפּאָרען געלד וויפיעל זי וועט נאָר

קענען און מאַכען אַ לייט פון דעם קינד. אַט דאָס הייסט אַ מאַמע! ממש זי אַפּפערט זיך פאַר דעם קינד!...״

עס איז געווים איבעריג צו דערצעהלען וואָס די ווייבער פון דעם טענעמענט האָבען געפיהלט צו דער אַלמנה נאָך דעם בעריכט. אַלע האָבען זי שטאַרק רעספּעקטירט און פאַר איהר כמעט דעם וועג אָפּגעטראָטען. און זי איז זיך אַלץ געגאַנגען יעדען טאָג צו דער אַר־בייט, איבערלאָזענדיג דאָס יתומ׳ל ביי דער מיסעס, נאָכדעם ווי זי האָט דאָס אפשר טויזענד מאָל געקושט און געוויינט. און ווען זי איז אין אָווענד אַהיים געקומען, האָט זי דאָס ווידער געקושט און איז געבליבען מיט איהם אין איהר רום ביז זי איז מיט איהם גע־גאַנגען שלאָפען. מען האָט זי קיינמאָל ניט געזעהן ערגעץ אַרויס־געהן און אפילו זונטאָג איז זי אויך געבליבען אין דערהיים, און האָט זיך נעפּונען עפּעס אַן אַרבייט אַלץ פאַר דעם קינד׳ס וועגען, העמדע־לאַך, ווייסטעלאַך, הייזעלאַך און אַלעס וואָס אַ קינד דאַרף. און דאָס איז געווען איהר גאַנצעס פערגעניגען. אַמאָל, אַמאָל, אַז זי האָט גאָר קיין אַרבייט ניט געהאַט, פלעגט זי נעמען דאָס יתומ׳ל צו זיך אויף די הענד, איהם שטאַרק צודריקען צו איהר האַרץ און זיך צוזינגען מיט אַזאַ מין טרויעריגע, האַרצרייסענדע מעלאָדיע, אַז דאָס האָט ניט איין טרעהר אַרויסגעריסען ביי די ווייבער פון דעם גאַנצען טענעמענט, וועלכע פלעגען באַלד ווי זיי האָבען נאָר דערהערט איהר קול, אַוועק־וואַרפען אַלע אַרבייטען, עפענען די פענסטער און זיך צוהערען בע־דויערענדיג און בעקרעכצענדיג די זינגעריין.

איין מאָל, אין אַ פאַרנאַכט, ווען עטליכע ווייבער האָבען זיך צוזאַמענגעטראָפען אין גראָסערי מיט די מיסעס, ביי וועלכע די אַלמנה מיט דעם יתומ׳ל האָבען לאָזשירט, און מען האָט וועגען זיי, ווי געוועהנליך אַ געשפּרעך געפיהרט. האָבען אַלע גאָר ניט געקאָנט זיך אָפּלויבען פון איהר זינגען. אַ שאָד וואָס זיי קענען ניט כאַפּען די ווערטער! דער מאָטיוו איז גרויסאַרטיג! אַזוי טרויעריג אַז עס צופּט אַזש ביים האַרצען, די ווערטער מוזען נאָך טרויעריגער זיין! די מיסעס, ביי וועלכער די אַלמנה האָט לאָזשירט האָט פערקנייטשט

דעם שטערן, עטליכע מאָל זיך אָנגעקראַצט דעם קאָפּ, און געפּרואווט צונויפצושטעלען די ווערטער, וויפיעל זי האָט געקענט געדענקען, בעת אַז אַנדער מיסעס האָט שטילערהייט אונטערגעהאַלטען מיט דער מעלאָדיע כדי די ווערטער צוזאַמענצופּאַסען.

די ווייבער האָבען דאָס לידעל אויסגעהערט אויפמערקזאַם און מיט טרויעריגע מינעס אויף די געזיכטער. נאָך אַ קורצער דעבאַטע איז ביי זיי אַלע געבליבען, אַז די אַלמנה האָט נעבאך געמוזט איהר מאַן זעהר שטאַרק ליעב האָבען, און דער פּאַר וויל זי נעבאך ניט חתונה האָבען און לעבט נאָר פון דעם יתומ׳לס וועגען, וואָס איז איהר געדעכניש פון איהר טרייער ליעבע. און זייער רחמנות און רעספּעקט צו דער אַלמנה מיט דעם יתומ׳ל איז אַלץ גרעסער און גרעסער גע־וואָרען.

דער מיסעס, ביי וועלכער די אַלמנה מיט דעם יתומ׳ל האָבען לאָזשירט, זענען די ווערטער פון דעם לידעל שטאַרק איין דער נאָז אַריין. זי האָט פון זיי ניט מעהר פערשטאַנען ווי די אַנדערע ווייבער, אַז די אַלמנה האָט איהר מאַן זעהר שטאַרק ליעב געהאַט; זי איז אָבער געוואָרען שטאַרק נייגעריג צו וויסען, ווי אַזוי זי איז צו דער ליעבע געקומען, ווי לאַנג האָט געדויערט ביז זי האָט מיט איהם חתונה געהאַט, און צי איז ביי זיי געווען עפּעס שטערעניש אין דער ליעבע. די מיסעס האָט געוואוסט, אַז אַ ליעבע איז אַן אינטערעסאַנטע זאַך און איהר נייגיר האָט זי נאָך מעהר בעפריינדעט מיט דער אַלמנה, און זי האָט נאָך בעסער אויפגעפּאַסט אויף דעם יתומ׳ל, און זי האָט אָנגעפאַנגען נעמען אַזאַ אינטערעסע אין זייער לאַגע, אַז די אַלמנה האָט איהר בעטראַכט ווי אַ מוטער אָדער אַ שוועסטער איהרע. אין אַ אווענד, ווען די מיסעס איז צו איהר צוגעשטאַנען מיט ביטעס, אַז זי זאָל פאַר איהר עפענען איהר שווער הארץ און איהר דערצעהלען איהר פערגאַנגענהייט, האָט זי איהר ניט געקענט ענטזאַגען, נור זי האָט איהר פריהער בעשוואָרען ביי אַלעם הייליגעס, אַז דאָס זאָל בלייבען אַ סוד ביי איהר, און האָט איהר דערצעהלט דאָס פאָלגענדע:

„עס איז אַ קורצע אָבער אַ טרויעריגע געשיכטע" האָט זי אָנ־געפאַנגען, „אַזוי ווי איהר זעהט מיך, בין איך ערשט 25 יאָהר אַלט און איך בין שוין אַזוי אונגליקליך פון זעקס יאָהר. איך האָב זיך אין מיין מאַן פערליעבט, ווען איך בין נאָך גאָר אַ קינד געווען, קאַרגע זעבצעהן יאָהר בין איך דאַן אַלט געווען; ער האָט געוואוינט נעקסט־דאָר, ער איז געווען אַ שעהנער און אַ געבילדעטער און איך האָב איהם פערגעטערט. ער האָט מיך אויך געליעבט און ער האָט מיך געפיהרט צו לעקציעס, מיר געגעבען ביכער צו לייענען מיט מיר אַליין גלערענט און האָט מיך געוויזען ווי אַזוי אויף דער וועלט און אויף דעם לעבען צו קוקען. מיינע עלטערען האָבען איהם ניט געגליכען, מחמת ער איז געווען אַ פריידענקער און האָט פון אַלע רעליגיעזע זאַכען געלאַכט. דערווייל בין איך געוואָרען אַ פריינעזאַנגנע און האָב מיט איהם געשטימט. און אַזוי ווי מיינע עלטערן האָבען סיי ווי סיי ניט געוואָלט, אַז איך זאָל מיט איהם חתונה האָבען, האָב איך מיינע עלטערן פער־לאָזען און בין געאַנגען מיט איהם וואוינען".

„ניט חתונה געהאַט?" האָט איהר די מיסעס איבערגעשלאָגען די רייד, און אַ וואָלקען האָט זיך איבער איהר געזיכט פערשפּרייט.

„וואָס הייסט דען חתונה געהאַט, ווען ניט איבערגעבען זיך איינער צום אַנדערען מיט היים־ליעבענדע הערצער?" האָט די אלמנה איבער־געפרעגט און האָט פאָרטגעזעצט, „מיר זענען זעהר גליקליך געווען, אָבער דאָס גליק האָט ניט פיעל געדויערט. מיין מאַן איז באַלד שטאַרק קראַנק געוואָרען אויף שווינדזוכט. איך האָב איהם באַלד אוועק־געשיקט קיין קאָלאָראַדאָ און האָב איהם אָפּגעשיקט יעדען סענט וואָס איך האָב נאָר געקאָנט אָפּשפּאָרען, אָבער דאָס האָט פיעל ניט גע־האָלפען. ער איז דאָרטען אין אַ יאָהר אַרום געשטאָרבען".

אַרויסזאָגענדיג די לעצטע ווערטער האָבען זיך צוויי גרויסע טרע־רען אַראָפּגעקייקעלט איבער איהרע באַקען, און צודריקענדיג צום האַרצען דאָס קינד, וועלכעס איז געשלאָפען ביי איהר אויף די הענד, האָט זי דאָס געקושט און געוויינט, און האָט גאָר ניט בעמערקט

ווי ביי איהר מיסעס האָט זיך דאָס געזיכט געמינעט, בעת זי האָט געענדיגט איהר ערצעהלונג און איז זיך גלייכגילטיג ארויסגעגאַנגען פון צימער אַהן אַ גוד־נייט.

פון דעמאָלס אָן איז איהר מיסעס צו איהר זעהר גלייכגילטיג געוואָרען. זי האָט איהר איינפאַך אין די אויגען ניט געקענט קוקען. ווער שמועסט רעדען צו איהר אודאי ניט. ווען די אלמנה איז אריינגעקומען אין קיטשען, איז די מיסעס אַריין אין פראָנט־רום, און פלעגט איהר אינגאַנצען אויסמיידען. און אויף דעם יתום׳ל, וועלכער איז נאָך אַלץ געבליבען יעדען טאָג ביי דער מיסעס, האָט זי זיך נאָך ווענינער אומגעקוקט ווי אויף איהר קאַץ, און האָט איהם איינפאַך געלאָזט פערשמאַכטען און פערהונגערען. און איין מאָל, ווען דאָס קינד האָט שטאַרק געוויינט און זי האָט צו איהם געשריען: „שאַ ממזר!“ האָט דאָס אַ שכנה אויף דעם פלאָר דערהערט און זי האָט ביי איהר געפרעגט, פאַר וואָס זי בעהאַנדעלט דאָס אָרימע יתומ׳ל אַזוי שלעכט און רופט עס גאָר ממזר. די מיסעס האָט שוין לענגער דאָס ניט געקענט אויסהאַלטען, און ברעכענדיג איהר שבועה, האָט זי דער שכנה אַלעס דערצעהלט, אויסזאָגענדיג:

„וואָס זאָגט איהר ניט צו אַזאַ פאַרלע, ליעבט זיך איין, האָט אַ ממזר, און מופּט נאָך דערמיט צווישען לייטישע מענשען... איך ווייס גאָר ניט ווי אַזוי מען ווערט פון איהר פּטור...“

„מען מאַכט זי פּשוט צו מופען“, האָט יענע זי געראַטהען און האָט באַלד צונויפגערופען אַלע ווייבער פון דעם טענעמענט אויף אַ קאָנסוליום. די ווייבער זענען אַלע ווי פון אַ דונער דערשלאָגען געוואָרען, ווען זיי האָבען די שרעקליכע געשיכטע דערהערט: קללות מיט שימפּווערטער האָבען פון אַלע זייטען גענומען פליהען אויף דער אלמנה׳ס קאָפּ, און עס איז בעשטימט געוואָרען, אַז אַזאַ חצופה דאַרף מען באַלד מאַכען צו מופען.

דעם זעלבען אָוועגד האָט די אלמנה מיט איהר יתומ׳ל געמופּט פון דעם טענעמענט.

גסיסה

די אַלטע פערעל ליגט אויף איהר בעט אַ גוססע.

זי איז שטאַרק אונרוהיג, וואַרפט נערוועז מיט די הענט און פיס, איהר טרוקענע ברוסט בעוועגט זיך קוים, און אין האַלז כאַרכעלט ביי איהר שרעקליך; איהר שטערען איז באַדעקט מיט אַ קאַלטען טוידטענ־שווייס און איהרע אויגען ציהען זיך איבער מיט אַ גלעזערנעם שטאַרען קוק; איהר הויט ווערט וואָס אַמאָהל בלאַסער און אַלע איהרע געזיכטס־ציגע פערקרומען זיך פון אַ שרעקליכען וועהטאַג. עס איז קענטיג, אַז זי ראַנגעלט זיך צו בעקעמפען דעם טוידט, וועלכער איז אַזוי נאָהענט צו איהר...

צום סוף ווערט איהר אַ ביסעל גרינגער און זי בערוהיגט זיך, די שמערצען לאָזען איהר נאָך און איהרע אויסגעקרומטע איברים גלייכען זיך אויס, און קומענדיג צו זיך אַביסעל, וואַרפט זי צוערשט אַ בליק אויף איהר מאַן, וועלכער שטעהט ביי דעם צוקאָפּענס פון איהר בעט מיט אַן איינגעבויגענעם קאָפּ, פערטרויערט און פערצווייפעלט, דערנאָך קוקט זי זיך אום איןביידע זייטען פון איהר בעט, וואו איהרע צוויי קינדער, ביידע מיידלאַך, שטעהען פערברעכענדיג די הענט און גיסען מיט ביטערע, ביטערע טרעהרען.

אויף די בלאַסע ליפּען פון דער שטאַרבענדער בעוויזט זיך אַ צופריעדענער שמייכעלע.

אַצינד, ביי דער ענדע פון איהר לעבען, זעהט זי צום ערשטען מאָהל איהר קליינע פאַמיליע שטעהן לעבען איהר פעראייניגט, און אַלע אינאיינעם אינטערעסירען זיך מיט איהר.

איהר מאַן, איהר אַליעזר, וועמען זי האָט תמיד, פון נאָך זייער חתונה, היימ נעליעבט, מיט דער אמת׳ער, צערטליכער, צניעה׳דיגער

ליעבע פון אַ כשר'ער אידישער טאָכטער, איז צו איהר אימער געוועהן פרעמד, גלייכגילטיג און קאַלט.

ביי איהם אין הארצען האָט אימער געבלוטעט אַ וואונד פון אַ האַלב דערשטיקטער ליעבע צו אַן אַנדערער, און מיט איהר האָט ער חתונה געהאַט, ווייל זיינע עלטערען האָבען איהם געצוואונגען דערצו.

פון דאַמאָלס אַן זענען זיי איינעם צום צווייטען זעהר פרעמד געוועהן, כאָטש די וועלט און די ליעבענס אינטערעסען האָט זיי וואָס אַמאָהל ענגער פערבונדען. זייענדיג פעראייניגט זענען זיי זיך בע־זונדער געגאַנגען אין פערשידענע זייטען פון דעם לאַנגען ליעבענס־וועג.

אומזיסט איז געוועהן די גוטסקייט, די ערליכקייט, די ליעבע און טרייהייט וואָס זי האָט צו איהר מאַן בעוויזען, ער איז קיינמאָהל, קיינמאָהל איהרער ניט געוועהן... און ווען די פרוי האָט געזעהן, אַז זי קען דעם מאַן פאַר זיך ניט געוואונען, האָט די מוטער בעשלאָסען, איהרע שעה'ען, איהר ליעבען, איהר וועלט און אַלעס, אַלעס אויף דעם מזבח פון איהרע קינדער צו אָפּפערען, און אין זייער גליק אַליין גליקליך צו זיין.

דער שיקזאַל, דער גרויזאַמער, מענשליכער שיקזאַל האָט אָבער אַזוי ניט געוואָלט.

אינגאַנצען האָט זי פערמאָגט צוויי שטיקלאַך קינדער, און ביידע מיידלאַך. די עלטערע האָט זיך פון קינדהייט אַן פלייסיג געלעהרענט, געבילדעט, און איז געוואָרען אַן אויפגעקלעהרטע, אַ דענקערין און זי האָט מיט איהר מאַמעס אַלטע אַנשויאונגען ניט געשטימט. די יונגערע איז געוועהן אַ ווילדע, אַ צעלאָזענע, אַ פריילאַכע, און איהר יונג ליידענשאַפטליך הארץ האָט ניט געקאָנט פאָלגען דעם קאַלטען שכל פון איהר געטרייער מאַמען.

און אַזוי איז די גאַנצע פאַמיליע געוועהן צובראָכען אין בעזונדערע טהיילען. ליעבענדיג שטענדיג אונטער איין דאַך האָבען זיי קיינמאָהל צווישען זיך קיין געמיינשאַפטליכעס ניט געהאַט. זיי האָבען ניט גע־טהיילט זייערע ליידען און פריידען, ניט אינטערעסירט זיך איינער מיט דעם צווייטענס לאַגע, און קיינמאָהל ניט פערשטאַנען זיך.

און די אונגליקליכע פרוי און מוטער האָט זעהר שווער געליטען. שרעקליך געליטען. אין איהר אייגענעם הויז האָט זי זיך איבעריג געפיהלט, ביי איהר אייגענעם מאַן איז זי אַ פרעמדע געוועהן און צווישען איהרע אייגענע קינדער איז זי אימער געבליבען אַן עלענדע, אַ פערלאָזענע.

אליין פאַר זיך האָט זי אימער געלעבט; אליין מיט זיך האָט זי זעלטען, זעלטען ווען געלאַכט; און אליין אין זיך האָט זי אָפט, כמעט אימער געוויינט, ביטער געוויינט אויף איהר פינסטערען שיקזאַל.

נאָר אַצינד, ביי די ענדע פון איהר טרויעריגען לעבען, ווען דער שוואַכינקער, דינענקער פאָדעם איז באַלד, באַלד איבערגעהאַקט, איידער זי שיידט זיך מיט זיי אויף אייביג, אַצינד האָבען זיי זיך פעראייניגט לעבען איהר און מיט איהר.

און דער שמייכעלע אויף איהרע בלאַסע ליפּען צושפּרייט זיך איבער איהר גאַנצען קראַנקען געזיכט; איהרע פערגלעזערטע אויגען ווערען עטוואָס ריינער און קוקען מיט ליעבע, מיט צופריעדענהייט און מיט דאַנקבאַרקייט, דאָ אויף איהר מאַן, און דאָ אויף איהרע קינדער, וועלכע ווייגען אַזוי איבער איהר.

ענדליך איז געקומען דאָס גליק נאָך וועלכען זי האָט איהר גאַנץ לעבען געגאַרט! אָה, וואָס פאַר אַ גליק! וואָס פאַר אַ גליק! פאַר דעם אליין איז שוין דער לעבען כדאי געוועהן — — — — — — — — — — — — — — —אָבער דער זיסער, גליקליכער מאָמענט איז פער־ביטערט, פערביטערט פון אַ טרויעריגען, שרעקליך טרויעריגען געדאַנק, וועלכער עגבערט איהר מח און לאָזט זי ניט רוהיג שטאַרבען.

די צוויי קינדער,ביידע מיידלאַך, זענען שוין ווייט, ווייט ניט קיין יונגינקע; דער צווייטער איז שוין באַלד זעקס און צוואַנציג יאָהר, און זיי האָבען נאָך זייערע ריכטיגע זיווגים ניט אָנגעטראָפען.

צו וואָס האָט זי געלעבט? וואָס האָט זי גאָר פון דעם גאַנצען לעבען? אַך, ווען זי זאָל כאָטש האָבען איין קינד חתונה געמאַכט?!...

אַ גוטער שידוך

ווי פיעלע אַנדערע יונגע אידישע לאַיערס פון דער איסט סייד, האָט קאָנסעלאָר יודסאָן געהאַט אַ סיין, וואָס איז געהאָנגען פאַר דעם הויז, אין וועלכע ער האָט געוואוינט מיט זיינע עלטערן, און אַ דעסק מיט אַ „רעוואָלווינג טשער", און אַן אָפיס ערגעץ וואו אין אַ דאַון־טאָונער בילדינג; אַ חוץ דעם האָט ער אויך געהאַט עטליכע סעטס ביכער, פאַר וועלכע ער האָט ניט געהאַט די מינדעסטע אַבזיכט צו בעצאָהלען, ווען ער האָט זיי געקויפט אויף אינסטאַלמענטס דורך אַ בוך־איידזשענט.

זיין פּראַקטים איז, ווי ביי פיעלע אַנדערע יונגע אידישע לאַיערס פון דער איסט סייד, געווען זעהר אַ בעשרענקטע. עס זענען ביי איהם געווען אַ פּאָר סטעדי קליענטען, וועלכע ער האָט מעהר אָדער ווייניגער אַנשטענדיג בעהאַנדעלט פאַר די פּאָר דאָלער, וואָס ער פלעגט ביי זיי שלעפּען גאַנץ אָפּט מיט פערשיעדענע פּרעטענזיעס, און וועלכע וואָלטען איהם שוין פון לאַנג געווען אָוועקגעוואָרפען, ווען זיי זאָלען ניט זיין ביי איהם אין די הענד מיט אַלע זייערע פּאַפּירען און ביזנעס סעקרעטען. פון אַנדערע קליענטען, וואָס פלעגען אַ מאָל פער צופאַל צו איהם אריינפאַלען מיט אַ פּראָצעס, פלעגט ער נאָר טרייען צו ערשט ארויסקריגען זיין „פי", און וואָס מעהר נאַטירליך, בעסער. דערנאָך האָבען די אָרימע קליענטען זיך בעדאַרפט מעהר קימערען אום זייער אַדוואָקאַט, איידער ער וועגען זיי. אין דער פריה, ווען דער פּראָצעס האָט בעדאַרפט פאָרקומען, פלעגט ער אָפּט פערשלאָפען אַ פּאָר שטונדען, און נאָכמיטאָג איז ער ענטוועדער געגאַנגען צו אַ וואָדעוויל אָדער אַ בורלעסק שאָו, אָדער נאָר ערגעץ שפּילען אַ פּאָוקער אין אַ פּריוואַט־רום פון אַן אַנדערען לאַיערס אָפיס.

פון די געשעפטען מיט דעם סאָרט אויפפיהרונג האָט קאנסעלאַר יודסאָן נאַטירליך ניט געקענט אָנזאַמלען קיין גרויסע פערמעגענס, פון דעסטוועגען האָט ער דאָך אימער אויסגעזעהן „פּראָספּערוס“, און געמאַכט אַן איינדרוק פון אַ טיכטיגען לאָיער מיט אַ גוטע פּראַקטיס. און דאָס איז געווען דערפאַר, וואָס ער פלעגט זיך זעהר שעהן און סטייליש קליידען, צוליעב וואָס פיעלע סטאָר־קיפּערס מיט קאַסטומער־שניידערס האָבען געהאַט אַ סך חובות ביי איהם, מיט וויינינ האָפנונג די זעלבע אמאָל אויפצומאָהנען.

קאַנסעלאַר יודסאָנ׳ס עלטערן, גראָדע גאַנץ בעל־הבית׳ישע מענשען האָבען גאָר ניט געהאַט קיין גרויס פערגעניגען פון זייער זוהן׳ס אויפפיהרונג, און זיי האָבען ניט איינמאָל געפּרופט איהם מאַכען פאַרוויר׳פע דערפאַר. דאָס אָבער האָט גאָר ניט געהאָלפען. ער האָט בעהויפּטעט, אַז ער וועט האָבען צייט צו ווערען „געסעטעלט“, ווען ער וועט הייראַטען, און דערפאַר האָבען די אָרימע עלטערן געהאַלטען אין איין בעטען גאָט, אַז ער זאָל זיי העלפען צו דערלעבען מיט איהם אַ גוטען שידוך צו טוהן און איהם חתונה מאַכען.

אַ „גוטער שידוך“ האָט ביי קאנסעלאַר יודסאָנ׳ס עלטערן געהייסען אַ רייכער שידוך. דאָס הייסט אַ שידוך מיט אַ רייכע פאַמיליע, מיט אַ גרויסען נדן, מיט גוטע ביזנעס טשענסעס, און קאנסעלאַר יודסאָן אַליין האָט גראָדע אין דער הינזיכט געשטימט מיט זיינע עלטערן און ער האָט געוואָרט אויף זיין „מאַטרימאָניאַל טשענס“.

מיס בוירדיק איז געווען די טאָכטער פון פּנחס באָרדיקאָוויטש, אָדער פיליפּ בוירדיק.

אָבער לאָמיר זיך צוערשט בעקענען מיט מיסטער בוירדיק.

באָרדיקאָוויטש איז נאָך געווען זיין פאַמיליען־נאָמען אין קיטאַרעה, אַ קליין שטעדטעלע אין רוסלאַנד, וואו ער איז געווען אַ מעקלער פון תבואה און אַ שטאַרקער חשוב ביים פּריץ פון שטעדטעל. ווען

ער איז צוריק מיט א סך יאהרען געקומען קיין אמעריקע און האט געהאנדעלט צווישען לאנדסלייט מיט לאטעריי־טיקעטס, טהעע און קאפע מיט נאך אזעלכע זאכען, האט ער זיך נאך אלץ געהאלטען ביי דעם נאמען; זאגאר שפעטער, ווען ער איז געווארען א דזשולערי־פעדלער און האט דערנאך געעפענט א גרויסע דזשולערי סטאר אויף ריווינגטאן סטריט, האט ער אלץ זיין נאמען ניט געענדערט אדער פערקירצט. נאר צוריק מיט א פאר יאהר האט באררדיקאוויטש נעבעך געהאט צוויי מאל „ביזנעס טראבעל", דאס ערשטע מאהל איז ער געווען שטארק געענגט אין געלד און זיינע קרעדיטארען האבען מיט איהם אפגעסעטעלט אלע זיינע חובות מיט 10 פראצענט, און דאס צווייטע מאל האט ער אין א שעהנעם טאג פערקויפט זיין גרויסען סטאק און האט זיך ערקלעהרט באנקראט. נאכדעם האט ער אוועק־געמופט אין אן אפטאונער „פעשינעבעל" אפארטמענט־הויז, האט זיך אנגעהויבען צו רופען „מיסטער פיליפ בוירדיק" און גענומען קויפען א ביסעל ריעל־עסטייט אויף מיסעס בוירדיק'ס נאמען.

איצט ווענלען מיר זיך בעקענען מיט מיס בוירדיק.

איהר ריכטיגער עלטער איז, ווי ביי אנדערע פון איהר געשלעכט, א רעטעניש, וואס איז שווער צו טרעפען, און פון איהר אויסזעהן איז נאך שווערער דאס צו דערגעהן. וויפיעל זי איז אלט, ווייסט זי נאר אליין און איהרע עלטערן; זיי ווילען אבער דאס קיינעם ניט אויסזאגען. און וועגען איהר אויסזעהן זענען פאראן צוויי מיינונגען ביי צוויי פערשידענע קלאסען מענשען. דער ערשטער קלאס דענקט, אז זי איז גאר א שעהנע, און דער צווייטער קלאס—פונקט פערקעהרט,—אז זי איז גאר א מיאוס'ע. צום ערשטען קלאס בעלאנגט זי אליין מיט איהרע ווייב־הערציגע עלטערן, און צום צווייטען קלאס בעלאנגען די דיענסטען, וואס בייטען זיך ביי זיי אין הויז אלע מאנאט איבער איהר; די חתנים, וועלכע קומען זי אלע מאל אנקוקען, און קומען שוין ניט צוריק נאך דעם ערשטען בעגעגעניש, און אלע איבעריגע אונפארטייאישע מענשען. נאר מאלע וואס פאר א מיינונגען מענשען האבען! אבער איין זאך איז זיכער, אז אין דער פריה און דורך

דעם גאַנצען טאָג, ווען מיס בוירדיק דרעהט זיך אַרום אין הויז פאַר־שמאָדערט און צושויבערט, בייז און נכפּה׳וואַטע, און שילט זיך און זידעלט זיך מיט די עלטערן, מיט די דינסטען, זאָגאַר מיט דער קאַץ, און זי האַלט נאָר אין איין טראַכטען וואָס פאַר אַ סאָרט „דרעסגודס״ צו קויפען, וואָס פאַר אַ סטייל זיך צו מאַכען, וועלכער „טיילאָר״ עס איז מעהר „פענסי״ אָדער „פעשענייבעל״ און עהנליכע זאַכען. דאַן זעהט זי אויס זעהר שרעקליך, אי מיאוס, אי אַלט. אָבער אין אָוונד, נאָך דעם, ווי זי באָדט זיך אויס, וואַשט זיך, רייבט זיך, פּוידערט זיך, פּוצט זיך, ציהט אָן דעם קאָרסעט, וואָס מעהר צו מאַכען דעם „שייפּ״ שטאַרק „איידעל״ און טוהט זיך אָן אַן ענגען קאָלנער מיט רוישעלעך אַרום דעם האַלז, כדי דאָס נעזיכט זאָל זיין רונדער, פולער, דאַן ווערט זי גאָר ווי אַ ניי־געבוירענע, אי אינגער, אי שעהנער.

מיס בוירדיק רעכענט זיך אויך פאַר „אַ „ריפיינד״ און פאַר אַ זעהר „עדיוקייטעד״ יונג לײדי, און איהרע עלטערן זענען אויך מיט דער מיינונג; וואָרים, הגם זי האָט ביז פופצעהן יאָהר גאָר קיין פאָרטשריט ניט געמאַכט אין סקוהל און געמוזט אויפגעבען דאָס לערנען, פון דעסטוועגען לעזט זי יעדען אָוונד דעם „איווינינג דזשוירנאַל, וואו זי גלייכט אַמבעסטען ביעטרים פעירפאַקס׳ „עצות צו די פערליעבטע״, און פון צייט צו צייט פערטיעפט זי זיך אין אַ „דיים נאָוועל״, וועלכע איהרע אַ פריינדין רעקאָמענדירט צו איהר, אַלס אַ העכסט אינטערע־סאַנטע „לאַוו סטאָרי״. אַ חוץ דעם קען זי זעהר גוט טאַנצען, צימבלען אויף דער פּיאַנאָ, וועלכע זי טוהט געוועהנליך נאָך דאַן, ווען עס איז דאָ „קאָמפּאַני״.

וויפיעל מיס בוירדיק האָט געוואָלט חתונה האָבען, האָבען איהרע עלטערן נאָך מעהר געוואָלט זי חתונה מאַכען, אָבער נאַטירליך, ניט מיט אַ וועמען עס איז. מיס בוירדיק אַליין האָט נאָר געוואָלט אַ „פּראָפעשיאָנעל״ פאַר אַ מאַן, אַ דאָקטאָר אָדער אַ לאָיער, אי דאָס נאָר אַזאַ איינעם, וואָס זאָל זיך אין איהר פערליעבען און איהר נדן זאָל ביי איהם זיין נאָר אַ נעבענזאַך; איהרע עלטערן ווידער האָבען געדענקט, אַז עס קומט זיי מיט רעכט אַ דאָקטאָר אָדער אַ לאָיער

פאר אז איידים, ווייל זיי האבען גענוג געלד און קענען פאר איהם גוט בעצאהלען. און די בוירדיקס האבען „אן דהי קווייט" פערטרויט כמעט יעדען איינעם פון זייערע בעקאנטע וויפיעל און וואס זיי ווילען געבען פאר א נדן, ווען עס זאל זיך זיי מאכען אזא און אזא שידוך, און וואס פאר א שמאלץ־גרוב עס וועט ביי זיי זיין פאר דעם צו־קונפטיגען איידים. און דערווייל האבען זיי אזוי נעבעטען יעדען בע־זונדער, אז מען זאל זוכען עפעס א שידוך פאר זעהר שעהנער, קלוגער און געפאנעטער טאכטער, וועלכע האט כסדר, אזוי לאנג ווי זי איז נאך א כלה ניט געווארען, בעהויפטעט, אז זי וויל גאר ניט חתונה האבען, ווארים זי איז נאך „ווערי יאנג" און עס איז נאך „טיים אינאף".

מיסטער סאדאגורניק איז זעקס טעג אין וואך געווען א פעקער ביי ראפערס ביי זיינעם א לאנדסמאן אין שאפ, וואו ער האט אויך געהאט א פריווילעדזש צו האלטען אין א ווינקעל א מין אייז־באקס, פון וועלכען ער האט סופלייט די איבעריגע ארבייטער מיט פערשידענע עסענווארג, געטרענקע, פרוכטען און קענדיעס. אין די וואכענדען און אין דעם זיבעטען טאג פלעגט ער ארומגעהן צווישען לאנדסלייטע און בעקאנטע, און איז מיט יעדען געווען א גוטער ברודער, א גוטער פריינד, האט יעדען גע'חנפ'עט, געשמייכעלט, און געטרייעט צו פערקויפען א לאָ־טערי־טיקעט, א פונט טהעע און קאפע, א גאלאן שנאפס אדער וויין. אז עמיצער האט געוואלט א גאלדענעם רינגעלע, א וואטש און טשיין, א שיפסקארטע, פוירניטשור צום אפצאהלען, אדער גאר באר־גען עטליכע דאלער אויף א גוטען פראצענטעל, האט מען דאס ביי איהם אויך געקראגען. אפטמאל פלעגט מיסטער סאדאגורניק צורעדען די ארער יענע מיסעס, אז זי זאל קויפען איהר ניי־מאשין דורך איהם; ווען ביי איינעם האט זיך געענדיגט דאס יאהר פון דער פייער־אינ־שורענס פאליסי, האט מיסטער סאדאגורניק אפגערעדט דעם אינשור־טען פון דעם פריהערדיגען אגענט און ער פלעגט מאכען די נייע פאליסי דורך אן אנדער אגענט, צו מאכען עטליכע סענט קאמישאן,

און צו די אַלע זאַכען איז נאָך מיסטער סאַדאַגורניק געווען אַ שדכן אויך, און ווען ניט ווען, אַז עס איז איהם געלונגען, האָט ער אויסגעפיהרט אַ שידוך און פערדינט שדכנות־געלד.

מיסטער סאַדאַגורניק איז געווען אַ לאַנדסמאַן פון די בוירדיק׳ס און אַן אָפטער אַריינגעהער צו זיי אין הויז, ווייל זיי פלעגען איהם תמיד געבען אַ שאַו און ביי איהם אָדער דורך איהם עפּעס קויפען. אין דער אמת׳ן האָבען די בוירדיקס אַנגעהאַלטען זייער נאָהענטסטע פריינדשאַפט מיט איהם, ווייל זיי האָבען געהאָפט, אַז ער וועט געפינען אַ גרויסאַרטיגע פּאַרטי פאַר זייער טאָכטער, און ניט איינמאָל האָט מיסטער בוירדיק פון זיין זייט, און מיסעס בוירדיק פון איהר זייט פערשפּראָכען סאַדאַגורניקען צו געבען איהם אַ שעהנעם פּרעזענט אַ חוץ דאָס רעגעלע שדכנות־געלד, ווען די גוטע שעה וועט קומען און זייער טאָכטער וועט דורך איהם פערלאָבט ווערען. און מיסטער סאַדאַגורניק האָט דאָס טאַקי גוט אין זינען געהאַט. קוים האָט ער נאָר ערגעץ געהערט פון אַ דאָקטאָר אָדער אַ לאָיער, האָט ער באַלד נאָכגעפרעגט אויב דער בעטרעפענדער איז שוין אַ בעווייבטער אָדער ניט און אויב יענער איז נאָך געווען אונפערהייראַט, אַזוי האָט ער זיך באַלד אַוועקגעלאָזט בעקענען זיך מיט איהם. צו אַ דאָקטאָר איז ער געגאַנגען מיט אַן אויסרייד, אַז ער איז עפּעס קראַנק, צו אַ לאָיער איז ער כלומרשט געגאַנגען פרעגען אַן עצה, און דערווייל איז ער געוואָרען היימיש, האָט פערפיהרט אַ געשפּרעך מיט׳ן דאָקטאָר אָדער לאָיער, ביז ער איז צוגעקומען צו זיין הויפּט־ציעל, און פאָרגעשלאָגען זיין שידוך מיט מיס בוירדיק, און דערצעהלט וואָס פאַר אַ גליק עס איז ביי איהר פּאַראַן. מאַנכע האָבען אפילו גאָר ניט געוואָלט הערען פון דעם גליק, אַנדערע האָבען זיך גאַנץ גערען געלאָזט רעדען און פיעלע זענען זאָגאַר געגאַנגען אָנקוקען די כלה און געטרייט זיך צו ערקונדיגען אויב עס איז טאַקי ביי איהר דאָ אַזאַ גליק ווי סאַדאַגורניק האָט פאָרגעשטעלט. עס האָט זיך אָבער אַלץ אויסגעלאָזען מיט גאָר ניט.

אויף דער אַרט און וויזע איז סאַדאַגורניק באַקאַנט געוואָרען מיט קאַנסעלאַר יודסאָן, און גראַדע אין אַ צייט, ווען דער לעצטער

האָט דורכגעלעבט א פינאַנציעלען קריזיס, און ער האָט פּשוט ניט געהאַט זיין רענט צו בעצאָהלען און די הויפּט־פראַגע איז ביי איהם געוועזן, וואו מען קריגט געלד. און דערפאַר האָט ער ביי סאַדאַגורניקען נאָכגעפרעגט וויפיעל נדן עס איז דאָ, און דער לעצטער האָט איהם פערזיכערט, אַז עס איז דאָ „פּלענטי" גענוג. ביי די בוירדיקס האָט סאַדאַגורניק רעקאָמאַנדירט יודסאָנען פאַר א זעהר טיכטיגען לאָיער מיט א גוטע פּראַקטיס, און ער האָט דערוויילי אָפּגערעדט מיט מיס בוירדיק בעזונדער און מיט קאַנסעלאָר יודסאָן בעזונדער, פערזיכערענדיג יעדען איינעם פון זיי, אַז דער צווייטער ווייסט גאָר ניט דערפון, און האָט אַראַנזשירט, אַז די צוויי יונגע מענשען זאָלען זיך כלומרשט פער צופאַל צוזאַמענטרעפען אין א רעסטאָראַנט אויף גרענד סטריט און גאָר אונערוואַרטעט בעקאַנט ווערען.

ווען קאַנסעלאָר יודסאָן מיט מיס בוירדיק האָבען זיך צום ערשטען מאָל צוזאַמענגעטראָפען אין רעסטאָראַנט און פערבראַכט די צייט ביי א בעזונדערען טישעל אין א ווינקעל, האָט מיס בוירדיק ביי זיך געטראַכט, אַז ווען זי זאָל שוין האָבען איהר פאָטערס גאַנצען פערמעגען אין די הענט, וואָלט זי דאַס אין דעם מאָמענט אַוועקגעגעבען יודסאַנען, אַבי ער זאָל שוין מיט איהר חתונה האָבען, ער זאָל זי מאַכען פאַר זיין פרוי, און זי בעפרייען פון דעם שרעקליך־שווערען יאָגד נאָך א מאַן, אַז זי זאָל שוין מעהר ניט זיין אַן אַלטע מויד און שונאים זאָלען מעהר ניט רעכענען איהרע יאָהרען, ווי לאַנג זי האָט שוין געוואַרט און ווי לאַנג זי וועט נאָך וואַרטען אויף א מאַן. קאַנסעלאָר יודסאָן ווידער האָט ביי זיך אין הארצען זיך אַליין פאַרווירפע געמאַכט, דערפאַר וואָס ער האָט ביז איצט ניט געטרייעט אָפּצוהיטען זיין פּראַקטיקע, צו פערדינען א ביסעל מעהר און אָפּ־שפּאָרען עפּעס געלד, אַז ער זאָל איצט ניט זיין אַזוי „געבראָכען", און ניט דאַרפען זוכען אירגענד וועלכע אַלטע מיאוס׳קייט מיט א נדן פאַר זיין כלה. נאָר ווען זיי האָבען זיך צורעדט און זענען אין פער־לויף פון זייער געשפּרעך געקומען צו די פראַגען פון ליעבע, הייראַט, פאַמיליען־לעבען און עהנליכעס, האָט מיס בוירדיק גאַנץ נאַאיוו זיך

אויסגעשפּראָכען, אַז זי קען גאָר ניט פערשטעהן, ווי אַזוי מענשען הייראַטען אָהן ליעבע און נאָר צוליעב געלד, אָדער אַנדערע אור־זאַכען; און זי האָט געענדיגט דערמיט, דאָס זי האָפט צו הייראַטען נאָר דעם, ווער עס וועט זי ליעבען, און וועמען זי וועט אויך ליעבען. קאָנסעלאָר יודסאָן האָט פאָלשטענדיג איינגעשטימט מיט איהר מיינונג, האָט זעהר סימפּאַטיזירט מיט איהרע אידעלע, צאַרטע געפיהלען און איהר הערצליך געוואונשען, אַז איהר האָפנונג זאָל ערפילט ווערען, און ער האָט בוכשטעבליך פערדאַמט די מענער, וואָס פערקויפען זיך און הייראַטען נאָר פאַר געלד. און נאָך דעם זעלבען אָווענד, ווען ער האָט זי בעגלייט אַהיים, און דערנאָך, ווען ער האָט זי אַ פּאָר מאָל בעזוכט ביי איהר אין הויז, האָט קאָנסעלאָר יודסאָן כסדר געשפּיעלט די ראָלע פון אַ ליעבהאָבער, און מיס בוירדיק פון איהר זייט האָט זיך אויך זעהר ראָמאַנטיש פערהאַלטען צו איהם, האָט איהם געגעבען קוראַזש און געצייגט ליעבע, און האָט געטרייט פון איהם אַרויסצוקריגען אַ דייטליכע ערקלעהרונג. ער איז אָבער געווען פאָרזיכטיג, ווי אַ לאָיער, ניט צו מאַכען קיינע ערקלעהרונגען, ניט צו געבען קיין פערשפּרעכען, ביז זיין פאָטער האָט זיך ניט ער־קונדיגט וועגען אַלע מאַטעריעלע אַנגעלעגענהייטען, און האָט זיך גאַנץ ביזנעסמעסיג צונויפגערעדט מיט מיסטער בוירדיק, אום צו וויסען גענוי וואָס און ווען מכוח נדן; און ווען מיסטער בוירדיק האָט דעם אַלטען יודסאָן פערזיכערט, אַז צו דער פערלאָבונג וועט זיין אַנגעגרייט אַ „סערטיפייד טשעק“, ווי עס געהט צווישען לאָיערס און ריעל־עסטייטניקעס, אויף גאַנצע פינף טויזענד דאָלער, דאַן האָט זיך קאָנסאָלאָר יודסאָן אָפיציעל ערקלעהרט מיס בוירדיק אין ליעבע, האָט ביי איהר געבעטען די האַנד, וועלכע זי האָט ערשט געגעבען, ווען זי האָט זיך אַנגעפרעגט ביי דעם „פּאַ“ און „מאַ“, און נאָכדעם האָט מען געפּראַוועט אַ „רעסעפּשאָן“, ביי וועלכען מיס בוירדיק, שטראַהלענדיג פאַר גליק, האָט אונטערגעהאַלטען איהרע פריינד און פאַר יעדען פאָרגעשטעלט קאָנסעלאָר יודסאָן אַלס איהר „דאַרלינג לאָוו“ וועלכער האָט זיך אין איהר פערליעבט „עט פוירסט סייט“,

און באַלד דערויף געצייגט יעדען איינעם דעם טייערען דיימאַנד רינג, וואס ער האָט איהר געגעבען.

אַז קאַנסעלאָר יודסאָן האָט געקראָגען דעם „סערטיפייד טשעק" אויף די פינף טויזענד דאָלער, האָט ער זיך באַלד איבערגעפוירנישד זיין אָפיס און האָט זיך גענומען וואַרטען אויף די נייע קליענטען מיט די פרישע ביזנעס, וועלכע מיסטער בוירדיק, זיין „אינטענדערנט פאַטהער אין לאָ", האָט פערשפּראָכען איהם צו פערשאַפען. און דער־ווייל איז ער אַרומגעגאַנגען דעם גאַנצען טאָג אין אַ שעהנעם „פּרינץ אַלבערט" ראָק מיט אַ צילינדער הוט, האָט געסמוקט גוטע סיגאַרען, און אַז ער האָט בעגעגענט אַ גוטען ברודער, האָט ער זיך געהייסען גראַטולירען און איהם אַריינגערופען אין דעם נאָהעטנטסטען סאַלון צו טריטען. און דאָרטען האָט ער איהם ביי אַ גלעזעל „ראָק ענד ראַי" אָדער „הייבאָל" אָדער עפּעס אַנדערש, דערצעהלט, אַז ער איז פער־לאָבט געוואָרען, און אַז זיין כלה איז אַ „פּיין סאָרט אָף איי גוירל", אַז איהרע „אָלד פאָלקס" זענען „וועריי, וועריי וועלטי", און דאָס ער קריעגט „פּלענטי דאָו". די בוירדיקס האָבען דערווייל זיך גענומען שטאַרק צו דער אַרבייט איהם בעקאַנט צו מאַכען צווישען זייערע פריינד און בעקאַנטע, האָבען איהם אַדווערטייזט אַלס פוירסט־קלעס ריעל עסטייט לאָיער, און אַז ער קען פיהרען די גרעסטע קייסעס, ווייל ער איז איבעראַל בעקאַנט אין. האָט „פול" מיט אַלע דזשאַדזשעס און פּאָליטישענס; מיסטער בוירדיק פלעגט יעדען טאָג קומען אין אָפיס אַ שמעק טוהן, אויסגעפינען, אויב עס רודערט זיך עפּעס, וואס האָט אויף זיין לשון געמיינט, אויב עס קומט עפּעס צו ביזנעס; און מיס בוירדיק, די גליקליכע כלה, האָט יעדען טאָג אַ פּאָר מאָל אָפּגערופען איהר חתן אויף דעם טעלעפאָן, כדי עס זאָל איהם ניט לאַנגווייליגען פון בענקעניש נאָך איהר, האָט איהם גערופען, „דיער", „דאַרלינג", „לאַוו", און ער האָט איהר גערופען „אוטסי טוטסי", „בייבי", „קיד" און עהנליכע נעמען און ער האָט איהר פערשפּראָכען צו ברענגען אין אָווענד אַ „באָקס אָף קענדיעס".

איצט איז שוין דריי מאָנאַט נאָך דער פערלאָבונג און עס רעש׳ט זיך שוין מיט דער חתונה, וועלכע דאַרף קירצליך שטאַטפינדען. אין דער צייט איז די ליעבע צווישען קאַנסעלאָר יודסאָן און מיס בוירדיק אין גאַנצען אָפּגעקיהלט געוואָרען, און עס איז שוין צווישען זיי אַ פּאָר מאָל געקומען צו גראָבע רייד, זידלעריי און ברוגזין, אַז מיס בוירדיק האָט שוין ניט איינמאָל געטראַכט ביי זיך, אַז זי וואָלט אָפּגעלאָזט דעם שידוך, ווען ניט די מורא פאַר דער שאַנדע, וואָס לייט וועלען זאָגען, און אַז זי זאָל ערשט ווידער אָנפאַנגען דאָס פערצווייפעלטע יאָגעניש נאָך אַ מאַן; און קאַנסעלאָר יודסאָן פון זיין זייט וואָלט שוין אויך געווען געשלאָגען כפּרות מיט איהר, ווען ער זאָל ניט מורא האָבען פאַר טראָבעל מיט אַ „בריטש אָף פּראָמיס“ קייס, און די איינציגע זאַך וואָס האָלט נאָך איהם צו ביי דעם שידוך, איז די האָפנונג מיט דער צייט גאָר רייך צו ווערען דורך די בוירדיקס. און דערווייל געהט דאָס יונגע פּאָרל יעדען אָווענד אין וויזיט צו דעם אָדער צו יענעם קרוב, און לאָדען איין אַלעמען אויף זייער האָכצייט, און מען הערט גאָר ניט אויף צו רעדען און צו דערצעהלען פון דער ליעבע, וואָס עס איז צווישען זיי, און פון די טייערע פּרעזענטען, וואָס זיי גיבען זיך און וואָס זיי קריגען פון די עלטערן, פון פריינד און בעקאַנטע, און יעדער איינער איז מקנא די גליקליכע מיס בוירדיק מיט דעם איבערגליקליכען קאַנסעלאָר יודסאָן, און אַלע, אַלע זאָגען, אַז עס איז „אַ גוטער שידוך“.

די סוקסעספולע פֿאַרשטעלונג

די באַריהמטע שוישפּיעלערין, פרייליין מ. איז געזעסען אין איהר גאַרדעראָב צימער פאַר דעם גרויסען שפּיעגעל און האָט זיך צוגע־גרייט צו דער פאַרשטעלונג, וועלכע האָט געזאָלט זיין איהר ערשטער אויפטריט אין אַ נייער ראָליע פון אַ נייע פּיעסע.

זי איז געווען כמעט האַלב נאַקעט. נעבען איהר אויף דער וואַנט זענען געהאַנגען איהרע נייע קליידער, וועלכע זי האָט ספּעציעל גע־מאַכט פאַר דער אויפפיהרונג פון דער נייער פּיעסע, און זי האָט גע־וואַרט אויף די פּרוי, וועלכע העלפט איהר אימער זיך אָנטאָהן, און זי האָט זיך דערוויילע לאַנגזאַם געשמינקט און געפּודערט דאָס געזיכט.

בעת דער צייט, וואָס איהר געזיכט האָט אַלע מאָל אָנגענומען אַ אינגערען און שעהנערען אויסדרוק, האָט זי געשמייכעלט צו זיך אַליין און האָט זיך פאַרטראַכט איבער איהר נאָך גאָר קורצער קאַריערע אויף דער ביהנע און דעם אונגעהוירען סוקסעס, וואָס זי האָט גע־מאַכט, ניט אַזוי מיט איהר גרויסען און אָריגינעלען טאַלאַנט, ווי מיט איהר געזיכט און פיגור, וואָס איז נאָך אַלץ יונג און שעהן און ווייל זי פאַרשטעהט זיך צו קליידען מיט געשמאַק אין קאָסטבאַרע קליידער.

איהרע געדאַנקען האָבען געוואַנדערט פון איין ראָליע צו דער צווייטער, אין די פאַרשיעדענע פּיעסען אין וועלכע זי האָט געשפּיעלט, ביז זי האָט זיך אָפּגעשטעלט ביי דער לעצטער נייעסטער ראָליע פון דער נייער פּיעסע, און אַ קוק טהוענדיג, פון צייט צו צייט, אויף איהרע נייע קליידער, האָט זי אָנגעהויבען איבערצוקלעהרען דעם כאַראַקטער פון דער העלדין וואָס זי דאַרף באַלד פאַרשטעלען און די פאַרשיעדענע סצענען, וואָס זי האָט דורכצופיהרען, און קוקענדיג דערנאָך אין שפּיגעל אַריין האָט זי אַלע מאָל געענדערט די מיענע אויף איהר געזיכט.

לויט ווי עס פּאַסט צו מימיקירען אין די פאַרשיעדענע סצענען. אַט שמייכלענדיג קאָקעטיש און צו־ווינקענדיג מיט די אויגען, פערהאַל־טענדיג זיך צאַרט און גוט מוטהיג צו איהר געליעבטען, כדי ביי איהם וואָס מעהר נושא חן צו זיין און איהם אין גאַנצען צו געווינען; באַלד ערנסט, קאַלט אָדער גלייכגילטיג ווי זי דאַרף זיך צו איהם פאַרטראָגען אין דעם צווייטען אַקט, כדי ער זאָל ניט מיינען, אַז ער איז שוין אין גאַנצען זיכער מיט איהר און אין איהם מעהר צו רייצען די ליעבע אָדער ליידענשאַפט; שפּעטער אביסעל געערגערט, נערוועז אויפגע־רעגט, ווילד פערצווייפעלט ווי זי האַט צו שפּיעלען אין דעם דריטען אַקט, ווען זי ערפאַהרט פּלוצים, אַז זי האַט איהר געליעבטען פאַר־לוירען דורך איהר קאַלטער באַנעהמונג צו איהם און קאָקעטיערען...

ווען זי האַט אין דעם שפּיגעל דערזעהן דאָס געזיכט פון דער פרוי וואָס העלפט איהר זיך אָנטהון, וועלכע איז צו איהר צוגעגאַנגען מיט שטילע טריט און האַט אָנגעפאַנגען צו קעמען איהרע לאַנגע האָאַר, האַט זי אַזוי ווי ערוואַכט פון איהר איללוזיע און איהרע געדאַנקען האַבען זיך אומגעקעהרט צו איהר ווירקליכען לעבען. און מערקוויר־דיג; זי האַט ערשט אַצינד צום ערשטען מאָל באַמערקט, אַז דאָס, וואָס האַנדעלט זיך אין דער נייער פּיעסע און וואָס עס פּאַסירט מיט דער העלדין איז ערשט ניט לאַנג פאַרגעקומען אין איהר אייגענעם לעבען, אַז זי האַט דאָס אַלצדינג אַליין דורכגעלעבט, גלייך ווי דער פּערפאַסער וואָלט אין דער פּיעסע זי אַליין מיט איהרען אַ ראָמאַן גע־שילדערט.

גראַדע ווי די העלדין פון דער דראַמא ליעבט איהר יונגען קאַוואַליער, האַט זי היים געליעבט און זאָגאַר פאַרגעטערט דעם יונגען דאָקטאָר ק., וועלכער איז פון איהר בעצויבערט געוואָרען, אָבער זי האַט מיט איהם קאָקעטירט, געררייצט זיינע געפיהלען, כדי ער זאָל זי נאָך שטאַרקער, נאָך ליידענשאַפטליכער ליעבען, און ווען ער איז שוין אונצעהליגע מאָהל פאַר איהרע פיס געלעגען אין זיין הייסע ליעבע צו איהר אין שטורעמענדע ליידענשאַפטליכע ערקלעהרונגען אויסגע־דריקט, האַט זי אויך ווי די העלדין אין איהר נייער ראָליע, אָנגעפאַנגען

צו זיין קאַלט און גלייכגילטיג צו איהר געליעבטען, ווייל זי האָט פאַר־געניגען געהאַט איהם צו זעהן זיך ראַנגלענדיג אין דעם קאַמף מיט זיין ליעבע צו איהר. זי האָט געוואָלט, אַז ער זאָל וויסען, אַז זי איז אַ טהייערער שאַץ, וועלכען מען קען ניט לייכט געווינען, און פונקט ווי די העלדין האָט זי אויך איבערגעצייגען די מאַס און איהר געליעב־טער, מיעד און ענטוישט פון איהר האַנדלונג געגען איהם, האָט זי פלוצים פערלאָזען און האָט געזוכט זיין גליק אין די אָפענע אַרעמס פון איין אַנדערער.

אַ קורצער אָבער שטאַרקער קלונג פון אַ גלעקעל האָט איבער־געריסען איהרע געדאַנקען און זי דערמאָהנט, אַז מען וועט באַלד אָנ־פאַנגען צו שפּיעלען. זי איז שנעל אויפגעשפּרונגען פון איהר זיץ, האָט זיך גענומען האַסטיג אָנטהאָן, זי האָט אַליין אויף זיך אַלסדינג צוגעשפּיליעט, האָט פאַרריכט איהרע האָאָר און דאַ און דאָרט אויס־געגלייכט איינינגע שטריכען אויף איהר געזיכט און זי איז צו דער סעקונדע פינקטליך ערשיענען אויף דער ביהנע און האָט אָנגעפאַנגען צו שפּיעלען איהר ראָליע מיט דעם גאַנצען פייער פון איהר אַרטיס־טישען טעמפּעראַמענט. און ווען עס איז געקומען צו דער לעצטער סצענע פון לעצטען אַקט, אַ סצענע פון גרויסער אויפרעגונג און טיעף־ליידענדער פערצווייפלונג, האָט זי זי דורכגעפיהרט מיט אַזוי פיעל רעאַליסטישער קונסט, אַז זי האָט זיך אַליין איבערראַשט...

⟡

דעם נעכסטען טאָג זיינען אַלע צייטונגען געווען פול מיט לויב־געזאַנגען איבער דער זעלטענער פאַרשטעלונג פון דער נייער פּיעסע, און אַלע, אַלע קריטיקער האָבען צוגעגעבען, אַז פריילין מ. האָט געשאַפען דעם אונגעהויערען גרויסען סוקסעס פון דער פּיעסע, ווייל זי האָט ניט געשפּיעלט איהר ראָליע, נאָר איינפאַך זי האָט זי דורכ־געלעבט פון אַנפאַנג ביז׳ן סוף.

מיסטער פעמפיקס פרינציפען

שמואל ליב הויכמאַן איז געווען פון די היימישע, בעל־הבית׳ישע יונגע לייט, וועלכע האָבען קיינמאָהל פון קיין צרות ניט געוואוסט. זיין טאַטע איז ניט געווען קיין רייכער מאַן, אָבער ער איז תמיד געווען, וואָס מען רופט, אַ פערפונדעוועטער בעל הבית, מיט אַן אייגענער דירה אין מיטען מאַרק און אַ גרויסע קראָם פון כל טוב.

שמואל ליב האָט זיך געהאָדאָוועט אַהן זאָרג, ער האָט זיך גאַנץ גוט געלערענט, איז געווען אַ משכיל, האָט בעלאָנגט צו די „חובבי ציון" און האָט זיך איבערהויפט שטענדיג מתעסק געווען מיט טובת הכלל. ווען ער האָט חתונה געהאַט, אָדער בעסער געזאָגט, ווען מען האָט איהם חתונה געמאַכט, איז ער אַנגעקומען פאַר אַן איידים צו אַ רייכען מחותן, האָט געקראָגען אַ שעהנעם נדן וועלכען מען האָט איינגעלעגט ביי אַן איש בטוח אויף אַ שטר היתר עיסקא, און אַזוי ווי זיין ווייבעל איז געווען אַ בת יחידה האָט מען איהם צוגעזאָגט אייביגע קעסט.

נאַטירליך האָט זיך שמואל ליב ניט שטאַרק געפלאָגט ביי די אומשטענדען און ער האָט פון קיין צרות מיט דאגות ניט געוואוסט, זאָגאַר דאַן ווען ער האָט שוין געהאַט פיער קינדערלאַך. און ווען ניט די מלחמה, דערנאָך די פאָגראָמען מיט דער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, וואָלט זיך איהם אפילו ניט געווען גע׳חלומ׳ט פון אַמעריקע.

די פאַסירונגען אין די לעצטע פאַר יאָהר אין רוסלאַנד האָבען אָבער שמואל ליב׳ס עקזיסטענץ אויך ניט זיכער געמאַכט, און ער האָט געמוזט אַוועק קיין אַמעריקע מיט די לעצטע עטליכע רובעל וואָס ער האָט פערמאָגט. און ווען ער איז דאָ געווען פיער וואָכען אין לאַנד, האָט דאָס ביסעל געלד, וואָס איז איהם געבליבען פון די

רייזע־קאַסטען, זיך באַלד אויסגעלאָזען ביי איהם, און ניט האָבענדיג קיין שום אַרבייט האָט ער אָנגעפאַנגען איינפּאַך צו הונגערען.

די שלעכטע לאַגע האָט אויף איהם זעהר שטאַרק געווירקט און ער איז כמעט אוים מענש געוואָרען, עס איז איהם אָבער זעהר שווער געוועהן זיך צו ערנידעריגען צו עמיצען, צו אַ לאַנדסמאַן צום ביי־שפּיעל, אום ביי איהם צו בעטען עפּעס שטיצע און ער איז גוט פער־שוואַרצט געוואָרען. נאָר, אַז ער האָט געזעהן אַז דאָס וואָסער איז שוין אַריבער דאָס מויל, האָט ער זיך וואו ניט איז, אַרויסגערעדט פאַר מאַנכע לאַנדסלייט פון זיין ביטערער לאַגע. אָבער וואָס קענען אַרימע לאַנדסלייט העלפען? בארנעט דער ניעפּענטס אָפּערייטאָר, וואָלט מיט׳ן לעבען געטרייעט פּועל׳ן ביי זיין באָס אַז ער זאָל איהם ערלויבען צוצושטעלען אַ מאַשין לעבען זיינער, כדי ער זאָל קענען שמואל ליב׳ן אויסלערנען די אַרבייט, איז אָבער אַ ווייסטער סלעק ביים טרייד. דזשייק, דער ליידיעס־ווייסט־מייקער, וואָלט איהם אויך גערען אַרויפגענומען צו זיך אין שאָפּ אַריין, איז אָבער דאַרטען איינ־געפּיקסט געוואָרען „עלעקטריק פּאַוער" און געה לערען אַ גרינעם ביי עלעקטריק?... און ביי אַנדערע לאַנדסלייט זענען דאַ אַנדערע צרות אויפ׳ן פּוד.

איין לאַנדסמאַן האָט דאָ שמואל ליב, אַ געוויסע׳ר מיסטער פּעמפּיק וועלכער איז אַליין אַ מאַנופעקטשורער און בעשעפטיגט אַ סך הענד. מיט מיסטער פּעמפּיק האָט שמואל ליב נאָך אַלס קליין אינגעל אין איין חדר געלערענט און זאָגאַר אין איין כתה געווען און ער געדענקט אַז פּעמפּיק איז ניט געווען קיין שלעכטער יונג. אָבער, ווייל ער געדענקט איהם אַזוי גוט, כמעט אַלס חבר, איז איהם זעהר שווער געוועהן זיך צו בעשליסען צו איהם אַרויף צו געהן, עפּעס האָט זיך איהם אויסגעוויזען אַז ער וועט חלש׳ן ווען יענער וועט נאָר אויף איהם געבען אַ רחמנות׳דיגען בליק.

מאַכט זיך גראַדע, אַז שמואל ליב איז איין טאָג אַרויף געקומען צו אַן אַנדערען לאַנדסמאַן און דער לאַנדסמאַן האָט איהם דערצעהלט,

אַז ער האָט אין יענעם טאָג בעגעגענט פּעמפּיק'ן און אַז דער לעצטער, האָט זיך גאַר פערוואונדערט ווען ער האָט דערהערט אַז שמואל ליב הויכמאַן איז אין אַמעריקע און ער האָט געזאָגט, אַז ער וואָלט איהם ווען ער איז צוגעקומען צו דעם אַפּאַרטמענט הויז, אין וועלכען פּעמפּיק האָט געוואוינט, האָט ער דריי מאָהל שטאַרק געדריקט דעם בעל ביז די האַל־טיהר האָט זיך געעפענט, און ווען ער האָט אויף דעם צווייטען פלאָר אַנגעקלאַפּט אין פּעמפּיק'ס טיהר, האָט ער פון אינוועניג דערהערט אַ איינגעהאַלטענעם „קאַם אין", פון וועלכען עס איז איהם עפּעס קיהל געוואָרען אונטערען האַרצען און ער האָט זיך געוואָלט אומקערען, ער האָט שוין אָבער געהאַט אַ דרעה געטהון מיט דעם קנאָפּ פון דעם שלאָס און די טיהר איז געוועהן האַלב אָפען.

אַריינקומענדיג אין אַ קליינעם פאָר־צימערל, האָט זיך שמואל ליב'ן אויסגעוויזען אַז ער האָט דייטליך געהערט פון דעם צווייטען צימער אַ פרויען שטימע אויסרופענדיג מיט כעס, „איך דאַרף היינט ניט קיין געסט!", „זיי פעהלען מיר יעצט ניט!", אָבער אין דער מינוט האָט זיך פּעמפּיק בעוויזען אויף דער טיהר און האָט געענטפערט אויף זיין „גוט אָוונד". ער האָט פּעמפּיק'ן באַלד דערקאַנט, אָבער יענער האָט זיך צוערשט גוט איינגעקוקט אין זיין געזיכט, דערנאָך האָט ער פאַרשענדיג באַטראַכט זיינע גרינגע קליידער, און רייבענדיג איהם לאַנגזאַם די האַנד, האָט ער אַרויסגעשטאַמעלט, „דאָס מוז זיין שמואל ליב הויכמאַן".

שמואל ליב האָט זיך געלאָזט דערקאַנען.

„נו אויב אַזוי, קום זשע ווייטער, קום אַריין!" האָט פּעמפּיק איהם גערופען און ער האָט איהם געפאָלגט.

אין דעם צווייטען צימער, וועלכעס איז געוועהן זעהר שעהן און רייך בעפּוצט, האָט שמואל ליב געטראָפען אַ יונגע פרוי, מיט אַ פּאַטלאַכען גוידער און מיט היבשע דיימאַנדס אין די אויערען, זיך

וואקלענדיג מיט גדלות אין א ווייכען ראקינג־טשער. זי האט פויל און ניט ווילענדיג א שאקעל געטהון מיט׳ן קאפ אויף זיין פערנייגונג און ווען פעמפיק האט זי איהם פארגעשטעלט אלס מיסעס פעמפיק און האט צו איהר געזאגט, „דאס איז מיינער א לאנדסמאן, יו נאו, א קאמעראד פון צו הויזע, מיסטער הויכמאן" האט זי איהם געגעבען א האלבע, קאלטע האנד און האט עפעס געזאגט אונטער דער נאז, אז שמואל ליב האט ניט געוואוסט וואס זי מיינט.

„נו זיץ!" האט פעמפיק צו איהם געזאגט אנווייזענדיג אויף א בענקעל לעבען טיש, און האט געבעטען זיין פרוי אז זי זאל זיך בע־מיהען מאכען טעע, יענע האט זיך פויל אויפגעהויבען און איז ארויס־געגאנגען פון צימער און פעמפיק האט שמואל ליב׳ן ערקלעהרט, אז זיין פרוי, די „מיסעס" איז נעבעך מיעד, ווייל די „סערוואנט" האט איהר געסטערען פערלאזען, האט זי בעדארפט היינט אלעס טהון און זי איז צו דעם ניט געוואוינט. דערנאך האט ער ביי איהם געפרעגט וואס עס הערט זיך אין די „אלד קאונטרי".

„צרות, צרות", האט שמואל ליב איהם מיטגעטיילט, „עס איז א חורבן, א וויסטעניש אין גאנץ רוסלאנד, מסחר איז טויט! ארבייט איז נישטא און ארימע מענשען שטארבען ממש פון הונגער, געהן ארום לעבעדיגע מתים, פיעלע זענען זיך צופאהרען, צולאפען, א סך האט מען גע׳הרג׳עט און גראניעט אין דער מלחמה, אנדערע אין די פאג־ראמען, עס איז פון אלעמען געווארען אן איבערקערעניש, א תל!"

ווען שמואל ליב איז פארטיג געווארען מיט זיין רעפארט פון די צרות אין רוסלאנד, האט מיסטער פעמפיק זיך אויסגעצויגען אויף זיין ברייטען בעקוועמען ארם־טשער, א צופריעדענער שמייכעל האט זיך צושפרייט איבער זיין דיקען רויטען געזיכט און אנקלאפענדיג זיך אין זיין פעטער, ווייכער ברוסט האט ער שטאלץ אויסגערופען:

„וועל, עס האט מיך אפגעקאסט א לאט מיט געלד, יאו נאו! איך האב געגעבען א סך דאניישאנס, דהאטס מיי פרינציפל, יו נאו! מיר איז דא גוט, והיי נאט?"

שמואל ליב האָט דערווייל אָנגעפאַנגען צו טראַכטען וועגען אַ געלעגענהייט מיט זיין לאַנדסמאַן צו מאַכען עפּעס אַ געשפּרעך וועגען זיך אַליין, און ער האָט בעמערקט:

„איך האָב דאָ געהערט, אַז דיר איז דאָ גאַנץ גוט, דו ביזט אַ געשעפטסמאַן, אַ פאַבריקאַנט.“

„סוירטענלי אַ ביזנעסמען, אַ מאַנופעקטשורער!“ האָט מיסטער פּעמפּיק שטאָלץ צוגעגעבען, „פון זינט איך בין צו מיין שכל געקומען, איז מיין פּרינציפּ נאָר ביזנעס, יו נאָו, ווען איך בין געקומען אין דהים קאַונטרי, האָב איך באַלד געזעהן אַז פון ארבייט קאָן מען זיך ניט ארויפּאַרבייטען, האָב איך אָפּגעשפּאָרט עטליכע דאָלער און זיך גענומען צו ביזנעס, זאָלען אַנדערע אויף מיר ארבייטען, דהאַטס מיי פּרינציפּל, יו נאָו!“

„ווי איך האָב געהערט ארבייטען ביי דיר הונדערט מענשען כסדר.“ האָט שמואל ליב זיך אָפּגערופען.

פּעמפּיק האָט זיך ארויפגערוקט אויף זיין אַרם-טשער און האָט זיך צורעדט מיט היץ, כמעט שרייענדיג.

„דהאַטס רייט! דהאַטס רייט!“ האָט ער אָנגעפאַנגען “פאַר די לעצטע קאַפּל יאָרס, יו נאָו, ארבייטען ביי מיר סטעדי צוויי הונדערט הענט, סיי אין ביזי, סיי אין סלעק, מיי פּרינציפּל, יו נאָו, איז סאָ, אַז איך געפין נאָר אויס דאָס ארטיקעל וואָס וועט געהן אין מאַרקעט דעם נעקסטען סיזאָן, קויף איך די גודס און טרייב די פעקטאָרי, יו נאָו! דהאַטס אַ ביזנעס פּרינציפּל! ווען עס איז סלעק און אַנדערע שעפּער זענען געשלאָסען, קריג איך דעם ארבייטער ביליג, יו נאָו, קאָסט מיך די וואָרע וואָס איך ארבייט אויף זעהר טשיעפּ, ביליגער ווי אַנדערע מאַנופעקטשורער, קאָן איך מיט זיי קאָנקורירען, אַנדער־סטענדמי? דהאַטס אַ ביזנעס-פּרינציפּ! אַ פּרינציפּל! און ווען עס ווערט ביזי און די ארבייטער ווילען סטרייקען — איי דאָנט קעיר אַ ביט! וואָרען איך האָב דאָך שוין די גודס רעדי, אַנדערסטענד? דאָס איז אַ פּרינציפּ יו נאָו!“

כאָטש שמואל ליב האָט אַ העלפט פון פּעמפּיקס מאָנאָלאָג ניט פערשטאַנען, פונדעסטוועגען האָט ער געוואוסט וואָס דער פּרינציפּ איז און ער איז פון איהם גאָרניט שטאַרק נתפּעל געוואָרען. ער האָט אָבער דעריבער ניט געקאָנט פיעל טראַכטען, וואָרען דאָס שעהנע, רייכע פערפּוצטע צימער אין וועלכען ער האָט זיך געפינען, און דאָס דיקע צופריעדענע געזיכט פון זיין גליקליכען לאַנדסמאַן פאַר זיינע אויגען האָבען איהם נאָך מעהרער עראינערט און געלאָזען פיהלען זיין איינענע ביטערע לאַגע און ער האָט געזוכט אַ געלעגענהייט ווי אַרום זיך צו ווענדען צו זיין לאַנדסמאַן מיט אַ בקשה, אַז ער זאָל פאַר איהם עפּעס געפינען אַן אַרבייט. און פאַלענדיג פּלוצים אויף אַ סטראַטעגישען פּלאַן, וואָס נאָר אַ קריטישער, פערצווייפעלטער מאָמענט קאָן אמאָהל שאַפען, האָט ער מיט אַ געצוואונגענעם שמייכעל געמאַכט פּעמפּיק׳ען אַ קאָמפּלימענט:

„פונדעסטוועגען, דענק איך“, האָט ער צו איהם געזאָגט, „אַז דו ביזט אַ גוטער באָס, פאַרט אַן אינטעליגענטער מענש.“

„דאָס וועט דיר יעדער אַרבייטער זאָגען!“ האָט פּעמפּיק בעשטעטיגט, און זיין דיקע געזיכט איז ווי בעלויכטען געוואָרען פון צופריעדענהייט מיט זיך זעלבסט און ער האָט פאָרטגעזעצט:

„איך בין אַ באָס מיט אַ פּרינציפּל, יו נאָו! איך האָב ליעב אַן אַרבייטער אַ שאָו צו געבען, אַז ער זאָל ביי מיר אַ לעבען מאַכען. ווען איינער איז ניט פויל, יו נאָו, מעג ער קומען אין מיין שאָפּ פיער אוהר פאַרטאָג צו דער אַרבייט און אַרבייטען ביז צעהן, עלף אין דער נאַכט. מיך אַרט ניט, יו נאָו, וואָס עס ברענט די גאַז, וואָס די עלעקטריק פּאַוער לויפט, וואָרען אַז דער אַרבייטער נעמט ביי מיר אַפּ אַ גרויסע פּעי, איי עם סאַטיספייד! איך האָב פערגעניגען דערפון! וואָרען מיין פּרינציפּ איז, ,לעבען און לעבען לאָסען!׳ יעס סער!“

שמואל ליב האָט גוט פערשטאַנען די צווייטע זייט פון פּרינציפּ און עס האָט איהם אַן עקעל געטהון צו קוקען פּעמפּיק׳ען אין געזיכט אַריין. „איז עס מעגליך“, האָט ער ביי זיך געטראַכט, „אַז אין אמערי־

קע זאָלען מענשען אזוי פיעל און שווער ארבייטען אויף דעם לעבען?"
ווי וועל איך דאָס קענען?" האָט ער ביי זיך געפרעגט. ער האָט אָבער באַלד דערפיהלט, אז דאָס הארץ זאָגט איהם, ווייל ער האָט דעם גאַנצען טאָג געפאַסט און ער האָט זיך דערמאָהנט, אז ער דאַרף באַלד געהן שלאָפען אויף אַן אָרימער לאָזשי ביי אַן אָרימען לאַנדסמאַן, פאַר וועלכער ער האָט ניט קיין אויסזיכט צו האָבען צו בעצאָהלען און אין דערהיים, אין רוסלאַנד, הונגערט זיין פאַמיליע, אַ פרוי מיט פיער קינדערלאַך און עס האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אז ער וואָלט זיך אין דער מינוט פערקויפט אויף אייביג אַ שקלאַף צו זיין, אום ניט צו דאַרפען הונגערען, צו האָבען וואו דעם קאָפּ אַוועקצולעגען און ניט צו לאָזען זיין אָרימע פאַמיליע שמאַכטען אין רוסלאַנד און ער האָט זיך געמאַכט מוטה ארויסצורעדען גאַנץ שטיל די פאָלגענדע עטליכע ווערטער:

„ביי אַזאַ באָס ווי דו וואָלט איך געוואָלט ארבייטען. איך וויל דיך טאָקע בעטען, אַז דאָס געפעליגקייט זאָלסטו מיר טהון און מיך אריינגעמען אין דיין שאָפּ...“

אבער פעמפיק האָט איהם גאַרניט געלאָזט ענדיגען די רייד.

„מיין פרינציפּ איז“, האָט ער אָנגעפאַנגען, „מיט קיין גרינע הענט אין מיין שאָפּ ניט צו ארבייטען. דהי באַדער דאַנט פּיי! עס איז צופיעל טראָבעל, יו נאָו! אפילו מיין אייגענעם טאַטען ניט! זעהסטו, אַ גמילת חסד אויף אַ פּאָר דאָלער, וועו עס קומט צו מיר אַ געבראָ־כענער לאַנדסמאַן, דאָס איז אַן אַנדער פרינציפּ! איך האָב ליעב אַ לאַנדסמאַן צו טהון אַ פייווער, יו נאָו!“ און ער האָט אויסגערעכענט עטליכע לאַנדסלייט וועלכע ער האָט געליהען צוויי, דריי, פינף און איינעם זאָגאָר אַכט דאָלער און זיי האָבען איהם נאָך ביז יעצט ניט אָפּגעגעבען.

שמואל ליב'ן איז פינסטער געוואָרען פאַר די אויגען. ער האָט דערפיהלט אַ קאַלטען סקרוך איבערגעהן איבער זיין גאַנצען קערפּער, און אינוועניג האָט איהם גענאָגט דאָס הארץ און עס האָט זיך צו־

זאַמענגעדרעהט ווי אין קאָנוואולסיעס, ער האָט ניט געוואוסט וואָס ער זאָל טהון, ער האָט געפיהלט אַז ער קען זיך ניט אויפהויבען פון שטוהל, ווייל ער וועט פאַלען פון שוואַכקייט, רעדען עפּעס האָט ער אויך ניט געקענט, עס האָט איהם געטרוקענט אין האַלדז און אין גומען, און דער געדאַנק אַז ער איז ווידער האַפּנונגסלאָז, אַז ער האָט ווידער קיין אויסזיכט צו עפּעס צו צוקומען, קיין אויסוועג פון דער ביטערער, פערצווייפעלטער לאַגע, האָט איהם שרעקליך געברענט אין מוח און דער קאָפּ האָט זיך איהם געדרעהט.

אין דער צייט האָט מיסעס פּעמפּיק אַריינגעבראַכט צוויי גלעזער טהיי און אוועקשטעלענדיג איינס נעבען שמואל ליב׳ן, האָט זי זיך פאַר איהם עקסקיוזט, אַז זי וואָלט „אָף קאָורס" געגעבען „סאָמטהינג" צו פערבייסען, באַט אונגליקליכערווייזע האָט די „סאַירווענט" זי נעסטערען פערלאָזען און עס איז קיינער ניטאָ אַרויסצונעמען „סאָמ־טהינג" פון דער „בעיקערי".

שמואל ליב האָט אפילו ניט גיפיהלט דעם טעם פון דעם טעע, זיינע חושים זענען געווען ווי בעטויבט, ער האָט נאָר געטראַכט פון זיין פינסטערער ביטערער נויט, פון דעם שרעקליכען הונגער וואָס פּלאַגט איהם דאָ, אין אַמעריקע, אין דעם גאָלדענעם לאַנד, און זיין פרוי און קינדערלאַך, דאָרט אין דעם וויסטען, פערשאָלטענעם רוס־לאַנד. ווען ער איז פאַרטיג געוואָרען האָט ער זיך באַלד אויפגעהויבען און זיך גלייך געזעגענט אוועקצוגעהן. פּעמפּיק האָט איהם בעגלייט אוים דער טיהר און ווען זיי זענען שוין געווען אין האָל, האָט ער צו איהם געזאָגט:

„מעי בי, דו דאַרפסט אַ פּאָר דאָלער? שעהם זיך ניט, מיר זענען דאָך היימישע, יו נאָו, כמעט קאָמעראַדען! מיין פּרינציפּ איז אַ לאַנדסמאַן צו טהון אַ פייוואָר..."

שמואל ליב האָט איהם געזאָגט אַז ער דאַרף ניט זיינע טובות, האָט איהם געדאַנקט און איז שנעל אַרונטער געלאָפען פון די טרעפּ,

און ווען די שווערע טיהר פון דעם גרויסען אפּאַרטמענט הויז, האָט זיך הינטער איהם צוגעמאַכט, האָט ער דערפיהלט צוויי הייסע שטראָ־מען טרעהרען אראָפּרינען איבער זיינע איינגעפּאַלענע באַקען און ער האָט זיך צום ערשטען מאָהל אין זיין לעבען צעוויינט...

דער פארליבטער

ער האָט זי שוין געקענט אַ פּאָר יאָהר און ער פלעגט זיך מיט איהר אָפּט באַגעגענען און זאָגאָר אַ מאָהל מיט איהר שפּאַצירען אויך. מיט דער צייט איז די באַקאַנטשאַפט מיט איהר ביי איהם געוואָרען עפּעס אַזוי ווי אַ געוואָהנהייט און עס פלעג איהם תמיד ציהען אַהין, וואו ער האָט אינסטינקטיוו געפיהלט אַז ער וועט זיך דאָרט מיט איהר באַגעגענען און אַז ער וועט שוין ממילא האָבען אַ געלעגענהייט מיט איהר צו נעמען אַ „וואָוק", און נאַטירליכער ווייזע מיט איהר זיך דורך צו ריידען, און דאָס איז איהם זעהר אָנגענעהם געווען.

יעדעס מאָהל וואָס ער האָט זיך מיט איהר באַגעגענט, האָט מיט איהר פאַרבראַכט און זי בעאָבאַכטעט, איז זי אַלץ מעהר און מעהר געוואַקסען אין זיינע אויגען און ער האָט זי אַלע מאָהל געזעהן שעהנער, רייצענדער, מעהר גראַציעז און פול מיט חן, ביז ער האָט אָנגעפאַנגען אויף איהר צו קוקען אַזוי ווי אויף עפּעס אַן אונגעוועהנליכעם וועזען, און אַזוי האָט ער אָנגעפאַנגען אַלץ מעהר און מעהר צו טראַכטען פון איהר, און דאָס שטענדיגע טראַכטען פלעגט אָפט אויף איהם ברענגען אַ שרעקליכע בענקעניש נאָך איהר, ביז אין איין טאָג, ווען ער איז שיעור־ניט קראַנק געוואָרען פון דעם שרעקליכען בענקען נאָך איהר, האט ער פּרובירט מיט אנשטרענגונג פון זיין שטאַרקען ווילענס קראַפט זיך אַליין גובר צו זיין און לאַנגזאַם און דייטליך זיך אַליין צו בעט־טראַכטען און אָפּגעבען זיך אַ רעכענונג פון זיינע געפיהלען און שטימונגען, ביז ער איז געקומען צום בעשלוס אַז ניט אַנדערש נאָר ער איז אין איהר פערליבט.

די דאָזיגע ערפאַהרונג האָט אויף איהם אַ געוואַלדיגען איינדרוק געמאַכט. אַן אנגענעהמער וואַרימער געפיהל האָט זיך צו־גאָסען ביי איהם אין הארצען. ער איז געוועזן אי שטאָלץ אי גליקליך פון דעם געדאַנק

אַז ער איז פאַרליעבט און אַז זי איז די וואָס האָט דאָס געפיהל ביי איהם אַרויסגערופען. אַזוי ווי אַ טרייע היים־ליעבענדע מוטער פיהלט איבער טויזענטערליי צערטליכקייטען צו איהר פּיצעלע אונשולדיגען ברוסט־קינד, אַזוי האָט ער געפיהלט עפּעס אַ מין איידעלע צערטליכקייט, אַן אונגעהייערע ווייכע מילדקייט צו זיין נאַר־וואָס געבוירענעם געדאַנק, צו דעם נאַר וואָס ענטדעקטען געפיהל, און עס האָט איהם שרעקליך געצויגען צו איהר צו געהן, ניין לויפען, פליהען, און איהר באַלד, נאָך דעם זעלבען טאָג מיט טהיילען פון זיין גרויסער, הייליגער ליעבע צו איהר.

זיין אייגען ליעבע און דאָס שטאַרקע געפיהל פון זעלבסט רעס־פּעקט, האָט איהם אָבער צוריק געהאַלטען. ער האָט געוואוסט און האָט פאַרשטאַנען דערפון וואָס ער האָט אַמאָל געהערט און געלעזען, אַז עס איז גאַנץ מעגליך אַז אַ מיידעל זאָל זיך פאַרהאַלטען גאַר פריינד־ליך צו אַ יונגען מאַן און איהם דאָך ניט ליעב האָבען, און ער האָט שטאַרק מורא געהאַט אַז דאָס קען אויך זיין דער פאַל מיט איהם, אַז כאָטש זי איז מיט איהם זעהר נאָהענט באַפריינדעט, קען אויך זיין אַז זי פיהלט צו איהם ניט קיין ליעבע, און זי וועט דערפאַר ניט קענען זיין ליעבע ערווידערען. דער געדאַנק האָט איהם שרעקליך געפּלאָגט עפּעס אַזוי ווי אַ טיעפער אונבאַגרייפליכער טרויער האָט איהם אַרום גענומען און ער האָט זיך איין גאַנצען פאַרלוירען פאַר דער מורא טאָמער ליעבט זי איהם ניט און זיין ליעבע צו איהר איז אומ־זיסט און דאָס האָט נאָך מעהר גערייצט אין איהם זיינע געפיהלען צו איהר און ער האָט באַשלאָסען דאָס אויסצוגעפינען ביי דער ערשטער בעסטער געלעגענהייט.

דעם זעלבען אָבענד האָט ער זי אין איהר וואָהנונג באַזוכט און ער האָט זיך געפיהלט אין גאַנצען באַהערשט פון איהר. אַ מערק־ווירדיגער געפיהל פון טיעפער אַכטונג, רעספּעקט און איבערגעבענ־הייט צו איהר האָט דורך געדרונגען זיין גאַנצעס וועזען ווען ער האָט זי באַגריסענדיג איהר האַנד געדריקט. זיצענדיג דערנאָך קעגען איהר און ריידענדיג פון פאַרשיעדענע זאַכען האָט ער קוים געוואַגט

אויף איהר צו קוקען אוים מורא אז זי זאל חלילה ניט ערפאהרען זיין געהיימנים. זיין הארץ האט שטארק געקלאפט, דאס בלוט איז שנעל געלאפען אין זיינע אדערען, דאס געזיכט האט ביי איהם געפלאמט און ער האט געפיהלט שרעקליך היים. אך, ווען ער זאל איצט קענען זי ארום נעמען, אומארמען זי, און צו דריקען זי צו זיין יונגער ברוסט און בארעקען איהר געזיכט מיט זיינע הייסע ליעבעם קושען! ער האט דאס אבער ניט געקענט טהאן. ער האט געפיהלט שוועד, אזוי ווי צו־געשמידט צום ארט, און האט אפילו ניט געוואגט צו קוקען איהר גלייך אין די אויגען אריין, אזוי קליינלאך און נישטיג האט ער זיך לעבען איהר געפיהלט.

ענדליך האבען זיי אנגעהויבען צו רעדען איבער דער אימער אלטער און דאך נייער טעמע „ליעבע", און ער האט געפאסט מוטה און זי געפרעגט: „זאגט מיר דעם אמת, זענט איהר פארליעבט?"

זי האט אויף איהם דרייסט א קוק געטוהן און האט קורץ געענט־פערט „יא!"

דער ענטפער האט איהם אביסעל מעהר מוטה געגעבען און ער האט אזוי ווי אין שפאס געפרעגט „און ווער איז דער גליקליכער?"

„דאס הילט איהר שוין צופיעל וויסען", האט זי געענטפערט מיט א קאקעטישען שמייכעלע, וואס האט ביי איהם אין גאנצען זיין קוראזש אוועק גענומען. ער האט זיך אבער געפלייסט ניט ארוים צו ווייזען זיין אינטערעס און אוועק קוקענדיג אן א זייט האט ער געשטאמעלט: „איך וויל גאר ניט אזוי שטארק וויסען ווי איך ווייזט זיך אוים. איך פרעג גלאט אזוי אוים גוט פריינדשאפט".

„זענט איהר מיר ווירקליך אזא גוטער פריינד?" האט זי איהם דערביי געפרעגט.

„געוויס!!! און נאך וואס א פריינד!" האט ער געוואלט אוים־רופען, און האט זיך באלד צוריק געכאפט, ווארטענדיג אז זי זאל ווייטער רעדען. זי האט זיך אבער אויף עפעס פארטראכט און האט אויך געשוויגען.

א וואַרעמער אָנגענעמענער געדאַנק, אַז פיליכט מיינט זי איהם, איז דורך געפלויגען אין זיין מוח און ער האָט געבראַכען די קורצע שטילקייט מיט דער פראַגע:

„נו, מעג איך וויסען וועמען איהר ליעבט?"

„ניין!" האָט זי געענטפערט, „איהר טאָרט ניט". ווען זי האָט דעם קורצען ענטפער ארויסגעזאָגט, האָט זי אויפגעהויבען איהרע שעהנע אויגען צום סילינג און האָט זיך פאַרטראַכט.

ער האָט פון איהר זיינע אויגען ניט אראָפּ גענומען און עס האָט זיך איהם אין דער מינוט אויסגעוויזען, אַז ער קען לייענען איהרע געדאַנקען, און אַז זי טראַכט פון איהם, און אַז איהרע געדאַנקען װעגען איהם זיינען ווי זיינע װעגען איהר. ניט־מעהר זיי האָבען ניט קיין מוטה איינער צום צווייטען די געפיהלען און געדאַנקען צו אַנט־פּלעקען, און דער געדאַנק האָט געשמייכעלט זיין פאַנטאַזיע, אַז ניט אנדערש נאָר זי איז פאַרליעבט אין איהם ווי ער אין איהר, נאָר זי קען דאָס איהם ניט זאָגען. דאָס איז אָבער ניט געווען גענוג פאַר איהם, זיין אייגען ליעבע האָט אין איהם געשטייגט פון מינוט צו מינוט און ער איז ביי זיך אַליין גרעסער און ווירדיגער געוואָרען. אַנגעהמענדיג זיך מיט מעהר מוטה האָט ער זי פאַרשענדיג געפרעגט:

„ווי אַזוי זעהט אויס אייער געליעבטער?"

זי האָט אויסגעדרעהט איהר געזיכט צו איהם, און גלייך ווי זי וואָלט דאָס לעזען פון זיין געזיכט האָט זי אָנגעפאַנגען אויסמאָהלען פאַר איהם דאָס אויסזעהן פון איהר געליעבטען, און מערקווירדיג ווי יעדער שטריך האָט זיך געפּאַסט צו איהם. שוואַרצע געקרויזטע האָר, (זיינע האָר זענען שוואַרץ און קרויזיג), טיעפע קלוגע אויגען, („דאָס זענען דאך מיינע אויגען", האָט ער ביי זיך געטראַכט), דאָס געזיכט רונד, גוט מוטהיג, מיט אַ שטענדיגען ליעבליכען שמייכעלע. (זיין שמייכעל האָט זיך דערביי צושפּרייט איבער זיין געזיכט, וואָס ער איז געווען זיכער איז אי רונד, אי גוטמוטהיג).

„דאס בין איך דאך!“ האט ער געוואלט אויסרופען און זיך ארויף־ווארפען אויף איהר און זי באדעקען מיט זיינע הייסע קושען. ער האט זיך נאך אבער אלץ צוריק געהאלטען. זיין גליק האט געשטיגען, זיין פרייד איז געווען גרויס, די אויגען האבען ביי איהם געשטראהלט פון גליק און פרייד. ער האט גאר ניט געצווייפעלט אז דאס איז ער. ער איז זאגאר געווען זיכער, שטארק זיכער, נאר ער האט געוואלט ארויס ציהען זיין נאמען פון איהר מויל. ער האט געוואלט מיט זיינע אויערען הערען ווי זי, מיט איהרע שעהנע ליפען, רעדט ארויס זיין נאמען, און רופט איהם אלס איהר געליעבטען, איהר געוועהלטען און דערנאך וועט ער איהר אויך זאגען ווי היים ער ליעבט זי, ווי טהייער און ווי היילינ זי איז ביי איהם, און זיי וועלען זיך ביידע איבערגעבען איינער צום אנדערען מיט דעם פולען באוואוסטזיין פון זייער שטארקער געגענזייטיגער ליעבע.

און בעת זי האט ענטהוזיאסטיש גערעדט פון איהר געליעבטענס אויסזעהן, און זיין אייגענער בילד איז געוואקסען פאר זיינע אויגען מיט דעם חן און שעהנקייט וואס זי האט פאר איהם געמאהלען דאס געזיכט פון איהר געליעבטען, האט ער זיך צו איהר צוגערוקט אלץ נעהנטער און נעהנטער, און אננעמענדיג איהרע הענט און זיי ווארעם דריקענדיג, האט ער זי האלב בעטענדיג און האלב באפעהלענדיג גע־פרעגט: „און זיין נאמען? אה, פליעז, רעדט ארויס זיין נאמען!“

ער האט עס ביי איהר גע׳פועל׳ט. דאס איז אבער ניט געווען זיין נאמען, נאר דער נאמען פון זיינעם א חבר וועלכער האט אין דער אמת׳ן אויסגעזעהן ווי זי האט געשילדערט. ווען ער האט דערהערט דעם נאמען האט ער דערפיהלט אזוי ווי עפעס אן אונגעהויערע שווערע זאך איז איהם גלייך אויפ׳ן קאפ אראפ געפאלען, און אין הארצען האט זיך ביי איהם עפעס אפ געריסען. ער האט אבגעלאזט איהרע הענט און האט זיך פון איהר אויטאמאטיש אפגערוקט. עס האט איהם אנ־געהויבען שרעקליך באנג צו טהאן אויף דעם גאנצען אבענד און ווארום ער האט זי אזוי דרינגליך אויסגעפארשט. ווען ער איז דער נאך אביסעל צו זיך געקומען האט ער איבער געדרעהט דעם געשפרעך אויף

עפּעס אנדערש און אין אַ קורצער ווײַלע אַרום האָט ער זיך מיט אַנ־געשטרענגטער גלײַכגילטיגקייט מיט איהר געזעגענט און איז פון איהר אַוועקגעגאַנגען.

• • •

ווען ער איז אַראָפּ פון די טרעפּען פון איהר הויז, האָט איהם באַגעגענט אַ העללע ליכט פון דער פולער זילבערנער לבנה, וועלכע איז דאַן געשטאַנען אין דעם לויטערן הימעל גראָדע קעגען דעם הויז. אין דער גאַס אַרום איהם איז אַלעס געווען שטיל. די לאַנגע שורות הויכע הייזער מיט די ווײַסע פאַרהאַנגען אין די פענסטער האָבען ווי פאַר־חלום'טע זיך געבאָדען אין דעם העלען לבנה־ליכט וואָס האָט געהאַנגען איבער זייערע דעכער און אין דעם בלויליכען אויר פון דער נאַכט. אַ זאַנפטער, קיהלער ווינטעלע האָט איהם געבלאָזען אין געזיכט אַריין און געפרופט אָפּטריקענען די גרויסע שוויס־טראָפּענס וועלכע זיינען אַרויסגעטראָטען אויף זיין שטערען ווען ער איז שנעל אַראָפּ־געלאָפען פון די טרעפּען. ער האָט דאָס אַלעס ניט באַמערקט און ניט געפיהלט. פאַר איהם איז אַלעס געווען שוואַרץ און פינסטער. זיין זעלע באַטריעבט און געערגערט און אין האַרץ האָט ביי איהם עפּעס האַסטיג שנעל געקלאַפּט און אַ שרעקליכער וועהטאָג האָט איהם גע־דריקט. ער איז געגאַנגען מיט שנעלע טריט, גלייך ווי עמיצער וואָלט איהם נאָך געלאָפען און אין מוח האָבען זיך ביי איהם געיאָגט טוי־זענדער, פאַרשיעדענע, צוריסענע, פאַרפלאָנטערטע, פינסטערע און בייזע געדאַנקען אַרום דעם נאָמען פון זיין חבר, וועמען זי האָט איהם געזאָגט, אַז זי ליעבט אנשטאָט איהם.

—

מיסעס בינסקים תפלה

א שבת אין דער פריה אין מאי, זיצענדיג ביי דעם פענסטער פון איהר פראנט־רום, וועלכע האט ארוים געקוקט אויף פראספעקט עווענ‍יו, די לאנגע ברייטע גאס אין די בראנקס, וועלכע איז לעצטענס אזוי געדיכט באזעצט מיט אידען, האט די אלטע מיסעס בינסקי שטיל שוויינענדיג נאכגעפאלגט די בעוועגונגען פון איהר יונגסטער טאכטער מרים, וועלכע האט זיך אנגעטאהן אין אייליגניש, און צווישען איין שוך און צווייטען אדער צווישען איין מלבוש און אן אנדערען, האט זי שנעל אנגעביסען א טרוקענעם קרעקער און האט פערטרונקען מיט קאפע, וועלכע איז שוין לאנג קאלט געווארען.

די אלטע מיסעס בינסקי איז אן אלמנה. מיט פיעל יאהרען צוריק, ווען איהר מאן איז פלוצים געשטארבען, נאך גאר א יונגער־מאן, האט ער זי איבער געלאזט מיט זיעבען קליינע קינדערלאך, זיעבען יתומים, איינס קלענער פון אנדערען. די עלטסטע איז דאמאלס צוועלף יאהר אלט געווען און דאס יונגסטע קוים צעהן וואכען, און דאס פערמעגען וואס ער האט פאר זיי איבערגעלאזט איז געווען א קליינע גראסערי סטארקע מיט זעהר ווייניג סחורה און מיט א קליינער צאהל ארעמע קאסטימערס אויף דער איסט סייד.

אין דעם מאמענט פון איהר גרעסטער נויט און צער האט מיסעס בינסקי ניט פערלארען איהר מוטה. מיסעס בינסקי איז געווען א גלויביגע. זי האט געגלויבט אז דער וואס לעבט אייביג ווייסט וואס אויף דער וועלט טוהט זיך און אז קיין זאך פאסירט ניט אהן זיין ווילען, און אז ער איז א בעשיצער פון שוואכע אלמנות און ארעמע יתומים. זי האט געגלויבט אז גאט ברוך הוא וועט אויף איהר מיט איהרע קינדער גרוים רחמנות האבען און וועט זיי ניט פערלאזען אין דער נויט און אז ווען ער האט איצט ביי איהר צו גענומען איהר מאן

און ברויט-געבער און ביי זיי דעם טאַטען און פאַרזאָרגער, וועט ער זיך שוין מסתמא זאָרגען פאַר זיי אַלעמען.

מיט דעם גלויבען טיעף איינגעוואָרצעלט אין איהר מוח און אין איהר האַרץ, האָט מיסעס בינסקי אָפּ געווישט די טרעהרען וואָס האָבען געקוואָלען פון איהרע אויגען בשעת מען האָט איהר טויטען מאַן זיין רעכט געטוהן און ווען מען האָט איהם אין טויטען־קאַסטען אין דעם קבר אַראָפּגעלאָזט און מיט ערד פאַרשאָטען. ווען זי איז פון דער סעמעטערי אהיים געקומען, האָט זי אַרום זיך צונויף גענומען די טרויעריגע פערוויינטע און דערשראָקענע קינדערלאַך, וועלכע האָבען נעבעך נאָר ניט פערשטאַנען און ניט געוואוסט וואָס מ'טוהט דאָס מיט זייער „פּאַפּא“. זי האָט זיי אַלעמען צו זיך צוגעטוליעט אָפּ־געוואַשען און אָפּגעווישט די טרעהרען פון זייערע פּנים'לאַך, דעם נעגלעט און די געקושט און האָט זיך מיט זיי געטרייסט. און אַזוי ווי די שבעה טעג זענען נאָר אַריבער האָט זי געעפענט די גראָסערי סטאָרקע, אויסגעגלייכט דאָס ביסעל סחורה, און זיך גענומען צו ביזנעס און האָט זאָרג פעליג און פּינקטליך אָטענדעט צו די אַלטע קאַסטימערס און האָט געטרייעט ווי ווייט מעגליך צו קריגען נייע.

און דער שיקזאַל איז צו מיסעס בינסקי גוט געווען. אם וועניגסטען האָט זי אַליין אַזוי געגלויבט. אמת איהר דאַליע איז ניט געווען זעהר אַ גוטע. אמת זי האָט נעבעך געאַרבייט שוועהר און ביטער און קיין זאַך איז איהר ניט אַנגעקומען גרינג, איבערהויפּט די ערשטע צייט. אמת, זי איז געוואָרען שטאַרק פאַרעלטערט, געקנייטשט און גע־קאַרטשעט, נאָך פאַר פערציג יאָהר, אָבער פלעגט זי זיך אַליין אויס־רעדען, ווען אַ מאַמע האָט זיעבען קליינע קינדער אויף איהרע הענט, און דאַרף זיי אויסכאָווען און דערנעהרען מיט איהרע אייגענע כוחות, אהן אַ טאַטען, יעדען בעקליידען און בעשיכען נאָר, טאָהר מען זיך ניט אומקוקען אויף זיך אַליין. און זי האָט זיך חלילה פאַר קיינעם ניט בעקלאָגט. תמיד געפלייסט זיך אויסצוזעהן מונטער, אימער אַ שמייכעלע אויף איהר געזיכט, און האָט פאַר יעדען קאַסטימער אַ גוט וואָרט געהאַט. און אַזוי האָט זי צו זיך צו געצויגען אַלע פרויען פון

איהר נאכבארשאפט, וועלכע האבען אויף איהר מיט איהרע קינדער גרויס מיטלייד געהאט און זענען געקומען זי פאטראנייזען און נאר מיט געבראכט זייערע שכנות אדער רעקאמאנדירט צו איהר קאסטימער פון ווייטערע געגענדען, ביי איהר אין גראסערי צו קויפען זייערע בעדערפנישען, און די ביזנעס זענען אהן עין הרע געוואקסען און געוואקסען.

ווי יעדעס איינס פון מיסעס בינסקים קינדער זענען נאר אונטער געוואקסען, האט זי געהאט צייט־ווייליגע געהילפע אין דער גראסערי. די קינדער האבען מיט איהר געארבייט אין סטאר און איהר געהאלפען טראגען די לאסט פון דעם געשעפט. אבער קיינער פון זיי האט חלילה ניט פערנאכלעסיגט צו געהן אין סקוהל אריין און צו לערנען ווי עס בעדארף צו זיין. פארקעהרט, ווי ביזי מיסעס בינסקי איז ניט געווען, האט זי ניט אראפ געלאזט איין אויג פון די קינדער און האט איבערהויפט געזעהן אז זיי זאלען זיך גוט לערנען, געהן אין צייט אין סקוהל און מאכען זייערע לעסאנס. זי האט פאר די באיעס געדונגען א „היברו טיטשער", און פון די מיידלאך ווענען האט זי אפגעריסען געלד צו קויפען א פיאנא און זיי געלאזט לערנען שפיעלען אויף דעם אינסטרומענט. די צייט, די ערפארונג און די פערשיעדענע לעבענס שווערינקייטען האבען דער יונגער שוואכער אלמנה געשטארקט און איהר געגעבען מוטה און קוראזש און זי איז געווען זעהר ערפאלגרייך ניט נאר אין א מאטעריעלען זינן אין איהר ביזנעס, אין איהרע האנדלונגען מיט איהרע קאסטימערס און מיט די קרעדיטארס, די האלסיילערס, אין דעם שטענדיג פערגרעסערטען געשעפט, נאר אויך אין א מאראלישען זינן אין דער ערציהונג פון איהר גרויסע פאמיליע האט זי די פעראנטווארטליכקייט דורכגעפיהרט מיט גרויס סוקסעס. זי האט שטענדיג געטרייעט ווי ווייט מעגליך ביי יעדער געלעגענהייט אוים צו איבען דעם ריכטיגען איינפלוס אויף יעדען קינד אז עס זאל זיך פיהרען ווי זי האט געוואלט מיט לייטען גלייך. זי האט געשפיעלט די דאפעלטע ראליע פון מוטער און פאטער צו זיי. אלס די מוטער האט זי שטענדיג אפגעהיט אז עס זאל זיי חלילה קיין זאך ניט

פעהלען; האט אכטונג געגעבען אויף זייער געזונד, און אלס א גע־טרייער פאטער האט זי זיי געפיהרט אויפ׳ן ריכטיגען וועג און געצייגט זיי אין צייט די ריכטיגע זאך צו טוהן און זיך צו בילדען און צו ווערען מענשען. אזוי נאך זענען די קינדער אויסגעוואקסען, שעהנע, געזונטע און געראטענע, און זיי האבען זי אלע ליעב געהאט און זי אויך רעספעקטירט. פון קינדהייט אן, העט ביז נאך זייער חתונה, האט יעדער פון זיי געפאלגט די מאמען אין יעדער הינזיכט. יעדער האט זיך גענומען צו דער פראפעסיאן, האט זיך געלערנט די מלאכה, אדער געטוהן די ביזנעס וואס די מאמע האט געראטען און ווען די צייט איז געקומען האט זי פאר די זיהן שעהנע לייטישע כלות אויס־געקליבען און האט מיט די טעכטער אויך גוטע שידוכים געטאהן, און יעדען פון זיי געגעבען דאס וואס זי האט גערעכנט אז עס קומט זיי, און האט זיי, ווי מ׳זאגט, מיט אלדאס גוטס בעזארגט.

אזוי האט עס פאסירט, אז ווען מיסעס בינסקי איז שוין געווען פינף און צוואנציג יאהר אן אלמנה און איז דריי און זעבציג יאהר אלט געווארען, האט זי שוין געהאט זעקס אויסגעגעבענע זיהן מיט טעכטער, וועלכע האבען אלע געוואהנט אין די בראנקס און זי איז געווען א באבע פון עטליכע אייניקלאך וועלכע זי האט שטארק ליעב געהאט, און די אייניקלאך האבען די באבען אויך ניט ווייניגער געליעבט, געאכט און געשעצט.

און צוליעב דער גרויסער ליעבע וואס זי האט געפיהלט צו די טהייערע אייניקלאך, האט זי זיך ענדליך בעשלאסען צו פערקויפען איהר גרויסע גראסערי ביזנעס צו א פאר קלוירקס וואס האבען ביי איהר געארבייט די לעצטע עטליכע יאהר. און זי האט זיך אויך בע־זעצט אין די בראנקס. דא האט זי כמעט דעם גאנצען טאג פערבראכט דאס ביי דעם זוהן דאס ביי דער טאכטער אין הויז און האט געניאנ־טשעט און זיך געשפיעלט מיט די קליינע קינדערלאך, און זי האט צווישען זיי און מיט זיי געפיהלט יונגער און דערפרישט. עפעס אזוי ווי א ניי לעבען וואלט אויף איהר געקומען, פאר וועלכען זי האט כסדר גאט געלויבט און איז איהם זעהר דאנקבאר געווען.

איין זאך בלויז האָט געשטערט מיסעס בינסקי׳ס גליק און פער־געניגען, דאָס איז געווען דער מאָדנער און זאָנדערבאַרער אַרט לעבען וואָס איהר יונגסטע טאָכטער מרים האָט געפיהרט.

מרים איז חלילה ניט געווען אונגעהאָרכזאַם צו איהר אַלטער מוטער, אָה ניין! די יונגסטע און שעהנע טאָכטער איהרע האָט ווי די עלטערע זיך גוט געלערענט אין פּאַבליק סקוהל און האָט געענדיגט היי סקוהל און שפּעטער דעם קאָלעדזש וואו זי האָט שטודירט צו זיין אַ טיטשער. די אַלטע מאַמע, די אלמנה איז אודאי געווען שטאָלץ מיט איהר יונגסטער טאָכטער און איהר האַרץ האָט אָנגעקוואָלען פון נחת ווען זי איז בעשטימט געוואָרען אַלס אַ טיטשערין אין אַ הויכען קלאַס פון פּובליק סקוהל מיט אַ זעהר גוטען יעהרליכען געהאַלט. מרים איז אָבער ווי מאַנכע אַנדערע מיידלאַך, אָפּגעריסען געוואָרען פון קאָנווענציאָנעלען געזעלשאַפטליכען לעבען און האָט זיך אָנגעהויבען צו אינטערעסירען מיט וויכטיגע לעבענס פראַגען און איז געוואָרען זעהר טהעטיג אין פערשיעדענע ראַדיקאַלע אָרגאַניזאַציאָנען און בע־וועגונגען.

טיעף אין האַרצען האָט מיסעס בינסקי געפיהלט אַז איהר שעהנע יונגע טאָכטער לעבט עפּעס אַ סאָרט הויכען אידיעאַלען לעבען, כאָטש זי האָט קוים בעגריפען איהר טאָכטער׳ס מאָטיווען און נייגונגען און האָט ניט אָפט פערשטאַנען איהרע האַנדלונגען, פון דעסטוועגען האָט זי אינסטינקטיוו געפיהלט, אַז זי איז אַ בעגייסטערטע פון אַ גרויסען אידעאַל וואָס מאַכט זי גליקליך. זי האָט אָבער אויך איינגעזעהן אין איהר טאָכטער איז ווייט, ווייט אַנדערש פון איהרע אַנדערע קינדער און אַז זי איז גאַר ווייט פון זיי און פון איהר אַוועק געגאַנגען. און דאָס האָט ניט געשטימט מיט די פּלענער וועלכע זי האָט פון איהר יונגסטער טאָכטער וועגען, לאַנג, לאַנג געמאַכט ביי זיך אין געדאַנק, וועגען איהר קינדס צוקונפטיגען גליק. ווייל וואָס זי האָט ניט געטוהן פאַר די אַנדערע קינדער ווען זי האָט זיי צו לייטען געבראַכט, האָט זי נאָך געוואָלט און געקאָנט מעהר טוהן פאַר איהר יונגסטער טאָכטער. איהר געבען אַ גרעסערען נדן מיט אַ שעהנערען אויסשטייער, ווען זי

זאָל נאָר וועלען חתונה האָבען. מרים איז שוין אָבער געווען אַריבער פינף און צוואַנציג יאָהר און האָט גאָר ניט געוואָלט טראַכטען פון תכלית, כאָטש אונצעהליגע יונגע לייט האָבען כמעט איהר טיהר אָפּגעריסען און האָבען געוואָלט מיט איהר חתונה האָבען.

די אַלטע אלמנה האָט דעריבער זיך געפיהלט שטאַרק געערגערט און דאָס האָט איהר ביסעלע גליק אויף די עלטערע יאָהרען געשטערט. זי האָט געהאָפט איהר מרים׳לען צו זעהן אַ גליקליך פערהייראַטע פרוי, ווי די אַנדערע טעכטער, און אַ מאַמע פון קינדערלאַך. אָבער אַזוי? ווי קען זי גאָר רוהיג לעבען ווען דאָס מיידעל ווערט וואָס אַ מאָהל עלטער און וויל זיך אפילו ניט לאָזען ריידען פון חתונה האָבען ווי מיסעס בינסקי האָט שוין עטליכע מאָהל פּרובירט.

דעם שבת איז דער פריה ווען מיסעס בינסקי האָט שטיל שוויינענ־דיג בעאָבאַכטעט מרים׳ן ווי זי האָט זיך שנעל אָנגעטוהן איהרע קליידער און געאיילט זיך אַוועק צו געהן, האָט זי ביי זיך בעשלאָסען מיט איהר אַן ערנסטען שמועס צו טוהן און אויב עס וועט נויטיג זיין מיט איהר רעדען שטרענג וועגען אַ תכלית. מרים האָט שוין געהאָט געענדיגט איהר איינפּאַכען טואַלעט ווען די אַלטע האָט זי געפרעגט: „וואוהין אַזוי פריה, מיין קינד?"

„צו אַ מיטינג". האָט מרים געענטפערט.

„וואָס פאַר אַ מיטינג?" האָט די מוטער געוואָלט וויסען.

„דו ווייסט דען ניט, מאַמע!" האָט מרים אָנגעפאַנגען איהר ערקלעהרען, „דער היינטיגער פאַרמיטאָג איז בעשטימט געוואָרען אויף אָפּצוהאַלטען עטליכע פּראָטעסט־מיטינגען אין פערשיעדענע געגענדען פון שטאָדט צו פּראָטעסטירען געגען דער ברוטאַלער און טיראַנישער אויפפיהרונג פון דער פּאָליציי געגען די סטרייקענדע קלאָוק־מאַכער".

מיסעס בינסקי האָט געקוקט אויף איהר טאָכטער אַ פערוואונ־דערטע. „אָבער וואָס דאַרפסטו אַוועק אַזוי פריה פון הויז?" האָט זי געפרעגט.

„ווייל איך בין איינע פון די רעדנער און איך דארף בעגעגענען א פּאר מענשען פון דער אראנדזשעמענט קאמיטע", האט איהר מרים געענטפערט און זיך געוואלט לאזען געהן. די מוטער האט זי אבער ניט געלאזט אוועק געהן.

„טאכטער מיינע!" האט זי זיך צו איהר געווענדעט. „זאג מיר נאר, ביז וועו וועסטו פיהרען דעם סארט לעבען".

„וואס איז דער מעהר מיט דעם סארט לעבען?" האט מרים איבערגעפרעגט אנשטאט צו ענטפערען.

„גאר ניט. אבער דו ביזט דאך א אידישע טאכטער, מיין קינד".

„איך בין א מענש, מוטער", האט מרים איהר געענטפערט און האט פּארטגעזעצט, „איך פיהל־מיט מיט דער גאנצער מענשהייט. מיין הארץ בלוטעט ווען איך זעה ווי די גרויסע מאסען ארבייטער ווערען עקספּלואטירט, און ווען זיי געהען ארויס אין סטרייק אום אויס־צו־קעמפּען פאר זיך בעסערע לעבענס בעדינגונגען איז די רעגיערונגס מאכט געגען זיי, און העלפט זייערע עקספּלואטאטארס".

„שא, שא!" האט מיסעס בינסקי אויסגערופען. „דו ווייסט גוט אז איך בין א פּראסטע אידישע פרוי און איך קען ניט פערשטעהן דיינע לאנגע ווערטער. דו ביזט א אידישע טאכטער, מרים, אין דיינע יאהרען דארפסטו שוין האבען א פאמיליע און פערגעסען אן מיטינגען מיט ספּיטשעס"....

„מוטער!" האט מרים איהר איבערגעשלאגען די רייד, „אויב דו ווילסט ווידער ריידען וועגען חתונה האבען, האב איך פון דעסטוועגען איצט קיין צייט ניט".

„דו האסט איצט ניט קיין צייט און איך ווייס שוין אפשר קיינמאל קיין צייט ניט האבען", האט מיסעס בינסקי געענטפערט און אנ־פאנגענדיג זיך צו בעטען ביי איהר מיט טרעהרען אין די אויגען, האט זי געזאגט, „קינד מיינס, איך בין שוין אלט און צובראכען. דריי און זעכציג יאהר האב איך געלעבט אויף דער וועלט און אלע ביטערע פערוואגעלטע יאהרען זענען זיי געווען. פול מיט צרות, מיט ליידען און

נוים. איך ווייס ניט ווי לאַנג מיר איז נאָך אין גאַנצען בעשעהרט צו לעבען אויף דער וועלט. אָבער, מרים׳ל קינד, איצט אויף דער עלטער ווען איך האָב שוין דאַנקען גאָט, ביי די אַנדערע קינדער דער־לעבט אַביסעל נחת, פאַרשטעהרסטו מיר דאָס ביסעלע גליק״.

„פאַר וואָס, מאַמע?״ האָט מרים ניט פערשטאַנען.

„ווייל״, האָט די אַלטע געענטפערט כמעט וויינענדיג. „אַ מיידעל, אַ אידישע טאָכטער אין דיינע יאָהרען דאַרף שוין זיין פערהייראַט און האָבען קינדער. און דאָס, קינדעלע, איז מיין איינציגער און לעצטער וואונש, צו זעהן דיך פאַרזאָרגט מיט אַ גוטען מאַן אין אַ גוטער היים. דערנאָך וועל איך שוין קענען רוהיג שטאַרבען״.

„אָבער, מאַמע טהייערע״, האָט מרים זי געגלעט. „מ׳האָט דאָך ניט חתונה בלויז צופריעדען צו שטעלען אַז אַלטע מאַמע און ווייל זי ווינשט אַזוי״.

„זאָג זשע מיר, קינד מיינס״, האָט די אַלטע זיך אויסווישענדיג די טרעהרען, זי געפרעגט. „פאַרוואָס האָסטו ניט חתונה? דו ביסט דאָך אַ מענש גלייך מיט אַנדערע פרויען, און גאָר פיעלע מענער וואָלטען זיך געשעצט גליקליך מיט דיר״.

מרים האָט געפיהלט אַז די איינפאַכע און אָפענהערציגע פראַגע דאַרף געענטפערט ווערען. זי האָט זיך אַוועק געזעצט לעבען איהר מוטער, האָט איהר צערטליך אַ קוש געטוהן אין געקנייטשטען שטערן און האָט אָפגעווישט אַ טרעהר וואָס איז ציטערענדיג געלעגען אין אַ קנייטש פון איהר געזיכט און זי האָט צו איהר גערעדט שטיל און ווייך אָבער מיט קלאָהרע און ריינע ווערטער.

„זיי זיכער, מאַמעניו״, האָט זי צו איהר געזאָגט. „אַז איך בין פונקט אַזוי מענשליך ווי מיינע שוועסטער און אַנדערע פרויען, און אַז די הייראַט איז ביי מיר אויך אַ ציעל און צוועק אין לעבען. איך קען אָדער ניט הייראַטען בלויז צו זיין אַ פערהייראַטע פרוי. די מענער וויי[illegible] מיך ביז איצט געוואָלט און וואָס וואָלטען זיך געשעצט [illegible], ווי דו האָסט געזאָגט, האָבען מיך געוואָלט פאַר

מיין שענהייט און אויך צוליעב מיין נדן. זיי האבען זיך געוואלט אויס־שטאטען א „היים" נאך וועלכע זיי בענקען נאך פיעל יאהרען פון זינדיגען אונמאראלישען לעבען. איך וויל אבער אזוי און מיט אזא מאן ניט הייראטען, זיי זיכער, מאמעניו, אז איך וויס וואס איך וויל. איך וויל א מאן וואס וועט מיך אמת ליעבען און פארשטעהן און וועט צו מיר זיין ניט נאר א מאן נאר א פריינד קאמעראד, אזא איינעם וועל איך אויך קענען ליעבען און מיט איהם לעבען גליקליך און צו־פריעדען. און איך האף, מאמעניו, און איך בין זיכער אז ערגעץ וואו וועל איך ווען עס איז אזא פריינד און געליעבטען בעגעגענען און אזוי שנעל ווי איך וועל איהם בעגעגענען וועל איך זיין ליעבע ער־אידערען און מיר וועלען בעלאנגען איינער צום אנדערען מיט ליעבע און גליק".

מרים'ס געזיכט האט אזוי ווי אויפגעשטראהלט ווען זי האט דאס ארויסגערעדט און אין איהרע אויגען האט זיך אנגעצונדען א פייערל פון יוגענדליכער בעגייסטערונג. ריידענדיג האט זי ארויסגעקוקט פון פענסטער, ווייט, ווייט צום האריזאנט און דערנאך איז זי געבליבען זיצען א פערטראכטע. פיעלייכט האט זי געטראכט פון דעם גליק און פון דער ליעבע אויף וועלכער זי האט געהאפט.

מיסעם בינסקי האט איהר ניט געענטפערט פאר עטליכע מינוטען. האט זי אויך ארויסגעקוקט אין סטריט אריין אבער ניט צו די מענשען וועלכע האבען דארטען שפאצירט און ניט אויף די הייזער געגענאיבער נאר גלאט אזוי אין דער ווייטער לופט אריין און אין איהר געקנייטש־טען שטערען האט מען געקאנט דערקענען אז ביי איהר אין מוח זענען געלאפען און געיאגט זיך פערשיעדענע געדאנקען, וואס איהר טאכטערס רייד האבען ביי איהר ארויסגערופען. מאדנע, נייע סארטען גע־דאנקען, וועלכע האבען זי ניט אין גאנצען בערוהיגט, אבער זי האט דאך אנגעהויבען צו פיהלען בעסער ווי פריהער. ענדליך האט זי זיך אפגערופען צו מרים'ען. „נו, נעה שוין, געה, מיין קינד, און טוה וואס דו דארפסט".

„אלרייט!" האט מרים געזאגט, און קושענדיג די מוטער איידער

זי איז אוועקגעגאַנגען האָט זי פאַרטגעזעצט. „ווען דו זאָלסט וועלען מיט מיר מיט געהן, מוטער, וואָלסטו געזעהן“.

„ניין, ניין מיין קינד, איך בין שוין צו אַלט דערויף. איך דאַרף באַלד געהן אין שוהל אריין“.

עטליכע מינוטען שפּעטער, נאָכדעם וואָס מרים איז פון הויז ארויס האָט די אַלטע מיסעס בינסקי זיך אָנגעטאָהן איהרע שבת'דיגע בגדים, האָט גענומען דעם סידור און דאָס פאַרזיכטיג איינגעוויקעלט אין אַ זיידענעם טיכעל און איז אוועק דאַוונען אין אַ שוהל ניט ווייט פון איהר הויז.

ווען מיסעס בינסקי איז געקומען אין שוהל אריין, און האָט זיך גע־זעצט אויף איהר פּלאַץ איז די שוהל געווען פול מיט מענשען און מ'האָט שוין געהאַלטען אין מיטען דאַוונען. דער חזן האָט צוערשט געזאָגט די תפלות און די דאַוונערס האָבען אַלע מאָל אונטער־געכאַפּט די ענדע פון דעם זאַץ און פערענדיגט מיט'ן זעלבען ניגון.

מיסעס בינסקי האָט אויפגעמישט דעם סידור און האָט באַלד אויסגעפונען די תפלה וועלכע דער חזן האָט דאַן פאַרגעבעטען און זי האָט באַלד צוזאַמען מיט די איבעריגע מיטגעדאַוונט. זי האָט אבער אַלץ געטראַכט פון איהר יונגער, שעהנער טאָכטער, פון איהר מרים'לען און פון די רייד וואָס זי האָט פריהער, איידער זי איז אַהער געקומען מיט איהר גערעדט. טראַכטענדיג אַזוי פון איהר און גאָר אונ־בעוואוסטזיניג האָט די אַלמנה אויפגעהערט צו דאַוונען פון דעם סידור און איהרע אַלטע ליפּען האָבען געמורמעלט אַ גאָר אַנדער געבעט.

„גאָט פון מיינע אבות!“ האָט זי שטיל און הארציג געשעפּטשעט, „היט אָפּ מיין קינד פון דעם סאָרט מענער וואָס וויל מיט איהר חתונה האָבען בלויז פאַר איהר שעהנקייט אָדער פאַר איהר נדן. שיק איהר צו, גאָטעניו, אַזאַ סאָרט מאַן וואָס וועט זי אמת ליעבען און פערשטיין און וואָס וועט צו איהר זיין אַ טרייער פריינד אין לעבען און ווענען זי וועט אויך ליעבען און שעצען, אַזוי אַז זיי זאָלען זיך קענען איינס אַנאַנדער גליקליך מאַכען, אמן סלה“.

חנה'ס ערשינערונג

עס איז א קאַלטער רעגענדיגער טאָג.

אין חנה'ס שאַפּ איז סלעק און זי איז געבליבען אין דער היים. זי זיצט ביי זיך אין רום, ביי דעם פענסטער, און קוקט ווי דער ווינט אין דרויסען שמייסט די דריבנע טראָפּענס רעגען אין די שויבען אריין, וועלכע ווערען אַלץ נאַסער און טונקעלער.

קוקענדיג אין פענסטער אריין פערטראַכט זיך חנה אויף איהר „היים" אין רוסלאַנד. און ס'דוכט זיך איהר, אַז זי זעהט, פון ווייטען, דורך די נאַסע שויבען, אַלע הייזער פון איהר היימאַטס-שטעדטעל, וואָס ליגען צוּאוואָרפען אונטער דער הויכער סקאַלא, אויף וועלכער עס געפינען זיך אַזוי פיעל ווינט-מיהלען.

ווען די ווינט-מיהלען קומען איהר אויפ'ן זינען געהט אַ שוידער איבער איהר קערפּער, זי דערפיהלט אַ קלעמעניש ביים הארצען, און עס ווערט איהר שרעקליך אומעטיג.

זי דערמאָנט זיך אַן אַלטער קאַפּעל'ס, דעם איינענטהימער פון די ווינט-מיהלען, אַן זיין זוהן מאָיסיי, דער פּראָוויזאָר, מיט וועלכען זי האָט זיך געליעבט נאָך צוריק מיט עלף יאָהר, ווען זי איז קוים צוואַנציג יאָהר אַלט געוועזען.

„אָך, ווי ער האָט מיך געליעבט!" שעפּטשען שטיל איהרע ליפּען פאַר זיך, און די ערשינערונג טוהט איהר אַ קלאַפּ איבער דעם קאָפּ ווי מיט אַ האַק.

זי געדענקט ווי ער פלעגט צו איהר רעדען פון ליעבע און גליק; זי געדענקט ווי ער פלעגט איהר מאָלען איהר יוגענדליכעס אויסזעהן, איהר שעהנקייט, איהר נאַאיווקייט; איהר איינפאַכען, אונשולדיגען

בליק פון איהרע שוואַרצע אויגען, האָט ער געליעבט. און זי, זי האָט איהם פערגעטערט, זיין געזיכט האָט פאַר איהר געשיינט ווי דאָס געשטאַלט פון א היילינגען און זיינע רייד האָט זי אַזוי זשעדנע גע־שלונגען, ווי די רייד פון א נביא.

זי שליסט צו די אויגען, פערלייגט די הענד איבער׳ן קאָפּ, און פון הארצען געהט ארויס א זיפץ נאָך א זיפץ אַלץ שווערער און שמערצליכער...

„וואָס פאַר א גאָלדענע, גליקליכע צייט דאָס איז געוועזן!" טראַכט זי ווייטער. נאַר, זי ווייסט ניט פאַרוואָס, פאַר וועז, זי קען זיך נאָך אצינד קיין רעכענונג ניט אָפּגעבען פון וואַנען און פון וועמען זי האָט זיך דאַן אויסגעלערענט אזוי צו האַנדלען. זי געדענקט איין זאַך, אַז מיט דער צייט איז עס ביי איהר געוואָרען עפּעס א זעלטענער פערגעניגען איהם צו קוועלען און פייניגען מיט איהרע קאַפּריזען.

זי האָט איהם גאַר אָנגעהויבען אויסצולאַכען מיט זיין וואָרימער, אויפריכטיגער ליעבע צו איהר; ווען ער האָט ביי איהר געפרעגט, צו זי ליעבט איהם אויך, האָט זי ביי זיך געפּאַסט ניט ארויסצו־ווייזען איהרע געפיהלען און האָט געזאָגט, אַז זי ווייסט גאַר ניט וואָס ליעבע איז; און אויף זיין פאָרשלאַג חתונה צו האָבען מיט איהם, האָט זי געזאָגט, אַז זי דאַרף פרעגען דעם טאַטען, די מאַמען, די גאַנצע משפחה, און נאָך אַזעלכע תירוצים...

אוים פערדרוס און קרענקונג האָט ער זי אַמאָל גערופען „קאָ־קעטקע", און דערפאַר האָט זי אָנגעהויבען נאָך מעהר צו קאָקעטירען, ביז ער איז אַוועקגעפאָהרען פון שטעדטעל און האָט איהר אפילו קיין „זייט געזונד" ניט געזאָגט. און ווען עס איז אין שטעדטעל ארוים א קלאַנג, אַז ער איז אין אדעס א חתן געוואָרען, האָט זי מיט א געקרענקטע הארץ פול מיט חרטה און בענקעניש פערלאָזען איהר היים און איז אַוועק קיין אַמעריקע.

יעצט טראַכט זי איבער איהר לאַגע פון דעם טאָג וואָס זי איז אין דער גאָלדענער מדינה, און וואָס פאַר א טרויעריגע, פינסטערע בילדער עס שוועבען פאַר איהרע אויגען...

די ערשטע צייט, אלס גרינע, איז זי אנגעקומען ארבייטען צו איהרען א לאנדסמאן, וועלכער איז געווען אן אלמן און האט געוואלט מיט איהר חתונה האבען, איהר ערקלעהרענדיג, אז ער גלייכט זי, ווייל זי איז נאך א גרינע, פול מיט פארב און מיט כוח, און וועט זיין א געזונדע ווייב...

זי איז אוועק פון איהם און האט געזוכט אן אנדער שאפ. און ווען זי האט שוין געארבייט איינינע וואכען אומזיסט, אום זיך אויסצו־לערנען ביי ליידיס־ווייסטס, איז געווארען סלעק פונקט ווען זי האט שוין געקענט עפעס פערדינען; און פון דאמאלס אן ציהט זיך פאר איהר אלץ דאס זעלבע טרויעריגע לידעלע פון ביזי, פון סלעק, פון סטרייקען, פון סטאפען, און פון „טרייען א דזשאב" און קריגען גע־סעקט פון פארמאן, ווייל זי האט איהם געענטפערט אויף זיינע גראבע רייד. וואס פאר א טרויעריגעס, עלענדעס, איינזאמעס לעבען, אהן א פריינד, אהן א חבר און איז שוין באלד, באלד, דרייסיג יאהר אלט.

„דרייסיג יאהר!" טראכט זי איבער און קוקט זיך ארום אין דעם צימער. „דרייסיג יאהר אלט", און אנשטאט צו ליעבען און צו לעבען מיט דעם וואס זי ליעבט אין גליק און צופריעדענהייט צווישען עלטערן און פריינד, איז זי יעצט נאך א בארדערקע ביי פרעמדע לייטע, און לעבט אליין אין דעם אומעטיגען, גרין־געפארבטען בעד־רום.

„אך, ווען איך זאל ניט געווען זיין א קאקעטקע!... ווען איך זאל ניט געווען האבען די נארישע קאפריזען נעגען מיין ערשטען און לעצטען היים־געליעבטען מאיסיי!..."

איהרע אויגען ווערען איהר פערלאפען מיט טרעהרען, דורך די נאסע שויבען, וועלכע זיינען דערווייל נאך טונקעלער געווארען, זעהט זי אין דעם נעבעל פערשווינדען דאס בילד פון איהר היימאטס־שטעדטעל וואו זי איז אמאל גליקליך געווען. נאר דאס בילד פון איהר געליעבטען מאיסיי שוועבט אום אין איהרע געדאנקען, און דאס הארץ קלעמט איהר פון חרטה און בענקעניש...

דזשעני'ס געבורטס־טאָג פּאַרטי

נאָך מיט א וואָך בעפאָר האָט דזשעני אָנגעפאַנגען צו אָנאָנסירען צווישען איהרע לאַנדסלייט, פריינדע, בעקאַנטע און שאָפּ־ארבייטער, אַז דעם קומענדען זונטאָג וועט זי פּראַווען א געבורטסטאָג פּאַרטי.

זי האָט זיי אַלעמען גוט־מוטיג איינגעלאַדען, און האָט יעדען איינעם פאַרשפּראָכען, אַז מען וועט זיך גוט אַמוזירען. כמעט יעדער האָט איהר צוגעזאָגט צו קומען און איניגע האָבען זי זאָגאָר געפרעגט, וואָס פאַר א פּרעזענט מען זאָל פאַר איהר קויפען.

די ווײַדזשעס וואָס דזשעני האָט שבת אָפּגענומען פאַר דער לעצטער וואָך ארבייט, האָט זי אין גאַנצען פאַרספּענט אויף פּרוכטען, קענדיעס מיט אַנדערע נאַשערייען. זי האָט אויך ניט פאַרגעסען איהר טואַלעט־באָקסעלע און האָט עס באַזאָרגט מיט א פּושקעלע פּוידער, מיט א פלעשעלע פּאַרפיומען, מיט א שטיקעל ליפּען פּאָמאַדע און נאָך זאַכען און זי האָט געהאָפט אַז דאָס צוזאַמען מיט דער נייער זעהר סטיילישער דרעס וועלכע זי האָט פאַר זיך געלאָזט מאַכען ספּעציעל פאַר דעם טאָג וועט זי מאַכען אויסזעהן גאָר, גאָר שעהן.

אייגענטליך האָט זיך דזשעני גאָר ניט געיעהרינט אין יענעם טאָג. זי האָט גאָר קיינמאָל ניט געוואוסט דעם גענויען טאָג אין וועלכען זי איז אויף דער וועלט געקומען. איהר אייגענע מוטער וואָלט אויך ניט געקענט אויף זיכער זאָגען דעם דאַטום ווען דזשעני איז געבוירען געוואָרען. זי האָט אָבער געוואוסט, זיכער געוואוסט אַז אין איינעם פון די דריי הונדערט פינף און זעכציג טעג פון דעם יאָהר ווערט זי שוין אַכט און צוואַנציג יאָהר אַלט און ניט צוואַנציג ווי זי האָט אַלעמען געזאָגט. זי האָט אָבער די פּאַרטי ניט געמאַכט ווײַל זי איז חלילה אויסען געווען די פּרעזענטען וואָס איהרע פריינד

וועלען איהר געבען, נאָר זי האָט דערביי געהאַט נאָר איין אַנדערען צוועק.

ערשטענס האָט זי טאַקע געוואָלט מאַכען אַלעמען צו גלויבען, אַז זי איז נאָך גאָר יונג אין גאַנצען צוואַנציג יאָהר אַלט. צווייטענס האָט זי געהאַט דאָס געלעגענהייט, צווישען אַנדערע אויך איינצולאַדען מאָריס גערשמאַן, דעם דעזיינער, וועלכער פאַרפערטיגט זיך צו די ביזנעס עקזאַמינעישאַנס צו שטודירען אויף דאָקטאָר.

די לעצטע פּאָר מאָנאַט האָט מאָריס זי שוין עטליכע מאָהל באַגלייט פון שאָפּ ביז צום הויז, ער האָט אַ פּאָר מאָהל מיט איהר פערוויילט ביי דעם „סטופּ" און גאַנץ אינטים גערעדט. זי האָט אָבער ביז יעצט ניט געהאַט דעם מוטה איהם צו פאַרבעטען צו זיך אין רום אָדער אויף איהר לאָזשי; יעצט אָבער אויף אַ „געבורטסטאָג פּאַדי", האָט דזשעני גערעכענט, איז גאָר אַן אַנדער זאַך. און ווען מאָריס האָט איהר צוגעזאָגט, אַז ער וועט זיכער אַרויף קומען אין אָווענד, האָט דזשעני אַראַנזשירט, אַז איהר לאָזשי־מיסטער זאָל זיך פאַרשטעלען פאַר אַ שדכן און מאָריס'ן ריידען אַ שידוך מיט איהר. און זי האָט שוין פאַנטאַזירט, אַז פון דער „געבורטסטאָג פּאַדי" וועט אַרויס קומען אַן „ענגיידזשמענט פּאַדי" און זי וועט מיט דער צייט זיין די פרוי פון דאָקטאָר גערשמאַן.

זונטאָג איז דזשעני געשלאָפען שפּעט, ווייל זי האָט זיך געוואָלט גוט אויסרוהען אום אויסצוזעהן פריש און מונטער אויף דער פּאַדי. ווען זי איז אויפגעשטאַנען האָט זי געהאָלפען איהר מיסעס אויף רוימען די רומס און די פראַנט־רום האָט זי אַליין אויף געפּוצט נאָך איהר בעסטען געשמאַק. נאָכמיטאָג האָט זי זיך גענומען פאַרפּוצען און כאָטש איהר מיסעס מיט אַ פּאָר אונטערגעקומענע חבר'טעס האָבען איהר געהאָלפען, האָט דאָס געדויערט אַ היבשע פּאָר שטונדען און זי האָט געהאַלטען אין איין קוקען אין שפּיגעל אַריין, ווייל זי איז זיך אַליין שטאַרק געפעלען געוואָרען.

נאָך אַכט אַזייגער אָבענדס זענען כמעט אַלע געסט שוין געווען פערזאַמעלט. יעדער האָט דזשעני'ן הערצליך גראַטולירט און איהר פיעל

גליק געוואונשען. ענדליך איז אויך מאַרים געראָשמאַן געקומען. ער האָט געבראַכט אַ שעהנעם בוקעט בלומען פאַר דזשעני'ן און ווען ער האָט איהר די בלומען איבערגעגעבן...

די „פּאַדי" איז ערשט דאַן אריין אין פולען גאַנג. מאַנכע פון די געסט וועלכע זענען געווען אונבעקאַנט זענען פאַרגעשטעלט געוואָרען איינער פאַרן צווייטען און זענען גאַר שנעל גוטע באַקאַנטע געוואָרען. באַלד האָבען איבער דער פראָנט־רום געקלונגען פאַרשיעדענע געשפּרעכען איבער פיעלע אַלטעגליכע זאַכען. מ'האָט גערעדט פון דער מלחמה, פון סטרייקס, פון מענער וואָס פאַרלאָזען זייערע פרויען און קינדער, פון פרויען וואָס באַטריגען זייערע מענער און לעבען אַ גוטען טאָג מיט אַנדערע. מ'האָט גערעדט פון ליעבע, האַס, הייראַט, איפּערזוכט און ראַכע; פון יונגע לייט וואָס געהן אַרום אַ שטיק צייט מיט מיידלאַך און לאָזען זיי דערנאָך שטעהן ניט אַהער און ניט אַהין; פון מיידלאַך וואָס לאָזען אַרעסטירען יונגע לייט און קלאָגען זיי פאַר „בריעטש אָף פּראָמיס", כאָטש יענע האָבען זיי גאַר קיינמאָל קיין זאַך ניט געפּראָמיסט. מאַנכע זיינען אַזוי ריידענדיג אַרויף געקומען אויף דער טהעמאַ פון דענסינג סקוהלס, בעללער, פּיק־ניקס, עקסקוירשענס און עהנליכע אַמיוזמענטס. אַנדערע ווידער האָבען זיך געלאָזט קריטיקירען די אידישע טהעאַטער קונסט, און מ'האָט קודם כל געמאַכט וועטטעס אויף דער צאָהל פּלעצער וואָס עס איז דאָ אין יעדען אידישען טהעאַטער און מ'האָט באַשטימט דאָס אויסצוגעפינען דורך די בריעף־קאַסטענס פון די אידישע צייטונגען. דערנאָך האָט מען געטרייעט צו באַווייזען וועלכער טהעאַטער עס האָט די גרעסטע ביהנע, ביז מ'האָט דערלאַנגט צו די אַקטיאָרען און צו די סאַמע סטאַרס און יעדער איינער האָט אָפּגעגעבען זיין מיינונג, וועלכער פון זיי עס איז דער בעסערער שוי־שפּיעלער, דער גרעסטער קינסטלער און ווער עס האָט אַן אויטאָמאָביל און ווער ניט.

דזשעני מיט איהר מיסעס זענען דערווייל שטאַרק טרוד געווען דערלאַנגענדיג פאַרשיעדענע זאַכען צו די טישען. זי האָט געבעטען

יעדען גאַסט צו געניסען פון אַלעמען. יעדער האָט שעהן געדאַנקט, ניט געלאָזט זיך פיעל בעטען און גענומען זיך דערקוויקען דאָס הארץ. מ׳האָט צעקנאַקט ניס און מען האָט געמאַכט אַ שוויינ אויב די יאָדרע איז געווען פויל ביטער; מ׳האָט זשערנע אריינגעכאַפּט קענדיעס אין מויל אריין און מען האָט דערנאָך בעדאַרפט שווער צו אַרבייטען ביז מ׳האָט די ציהען אַרויסגעשלעפּט פון די זיסע טייגאַכץ, און ווען מ׳האָט אַרונטער געשלונגען אַביסעל סעלצער אָדער סאָדא וואַסער האָט מען זיך ניט געקענט העלפען פון פאַרקרימען דאָס געזיכט מיט אַ זויערע גרימאַסע אַזוי וואָרעם און אונבע׳טעמ׳ט איז עס געווען.

ווען אַלע אַנוועזענדע האָבען זיך גענומען געשמאַק צו עסען און טרינקען האָט זיך זיי אויך פאַרגלוסט עפּעס אַמוזאַנטעס. אַ יונג בחור׳ל מיט לאַנגע האָר און מיט אַ גרויסען ווינדזאָר טיי אונטער אַ נידריגען קאָלנער האָט דעקלאַמירט פון „באַוושאַווער׳ס און ערעל־שטאַט׳ס“ געדיכטע. דערנאָך האָט אַ פריילין, וועלכע האָט זיך צוערשט געלאָזט זעהר פיעל בעטען, אָנגעפאַנגען צו זינגען אידישע און ענגלישע „סאָנגס“ און האָט ניט אויפגעהערט, ביז מ׳האָט איהר „פּאַלייט“ געדאַנקט און געגעבען צו פאַרשטיין אַז עס איז שוין פּלענטי געזונגען.

וועהרענד דעם זינגען האָט זיך דזשעני׳ס לאָזשי־מיסטער געפונען אַן אויסרייד אַרויסצורופען מאָריסען פון פראָנט־רום און איז מיט איהם אריינגעגאַנגען אין דעם לעצטען צימער, וועלכעס איז געווען דזשעני׳ס בעד־רום. דזשעני האָט זיך אונבאַמערקט אַרויס גע׳גנב׳עט אין האָל אריין און מיט אַ קלאַפּענדיגע הארץ האָט זי זיך אָפּגעשטעלט ביי איהר בעד־רום־טיהר אום זיך איינצוהערען וואָס איהר מיסטער וועט רעדען און ווי אַזוי ער וועט איהם ענטפערען.

זי האָט דייטליך געהערט ווי איהר מיסטער האָט זי פאַר מאָריס׳ן אויסגעלויבט, וואָס פאַר אַ לייטיש בעל־הבית׳יש קינד זי איז; קלוג, אינטעלינענט, אַ בריה מיט אַלע מעלות. מאָריס האָט זיך אויפמערק־זאַם צוגעהערט און אויף אַלעמען איינגעשטימט און האָט ענדליך גע־

פרעגט איהר לאַזשי־מיסטער, וואָס ער איז אויסען דערמיט וואָס ער לויבט אַזוי דזשעני׳ן פאַר איהם.

„איך וויל צווישען אייך מאַכען אַ שידוך", האָט איהר לאַזשי־מיסטער געענטפערט.

„אַה, אַ שידוך?!" האָט זי געהערט מאַריסען אויסרופען פאַר־וואונדערט און זי האָט זיך אַנגעשטרענגט צו הערען וואָס ער וועט ווייטער זאָגען, ער האָט אָבער וואַרשיינליך געשוויגען, דען זי האָט באַלד דערהערט אַז איהר לאַזשי־מיסטער רעדט ווידער אַ מאָהל טאַקע פון איהר.

„איך זאָג אייך, מיסטער גערשמאַן", האָט זי איהם געהערט זאָגען, „זי איז זעהר אַ פיין מיידעל און אַ שעהנע איז זי אויך".

„דאָס ווענדט זיך אין איינעמס געשמאַק", האָט מאַרים איהם גע־ענטפערט.

„און אַ יונגע מיידעל איז זי נאָך אויך", האָט איהר לאַזשי־מיסטער ווייטער געזאָגט.

„זי איז ניט אַזוי יונג ווי איהר מיינט". האָט זי געהערט מאַריסעס ענטפער, און זי האָט דערפיהלט גלייך ווי ביי איהר אין הארצען האָט זיך עפּעס אָפּגעריסען.

„אַט ערשט היינט איהר צוואַנציג געוואָרען", האָט איהר לאַזשי־מיסטער באַהויפּטעט.

מאַרים האָט זיך צו לאַכט, דאָס געלעכטער האָט אין דזשעני׳ס אויערען געקלונגען העכער און שטאַרקער ווי דאָס שיסען פון קאַנאָנען. קוים איינשטעהענדיג אויף די פיס האָט זי אַוועקגענומען דעם אויער פון דער שפּארינע, מאַריסעס רייד האָבען אָבער צו איהר דער־גרייכט.

„דאָס איז אַ גאַנץ קליינער סמן וואָס זי פּראָוועט ערשט היינט איהר צוואַנציג יעהריגען געבורטסטאָג", האָט ער אַרגומענטירט. איך קען זי שוין אַ יאָהר פינף און ווען איך האָב זי צום ערשטען מאָהל דערקענט איז זי שוין זיכער מעהר פון פופצעהן יאָהר אַלט געווען.

איבערהויפּט זאָלט איהר האָבען א כלל", האָט ער פּאַרטגעזעצט, „אַז ווען א מיידעל פּראָוועט היינטיגע צייטען א צוואַנציג יאהריגען גע־בורטסטאָג איז זי שוין באַלד, באַלד, אויב ניט אריבער, דרייסיג יאהר אַלט".

* * *

דזשעני האָט זיך נעשטאַרקט און איז וואו־ס׳איז־ניט־איז צוריק אריין אין הויז. זי האָט זיך געפליייסט איהר אויפרעגונג צו באַהערשען און קיינער פון די געסט האָט אין איהר גאַר ניט בעמערקט. מאָריס וועלכער איז באַלד פערטיג געוואָרען מיט זיין שרכן, איהר לאָזשי־מיסטער, איז דערנאָך ניט זעהר לאַנג פערבליבען. ער איז געוועזען דער ערשטער מיט איהר זיך צו געזעגענען און אוועק צוגעהן. נאָכדעם האָבען כמעט אַלע מיט אַמאָל איין געזעהן אַז עס איז שוין שפּעטלאַך און האָבען זיך אָנגעפאַנגען צו־צוגעהן און יעדער איינער האָט ביים אוועק געהן אויסגעדריקט די מיינונג, „אַז ער אָדער זי האָט זיך פיין אונטערהאַלטען ביי דער „פּאַדי" און דאָס דער אונטערהאַלט איז אין אַלגעמיין געוועזען א גרויסער ערפאָלג". בלויז דזשעני אַליין האָט ביי זיך אין הארצען נעפיהלט אַז איהר „בוירט־דעי־פּאַדי" איז געוועזען א מיאוס׳ער, א שרעקליכער דורכפאַל און ווען זי האָט יענע נאַכט לאַנג, לאַנג ניט געקענט איינשלאָפען, האָט זי זיך גאַנץ גוט אויסגעוויינט און האָט זיך א נדר געגעבען, אַז זי זאָל מעהר קיין געבורטסטאָג „פּאַדים" אין איהר לעבען ניט מאַכען.

דער אַלטער צייטונגס־פּעדלער

„כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת“.
(קהלת).

יעדען פאַרנאַכט, אויף מיין וועג אַהיים, ווען איך קום צו נאָהענט פון דעם קאַרנער, וואו ער שטעהט ביי זיין סטענד, דערהער איך פון דעם מיש־מאַש זיין חריפלעם קול שרייענדיג, „פּייפּערס, פּייפּערס“.

ער איז אַן אַלטער, איינגעבויגענער מאַן, אפשר איבער אַכציג יאָהר אַלט, מיט אַ לאַנגער ווייסער באָרד וואָס הענגט מיט שטאָלץ אַראָפּ פון זיין שטאַרק געקנייטשטען פּנים, אויף זיינע מוטנע אויגען טראָגט ער אַ פּאָר גרויסע שפּאַקולען.

ווען ער דערזעהט מיך צוקומען, כאַפּט ער אַרויס מיט זיינע ציטערנדיגע הענד צוויי צייטונגען, טראָגט זיי מיר אַקעגען און צו־נעמענדיג די פּאָאַר פּענים, שרייט ער ווייטער מיט זיין חריפלעם קול, „פּייפּערס, פּייפּערס“.

יעדעס מאָהל ווען איך דערלאַנג איהם די פּאָר פּענים, האָב איך ליעב אויף שנעל אַריינצוקוקען אין זיינע מוטנע אויגען, און עס ווייזט זיך מיר אויס אַז איך זעה אין זיי אַ לאַנגען, לאַנגען עבר מיט פיעל, פיעל סודות פון פערגאַנגענע צייטען און דורות.

נאָר אַפּט בייט איך מיט איהם איבער עטליכע רייד. געוועהנליך, פרעג איך איהם צוערשט:

„ווי געהט עס אייך, אַלטער?“

„איך לעב,“ — ענטפערט ער קורץ און ער בעטאָנט אַזוי די צוויי ווערטער, אַז איך פאַרשטעה דאָס ער מיינט צו זאָגען, אַז עס מאַכט ביי איהם גאָר ניט אויס ווי אַזוי אָדער פון וואָס ער לעבט. אַבי ער לעבט נאָך. און ער וואַרפט זיינע מוטנע בליקען צווישען די פאַרביי־

געהער אום ניט דורכצולאָזען חלילה זיינעם אַ קאַסטימער, און אַז איך זאָל פאַרשטעהן דאָס מיין אודיענץ איז געענדיגט.

איינמאָהל בין איך אהיים געגאַנגען פיעל שפּעטער ווי געוועהנליך. דער רעש און הו־הא פון די אונגעהייערע מאַסען אַרבייטער וועלכע געהען געוועהנליך אהיים אַרום 6 אזייגער איז שוין לאַנג געווען פאַר־איבער. אַ גרויסע טונקעלקייט האָט זיך פון אויבען אַרונטערגעלאָזט איבער די סטריטען און אויף אַלע קאָרנערס האָבען געלויכטען עלעקט־רישע לאַמפּען, וועלכע האָבען פון זיך געוואָרפען בליציגע שטראַהלען, אַזוי ווי זיי וואָלטען געקעמפּט מיט דער אַנקומענדער פינסטערניש.

פון וויימענס האָב איך פון קאָרנער באַמערקט די געבויגענע פיגור פון דעם אַלטען ציימונגס פּעדלער. איך האָב אָבער ניט געהערט זיין חריפּלעם קול ווי אימער שרייענדיג „פּייפּערס, פּייפּערס". ווען איך בין געווען נעבען איהם האָט ער מיר ניט אַקעגען געטראָגען די פּייפּערס ווי אימער, ווייל ער האָט מיך וואַרשיינליך אין דער טונקעלהייט ניט דערקענט.

„ווי געהט עס אייך, אַלטער?" — האָב איך איהם געפרעגט אַזוי ווי איך בין נאָר צו איהם צוגעקומען.

„איך לעב", — האָט ער ווי אַלע מאָל מיר קורץ געענטפערט און מיר דערלאַנגט צוויי ציימונגען. אָבער דאָס מאָהל איז זיין טאָן ניט געווען אַזוי האַרט און אַנשטאָט צו קוקען צווישען די פאַרביינעהער, וועלכע זיינען איצט געווען זעהר ווייניג, האָט ער געקוקט גלייך צו מיר, זיכער צו מאַכען אויב איך בין זיין סטעדי קאַסטימער. איך האָב זיך בענוצט מט דעם מאָמענט אהם ווייטער צו פרעגען.

„זייט איהר צופריעדען מיט אייער לעבען?"

„מיט מיין לעבען איז ניטאָ וואָס צופריעדען צו זיין", האָט ער מיר גלייך געענטפערט. „עס איז אָבער אַלץ בעסער איידער ניט לעבען". האָט ער פאַרטגעזעצט און האָט זיך פּלוצים אויסגעצויגען אום אויס־צוגלייכען זיין איינגעבויגענע פּלייצע, וועלכע האָט אויף מיר געמאַכט

דעם איינדרוק אַז ער טוהט דאָס אום מיר צו בעווייזען, אַז ער איז נאָך ניט אַזוי אַלט און דאַרף אָדער קען נאָך לעבען.

מיינע בליקען האָבען זיך באַגעגענט מיט זיינע אויגען און עס האָט מיר אויסגעוויזען אַז איך האָב אין זייער מוטנעקייט באַמערקט אַ געהיימניספאָלען פּייערל וואָס ענטהאַלט אין זיך אפשר די סודות פון זיין לאַנגער פאַרגאַנגענהייט און זיין וואונש אָדער האָפנונג אויף דער צוקונפט.

„דענקט איהר גאָר ניט פון שטאַרבען?" — האָב איך איהם ווידער געפרעגט.

„ניין". — איז געוועזען זיין אַנטוואָרט. — „איך וויל גאָר דערפון אפילו ניט אַ טראַכט טהון". — און ווידער האָט ער זיך אויסגעצויגען, אויסגעגלייכט זיין איינגעבויגענע פּלייצע און האָט געווענדעט זיינע אויגען צום הימעל.

„אָבער דאָך, סוף כל אדם למות", — האָב איך איהם דערמאָנט.

„אָט דאָס איז טאַקע דער אומגליק וואָס דאָס איז דער סוף", — האָט ער זיך אָפּגערופען. — „און נאָך אַזאַ סוף קען מען ניט בענקען".

„איהר זאָגט דאָך אָבער אַליין אַז איהר זייט ניט צופריעדען מיט אייער לעבען?" — האָב איך איהם איבערגעפרעגט.

„דאָס איז טאַקע אמת," האָט ער מיר געענטפערט. „אָבער איך מיין דערמיט אַז איך בין ניט צופריעדען מיט'ן סדר פון מיין לעבען, מיט מיין מעמד. כמעט יעדער אַנדערער איז ניט צופרידען דערמיט אַזוי ווי איך. אָבער מיט דעם לעבען גופא, מיט דעם פונקט לעבען וואָס איז נאָך אין מיר דאָ, דערמיט בין איך יאָ צופרעדען. ווייל אַזוי לאַנג ווי איך לעב האָב איך אַ טאָג מיט אַ נאַכט. איך האָב אַ נעכטען, אַ היינט און אַ מאָרגען. איך הער, איך זעה און פיהל אַלעס וואָס אַרום מיר טוהט זיך. איך באַוועג זיך צווישען אַלע וואָס לעבען און באַוועגען זיך. אָבער ווען איך וועל ווערען אַ שוכן עפר וועט דאָך דאָס אַלעס אויפהערען, וועט זיך דאָך אַלעס ענדיגען, עס וועט נאָר זיין

פינסטערניש, גלייכגילטיגקייט, בעוואוסלאָזיגקייט, גאָר ניט מיט גאָר ניט. און דאָס איז פּאַסקודנע, פע!"

„און האָפט איהר נאָך אויף אַ בעסערען לעבען?" — האָב איך געוואָלט וויסען.

„געווים. געווים", — האָט ער געענטפערט. — „דער וואָס לעבט, דער האָפט".

ער האָט זיך אַ ווײַלע פאַרטראַכט דערנאָך האָט ער לאַנגזאַם פאָרטגעזעצט. „איהר מוזט וויסען יונגערמאַן, אַז איך בין אויך אַמאָל יונג געווען. און איידער איך בין אַלט געוואָרען, האָב איך גענוג מיטגעמאַכט. פון אייגענע קאַמפּען, אייגענע ליידען, אייגענע צרות מיט דאגות, אייגענע אידעאַלען, שטרעבונגען און ענטוישונגען איז אָפּגערעדט. איך בין אַמאָל געווען אַ סאָלדאַט און בין געווען אין מלחמות אויף די שלאַכטפעלדער. איך האָב מיטגעמאַכט רעוואָ־לוציאָנען, איבער מיין קאָפּ זיינען געפלויגען קוילען, פאַר מיינע אויגען האָבען געבליצט בלאַנקע שווערדען, אונטער מיר האָט געדונערט דאָס שיסען פון קאַנאָנען. איך האָב שוין דורכגערייזט און איבערגעשפּרייזט פאַרשיעדענע לענדער, איך האָב איבערגעלעבט דריי דורות און מיינע אייגענע קינדער האָב איך אויך איבערגעלעבט. אַצינד ווייזט זיך מיר אויס אַז איך לעב מיט דעם כח פון מיין פערגאַנגענהייט, מיט דער קראַפט, מיט דער דויערהאַפטיגקייט מיט וועלכען איך האָב דאָס אַלעס איבערגעלעבט, און אַזוי לאַנג ווי איך לעב נאָך, וויל איך נאָך אַלץ לעבען, ווייל עס איז בעסער אַ לעבעדיגער הונד, איידער אַ טויטער לייב".

עס זיינען פון ערגעץ אָנגעקומען עטליכע מענשען. דער אַלטער האָט זיך צו זיי אויסגעדרעהט און האָט מיט זיין כריפּלעם קול צו זיי אויסגעשריען: „פייפּערס, פייפּערס!" איך האָב זיך דערמאָנט אַז איך דאַרף אַהיים געהן האַלטען איין אַפּאָינטמענט, האָב איך צו איהם שנעל אויסגערופען: „אַ גוטע נאַכט", און בין פון איהם אַוועק־געגאַנגען.

אַ טויט־פאַל אין אַ טענעמענט

אין דעם גרויסען טענעמענט הויז איז פון פארטאָג אַן געווען אַ געוואַלדיגער גערודער, אַ יאָמער און געוויין.

די שכנה פון דעם צווייטען פלאָר, פראַנט, מיסעס ווייגגאַסט, איז מיט אַ וואָך צוריק געלעגען געוואָרען, האָט געבוירען אַ מיידעלע, און יעדער אין דעם גרויסען טענעמענט הויז איז געווען מלא שמחה פון דער ידיעה, אַז זי איז איבערגעקומען גלזונטערהייט. ווארום, ווער האָט זי דען ניט געקענט? ווער האָט זי דען ניט ליעב געהאַט פאַר איהר שעהנקייט, ליעבליכקייט און געראַטענקייט? אָבער אין דער קינדבעט האָט זיך איהר פלוצלונג צוגעוואָרפען עפּעס אַ קראַנקהייט און זי איז שטאַרק פארשלאָפט געוואָרען. אייניגע ווייבער האָבען באהויפּטעט, אַז דאָס האָט דער דאָקטאָר ביי איהר עפּעס איבערגעלאָזען אין בויך, בעת ער האָט דאָס קינד אָפּגענומען; אַנדערע ווידער האָבען געמיינט אַז די קינדעבטאָרין האָט אפשר פאַר גרויס היץ איין איבּ־ריגען טרונק וואַסער געטהון. נאָר אַנדערע, גאָר קלוגע פרויען האָבען גע'טענה'ט: ניט אַנדערש אַז דאָס האָט איהר אַ גוט־אויג פאַרשאַדט.

נאָר ווי די זאַך איז געווען, אין אַ פּאָר טעג אַרום איז די קראַנק־הייט געוואָרען געפעהרליך און מען האָט געמוזט ברענגען אַ פּראָ־פעסאָר, וועלכער האָט ערקלעהרט, אַז מיסעס ווייגגאַסט מוז באַלד האָבען איין אָפּעראַציע און אַז דאָס מוז קאָסטען ניט ווייניגער ווי צוויי הונדערט דאָלער, וועלכע דער מאַן, די עלטערן, שוועסטער און ברידער פון דער קראַנקער האָבען ווי פון אונטער דער ערד אויסגע־גראָבען און דערלאַנגט דעם פּראָפעסאָר נאָך איידער ער האָט דאָס סעטשעל מיט די אינסטרומענטען געעפענט.

די אָפּעראַציע, האָט מען ערקלעהרט, איז געלונגען. די גאַנצע נאַכט נאָך דעם האָט די קראַנקע גאַנץ גוט געפיהלט, און די נוירס

האט געזאגט, אז ווען זי וועט איבערלעבען ביז טאג וועט זי זיכער געזונד ווערען. דאס האט שוין אבער ניט פאסירט. פארטאג האט זיך די קראנקע אויסגעשטרעקט, און צודריקענדיג מיט איהרע שוואכע הענט דאס פיצעלע קינד, וועלכעס מאן האט איהר דערלאנגט נאך איהר ביטע, האט זי זיך אויסגעדרעהט מיט'ן געזיכט צום פענסטער, דורך וועלכען זי האט צום לעצטען מאהל געזעהן די העלע שטראהלען פון דער נאר וואס אויפגעהענדער זון.

מיט דער שנעלקייט פון א בליץ האט זיך די שרעקליכע בשורה צוטראגען איבער דעם טענעמענט און יעדער איז געווען ווי פון א דינער דערשלאגען. פון דער וואהנונג פון דער פערשטארבענער, אויפ'ן צווייטען פלאר, פראנט, האט זיך ארויסגעטראגען דאס פערצווייפעלטע וויינען פון דעם פערצווייפעלטען אלמן מיט די קליינע יתומים'לאך. און דאס גאנצע טענעמענט-הויז האט זיך ווי אנגעצויגען אין טרויער. טיהרען זיינען באלד געעפענט געווארען אין אלע וואהנונגען, אויף די טרעפ האט מען געהאלטען אין איין געהן ארויף און ארויף, און אין די האלס אויף יעדען פלאר האבען זיך צונויפגעקליבען צושויבערטע, פארשלאפענע ווייבער, און יעדע האט זיך אויף איהר קול צוזונגען א'ן אנדער טרויער-לידעל. אויפ'ן סייד-וואק פאר'ן טענעמענט-הויז, האבען זיך צונויפגעקליבען רעדלאך ווייבער פון זייטיגע און ארומיגע הייזער און האבען געאויקעט און געקרעכצט; און מענשען וועלכע געהן פריה צו דער ארבייט, ווען זיי האבען פארבייגעהענדיג דערהערט דאס געוויין פון דעם הויז, האבען זיך אבגעשטעלט און זיינען ווייטער ניט געגאנגען ביז זיי האבען אויסגעפונען וואס דארטען איז געשעהן. און אין דער גראסערי אדער אין בוטשער סטאר פון דעם טענעמענט הויז האט מען נאר פון קיין אנדער זאך ניט גערעדט, נאר פון מיסעם ווייגאסט'ס טויט.

„אוי, אוי", — האט געזיפצט א דיקע פרוי אין גראסערי, קלייבענ-דיג פאטייטאס אין פארטוך אריין, — „געשטארבען מיסטער וויינ-גאסט'ס ווייב, געשטארבען".

„ווייס'ד וואס!" — האט דערווידערט א מאגערע ווייבעל מיט א שטארק דינעם נעזעל, — „זיין ווייב איז שוין גאר ניט געשטארבען, די קינדערלאד'ס מאמע איז נעבעך יא געשטארבען".

„אודאי", — האט איינגעשטימט א דריטע, מיט א קוויטשעריגען קול, — „דער מאן, א ווייב וועט נאך קריגען, אבער די פיצעלאך א מאמע — קיינמאל ניט".

און די בעל־הבית'טע פון דער גראסערי האט באלד באליגט א שבועה: „אזא גרוים שטיק גאלד אויף מיר, וואס פאר א גרויסע מויד עס ווארט שוין אויף איהם".

אין דעם בוטשער־סטאר האט די בוטשערקע אליין יעדען קאסטי־מער, אפילו פון אנדערע סטריטען, באלד מודיע געווען פון דעם גרויסען בראד.

„פון וואס איז זי נעבעך געשטארבען?" האט שטיל געפרעגט א שעהנע בעל־הבית'טע מיט ברילען אויף די אויגען.

„פון א קינדבעט". — האט זיפצענדיג געענטפערט א שוואנגערע פרוי.

„דאס איז דער דאקטאר איהר מלאך המות געווען!" האט איינע באמערקט.

„ווייס'ד, — האט באמערקט א אידענע אין א גראבען שייטעל, — דאס האט איהר א גוט אויג פארשאדט, פאלגט מיך א גוט אויג!"

די יונגערע פרויען האבען זיך צולאכט פון דער אידענע אין דעם גראבען שייטעל.

„נעהט שוין, נעהט, א גוט־אויג נאר! אלטע נארישקייטען!" — האבען זיי גע'טענה'ט. אבער די אידענע איז געבליבען ביי איהר מיינונג.

נאר די בוטשערקע, וועלכע האט אין דערוויל געהיט, אז עס זאל איהר חלילה צווישען די ווייבער קיין עוף ניט פארפאלען ווערען, ניט וועלענדיג זיין עמיצענס מיינונג דאגעגען, האט אזוי גע'טענה'ט:

„פאָלגט מיך, זי איז נעבאַך געשטאָרבען פון דעם טויט, ווייל זי האָט מעהר קיין יאָהרען ניט געהאַט. אוי וועה איז מיר געשעהן, זי האָט זיך אוועקגעלעגט מיט דעם טויט אזוי ווי זי איז נאָר געלעגען געוואָרען".

דערנאָך זיך ווענדענדיג צו דער אידענע מיט'ן גראָבען שייטעל, האָט זי פאָרטגעזעצט:

„איהר הערט, ווען זי האָט נאָר אָנגעהויבען צו קינד צו געהן, האָט מיך מיסטער ווייגאַסט געשיקט רופען. אַרויפגעהענדיג האָב איך אויף דעם גאַנצען וועג געהערט קעץ מיאוקען, און אזוי ווי איך בין נאָר צוגעקומען צו דער טיהר פון צווייטען פלאָר, פראָנט, זיינען פון דאָרטען אוועק צוויי שוואַרצע קעץ אזוי ווי די בערען גרויס; אוי דאָס האַרץ האָט זיך מיר אָפגעריסען, אַז איך האָב די קעץ דערזעהן, איך האָב געוואוסט אַז דאָס איז ניט קיין גוטער סימן"...

די אידענע אין דעם גראָבען שייטעל האָט געקוקט דער בוטשערקע גלייך אין מויל אריין, און האָט זיפצענדיג צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ. די יונגערע פרויען האָבען שוין געהאַט בדעה זיך ווידער צו-צולאַכען פון דער בוטשערקע'ס מעשה מיט די קעץ, ווען פון דרויסען האָט זיך פלוצלונג דערהערט א שרעקליכער יאָמער און געוואַלד און זיי זיינען אַלע ארוים אין סטריט.

פונקט אַנטקעגען דער טהיר פון דעם טענעמענט הויז איז גע-שטאַנען דער שוואַרצער טויטען-וואַגען מיט אָפענע טהירלאַך. פון דעם סטופּ האָבען עטליכע געזונטע מענער געטראָגען די לייכע אין א שוואַרץ-באַדעקטען ארון, נאָך וועלכען מען האָט געפיהרט דעם מאַן מיט פיער קליינע קינדערלאַך. דער מאַן האָט ניט געשריען, ניט גע-וויינט, נאָר זיין קאָפּ איז אַראָפּגעהאַנגען איבער זיין ברוסט, און די אויגען האָבען ביי איהם אַרויסגעשטאַרצט אזוי ווי ביי א צורייצטען וואַהנזיניגען. און די קינדערלאַך, האַלב-טויטע און צושראָקענע האָבען שטיל געחליפּעט און האָבען זיך געוואונדערט וואָס מען טהוט מיט זייער מאַמען. נאָר ביי דעם פּאַפּס קאַסטנען האָט זיך נאָכגעשלעפּט

אַ אַלטע געקנייטשטע פרוי, מיט אַלע כחות איינגעקלאַמערט אין דעם קאַסטען און מיט אַ חריפלענדיגען קול האָט זי געהאַלטען אין איין שרייען:

„גאַטוניו, פאַרוואָס האָסטו מיך ניט צוגענומען אײדער זי? צו וואָס דאַרף אַזאַ צובראָכענער טשערעפּ איבערלעבן אַזאַ יונגען, שעהנעם בוים?” און קלאַפּענדיג מיט׳ן קאָפּ אין קאַסטען האָט זי נאָך העכער געשריען:

„טאָכטער מיינע, מיין שעהנער מלאך, מיין ליכט פון די אויגען, פאַר וואָס נעמט מען דיך צו פון מיר? צו וואָס האָבען מיינע אַלטע ביינער דיך איבערגעלעבט?...

פון די גרויסע מאַסע מענשען, וואָס האָט זיך אַנגעזאַמעלט פאַר דעם טענעמענט הויז, האָבען אַלע הערצליך געוויינט, צוקוקענדיג די טרויעריגע סצענע. און ווען מען האָט ענדליך די קלאַגעדיגע מוטער אָפּגעריסען פון דעם טויטען-קאַסטען, וועלכע מען האָט שנעל אַריינגערוקט אין דעם וואַגען אַריין און נאָך שנעלער גענומען אָוועק-פיהרען, האָט זיך פון אַלע אַרומשטעהענדע אַרויסגעריסען אַ הערצרייסענדער יאָמער-געוויין וועלכער האָט אַנגעפילט די גאַנצע גאַס מיט שרעקליכע קלאַנגען, פון זיפצען און קרעכצען...

אַ פריה־מאָרגען ביי מיסעס קליאַצקין

מיסעס קלאַצקין איז שוין דריי יאָהר אַן אַלמנה.

איהר מאַן, אַ פּיינטער איז ער געוועהן, איז אַראָפּגעפאַלען פון סקאַפאַלד בשעת ער האָט געאַרבייט און איז דער׳הרג׳עט געוואָרען.

עס איז איבעריג צו דערצעהלען וואָס מיט מיסעס קלאַצקין האָט זיך געטהון, ווי אַזוי זי האָט זיך געריסען די האָר פון קאָפּ, געבראָכען די הענד, און געיאָמערט און געקלאָגט, ווען אַן אַמבולאַנס האָט איהר מאַן צוגעבראַכט אַ נהרג צום הויז. אַלע בעקאַנטע, שכנים, גאַס־מענשען, קינד־און־קייט האָבען געוויינט אויף איהר קוקענדיג, די אָרומיגע הייזער אין בלאָק האָבען ווי מיטגעטרויערט, און דער רעגען, וועלכער האָט דעמאָלט אָנגעהויבען ניסען, האָט אויסגעוויזען ווי אַ גרויסער ים טרעהרען, וועלכען מיסעס קלאַצקין האָט מיט איהרע יאָמערליכע קולות, און הארצרייסענדע זיפצען, אַרויסגעריסען פון הימעל. היינט, ווער רעדט שוין, ווען מען האָט איהם מקבר געוועהן ? !...

מיסעס קלאַצקין איז פון דאַן אַן געוואָרען אַ לעבעדיגער מת. זי איז אויסגעדאַרט, איינגעבויגען, די באַקען בלאַס און איינגעפאַלען, קיין איינציגען צאָהן אין מויל, און די אויסגעלאָשענע אויגען נאָר זיי וויינען, נאָר זיי ניסען מיט ביטערע, בלוטיגע טרעהרען...

און טרעהרען זענען ביי איהר פאַראַן קוואַלען !

אַט איז זעקס אַזייגער אין דער פריה, מיסעס קלאַצקין שטעהט ביים קעראָסינדעל אויף וועלכען עס קאָכט זיך קאַפע פאַר איהרע קינדער׳ס ברעקפעסט. אַצינד ווי יעדען פריהמאָרגען, טראַכט זי פון יענעם פערשאָלטענעם אינדערפריה, ווען זי האָט דעם לעצטען מאָהל געמאַכט ברעקפעסט פאַר איהר מאַן, ווי מען האָט איהם שפּעטער אַהיים געבראַכט אַ טויטען, און ווי אַזוי מען האָט איהם פון איהר

צוגענומען און מקבר געווען, און זי איז געבליבען אַן אָרימע, וויסטע אַלמנה מיט פיער שוואַכע עופ'עלאַך, וועלכע דאַרפען זיך איצט מיט איהר אינאיינעם אַזוי ביטער מאַטערען אויף דעם אָרעמען לעבען. און אַזוי טראַכטענדיג ווערען איהר די אויגען אַנגעגאָסען מיט טרעהרען, זי זעהט ניט, אַז די קאַפּע האָט ,שוין אויפגעקאָכט און זודענדיג לויפט זי אויס'ן קענדעל און פערלעשט די שוואַכע פלאַמען פון דעם קעראָסינדעל וואָס לאָזט פון זיך אַרויס אַ פער־דערבליכען רויך. זי זעהט דאָס ניט און פיהלט דאָס ניט, איהרע אויגען גיסען מיט טרעהרען, וועלכע ברענען שרעקליך די איינגע־שרומפּטע הויט פון איהרע איינגעפאַלענע באַקען.

מיסעס קלאַצקין ווינט זיך אויס, נעהמט אַראָפּ די קאַפּע פון סעראַסינדעל און נעמט וועקען איהרע פערוואָגעלטע יתומים׳לאַך.

„סערעלע, סערעלע!“... וועקט זי שטילערהייט איהר עלטסטע קינד, אַ מיידעלע פון 15 יאָהר, און גלעט זי איבער'ן קאָפּ, „שטעה אויף, מיין קינד, שטעה אויף!“... דאָס קינד דרעהט זיך איבער אויף דער צווייטער זייט, רוקט אַרונטער אַ האַנד אונטער'ן קושען און שלאָפט ווייטער, און מיסעס קלאַצקין בלייבט שטעהן איבערגעבויגען איבער דעם בעטעל, קוקענדיג מיט פערוויינטע אויגען אויף דעם קינד'ס מאַגערען קערפּערעל, און זי דערמאָנט זיך ווי היים דער פערשטאָר־בענער ·טאַטע האָט דאָס קינד ליעב געהאַט, אַ קורצע צייט פאַר זיין טויט האָט ער איהר געלאָזען לעהרנען שפּיעלען פּיאַנאָ, ער, זאָל זיך מיהען, האָט נעפּלאַנעוועט דאָס קינד צו שיקען אין היי־סקוהל, פון איהר מאַכען אַ געבילדעטע פריילין. און איצט וואָס?... שוין דריי יאָהר פון זיין טויט אָן, אַרבייט דאָס שוואַכע קינד פאַר דריי דאָלער די וואָך אין אַ שניידער שאָפּ, אַנשטאַט צו שפּיעלען פּיאַנאָ מיט איהרע פינגערלאַך, נעהט זי נאָר קנעפּלאַך צו רעקלאַך, און אַנשטאַט זיך צו לערנען גוטע און קלוגע זאַכען אין היי־סקוהל לערענט זי זיך אָפּ שלעכטע מדות, גראָבע רייד פון גראָבע שאָפּ־יונגען... דער זייגער קלינגט האַלב נאָך זעקס, מיט אַ פערשטיקטער שטימע נעמט זי ווידער וועקען דאָס קינד, דאָס יתומה׳לע ראַזדרעכנעט זיך, הויבט זיך אויף

און אויף איהר קאָפּ פאַלען אַראָפּ אַ פּאָר זודיגע טרעהרען פון דער מאַמעס אויגען.

נעקסט נעמט זי וועקען סעמעלע׳ן. און וואָס פיהלט ניט איבער איהר הארץ ווען זי וועקט סעמעלע׳ן?... אַ קליינינקייט סעמעלע, דער גאָלדענער קאָפּ, וואָס האָט זיך אַזוי גוט געלערענט אין סקוהל, און וועמען ער, זאָל זיך מיהען, האָט ברעה געהאַט אויסצוהאַלטען ביז ער וועט ווערען אַ דאָקטאָר, אַ לאָיער אָדער אַ טיטשער, אַז ער זאָל ניט דאַרפען זיין אַ קאָמענער אַרבייטער, וואָס שטעלט יעדען אויגענ־בליק איין דאָס לעבען פאַר דעם שטיקעל ברויט... איהם סעמעלע׳ן, וועקט זי דאָס איצט, אַז ער זאָל געהן אָפּגעבען זיין כח, זיין בלוט און שוויים, און אַ גאַנצען טאָג לעבען פון זיין פערצעהנטען יאָהר, ביי אַ שמוציגער אַרבייט אין אַ פעקטאָרי, וואו. און פאַר וואָס? פאַר פערציג סענים!... אוי, ווי עס רייסט איהר דאָס הארץ!... ווי די געדאַנקען שפּאַלטען איהר מח!... זי וועקט איהם ביז ער עפענט די אויגען, דאַן קעהרט זי זיך אָפּ פון איהם און פון איהרע אויגען זעצען אַרויס צוויי שטראָמען טרעהרען...

בענעלע כאַפּט זיך אַליין אויף. ער איז אַ שוואַבינקער, נערוועזער אַכט יאָהריגער קינד, און נאָר איין קוק אויף זיין געל־בלאַסען פאַר־יתום׳טען פּנים׳ל, איז שוין גענוג, אַז מיסעס קלאַצקין זאָל זיך וואַשען אין טרעהרען.

די קינדער טהוען זיך אָן אין זייערע אַלטע צוריסענע קליידער, זיי וואַשען זיך אָפּ, פערקעמען זיך און נעמען עסען ברעקפעסט. ביים עסען כאַפּען זיי אַלעמאָהל אַ קוק אויף דער מאַמען וועלכע ווייגט קוקענדיג אויף זיי, און זייערע יונגע הערצעלאך וויינען, וויינען אין דער שטיל און יעדער ביסען ווערט מיט טרעהרען אַרונטער געשלונגען.

ווען זיי פּאַרטיגען זיך אָפּ געהען זיי אַוועק, סערעלע מיט סעמעלע׳ן צו דער אַרבייט, און בענעלע אַרומצולויפען אַ גאַנצע טאָג אויף די צוהיצטע שטיינער ת:ן גאַס פעדלען מיט שוה־לייסעס. מיסעס קלאַצ־קין קושט זיי, בענשט זיי פאַר דעם אַוועק געהן, קוקט זיי נאָך אַ ווײלע,

דאַן מאַכט זי צו די טיהר, ווישט אוים די טרעהרען פון די אויגען און נעמט זיך אויספינישען די הויזען וואָס זי נעמט אַרוים פון אַ שאַפ.

אין דער מינוט כאַפּט זיך אויף דאָס אינגסטע קינד, אַ מיידעלע פון פיער יאהר, מיט אַ שרעקליכען וויינען.

פון דעם קינד'ס וויינען פאַנגט אָן ביי מיסעס קלאַצקין גליווערען דאָס הארץ. דאָס קינד ווייסט נעבעך גאָר פון קיין טאַטען ניט, עס געדענקט אפילו זיין צורה ניט, און ניט איינמאָהל בעגיסט זיך מיסעס קלאַצקין מיט טרעהרען ווען דאָס קינד נעהמט זי פרעגען: „מאַמע, פאַרוואָס האָב איך ניט אַ פּאַפּאַ ווי מיינע חברה'טעס? פאַרוואָס ברענגט ער מיר ניט קיין קענדי, און קומט ניט אַהיים?” זי לויפט שנעל אַריין צום קינד, שפּאַרט זיך נעבען איהר אויפ'ן קישען, טוליעט עס צו איהר הארץ און פרואווט זי איינשטילען.

„שאַ, מיין קינד, נאַ, פיינעלע מיינס, זיי שטיל, טאָכטערקע מיינע, און שלאָף רוהיג...” דאָס קינד הערט זי ניט און וויינט ווייטער וואָס אַמאָהל העכער און העכער. „וואָס איז מיין קינד? וואָס ווילסטו, טאָכטערקע מיינע? האָסט זיך אפשר דערשראָקען?” פּאָלט איהר איין צופרעגען ביים קינד.

„דאָ איז געוועהן אַ פּאַפּאַ”, נעמט דאָס קינד רעדען בליפּענדיג אויף אַ קול, „ער האָט מיך געהאַלטען אויף די הענד, מיך געקושט און מיר געגעבען קענדים, איצט איז ער אַנטלאָפען...”

מיסעס קלאַצקין פערקלעמט ביים הארצען, זי דערמאָהנט זיך ווידער' אין איהר מאַן, אין זיין פלוצים'דיגען, שרעקליכען טויט און אין דעם שיקזאָל פון איהרע אָרימע יתומים'לאַך. זי טוליעט זיך צום קינד, קושט דאָס עטליכע מאָהל און זאָגט:

„דאָס איז געוועהן אַ חלום, מיין קינד, אַ חלום!... אויפ'ן וואָהר וועסטו שוין קיינמאָהל קיין פּאַפּאַ ניט האָבען, קיינמאָהל!...”

און זי מיט דעם קינד וויינען ביידע...

דער איטאליענישער מילך־מאן

איך בין געוועהנליך א פריהער אויפשטעהער, כמעט יעדען פריה־מארגען, ארום פינף אזייגער וועקט מיך אויף א לייכטער קלונג פון מיין בעל. איך שפרינג שנעל אראפ פון דעם בעט, כאפ אויף זיך די פלידערען, קריך אריין אין א פאר שטעק־שיך און לויף עפענען די טהיר און אזוי ווי איך עפען זי נאר ברייט גענוג ארויסצושטעקען דעם קאפ מיט א האנד, דערהער איך דעם „גוד מארנינג, באס!" מיט אן איטאליענישען אקצענט און א באטעל „בארדענ׳ס" מילך פארפולט מיין האנד.

דער מילך־מאן איז א יונגער איטאליענער, א הויכער, א דארער, מיט שווארצע אויגען און קליינע שווארצע וואנסען. יעדען פריה־מארגען, סיי ווינטער, סיי זומער, ווען איך דערזעה זיין פנים ביי דעם שוואכען שיין פון דעם געז־ליכט וואס ברענט אין דעם האל, ווען ער איז שטארק פארשוויצט, הפנים פון דעם שנעלען לויפען און קלעטערען אויף די טרעפ.

קיינמאהל, קיינמאהל, האט ער קיין צייט ניט, אזוי ווי איך נעם ביי איהם צו דאס פלעשעל מילך אזוי לויפט ער שנעל, כמעט ווי א קאץ, ארויף די טרעפ צום נעקסטען פלאר, און באלד יאגט ער מיט אימ־ערונטער פון אלע טרעפ און ווען די אונטערשטע טיהר מאכט זיך אונטער איהם צו מיט א שטארקען קלאפ, הער איך איהם תמיד, א הויכען טצמאקע טהון דעם פערד, וועלכעס נעהט איהם שוין נאך און שטעלט זיך אליין אפ ביי דעם נעקסטען הויז אין וועלכען ער ווערט ווידער פערשוואונדען.

יעדע וואך, געוועהנליך מאנטאג נאכמיטאג, קומט ער קאלעקטען פאר די פלעשלאך מילך צו אכט סענט, 56 סענט פאר דער גאנצער וואך, און ביים נעמען דאס געלד, ביים גיבען דאס טשיינזש און פערשרייבען בייט איך מיט איהם איבער עטליכע ווערטער. ער איז זעהר פריינדליך און ענטפערט אויף אלעמען, גוטמוטהיג און אפענהערציג. אנומעלט בין איך מיט איהם געווארען גאנץ אינטים, האב איהם נעפרעגט אויב ער איז א בעווייבטער.

פאַ אונטער זיינע וואָנסעז האָט זיך בעוויזען א שמייכעל און ער האָט מיר געענטפערט, „מיי וויף איז דזשאָואיש".

דאָס האָט מיך שוין פעראינטערעסירט, אַז איטאַליענער מיט אַ אידישער ווייב! און איך האָב איהם געבעטען ער זאָל מיר דערצעהלען ווי אַזוי ער האָט מיט איהר חתונה געהאָט, אויב זיי לעבען גוט און צו זיי ליעבען זיך.

„יעס! איי לאָוו מאַי רייטשעל וועריי מאַטש!" האָט ער מיר געענטפערט און זיך אַנשפּארענדיג אַז דער פאַרענטשע פון אַ בענקעל האָט ער מיר דאָס פאָלגענדע דערצעהלט:

„מיין רייטשעל'ס פאָטער איז געוועהן אַ באַרבער און איך האָב ביי איהם לאַנג געאַרבייט, דער באַרבער־שאָפּ איז געוועהן אין אַ סטאָר און דער באָס מיט זיין פאַמיליע האָבען געוואָהנט אין דריי רומס אונטער דער סטאָר. ווען ס'איז געוועהן סלעק פלעג איך שפּילען אויף מיין גיטאַרע אָדער אויף מיין האַרמאָניקע, רייטשעל איז נאָך דאַן געגאַנגען אין סקוהל און ווען איך האָב געשפּיעלט איז זי אריינגעקומען אין סטאָר מאַכען די לעסאַנס. זי האָט שטאַרק ליעב געהאַט מיין שפּיעלען, איהרע שעהנע אויגען האָבען ווי געטאַנצט ווען איך האָב געשפּיעלט. דערנאָך האָט זי מיך געלערענט ענגליש און איך האָב איהר געלערענט איטאַליעניש, און איך פלעג איהר דערצעהלען שעהנע געשיכטעס פון מיין שעהנעם פאָטערלאַנד פון סיציליען, און איך בין צו איהר שטאַרק צוגעוואָהנט געוואָרען און זי צו מיר, און ווען איהר טאַטע האָט דעם באַרבער־שאָפּ אויפגעגעבען האָב איך ערגעץ אַנדערש ניט געקענט אַרבייטען, איך האָב נאָך רייטשלען געבענקט, דאָס איז אַ סמן אַז איך האָב איהר ליעב, האָב איך געטראַכט, און איך האָב זי געבעטען, אַז זי זאָל צו מיר קומען מיך זעהען וואו איך האָב געאַרבייט, אָדער אין דערהיים, און איך האָב איהר צוגעזאָגט פאַר איהר ווידער צו שפּיעלען, און ווען זי האָט מיך געפאָלגט און זי איז געקומען, האָב איך פערשטאַנען אַז זי האָט מיך אויך ליעב און איך האָב געוואָלט מיט איהר חתונה האָבען.

„מיינע עלטערן זענען אָבער געוועהן קאַטאָליקען, זיי האָבען געוואָלט אַז רייטשעל זאָל זיך שמד'ן, און ווען רייטשעל'ס עלטערן האָ־

בען אויסגעפונען פון אונזער לעבען, האָבען זיי צוערשט רייטשלען פערשאַפט און מיך אַוועק געטריבען.

אָבער איך מיט רייטשלען האָבען זיך פערשוואָרען, אַז מיר מוזען חתונה האָבען, און איהרע עלטערען האָבען נאָר געוואָלט, אַז איך זאָל זיך מגיר זיין. איך בין געוועהן צווישען צוויי פייערען, מיה האָט וועה געטהון דאָס האַרץ אויף מיינע עלטערן און אויף איהרע עלטערן, און איך האָב געוואָלט זיך מגיר זיין פונזייערטוועגען, און רייטשעל זאָל זיך שמד'ן פון מיינע עלטערנ'ס וועגען, נאָר דאָס האָט דאָך אָבער ניט געקענט זיין און איך האָב בעשלאָסען צו וואַרטען און רייטשעל האָט מיר צוגעזאָגט אויך צו וואַרטען, אויף וואָס האָבען מיר ביידע ניט געוואוסט, אַנטלויפען מיט איהר אָדער פערפיהרען זי, האָב איך ניט געוואָלט, איך האָב געוואוסט אַז איהרע עלטערן וועלען דאָס ניט אַריבערטראָגען, עס זענען אַוועק צוויי יאָהר, דערווייל זענען מיינע עלטערן, וועלכע זענען שוין שטאַרק אַלט געוועהן, אין אַ קורצער צייט געשטאָרבען. דאַן איז מיר גרינג געוואָרען צו טהון, וואָס מען האָט פון מיר געוואָלט און איך בין געוואָרען אַ איד און איך האָב חתונה געהאַט מיט רייטשלען, און איך האָב מיין רייטשלען שטאַרק ליעב, און ווען זי קוקט אויף מיר מיט איהרע שעהנע אידישע אויגען, פיהל איך אַזוי גוט, אַז איך כאַפּ איהר אויף די הענט און קוש זי, און קוש זי, און פון איהרעטוועגען האָב איך אויפגעגעבען דאָס באַר־בעריי און אָנגענומען דעם דזשאָב, ווייל איך פערדיען בעסער און איך וועל זיך אַרויפאַרבייטען, וואָרען איך דאַרף שוין מעהר האָבען, פאַראַיאַהרען האָט מיין רייטשעל געבאָרען אַ באָי, וואָס מען רופט נאָך איהר טאַטען, וועלכער איז אויך געשטאָרבען, און איהר מוטער איז ביי מיר אין הויז און מיר לעבען אַלע צופריעדען, מיר וואָהנען אין אַ אידישען געגענד, און די שכנים האַלטען מיך אַלע פאַר אַן איטאַליענישען אידען, ווייל איך רעד גוט אידיש.

איידער ער איז אַוועקגעגאַנגען האָט ער מיר וואַרעם געדריקט די האַנד און ער האָט מיר ווידער געזאָגט:

„יעס סער, איי עם אַ וועריִ העפּי מען, איי לאַוו מיי וויף, שהי איז דשואיש“.

הומאָרעסקן

דער ריעל־עסטייטניק

אין דערהיים איז זיידע נחום הירש׳ס געוועהן א בעל עגלה, א גאנץ פראסטער ארענטליכער מענש.

דא, אין אמעריקע, איז ער גרינערהייט געווארען א ביגלער; ער האט אבער בשום אופן ניט געקענט געוואוינט ווערען מיט דער שטי־קענדער היץ אין פערפעסטעטער לופט פון שאפ און דערפאר האט ער זיך גענומען צו קאסטאמער־פעדלעריי.

פון אנהויב האט איהם דאס קלעטערען אויף די טאפ־פלארס און דאס קלאפען אין די טיהרען גאר ניט געשמעקט, עס איז אבער פארט ניט קיין ארבייט אין א שאפ און מען איז ניט פערקויפט צו א באס, און דערפאר האט ער זיך געהאלטען ביי פעדלעריי. דאס וואס ער האט ניט געקאנט ניט לעזען און ניט שרייבען האט איהם אפילו ניט וועניג געשטערט, ער האט אבער באלד, ווי ס׳ניט איז, זיך אויסגעלערענט צו פערשרייבען מיט רינגעלאך און פאסיקלאך די סיילס וואס ער האט געמאכט אויף אפצאלען, אבער דאס בעסטע האט ער ליעב געהאט א קעש־סייל, טאקע נאר דערפאר אליין, וואס ער האט פערשפארט דאס שרייבען און חשבון׳ען.

אנגעהויבען פעדלען האט זיידע נחום הירש׳ס צווישען בעקאנטע און לאנדסלייט, ערשטענס, ווייל ס׳איז כמעט ניט געוועהן איין לאנדס־מאן אדער לאנדספרוי, וואס איז ניט געפארען אמאהל אויף זיין פוהר און האט ניט גוט געדענקט ווי בריה׳ש ער פלעגט ארויסשלעפען פערד און וואגען פון א געדיכטער בלאטע אונטערוועגענס, אדער ווי ער פלעגט אמאהל פארענדיג שפעט אין דער נאכט דורך א טיעפען וואלד אויספייפען אדער אויסזינגען א זיעסען אידישען ניגון און דערמיט פערטרייבען מרה־שחורה׳דיגע געדאנקען מיט דער מורא פאר וואלד־רויבער, צווייטענס, האט יעדער איהם געקענט פאר א פראסטען,

ערליכען מענשען און מען האָט געוואוסט, אַז מען דאַרף פאַר איהם ניט מורא האָבען, אַז ער וועט חלילה אימעצען בעשווינדלען אָדער איבערזעצען אויפ'ן פּרייז, ווי אַנדערע פייקערס טהון, און ווען עס האָט זיך געהאַנדעלט פון פּרייז, פלעגט ער פערזיכערען זיינע קאָס־טאָמערס, אַז ביי אַ קעש סייל פערדינט ער ניט מעהר ווי אַ קוואָדער, אָדער אַמאָהל, אַמאָהל נאָך צעהן סענט, דאָס אַלעס. „עס קאָסט מיך אַליין דריי דאָלער האַלב־סייל", פלעגט ער זאָגען, „און איך וויל ניט מעהר ווי אַ קוואָדער פערדינסט פאַר מיין גאַנג". און ווען איינער האָט ביי איהם עפּעס געקויפט אויף אָפּצאָהלען האָט ער יענעם אויך פערזיכערט, אַז ער בעריסט איהם ניט „אַז איך קען דאָס גאָר ניט טהון", פלעגט ער טענה'ן „איך וויים ניט ווי אַזוי מען קען האָבען דאָס האַרץ יענעם צו בערייסען".

פונדעסטוועגען, אָדער אפשר טאַקע דערפאַר, האָט זיך זיידע נחום הירש'ם אין אַ גאָר קורצער צייט, גאַנץ שעהן אַרויפגעאַרבייט. נאָך דעם ערשטען יאָהר פעדלעריי האָט ער אויפגעהערט צו האַנדלען מיט קליינינקייטען, טישטוכער, קוירטענס אָדער אַלבומס, זענען שוין מעהר ניט געווען זיינע אַרטיקלען. ער האָט אָנגעהויבען צו האַנדלען מיט דזשועלערי, מיט דיימאַנדס, פוירניטשור, און האָט דוקא געמאַכט גאָר גרויסע סיילס, אפשר אין הונדערטער דאָלער. און ביסלאַכווייז ביי די ביזנעס האָט זיך זיידע אַליין אויך געענדערט. זיין גאַנצע פּערזאָן האָט זיך עפּעס ווי איבערגעביטען, גאָר אַז אַנדער מענש געוואָרען. דער בעל עגלה איז פון איהם אינגאַנצען אַראָפּ, דאָס פּראָסקייט וואָס איז תמיד אויף זיין געזיכט געלעגען איז פערשוואונדען געוואָרען. זיין געוועהנליך רונדליכע באָרד, האָט ער געלאָזט אָפּט אָפּשערען שפּיציג, מעשה דאָקטאָר, אַ חוץ דעם האָט ער זיך שוין געקליידט מעהר מאָדערנע, האָט געטראָגען אַ גאָלדענעם וואָטש און טשיין, וועל־כע האָט זיך היבשלאָך אָנגעזעהן אויף זיין פענסי זשילעט, און דעם דיימאַנד וואָס האָט ביי איהם געשטעקט פון פאָרענט אין העמד, פלעגט ער אַלעמאָהל אָנטאָפּען אָדער אָפּרייבען מיט דער הענטקער־טשעף, כדי אַנדערע זאָלען בעמערקען דעם בליאַסק.

און מיט דער צייט האט זיידע נחום הירש׳ס אינגאנצען אויפ־געהערט צוהאנדלען מיט די לאנדסלייט. ער האט שוין געהאט גענוג איטאליענישע און דייטשע קאסטאמערס, צו איירישע און נאר יענקים פלעגט ער שוין אויך טרעפען און מיט זיי נאר גוטע געשעפטען מאכען. און ווען ער פלעגט דערנאך אמאהל קומען צווישען לאנדסלייט ביי א געלעגענהייט, איז ער שוין מעהר ניט געווען זיידע נחום הירש׳ס, אדער חלילה זיידע דער בעל עגלה, זאל גאט אפהיטען! „מיסטער הערשי בוירנס", אדער „מר. בוירנס", האט ער געוואלט אז יעדער זאל איהם רופען, ווייל אזוי האבען די יענקים זיין נאמען פראנאנסירט.

דערווייל האט „מר. בוירנס" אנגעהויבען צו ווערען וואס אמאהל רייכער און רייכער. זיין בוך מיט קאסטאמערס האט געוואקסען פון טאג צו טאג, גראדע גוטע קאסטאמער געוועהן! זיי פלעגען אפצאלען צוויי אדער דריי מאהל אזוי פיעל וויפיעל דאס ארטיקעל האט געקאסט, ווייל מר. בוירנס האט זיך שוין אויסגעלערענט מאהנען א פרייז. דערצו איז ער נאך געוועהן א זעלטענער מוצלח, ביי איהם האט א קאסטאמער קיינמאהל ניט א זאך ניט גענומען איהם ניט צו בעצאלען. זעלטען, זעלטען אז איהם איז ווען פערפאלען געווארען א קליינער באלאנס פון א פאר דאלער.

אין עטליכע יאהר ארום, ווען מר. בוירנס האט שוין געהאט אנגעזאמעלט א היבשע סומע געלד איז דאס קאסטאמער־פעדלעריי איהם אינגאנצען נמאס געווארען, האט ער צוביסלאך אנגעהויבען איינצומאהנען וואס איהם איז געקומען צווישען זיינע קאסטאמער און האט אויפגעהערט צו פערקויפען צום אפצאלען. אבער אין די סטארס וואו ער האט געהאט קרעדיט האט ער ניט אויפגעהערט צו נעמען סחורה, פערקעהרט האט נאך גענומען וואס מעהר. מיט אלע מעגליקייטען האט ער געטרייעט די סחורה צו פערקויפען נאר פאר קעש. א ביסעל ביליגער אפילו ווי עס האט איהם אליין געקאסט אבער פאר מזומנ׳ע געלד, זאל יענער האבען א בארגיין. און ווען ער

האָט שוין געהאַט אָנגענומען ביי די האָלסיילערס אַזוי פיעל וויפיעל ער האָט נאָר געקאָנט, האָט ער אין איין שעהנעם פריהמאָרגען געלאָזט וויסען אַלע זיינע קרעדיטאָרען, אַז ער קען זיינע חובות ניט אָפּצאָלען. די קרעדיטאָרען האָבען געשריען, געמאַכט געפּילדערס, ער האָט אָבער פאַר יעדען געוויינט מיט ביטערע טרעהרען, בעקלאָגט זיך אַז ער האָט געמאַכט זעהר שלעכטע ביזנעס און אַ חוץ דעם איז איהם זעהר פיעל געלד פערפאַלען געוואָרען צווישען קאַסטאָמערס, וועלכע האָבען איינפאַך די סחורה אויסגעכאַפּט און זיך צוּמוּפּט, אָדער אַוועקגע־פאָהרען אין אַן אַנדערען סטייט, אָדער גאָר קיין יוראָפּ, און נאַטריליך אַז מען האָט איהם ניט בעצאָהלט, קען ער יענעם ניט בעצאָהלען. ווען איינינע קרעדיטאָרען האָבען איהם געסטראַשעט מיט געזעץ, געריכט אָדער אַרעסט, האָט מר. בוירנס געפונען אַ לאָיער וועלכער האָט איהם פאַר עטליכע דאָלער אַרויסגענומען פון אַלע טראָבעלס, דערנאָך האָט ער מיט יעדען קרעדיטאָר אָפּגעסעטעלט מיט צעהן פּראָצענט, פער־זיכערענדיג יעדען איינעם פון זיי, אַז ער טהוט דאָס נאָר דערפאַר, ווייל ער קען גאָר ביי יענעם ניט צו נעמען, און אַז ווען ער זאָל נאָר קענען מעהרער אַרויסשלעפּען פון זיינע צרות־דיגע קאַסטאָמערס, ביי וועמען זיין פערמעגען איז נעבאַך אינגאַנצען פערפאַלען געוואָרען, וואָלט ער זיכער מעהרער אָפּגעגעבען.

ווען מר. בוירנס איז פּטור געוואָרען פון זיינע קרעדיטאָרען, האָט ער באַלד אָנגעהויבען צו טראַכטען פון ביזנעס. ער האָט זיך אָבער ניט זעהר לייכט געקאָנט צו עפּעס נעמען, ער האָט געוואָלט אינוועס־טען זיין געלד אין עפּעס זיכערעס און איינטרעגליכעס, פונדעסטוועגען האָט ער אַרויסגעמופּט קיין בראָנזוויל און האָט זיך גענומען צו קוקען צו די ריעל עסטייט ביזנעס, וועלכע האָט זיך דאָרטען פלוצים צופלאַ־קערט. אין גאָר אַ קורצער צייט איז מר. בוירנס געוואָר געוואָרען פון אַלע טריקס מיט די „אינס“ און „אויטס“ פון די ביזנעס, און ער האָט קיינמאָהל ניט געקויפט אַ „פּאַרסעל“, סיידען ער האָט גע־וואוסט, אַז דעם פערקויפער טהוט וועה דער קאָפּ, דאָס הייסט, אַז ער איז געצוואונגען צו פערקויפען, ווייל עס איז איהם ענג אין געלד

און ער קאַן ניט נאָכקומען די צאָלונגען אויף דעם מאָרטגיידזש, אָדער צוליעב אַנדערע אורזאַכען. שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען קויפען און פערקויפען לאָטס, איז געוואָרען אַ בילדער, האָט געבויעט הייזער אָהן פונדאַמענטען מיט ליידיגע ווענט, וואָס די בילדינג אינספּעקטאָרען האָבען פערקוקט, ווייל מר. בוירנס האָט זיי מיט עפּעס געזעהן. די הייזער האָט ער אַדווערטייזט פאַר די בעסטע און שטאַרקסטע אין דער וועלט, און האָט צוגערעדט אַלע בעקאַנטע און לאַנדסלייט, וועלכע האָבען איהם איצט שטאַרק רעספּעקטירט, אַז זיי זאָלען אָפּקויפען די הייזער, און ער האָט אַלעמען אַ טובה געטהון, צוגעלאָזט ביליג און צוריק גענומען אַ צווייטען מאָרטגיידזש, וועלכען ער האָט גאָר אָהן צערמאָניעס און אָהן רחמנות „פאַרקלאָזט“, אַזוי שנעל ווי ער איז ניט נאָכגעקומען מיט אַן אָפּצאָלונג.

און די ווי אין די פריהערדיגע ביזנעס איז מר. בוירנס'ן גוט אָפּגעגאַנגען און ער איז גאָר גאָר רייך געוואָרען, ער האָט פערמאָגט פיעל הייזער, לאָטס, מאָרטגעדזשעס, געווען אַ גוטער דעפּאָזיטאָר אין עטליכע בענק און זיין קרעדיט איז געוועהן אונבאַשרענקט, און מיט געלד האָט ער אַלץ געהאַלטען אין איין מאַכען וואָס מעהר געלד.

* * *

אַצינד איז שוין מר. בוירנס פון גאָר לאַנג איינער פון די עלטסטע אָנגעזעהענסטע בעלי בתים אין בראָנזוויל. ער האָט אַ זוהן אַ דאָקטאָר, צוויי זיהן לאָיערס, און די טעכטער פערהייראַט, איינע צו אַ דזשאָדזש, די צווייטע צו אַ באַנקיר און די דריטע צו אַזוי אַ רייכען ביזנעסמאַן. מר. בוירנס איז פּרעזידענט און דירעקטאָר פון עטליכע פּראָמינענטע טשאַריטי־אינסטיטושאָנס, און איז בעוואוסט אַלס אַ גרויסער טובת־הכלל־ניק, וואָס איז כמעט איינער פון די זיילען פון אַמעריקאַנער אידענטהום, און אָפטמאָל ווען עמיצער צורעדט זיך אין זיין געגענווארט וועגען געלד, און ווי מאַנכע ווילען רייך ווערען פון גאַרניט, דורך שווינדעל און בעטרוג, גיט מר. בוירנס אַ קרעכץ און זאָגט זיך שטיל מיט אַן ערנסטע מינע אויפ'ן געזיכט „אַי, אַי“, זאָגט ער, „אויף

געלד דאַרף מען שווער אַרבייטען, אָבער שווער! אַט קוקט מיך אַן, איך האָב יעדען סענט מיינעם שווער פערהאַרעוועט און כשר פערדינט. איך האָב אויף גענוג טרעפּען געקלעטערט, פּלענטי טיהרען געקלאַפּט, גענוג פּעקלאַך אויף זיך געטראַגען, אָבער מיט יעדען אָרענטליך גע־האַנדעלט". די וואָס שטעהען אַרום הערען זיך איין, שאָקלען צו מיט די קעפּ, גלייך זיי זענען געוועהן דערביי און גיבען צו אַז מר. בוירנס האָט רעכט, און יעדער גראַטולירט איהם, דערמיט וואָס ער האָט זיך דערלעבט אַ גוטע עלטער און אַז ער קען דאָס אַלעס דערצעהלען אין פריידען.

דאָקטאָר קוזליק

אַ חוץ אַ מעשענע סיין ביי דער טהיר, צוויי ווייס־גלעזערנע סיינס מיט שווארצע בוכשטאבען אין ביידע פענסטער פון דער פּאַרלאָר און אַ סיין פון שווארצען גלאָז מיט זילבערנע בוכשטאַבען אויף דער וואנד צווישען די צוויי פענסטער, וועלכע האַבען קוזליקען פּראָקלאַמירט פאַר דער וועלט אַלס אַ דאָקטאָר מעדיצין, און אַ חוץ זיין אָפיס וואו עס האבען געהאנגען אויף די ווענט דיפּלאָמאס מיט „סערטיפיקייטס", בילדער פון קאָנסולטאַציאָנען איבער פּאַציענטען, און וואו עס זיינען אויך געווען אָנגעלעגט און אויסגעשטעלט פערשיעדענע בירורגישע אינסטרומענטען, וועלכע האַבען איהם ביי זיך אין דער היים בעשטעטיגט אַלס אַ דאָקטאָר מעדיצין, — אַ חוץ די אַלע זאכען האט נאָך דאָקטאָר קוזליק געהאַט אונצעהלבארע אייגענשאפטען, וועגען און מעטהאָדען, ווי אַזוי זיך צו אדווערטייזען, אַזוי אַז קיין מענש זאָל חלילה ניט מיינען אַז ער, קוזליק, איז גלאַט אַזוי אַ פּראָסטער מענש, נאָר פּאַרקעהרט, אַז יעדער זאָל וויסען אַז ער איז דאָקטאָר קוזליק, אַ דאָקטאָר מעדיצין טאַקע אויף אַן אמת'ן.

אין זיינע יונגע יאהרען איז דאָקטאָר קוזליק געווען אַ סאָלדאַט אין רוסלאַנד, און דאָרט האט ער געארבייט אין דער „וואָיענע באָלניצא" (מיליטערישען האָספּיטאָל). קומענדיג דערנאָך קיין אַמעריקא האט ער געקראָגען אַ דזשאָב אַלס קראַנקען וועכטער אין אַ האָספּיטאָל. שפּעטער איז ער געוואָרען מאַסאַזשיסט און ענדליך האַט ער אויסשטודירט אויף דאָקטאָר, אין אַ ביליגען קאָלעדזש אין דער וועסט, מיט דער הילף פון אַ לײדיעס ווייסט מייקערינס' ווײדזשעס. און יעצט, ביי יעדע געלעגענהייט וואס ער האט נאָר, גיט ער אָנצוהערעניש, אַז ער איז „אַ רוסישער וואָיענער דאָקטאָר" און וואַרפט דערביי אריין אין געשפּרעך עטליכע סאָלדאַטסקע רוסישע ווערטער,

און ווער עס פערשטעהט ניט קיין רוסיש גלויבט איהם נאַטירליך און האָט פאַר איהם גרויס דרך ארץ.

אין פּריוואַט געשפּרעכען קען דאָקטאָר קוזליק ניט אוועקלאָזען קיין פינף מינוט, אז ער זאָל דאָס געשפּרעך ניט ארויספיהרען אויף זיין דאָקטעריי און טאַקע באַלד דערצעהלען עפּעס פון זיין פּראַקטיקע; וואָס פאַר א רייכע פּאַציענטען ער בעהאַנדעלט; ווענען ער האָט אָקאָרשט געראַטעוועט פון טוידט. און ניט איינמאָהל קומט איהם אוים אָפּצוראַטעווען א מענשען נאָך דעם וואָס די גרעסטע פּראָפעסאָרען האָבען שוין יענעם אָפּגעזאָגט דאָס לעבען. און גאַנץ אָפט קענט איהר געפינען צווישען די אדווערטייזמענטס פון א אידישע צייטונג א „שבח והודיה" צו דעם גרויסען, בעריהמטען און געלעהרטען דאָקטאָר קוזליק, פון איינעם וואָס שרייבט זיך אונטער „הרב" אזוי און אזוי, וועלכער באַדאַנקט איהם .דערפאַר וואָס נאָך דעם וואָס אַלע גרויסע דאָקטוירים האָבען איהם שוין געהאַט מיאש געווען, האָט דאָקטאָר קוזליק „בעזרת השם" געפונען די ריכטיגע רפואה פאַר דעם אונטערצייכענטען, א. ז. וו., א. ז. וו. נאָר ווער עס בעצאָהלט פאַר אָפּדרוקען דעם „שבח והודיה" דאַרף מען אָנפרעגען ביי דער צייטונג און ווער דער גרויסער רב איז, דאָס ווייס נאָר דער דאָקטאָר קוזליק אַליין, נאָר ווער וועט עס איהם געהן פרעגען?

צו ער דאַרף עס יאָ אָדער ניט, דאָקטאָר קוזליק טראָגט אימער א פּאַנסנע וועלכע וויל זיך קיינמאָל ניט האַלטען אויף זיין פלאַציגע נאָז. איבערהויפּט ווען ער שוויצט, און ער האַלט רק אין איין ארונטערנעהמען און צוריק ארויפזעצען די אויגען גלעזער אויף זיין פלאַציגע נאָז, נאָכדעם ווי ער ווישט זיי אַלע מאָל אוים מיט זיין זיידענער טיכעל. די שטענדיגע מאַנעווערעס וועלכע ער מאַכט דערביי, פאַרפעהלען קיינמאָל ניט צוציהען יעדענס אויפמערקזאַמקייט, וואָס צוליעב דעם מוז מען שוין זעהן אז זיין פלאַציגע נאָז געפינט זיך אונטער א הויכען שטערען פון א גלאַטען פליכעוואַטען קאָפּ, וואָס בליצט אזש פון ווייסקייט, און פּאַסט זיך זעהר שטאַרק פאַר א דאָקטאָר מעדיצין.

אַ שפּיצינגען בערדעל האָט דאָקטאָר קוזליק ניט גרעסער און ניט קלענער ווי ביי אַנדערע דאָקטוירים, און יעדעס מאָהל וואָס איינער שטעלט איהם פאַר פאַר עמיצען, אָדער ווען עס קומט צו איהם אַריין אַ פרישער קליענט און פרעגט איהם אויב ער האָט די עהרע צו ריידען מיט'ן דאָקטאָר אַליין, גיט זיך דאָקטאָר קוזליק אַזאַ מאָדנעם טאַפּ ביי דעם סאַמע שפּיץ פון זיין בערדעל און ענטפערט שטאָלץ, אויף דייטש נאַטירליך, „יאַ דאָס בין איך, דאָקטאָר קוזליק זעלבער“. און ער איז אין דעם מאָמענט זיכער, אַז אַ יעדער מענש וואָס בעזיצט נאָר אַלע חושים קען גאָר ניט צווייפלען, אַז פאַר איהם שטעהט אַ דאָקטאָר מעדיצין.

אַז זיין אָפּיס באָי, דאָס דיענסט מיידעל און זיין שוויגער רופען איהם אימער ביי זיין טיטעל „דאָקטאָר“, איז איבריג צו דערציילען. יעדער אויפריכטיגער מענש וואָלט עס בעדאַרפט בעטראַכטען פאַר אַ גרויסע בעליידיגונג קעגען דער מעדיצינישער וויסענשאַפט, ווען זיי זאָלען איהם אַנדערש אַדרעסירען. וואָרום, אין דער אמת'ן, ווי קומט עס אַ ליאָדע אָפּיס באָי, אַ דיענסט, אָדער אפילו אַ שוויגער צו זיין אַ נאָהענטע שמעלקע מיט אַ דאָקטאָר און איהם גאָר רופען ביי זיין פּראָסטען נאָמען אפילו מיט אַ „מיסטער“ צוגעטשעפּעט? נאָר מיט זיין אייגענער פרוי, די געוועזענע לײדיעס ווייסט אָפּערייטאָרקע, מיט איהר האָט דער דאָקטאָר וואָהרשיינליך אַ געהיימען פערטראַג (אָדער אפשר קומט ביי איהר אוים אינסטינקטיוו) איהם אימער צו רופען נאָר „דאָקטאָר“, אָדער „דאָק“ פאַר קורץ, וואו זיי זאָלען ניט זיין, איבערהויפּט ווען דער דאָקטאָר בעהאַנדעלט פּאַציענטען ביי זיך אין אָפּיס, ווען זי קען נאָר, און ווען זי מעג נאָר, קומט זי אַהין אַלע מאָל אַריין מיט עהרענפורכט און פרעגט איהם געשייט, נאַטירליך אויך אויף דייטש: — „דער דאָקטאָר וויל פיליכט עטוואָס האָבען?“ אָדער „דער דאָקטאָר האָט פיליכט עטוואָס גערנע?“ און ווען זי ענטפערט אַמאָל אַ טעלעפאָן קאָל, שרייט זי בכיוון אויף אַ הויכען קול, כדי די וואָס זיצען אין „ווייטינג רום“ זאָלען הערען, „אַז דער דאָקטאָר איז ביזי,

אַז דער דאָקטאָר האָט איינע וויכטיגע קאָנסולטאַציאָן" אָדער „אַז דער דאָקטאָר מאַכט יעצט איינע זעהר שווערע אָפּעראַציאָן".

צו פעראייגען בעלאַנגט דאָקטאָר קוזליק גאָר אָהן אַ צאָהל. און ווען ער קומט נאָר־וואָס אַריין אין אַ נייער סאָסייעטי, ווען דער פּרעזידענט שווערט איהם איין אַלס ברודער, אַזוי נעהמט ער גלייך דאָס וואָרט, און אין אַ שעהנער רעדע, וואָס איז כמעט אימער אין דייטש, בעדאַנקט ער דעם ווערטהען ברודער פּרעזידענט מיט די אַנוועזענדע מיטגליעדער, פאַר דער „זעלטענער עהרע מיט דעם נאָך גרעסערען פערגעניגען", וואָס זיי האָבען איהם צוגעטהיילט דערמיט וואָס מען האָט איהם אַריינגענומען אַלס אַ ברודער. און ער פאַר־זיכערט זיי, אַז „אָבצוואָהר ער איז איין דאָקטאָר מעדיצין פון דעסט־וועגען איז ער ניט אַריין אין דער געזעלשאַפט צוליעב ביזנעס חאָלילא" (חלילה) וואָרום, ער האָט „אונבעשריען איינע זעהר אונד זעהר גראָססע פּראַקטיס, ווי עס איז יעדען בעוואוסט". און ער גיט זיי צו פערשטעהן, אַז ער איז אַריין אין פעראיין נאָר „ווייל עס איז איינע נאָבעלע גע־זעלשאַפט פון לויטער נאָבעלע מיטגליעדער מיט לויטער נאָבעלע צוועקען און פּרינציפּען", און אַזוי ווי ער איז אַ נאָבעלער מענש און איז אימער בערייט צו העלפען יעדע נאָבעלע געזעלשאַפט פאַרשפּרעכט ער זיי אַז ער וועט „זיין בעסטעס לייסטען ווען די נאָבעלע ברידער וועלען זייער נאָבעלע פּליכט טאָהן און איהם אַלס אַרצט ערוועהלען". דערנאָך ענטשולדיגט ער זיך אַז ער מוז באַלד אָוועקלויפען צו אַ זעהר וויכטיגער קעיס און געהט אַוועק. נאָכדעם ווי ער לאָזט איבער ביים פּרעזידענט עטליכע דאָלער פאַר אַ טריט פאַר די ווערטהע ברידער, וועלכע בעגלייטען איהם מיט אַפּלאָדיסמענטען פאַר זיין רעדע און פאַר זיין מילדקייט. נאָכ'ן מיטינג געהען זיי אין ווייַנשענק פאַר־טרינקען דעם דאָקטאָר'ס טריט מיט עטליכע דאָלער פון דער פעראיין קאַסע, און דאָרט ווערט שוין באַשטימט, אַז דאָקטאָר קוזליק דאַרף ביי די נעקסטע עלעקשאַנס ווערען דער פעראיין דאָקטאָר.

אויף דער אַרט און וויַיזע האָט זיך דאָקטאָר קוזליק שטאַרק פּאָ־פּולער געמאַכט אין אַ גאָר קורצער צייט און האָט ווירקליך געקראָגען

א גרויסע פּראַקטיקע. זיין אַפיס איז שטענדיג געפּאַקט מיט פּאַצי־ענטען און פּאַציענטקעס, וואָס ווארטען אויף איהם שטונדען לאַנג. און אום צו פארלייכטערען זייער אונגעדולד פארברענגט כמעט אימער די פרוי פון דאָקטאָר קוזליק אין דעם וועיטינג רום און זי דערצעהלט דערווייל די ווארטענדע פּאַציענטען, פון די שווערע קייסעס מיט די רייכע פּאַציענטען וואס דער דאָקטאָר האָט. און וואָס פאר א וויכטיגע אפּעראַציעס ער מאַכט טאָג־טעגליך. און אַלע מאָהל ענדיגט זי מיט דער באַמערקונג, „אַז גאָר גאָר פיעלע דאָקטאָרען מעכטען זיך ווינשען צו וויסען אין דער מעדיצין דאָס וואָס דאָקטאָר קוזליק האָט שוין פארגעסען“.

עס האָט ניט לאַנג גענומען, ביז דאָקטאָר קוזליק האָט זיך געקויפט א „הארם און באַגי“, און האָט געדונגען א דרייווער. אין דער ריכטיגער צייט האָט ער די „הארם און באַגי“ אויסגעביטען אויף אַן „אויטאָ־מאָביל“ און פון דעם דרייווער איז א „שאופער“ געוואָרען. און ווען דאָקטאָר קוזליק פאָהרט אין אויטאָמאָביל, זיצט ער זיך בהרחבה׳דיג אויף זיין זיץ און דרעהט מיט׳ן קאָפּ אויף ביידע זייטען. קוקענדיג די פּוס־געהער אין די פּנים׳ער אריין צ זעהען אויב מען קוקט אויף איהם. און ווען ער דערזעהט אַמאָל א יונגען דאָקטאָר, לויפענדיג צו־פוס מיט זיין „סעטשעל“ אין דער האַנד, צושפּרייט זיך דאָקטאָר קוזליק שטאָלץ אין זיין אויטאָמאָביל, גיט זיך א גלעט ביים סאַמען שפּיץ פון זיין בערדעל, קוקט אויף יענעם פון אויבען אראָפּ, און טראַכט ביי זיך, אַז אַזעלכע שנעקען האָבען גאָרניט קיין רעכט צו זיין אין דער פּראָפעסיאָן.

דער דענטיסט

אין וועלכע נאכט פון וועלכע יאהר די מאראם דאקטאריע האט זיך ענטפלעקט צו כאלושינען און האט איהם געמאכט פאר א דאקטאר, א דענטיסט, איז קיינעם ניט בעקאנט. די וועלט איז דערפון געוואויר געווארען אין א שעהענעם פריהמארגען, ווען אויף א געוויסען טענעמענט־הויז פון א זעהר ביזי־סטריט אויף דער איסט־סייד זענען ארויפגעצויגען געווארען גרויסע סיינס, וועלכע האבען יעדען פארביינעהער כמעט אויסגעריסען די אויגען מיט זייערע גרויסע גאלדענע בוכשטאבען און האבען געלאזט וויסען אלעמען, אז פון איצט אן און ווייטער וועט דארטען זיין דר. כאלושינס דענטאל פארלארס.

די סיינס האבען אויך געהאט אויפשריפטען, וועלכע האבען געלויטעט, ווי פאלגט:

„צייהן עקזאמינירען און בעראטונג גענצליך אומזאנסט“.

„קראון און ברידזש־ארבייט ווערט געמאכט צו שטוינענד בילינע פרייזען מיט אן אייביגע גאראנטיע.“

„געז ווערט וויסענשאפטליך געברויכט אין מיינע פארלארס.“

„צייהן ווערען געצויגען גאר אהן שמערצען.“

פאר וועמען „אהן שמערצען“ — צי פאר'ן דאקטאר, צי פאר'ן פאציענט, — דאס איז אויפ'ן סיין ניט געווען, נאר מען האט דאס איבערגעלאזט זיך משער צו זיין, און אז מען וויל זיך איבערצייגען דארף מען נאטירליך זיך לאזען ציהען א צאהן.

א חוץ די גרויסע סיינס אויף דעם טענעמענט־הויז, האט דר. כאלושין אויך ארויסגעשיקט עטליכע באיעס מיט צעהנדליגער טויזענדער קארטען און הענדבילס, פול מיט לויב־געזאנגען פאר זיינע ספעציאליטעטען, אלס דענטיסט, צו פערטהיילען צווישען די פער־

ביינעהענדע. זיין נאמען, זיין אדרעס פון דעם אפיס, מיט א פיקטשור פון א סעט ציינער האט אויך פארנומען א היבשען אנזיכטיגען פלאץ אין די אידישע פייפערס, וועלכע האבען דערצעהלט, ווי שרעקליך גוט און שטוינענד ביליג דער נוטער דאקטאר כאלושין מאכט אזעלכע סעטס ציינער פאר ארימע פאציענטען, כדי זיי זאלען זיך ניט פער־דארבען זייערע מאגענס, דורך דעם, וואס זיי קענען ניט גוט קייען, און רואינירען מיט דעם זייער געזונד. אין אלע אידישע טעאטערס האט זיך דר. כאלושין אדווערטייזט אי דורך די פראגראמען, אי דורך אזא סארט עלעקטרישע בילדער, וועלכע מען האט געוויזען אויף א פארהאנג צווישען די אקטען.

נאר וויפיעל די אלערליי אדווערטייזמענטס האבען ניט געהאלפען צו פערפיהרען צו איהם א סך פאציענטען, האט דר. כאלושינ׳ס שעה־נער אפיס מיט זיין איינענער פערזענליכקייט איהם נאך מעהר גע־האלפען די זעלבע לאנגע אנצוהאלטען, פון זיי וואס מעהר געלד ארויס־צוקריגען, נאטירליך, ביי וועמען עס איז נאר געווען, און נאך דורך זיי צו אנדערע פאציענטען רעקאמענדירט צו ווערען.

גלאט זאגען, אז דר. כאלושינ׳ס אפיס איז געווען שעהן און גע־שמאקפול איינגעארדענט, וועט ניט זיין גענוג. ווארים א חוץ די טייע־רע מעבעל, דעם שעהנעם הויכען שפיגעל מיט די פראכטפאלע בילדער, זענען דארט אויך געווען פערשידענע צאצקעס, וועלכע האבען אויף זיך געצויגען די אויפמערקזאמקייט פון די פאציענטען, אלע, מיט זעלטענע אויסנאמען, כמעט אלע ארימע ארבייטער און ארבייטארינס, וועלכע האבען ביי זיך אין דער היים אזעלכע זאכען געוויס ניט געהאט. דאן איז דארטען אויך געווען אזא געלער שטייגעלע, אין וועלכען עס איז געווען פערשפארט א פויגעלע, וואס פלעגט זעלטען ווען א טרעל טוהן, און וועגען וועלכע דר. כאלושין האט פון צייט צו צייט, פער צופאל „קאנפידענשילי“ פערטרויט צו איינער פון זיינע פאצי־ענטקעס, אז דאס שטייגעל איז פון לויטער גינגאלד, און דאס פויגעלע איז איינס פון די פינף טהייערסטע שפיעל־פויגעלאך וואס דער שאך פון פערסיען האט ביי זיך אין פאלאץ געהאט. די פאציענטין האט

נאַטירליך אויך „קאָנפידענשילי“ דאָס פּערטרויט צו אַן אַנדערער, און די אַנדערע צו אַ דריטער, און אַזוי ווייסען אַלע פּאַציענטען פון דעם גאַלדענעם שטייגעלע מיט דעם טייערען שפּיעל־פויגעלע „קאָנ־פידענשילי“.

אַז ד״ר. כאַלושין האָט די אַלע זאַכען אַוועקגעשטעלט אָדער אויפ־געהאַנגען מיט אַ כונה, אום צו מאַכען אַ גוטען איינדרוק אויף די פּאַציענטען, וועט אפשר זיין ריכטיג געטראָפען, אָבער זאָגען אויף זיכער קען מען דאָס ניט, וואָרים ווער קען זאָגען, וואָס יענעמס מחשבה איז? עס איז אָבער זיכער, אַז דאָס אַלעס האָט געהאַט־זעהר אַ גוטע ווירקונג אויף די פּאַציענטען, און זיי האָבען כמעט אַ האַלבען וועהטאָג פערלאָרען דאָרטען זיצענדיג, מחמת דאָס אויג איז דאָך נייגעריג אַלעס אָנצוקוקען. ווערט דער מוח ביזי מיט די פער־שידענע איינדריקע דערפון, וואָס מען זעהט, פערגעסט מען שוין, אַז עס טוהט עפּעס וועה; און ווען מען האָט דערנאָך דערזעהן דעם ד״ר. כאַלושין אַליין, מיט זיין ליעבען שמייכעל אויפ׳ן געזיכט, האָט מען צו איהם פולען צוטרויען געקראָגען.

ד״ר. כאַלושין אַליין איז געווען אַ צימליך שעהנער יונגערמאַן, און ער האָט גאַנץ גוט אויפגעפּאַסט, אַז יעדער איינער פון זיינע פּאַציענטען, איבערהויפּט יעדע איינע פון זיינע פּאַציענטקעס, זאָל דאָס בעמערקען. זיינע גערדיכטע שוואַרצע האָר זענען אימער געווען חנ׳עוודיג פערקאַמט; זיין באָרד איז געווען יעדען טאָג גלאַט ראַ־זירט און געפּודערט. דערצו האָט ער זיך אויך זעהר סטיליש גע־קליידעט, האָט געטראָגען אַ פּאָר דיימאָנד רינגען אויף די פינגער און אַ דיימאָנד פּין אין נעקטיי, אין וועלכער עס איז געווען אריינ־געזעצט אַ דרייצעהן אָדער פערצעהן קליינע ווייסע דיימאָנדלאַך ארום אַ גרויסען, רויטען רובין. דאָס אַלעס, מיט ד״ר. כאַלושינ׳ס שטענדיגען, גוטמוטהיגען שמייכעלע אויפ׳ן פּנים, מיט זיין העפ־ליכען בענעמען זיך מיט יעדען איינעם, האָט איהם זעהר בעליעבט געמאַכט צווישען זיינע פּאַציענטען און נאָך מעהר ביי די פּאַציענט־קעס.

אויף דער אַרט און ווייזע האָט דר. כּאַלושין באַלד פון אָנפאַנג אנגעהויבען צו טהון גאָר גרויסאַרטיגע ביזנעס. ביי די טשערס אין זיינע דענטאַל־פּאַרלאָרס אַרבייטען שטענדיג צוויי יונגע לייט, וואָר־שיינליך דענטיסטען, און אַ חוץ דעם, בעשעפטיגט ער איינינגע מע־כאַניקער. און ער אַליין רעדט נאָר מיט די פּאַציענטען, בעטראַכט זיי, גיט זיי עצות, בעדינגט זיך מיט זיי און נעמט צו דאָס געלד.

עס זענען פאַראַן מענשען, וועלכע האַלטען אין איין זוכען חסרונות אויף דער וועלט און קוקען זיך צו צו אַלעמען מיט שאַרפע אויגען און ווילען גאָר דערווייזען אַז אַלעס איז אַנדערש ווי אין דער ווירקליכקייט. און מאַנכע פון דעם סאָרט מענשען בעהויפּטען יאָקבי, אַז דר. כּאַלושין איז גאָר קיין דענטיסט ניט; אַז ער האָט גאָר קיינמאָל קיין דענטיסטרי ניט געלערנט, און האָט גאָר דעם אינסייד פון אַ דענטאַל סקוהל ניט אַנגעזעהן אין זיין לעבען; אַז די ריכטיגע דענטיס־טען זענען גאָר די פּאָר יונגע לייט, וואָס זענען ביי איהם בעשעפטיגט, און וועמען ער צאָהלט ווידזשעס און האַלט זיי אין אָפּיס אויפ׳ן כוח פון זייערע דיפּלאָמען און זייערע לייסענס, און ער אַליין איז אין עצם אַ גאַנץ פּראָסטע און פּשוט אונוויסענדע בריאה.

נאָר מילא, דער פאַקט איז, אַז דר. כּאַלושין איז דר. כּאַלושין; אַז ער איז זעהר שטאַרק פּאָפּולער אויף דער איסט סייד; אַז ער טהוט אונגעהויערע גוטע ביזנעס, צוליעב וואָס אַ בעקאַנטער אידישער באַנקיר פון דער איסט סייד האָט איהם געגעבען זיין טאָכטער פאַר אַ פרוי, מיט אַן אונגעהויערען גרויסען נדן, וועלכען דר. כּאַלושין זוכט צו אינוועסטען אין אַזעלכע טענעמענט־הייזער, וואו די רענט איז נאָך ניט געהעכערט געוואָרען, כדי ער אַליין זאָל דאָס קענען טוהן...

דער לאַנדרימען

יעדען זונטאג אין דער פריה ברענגט צו אונז דער לאַנדרימאַן די וועש.

ער איז מיין מאַמעס א קרוב, א מענש פון א יאָהר פופציג, א קרענקליכער, א הוסטענדיגער, מיט א געלען פנים און א שיטער גרוי בערדעל.

זייענדיג א היימישער מענש ביי אונז אין שטוב איז ער דערפאַר פטור אנצוקלאַפען אין דער טהיר איידער ער קומט אריין. נאָר גע־וויינליך סטייעט ביי איהם ניט דער אָטהעם ווען ער געהט בלויז ארויף די פּאָר טרעפּען און אזוי ווי ער קומט נאָר ארויף אויף אונזער פלאָר אונטער דער טיהר צוהוסט ער זיך זעהר שטארק און דער הוסט זיינער אנאַנסירט איהם שוין גאַנץ גוט, מיר דערקענען איהם באַלד און ווייסען אז דאס קומט דער לאַנדרי־מאַן און עמיצער פון הויז עפענט שוין די טיהר פאַר איהם.

האַלב טויט, האַלב לעבעדיג, פאַלט ער קוים אריין אין הויז, און ווען ער הוסט זיך גאַנץ גוט אויס, סאָפּעט אָפּ אביסעל און בערוהיגט זיך, זאָגט ער יעדען איינעם בעזונדער „גוט מאָרגען, גוט יאָהר", לעגט אוועק די עטליכע בינטלעך וועש וועלכע ער טראָגט פאַרבונדען אין איין גרויסען פּאַק אין א רויטען טישטוך, דערנאָך זעצט ער זיך שווער אנידער אויף דעם נאָהענטסטען בענקעל, זיפצט אָפּ עטליכע מאָהל און נעהמט פאַרקלאָגען זיין הוסט פאַר מיין מאַמען.

„א ביטערער הוסט, א ביטערער", האָט זיך אַן מיר אַנגעטשעפּעט ווי א נאַסע שמאַטע און וויל גאָר ניט אָפּטרעטען... און אזוי ווי צו באַשטעטיגען זיינע רייד, פערכאַפּט איהם דער הוסט דעם אָטהעם און ער קען שוין מעהר ניט ריידען.

מיין מאַמע וואַרט געדולדיג ביז ער הוסט זיך אויס און פרעגט איהם:

„פאַרוואָס טהוסטו ניט עפּעס צו דעם הוסט?“

„שוין איבערגעטהאָן כל המיטלען שבעולם, און ס'העלפט ניט“. ענטפערט ער איהר, שאָקעלט דערביי צו מיט דעם קאָפּ און קרעכצט פערצווייפעלט.

און אַלע מאָהל אָפּהוסטענדיג, טהוט ער זיך אָן אַ כח און נעמט זיך אויסריידען זיין שווער הארץ פאַר מיין מאַמען. ווי ער און זיין פרוי מוטשען זיך אין דער לאַנדרי, וואָס איז אין אַ פינסטערען בייסמענט וואָס זיי האָבען אויסצושטעהן פון פערשיעדענע קאַסטימער, קרענקס, אָדער פון דער סטים לאַנדרי, ווייל עס איז פאַראַן זעהר פיעל „שאַרט“, אַלע וואָך פעהלט עפּעס, אַ העמד, קאָלאַרס, אָדער אַנדערע זאַכען, און דער קאַסטימער דערגעהט איהם איינפאַך די יאָרען, און מאַהנט דעם בעסטען פּרייז, און מען מוז איהם בעצאָהלען, ווייל אַז ניט פערלירט מען איהם פאַר אַ קאַסטימער, און מען האָט נאָך פון איהם גרויסע סקאַנדאַלען. נאַטירליך, ווען דער קאַסטימער איז אַן אַנשטענדיגער מענש איז עס נאָך צום פערטראָגען, נאָר דאָס איז דאָך אַזאַ זעלטענ־הייט, וואָס פּאַסירט כמעט קיינמאָל ניט. נאָר ווען עס טרעפט אַז דער קאַסטימער, וועמעס זאַך עס פעהלט, איז אַן „אַמעריקאַן פעללאָו“, עפּעס אַ „ספּאָרט“, זאָל איהם שוין גאָר דער אויבערשטער אָפּהיטען. „חאַטש פערקויף זיך צו איהם אויף אייביג מיט ווייב און קינדער פאַר זיין קויטיגען העמד“.

דערנאָך דערצעהלט ער איהר גלאַט אַזוי נייעסען פון זיין ניט־לאַנג פערהייראַטער טאָכטער, וועלכע איז נעביך זעהר שלעכט אַריינ־געפאַלען, ווייל איהר מאַן איז אַ קאָרטען־שפּיעלער, פאַרשפּיעלט אָפּט די גאַנצע וויידזשעס, און קומט כמעט תמיד אַהיים נאָך האַלבע נאַכט. און דעם עלטסטען זוהן זיינעם, וואָס האָט געקויפט אַ פאַרם אין די קעטסקילס, געהט אויך ניט גוט; ס'איז ביי איהם געוועזען זעהר אַ

שלעכטער סיזאָן, האָט כמעט גאָר קיין באָרדערס ניט געהאַט, האָט דערלעגט דעם קאָפּ און האָט ניט מיט וואָס דעם מאָרטגעדזש צו בעצאָהלען, און שטעהט אין געפאַהר אַז מען זאָל איהם יערען טאָג אַרויסוואַרפען פון דער פאַרם. און פון זיינע צוויי יונגע קינדער האָט ער נעבעך אויך ניט קיין נחת. אודאי ווען עס זאָל איהם אַליין געהן בעסער די צייט און ווען ער זאָל זיין אַ געזונטער מענש, וואָלט ער זיך געפּלאָגט, ווי ווייט מעגליך, די צוויי קינדער אויסצוהאַלטען זיי צו לאָזען עפּעס לערנען, ווייל זיי האָבען גאַנץ גוטע קעפּלאַך און ווילען זעהר קענען. מוז ער זיי אָבער אָפּרייסען פון דער סקוהל, פון דעם לערנען, און זיי שיקען אין שאַפּ אַריין עפּעס פאַרדיענען, ווייל די לאַנדרי טראָגט איהם גאָר ניט איין, ער קען דערפון אפילו דעם גאַנצען רענט ניט בעצאָהלען און ער האָט ניט פון וואָס אַ לעבען צו מאַכען. און דערוויילע האָפט ער אַז עס זאָל זיך איהם עפּעס טרעפען אַ רעכטער קונה, וואָלט ער געטרייעט פּטור צו ווערען פון דער אומגליקליכער לאַנדרי, נאָר קיינער וויל אָבער ביי איהם די מציאה ניט אָפּקויפען און ווער ווייסט ביז ווען ער וועט זיך נאָך מוזען האָלטען מיט דער „לעמאָן", די לאַנדרי, מיינט ער.

אַזוי בעקלאָגט זיך דער לאַנדרי־מאַן אויף זיין ביטערער מערכה, און מיר יונוואַרג, דאָס הייסט, איך, מיט מיינע אינגערע ברידער, האָפּען דערוויילע אַרויס פון זיין פּאַק דאָס בינטעל וועש וואָס איז געצייכענט מיט אונזער נאָמען, און שנעל איבעררייסענדיג דעם פּאָדים מיט וועלכען עס איז פאַרבונדען, שלעפּט יעדער אַרויס זיין העמד מיט זיינע קאָלערס און קאָפס, לויפט דערמיט אַריין אין דער פראָנט רום, און באַלד ווערען צונומען די פאַרהאַנגען ביי די פענסטער און יעדער באַזונדער עקזאַמינירט זיין וועש ביי דעם שיין פון דער זון, און דערנאָך ווערט דער אָרעמער לאַנדרי־מאַן פערפּלייצט פון אַ מבול פון פאַרשיעדענע פּראָטעסטען איבער דער אונגעלונגענער וועש.

„דער בוזעם איז ניט שטייף גענוג!" שרייט איינער.

„דער סאַמע פראָנט פון העמד איז ניט ריין!" שרייט אַ צווייטער.

„די קאַפּס זיינען ווייד און שווארץ ווי בלאַטע„, בעהויפּטעט דער דריטער און דער פירטער געפינט אַ חסרון אין די קאַלארס.

דער לאַנדרי־מאַן נעמט דעֶרביי יעדעס שטיקעל וועש באַזונדער אין די הענט אַריין און באַטראַכט דאַס שטאַרק פערוואונדערט, גלייך ווי מען טראַכט דאָס אויס אויף איהם לויטער בלבולים.

„עס קען גאַר ניט זיין, אַז די וועש זאָל ניט זיין גוט געוואַשען‟, באַהויפּטעט ער, ווייל ער וואַשט אין די גרעסטע און בעסטע סטים לאַנדרי אין די יונייטעד סטייטס, און ער האָט צווישען זיינע קאַס־טימער אַ דאָקטאָר פון זיין פּעראַיין, אַ דענטיסט וואָס וואָהנט אויפן קאָרנער און די לייטע זיינען שוין גאָר פּאַרטיקעלע קאַסטימער און זיי האָבען איהם נאָך קיינמאָל ניט געפונען אַ חסרון אויף די וועש. און באַלד נאָכדעם הויבט ער גאָר אָן צו האָבען פּרעטענציעס צו אונז, אַז דאָס האָבען מיר אַזוי דאָס גענאַר פון איהם, ווייל ער איז אַ קרוב, וואָלט ער געווען אַ ווילד־פרעמדער וואָלטען מיר צו איהם אַזוי פיעל טענות ניט געהאַט. דאָס פאַרדריסט אונז שוין אַביסעל און מיר רופען איהם צו צו דעם פענסטער און מען צייגט איהם אַז ביים ליכט געגען דער זון אויף אַלע חסרונות וואָס מען האָט פריהער געפונען אין דער אַרבייט, דאָ אַ געלען פלעק אויף דער פראָנט פון העמד, דאָרט שווארצע פינטעלעך אויף די קאַלארס און נאָך אַזעלכע זאַכען, ער ווערט אַבער ביי זיך ניט געפאַלען און האָט דערויף באַלד אַ תירוץ.

„הלמאי‟, זאָגט ער, „דיימאַנדס און בריליאַנטען אַז מען בעטראַכט זיי גוט, זיינען זיי אויך ניט פּוירפעקט‟.

קיינער פון אונז איז נאַטירליך ניט צופריעדען פון אַזאַ מין תירוץ און מיר הויבען איהם באַלד אָן צו סטראַשען, אַז אויב די וועש וועט דאָס נעקסטע מאָהל ניט זיין ריינער און שענער, וועט יעדער פון אונז אוועקטראָגען זיין וועש אין־אַן אַנדער לאַנדרי. פערליערט ער דערביי אויך ניט זיין מוטה און זאָגט גלייכגילטיג.

„שטעהט מיר איין אומגליק פאָר, וועל איך מיר קויפען וויינינגער אַ פּראָפּערטי אין אַמעריקא‟.

מיר ווערען שטאַרק אויפגעבראַכט פון דעם אַרגומענט און עס ווערט באַלד געפּאַסט אַ בעשלום אַז ער קריגט שוין ביי אונז מעהר ניט קיין אַרבייט, און נאָך מאָרגען וועט יעדער בעזונדער אַוועקטראָגען זיין וועש ערגעץ אַנדערש, אַבער מיין מאַמע טרעט באַלד אַרוים געגען אונז, שטילט אונז אַלע איין און זאָגט צו דעם לאַנדרי־מאַן:

„דו הער זיי אַלע ווי דעם קאַטער. ווען עסט איה"ש קומען מאָרגען נאָך מיטאָג וועל איך צונויף זוכען דאָס וועש און דיר געבען, נאָר זעה אַז עס זאָל אַרויסקומען עפּעס בעסער".

ער פאַרזיכערט איהר אַז פון זיין זייט וואָלט שוין אודאי קיין מניעה ניט געווען. ער וויל אודאי אַז די וועש זאָל אַרויסקומען וואָס שעהנער און בעסער, אַבער אין אַלעמען איז נאָר שולדיג די סטים־לאַנדרי וואו ער וואַשט די וועש, און די דאָזיגע סטים־לאַנדרי, איז די גרעסטע און די בעסטע אין די יונייטעד סטייטס אַז קיין בעסערע אָדער גרעסערע גיט שוין גאָר ניט.

ווען דער לאַנדרי־מאַן געהט אַוועק, מאַכט אונז די מאַמע תמיד פאַרווירפע פאַר וואָס מיר בעהאַנדלען איהם אַזוי שלעכט. ער איז דאָך פאָרט אַ קרוב, איין עלטערער מענש און דערצו נאָך אַ קראַנקער. און זי ענדיגט געוועהנליך אַזוי:

„אַ קלאָג איז צו אַמעריקא מיט איהרע בזיונות (ביזנעס). מ'שטיינס געזאָגט, ווער עס איז דאָ אַ פּראַטשקאַר (לאַנדרימאַן) גע־וואָרען! אין דער היים איז ער געווען אַ פאַרפונדעוועטער בעל הבית, מיט אַ גרויסע דירה אין מיטען מאַרק, מיט אַ גרויסען, טיעפען קעלער, אָנגעפּילט מיט די טהייערסטע ווייגען, און דאָ, אין אַמעריטשקע געהט ער אַרום צונויפנעמען די קויטיגע וועש" . . .

דער גליקליכער סטרייקער

בארנעט דעם ביגלערס ווייב איז געלעגען אויף דעם פלאר און האט אויסגעווישט דאס וואסער וואס זי האט פערגאסען אויספארענדיג די וואנצען פון דעם בעט. דערביי האט זי געטראכט פון איהר ביטערען מזל. דער מאן ווערט וואס א מאל שוואכער, דער טרייד ווערט יעדען סיזאן ערגער, און די פאמיליע אהן אן עין הרע וואקסט. אכט קינדערלאך, איינס קלענער פון דעם אנדערען, דאס עלטסטע איז נאך אפילו די סקוהל ניט דורכגעגאנגען, און אלעס האט פיסקעלאך צום פיקען, און זיי דארפען הויזעלאך, רעקעלאך, זעקעלאך, שיכעלאך און אלץ פון דעם שוואכען בארנעט׳ס פערדיענסט, פון דעם וויסטען ביגעל־אייזען וואס ציהט ביי איהם ארויס דעם מארך פון די ביינער.

און פלוצלונג עפענט זיך די טיהר און בארנעט קומט אריין טראגענדיג אויף זיך דעם ביגעל־קלאץ, דאס קישען מיט די פרעס־לאפענס, מיסעס בארנעט איז פינסטער געווארען אין די אויגען.

„וואס איז דאס? אין מיטען העלען טאג מיט׳ן גאנצען קלאפערגעציייג? מען האט דיך געסעקט?“

בארנעט האט אוועקגעלייגט די זאכען און שטאלץ געענטפערט מיט א פראגע:

„מע האט מיך שוין עפעס א סך מאל געסעקט?“

„האסטו זיך אודאי אליין געסעקט“, האט זיך מיסעס בארנעט שוין צושריען, „מיין גרויסער יוני־מאן, דו האסט זיך שוין אודאי צוקריגט מיט דעם באס? ! דו טוהסט דאך תמיד אזוי, אז ס׳ווערט נאר א ביסעלע ביזי, געהסטו ארונטער פון פלאץ און פערלעסט דערנאך אפ דעם סיזאן צווישען די שעפער זוכענדיג אן אנדער פלאץ.“

„איי, לאז צורוה, מע האט מיך ניט געסעקט און איך האב זיך ניט צוקריגט. די יוניאן האט פשוט געארדערט א סטרייק“.

מיסעס בארנעט איז דאס בלוט געקומען אין פנים אריין.

„אַ וויסטער, אַ פינסטערער חלום צו דיין קאָפּ, דיין לייב און לעבען מיט דער יוני אין איינעם! טאָמער האָט מען זיך שוין קוים מיט צרות דערלעבט אַ ביסעל אַרבייט, דאַרף מען סטרייקען און די באָסעם וועלען דערווייל אַרויסשיקען די אַרבייט אין די קאַונטרים, וועט מען פערלירען דעם סטרייק, דערנאָך וועט ניט זיין וואָס צו טוהן.

„עט,‟ האָט ער ברייטליך געענטפערט, „מיר לאָזען נאָך דערווייל ניט שיקען די אַרבייט אין די קאַונטרים, מען פערליערט נאָך ניט דעם סטרייק, עס איז ניט הפקר אַ וועלט, מיר וואַטשען שוין די זאַכען, ס'איז שוין אַל־רייט!‟

מיסעס באַרנעט האָט טרויעריג געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ, זי האָט געוואָרפען אַ פינסטערען בליק אויף איהר אָרימען בעל הבית'ישקייט און האָט זיך געווענדעט צו באַרנעט'ן.

„זאָג מיר נאָר, שלים־מזל מיינער, מיט וואָס וועסטו סטרייקען? ביי לייטען האָט מען כאָטש אָפּגעשפּאָרט עטליכע דאָלער אין באַנק. און אַז ניט געלט, האָט מען כאָטש עפּעס דזשולערי צו פערפּייגען...‟

„נו, נו,‟ האָט זי געענדיגט, „מיר וועלען שוין מירטשעם (איה״ש) באַלד לינען מיט די בעבעכעס אין סטריט.‟

„נאַרעלע,‟ האָט באַרנעט איהר געטרייסט, „דער הימעל איז נאָך ניט ביי דער ערד. איך האָב אַ גוטען פּלאַן! אַז מיר האָבען ניט קיין געלד מיט קיין דזשולערי, מיין ווייב, האָבען מיר דער פּאָר אַכט קינדערלאַך, זאָלען אונז געשענקט זיין מיט געזונד אויף לאַנגע יאָהרען, וואָס זענען אַ סך בעסער און טייערער פון דעם גאַנצען געלד מיט די דזשולערי אויף דער וועלט! וואַרט, וועסטו זעהן ווי איך שיק נאָך מאָרגען אַרויס אונזערע עלטערע פינף „בנימ׳לאַך‟ פּעדלען מיט פערשידענע צאַצקעס, און ווען אַ יעדער איינער וועט נאָר פערדינען אויף אַ קוואָדער אַ טאָג, וועלען מיר קענען סטרייקען אפילו מיט'ן ביעף־טראַסט!‟

„אַ גדולה אויף דיין באַבען מיט'ן פּלאַן!‟, האָט מיסעס באַרנעט זיך אָפּגערופען, אָבער איהר געזיכט איז אַ ביסעל פרעהליכער גע־וואָרען.

און איינלאַדענדיג באַרנעט׳ן צו העלפען איהר אַרויסלעגען דעם אַלטען, צוריסענעם מאַטראַץ אויף דעם אויסגעפּאַרעטען בעט, האָט זי צו איהם געזאָגט:

„דו וועסט שוין קענען שלאָפען ווי אַ פּריץ, סטרייקער מיינער! איך האָב אויסגעפּאַרעט די וואַנצען, אַז דו זאָלסט כאָטש בעצאָהלען אַ רענדעל פאַר איינעם!“

באַרנעט איז גאַנץ צופרידען געווען פון דער נאַכריכט און האָט געהאָלפען זיין ווייב אַרויםלעגען דעם מאַטראַץ און פערבעטען דאָס בעט.

אַרום צוועלף אַ זייגער זענען באַרנעט׳ס פינף עלטערע „בנים׳לאַך“ מיט אימפּעט אַריין פון סקוהל און געמאַנט עסען. ביים עסען האָט באַרנעט פאַר זיי פאַרגעלייגט דעם פּלאַן, וועלכען זיי האָבען זיך ערקלעהרט בערייט אויסצופיהרען נאָך דעם זעלבען נאָכמיטאָג. זיי האָבען געקלאַפּט מיט די הענטלאַך און די פיסלאַך פאַר פרייד, אַז זיי וועלען שוין ווערען פערדינער.

נאָך דעם דינער האָט זיך באַרנעט צולעגט אויף דעם נאָר וואָס אויסגעפּאַרעטען בעט ווי אַ שׂרה, און איידער ער איז איינגעשלאָפען, האָט ער גענעצענדיג געזאָגט צו זיין ווייב:

„הערסטו, אַז גאָט וועט איה״ש העלפען, די קינדערלאַך וועלען נישקשה׳דיג פערדינען, וועל איך יעדען טאָג מיר פערגינען אַ שפּריץ־באָד פאַר אַ ניקעל און וועל פערברענגען אַ פּאָר שטונדען יעדען טאָג אין העסטער פּאַרק, וועט דאָס ביי מיר זיין ווי למשל אַ וואַקיישאָן אין דער קאונטרי, אין ראַקאַוויי!...“

„זאָל גאָט העלפען!“ האָט די מיסעס צוגעוואונשען און גענומען ווייטער אויפראַמען אין הויז.

און דער גליקליכער סטרייקער האָט אַנגעהויבען באַלד שטאַרק צו כראָפּען...

אונזער דזשעניטאָר

אַ פערשאַלטענער און אין דער זעלבער צייט אַ געבענשטער מענש איז אונזער דזשעניטאָר, מיסטער שפּיץ.

די קללה באַשטעהט דעריין וואָס דער לענדלאָרד פון דעם הויז איז טאַקע זיינער, דעם דזשעניטאָרס, אַ ברודער. און דער ברודער זיינער, דער לענדלאָרד הייסט דאָס, האָט אַזאַ טבע וואָס ביי איהם קומט אויס אַז ברודערשאַפט איז ניט האַנדעלשאַפט און האַנדעלשאַפט איז ניט ברודערשאַפט. און ער היט דעם פּרינציפּ גאַנץ גוט אָפּ.

אין די צייטען ווען ריעל עסטייט האָט שטאַרק געגאַלטען, און די לענדלאָרדס האָבען זייערע קעפּ אין דער הויך פּעריסען און האָבען אַלע מאָל דעם רענט געהעכערט, האָט דער לענדלאָרד זיך רק געשאַפט מיט דעם דזשעניטאָר, און איהם אַלע מאָהל בעפוילען אַז ער זאָל העכערען די רענט און שינדען די הויט פון די אָרימע טענאַנטס. און מיסטער שפּיץ האָט איהם געפאָלגט.

אויף יעדען אַפּאַרטמענט האָט ער פיער, פינף מאָהל אין יאָהר דעם רענט געהעכערט און אליין האָט ער דערפון געהאַט אַ מכה.

אַמאָהל, אַמאָהל, האָט די שווענערין, די לענדליידי, איהם געהייסען קומען נעמען אַ בינטעל רעגס, אַלטע אָבגעטראָגענע בגדים, וואָס זי מיט איהר מאַן האָבען אַראָפּגעוואָרפען פון זיך און וועלכע דעם מיסטער שפּיץ מיט זיין ווייב האָבען נאָך געקענט געברויכען.

ווען די שלעכטע צייטען זיינען אָנגעקומען און ריעל עסטייט איז שטאַרק אַראָבגעפאַלען, איז מיסטער שפּיץ, דער דזשעניטאָר, געווען דאָס ערשטע כפּרה־הינדעל ביי דעם רייכען ברודער, ביי דעם לענד־לאָרד.

ווײדזשעס האָט ער פאַרגעסען איהם צו צאָהלען, און ווען ער האָט ביי איהם געמאָנט, האָט ער איהם געזאָגט, אַז ער מעג גאָט דאַנקען

וואס ער לאָזט איהם וואוינען אין א גרויסען, ליכטיגען בייסמענט. און ארבייטען האָט ער געמוזט נאָך מעהר ווי פריהער און שווערער, מחמת די טענאַנטס זיינען אַלע געוואָרען שטאַרק אינדעפּענדענט, און ער האָט געמוזט אַליין אַטענדען צו דעם הויז, אָהן דער הילף פון א ניגער וועלכען ער פלעגט פריהער דינגען אויפ׳ן לענדלאָרדס חשבון.

און כאָטש מיסטער שפּיץ האָט אפשר גאַנץ אָפט ניט פאַרגונען זיין ברודער וואָס ער איז דער רייכער לענדלאָרד, פון דעסטוועגען האָט ער זיין ארבייט ניט געקענט פעלשעווען.

דאָס פּלאַמבינג האָט ער אָפּגעהיט ווי זיין אויג אין קאָפּ, איבער־הויפּט ווינטער, אַז עס זאָל חלילה ניט אין די שטאַרקע פרעסט קיין פּייפּ ניט פּלאַצען. די האָלס האָט ער געהאַלטען פערשלאָסען און ווי ווייט מעגליך קיין פרעמדען, קיין בעטלער אָדער פּעדלער אין הויז ניט אריינגעלאָזט, וויל ער האָט געציטערט אַז מען זאָל חלילה ניט צו־גנב׳ענען א שטיקעל קאַרפּעט, אָדער א טהירעל פון א לעטער באָקס, און א טענאַנטס א קינד האָט זיך אפילו ניט געטאָהרט געפינען אין דעם האָל, אָדער אויף די טרעפּ, זיך דאָרטען צו שפּיעלען.

די ברכה בעשטעהט אויך דערין וואָס דער ברודער זיינער איז דער לענדלאָרד פון דעם הויז.

צוליעב דעם איז ער שאַטרק אינדעפּענדענט קעגען אַלע טענאַנטס און ער האָט איבער זיי די גאַנצע שליטה. זיי ווייסען אַז עס איז ניטאָ צו וועמען איהם צו פערקלאָגען, וואָרום זיין אייגענער ברודער וועט דאָך איהם ניט סעקען.

און אזוי ווי מיסטער שפּיץ קריגט נאָר אריין א נייעם טענאַנט, גיט ער איהם באַלד צו פאַרשטעהן, אַז ער אַליין איז דער גאַנצער כל ולך אין דער פּראָפּערטי, און דערפאַר האָט מען פאַר איהם שטאַרק דרך ארץ און קיין טענאַנט האָט איהם נאָך קיינמאָהל ניט גערופען „דער דזשעניטאָר“, אָדער „הויזקיפּער“ חלילה, נאָר תמיד „מיסטער שפּיץ“, פון וועלכען ער האָט זעהר פיעל פאַרגעניגען.

ציימענווייז, ווען מיסטער שפּיץ פאַרגעסט דעם אונטערשיעד וואָס ליגט צווישען איהם און זיין רייכען ברודער, דעם לענדלאָרד, און אַז יענער איז אפשר ניט יוצא קעגען איהם ווי עס בעדאַרף צו זיין, פאַרקאַכעט ער זיך אַזוי פיעל צוליעב יעדען פיצעלע וואָס איז נוגע צום הויז גלייך ווי דאָס וואָלט געווען זיין אייגענע, זיין האָב און גאָב. איבערהויפּט יעדען זונטאג, ווען ער וואַשט אָפּ אַלע פלאָרס מיט די טרעפּ, די טיהרען פון די האָלס און ווישט אויס די פענסטער און פּוצט אָפּ די לעטער באָקסעס מיט די מעשענע פאָרענטשעס פאַר דעם סטופּ נעהט ער אריבער אַנטקעגען אויף דעם סיידוואָק און בעטראַכטענדיג דאָס הויז אין פערגלייך מיט אַנדערע הייזער אין דעם בלאָק, זאָגט ער שטאָלץ צו זיין ווייב, „מיי פּראָפּערטי איז דהי קלינעסט אין דהי בלאָק״.

און דאַמאָלס קומט ביי איהם טאַקע אַנדערש ניט אויס, אַז ניט זיין רייכער ברודער איז דער אייגענטהימער פון דעם הויז און אַז דאָס בעלאַנגט גאָר אין גאַנצען צו איהם. והא ראיה, ער האָט דערפון מעהר הנאה אויך. ער וואוינט אין דער פּראָפּערטי מיט זיין ווייב און קינדער. ער אַרבייט ביי דער פּראָפּערטי, פּערדינגט די רומס אין דער פּראָפּעטי און פאַרברענגט דאָרט אַלע זיינע יאָהרען. און דער לענדלאָרד וואָהנט גאָר ערגעץ אין בּאַראָ פּאַרק, זעהט די פּראָפּערטי אפילו ניט רעכט אַז אין די אויגען, אַ חוץ וואָס ער קומט אַלע מאָנאַט פאַרנעהמען די רענט, און דאָס האַרט איהם כלל ניט.

„עס איז גאָר קיין אומגליק ניט״, טראַכט ער ביי זיך, „וואָס ער נעהמט צו די געלד. ווארום פון וועמענס וועגען נעמט ער דאָס דען? אַליין איז ער שוין אַ מענש פון אַ יאָהר זעכציג, דאָס ווייב זיינס איז שוין אויך ניט קיין יונגענד, און דערצו ניט קיין שטאַרק געזונטע אויך, און קיין קינד, קיין רינד, האָבען זיי ניט. ווען ניט ווען, וועלען זיי דאָך דאָס אַלעס איבערלאָזען פאַר מיר אָדער פאַר מיינע קינדער.״

דער שפּראַכען־קענער

ווען מאַקס רובין איז געווען עטליכע מאָנאַט אין לאַנד האָט ער זיך אויסגעלערענט אויס־צו־טשעבעטשען און אַנצוזוטינטלען עטליכע ווערטער אויף ענגליש און האָט באַשלאָסען אויפצוגעבען די אַרבייט אין שאָפּ, וועלכע ער האָט ניט איבריג ליעב געהאַט, ווי פיעלע אַנדערע גרינע.

אין אַ שעהנעם פריה־מאָרגען איז ער אַוועק אין אַ אָפּיס פון אַ אינשורענס קאָמפּאַני, האָט זיך פאָרגעשטעלט פאַר אַ גאַנצען „געלען“ און האָט אויסגעמאַכט אַן „„אַפּליקיישאַן“ פאַר דעם „פּאָזישאַן“ פון „איידזשענט און קאָלעקטאָר“.

איינע פון די פיעלע פראַגען אין דעם אַפּליקיישן, וועלכע דער אַפּליקאַנט האָט געדאַרפט שריפטליך ענטפערען איז געווען, „וויפיעל און וועלכע אַנדערע שפּראַכען, אויסער ענגליש, דער אַפּליקאַנט קען ריידען, לעזען און שרייבען?“ מאַקס האָט ניט פיעל געטראַכט און האָט געענטפערט, אַז אויסער ענגליש, קען ער גאַנצע אַכט שפּראַכען און ער האָט אויסגערעכענט די פאָלגענדע: „אידיש, דייטש, העב־רעאיש, רוסיש, פּויליש, רומעניש, איטאַליעניש און פראַנצויזיש“.

„קוואַיט אַ מאַסטער אָף לענגווערדזשעס“, האָט ענטציקט אויס־גערופען דער סופּערינטענדענט, ווען מאַקס האָט איבערגעגעבען דעם אַפּליקיישאַן, נאָך דעם וואָס ער האָט שריפטליך געענטפערט אַלע אַנדערע פראַגען און האָט אונטערגעשריבען זיין נאָמען דערויף.

„איי שוד סיי סאָ“, האָט מאַקס כמעט שטאָלץ געענטפערט, כאָטש ער האָט ניט געוואוסט דעם גענויען זינן פון דעם זאַץ „מאַסטער אָף לענגווערדזשעס“. אָבער פון דעם לעצטען וואָרט, און פון דעם רעספּעקט מיט וועלכען דער סופּערינטענדענט האָט אויף איהם געקוקט, האָט

זיך מאַקס אָנגעשטויסען, אַז דאָס איז געווים אַ קאָמפּלימענט אויף זיין פּיעל שפּראַכען קענטעניש.

דער סופּעראינטענדענט האָט דעם „איי שאוד סיי סאָ" אויפ־גענומען מיט אַ שמייכעלדיגען „וועריִ וועל, אינדיעד"; האָט מאַקס'ען באַלד פאַרשפּראָכען באַלד איבער־צו־שיקען דעם „אַפּליקיישאָן" אין דעם הויפּט אָפיס פון דער קאָמפּאַני, פון וואַנען ער האָט איהם מודיע געווען, עס ווערט געוועהנליך אַרויסגעשיקט איין אינוועסטיגייטאָר, אום זיך צו ערקינדיגען איבער אַלעס וואָס עס איז אין דעם אַפּליקיישאָן אָנגעגעבען געוואָרען איז ריכטיג; און ער האָט איהם פערזיכערט, אַז אין דריי, פיער, העכסטענס פינף טעג וועט ער קריגען אַ ידיעה איבער זיין „אַפּליקיישאָן" איז אָנגענומען געוואָרען.

די עטליכע טעג וואָס מאַקס האָט געוואַרט אויף דער ידיעה פון דער אינשורענס קאָמפּאַני, האָט ער געהאַלטען אין איין טראַכטען, אַז ער האָט אפשר ניט גלייך געטאָהן, וואָס ער האָט אָנגעגעבען, אַז ער קען אַזוי פּיעל שפּראַכען. און ער האָט זיך, אַזוי צו זאָגען, אַליין גענומען אויפ'ן פאַרהער.

די „ע נ ג ל י ש ע" שפּראַך האָט ער שנעל אָפּגעפּטר'ט מיט אַ גלייכגילטיגען מאַך־אָוועק פון דער האַנד. וואָס איז שייך אויב ער קען ענגליש? פּיעלייכט ניט „פּוירפּעקט" ווי אַ ריכטיגער אַמע־ריקאַנער, אָבער מיט אַ מענשען צוזאַמען רעדען זיך, קאָן ער דאָך. אַט האָט ער זיך צוזאַמענגערעדט מיט'ן סופּעראינטענדענט פון אָפיס. דער אַפּליקיישאָן איז געווען אויף ענגליש און געענטפערט האָט ער אַלע „קוועסטשאַנס" אויך אויף ענגליש. נו, איז דאָך אָפּגערעדט אַז ער קען.

„א י ד י ש ?" ווען די שפּראַך איז איהם געקומען אויפ'ן זינען האָט ער זיך געוואָלט צולאַכען פון זיך אַליין. „אידיש?" כאַ־כאַ! ניט נאָר קען ער רעדען זיין מוטער שפּראַך אָדער מאַמע־לשון, רעדען און לעזען, נאָר אפילו אידיש שרייבען — שרייבט ער אויך גאָר איין אַנטיק! נישט איין קאָרעספּאָנדענציע האָט ער אָנגעשריבען אויף

אידיש און אַוועקגעשיקט צו די וואַרשאווער און פּעטערבורגער צײַ־טונגען, אַי, זײַ זײַנען ניט געדרוקט געוואָרען — איז ווער ווייסט עפּעס, פאַר וואָס?

נעקסט איז איהם געקומען „דייטש“ אויפ׳ן זינען. וועל, האָט זיך מאַקס ביי זיך פּאַרענטפּערט, אמת, ער האָט קיינמאָל קיין דייטש ניט שטודירט. ער האָט אַפּילו אַ דייטש ביכעל אָדער צייטונג קיינמאָל אין די אויגען ניט אַנגעזעהן און ער האָט געמוזט צוגעבען, אַז ער קען ניט לעזען אָדער שרייבען קיין דייטש. אָבער אַז ער קען קיין דייטש ניט ריידען, דאָס האָט ער בשום אופן ניט געוואָלט מודה זיין. „וועלכער איד וואָס קען נאָר אידיש, קען עס עפּעס ניט קיין „דייטש?“

„אַלזאָ“, האָט ער ביי זיך באַשלאָסען, „דייטש קען איך אויך שפּרעכען“.

אויף „ה ע ב ר ע א י ש“ האָט זיך מאַקס ניט געוואָלט לאַנג אָפּשטעלען. ערשטענס האָט ער געוואוסט, אַז עס זיינען פאַראַן זעהר ווייניג מענשען, אפילו צווישען אידען, וואָס באַנוצען זיך מיט דער שפּראַך, איבערהויפּט נאָך אין ביזנעס. צווייטענס האָט ער טאַקע געפּיהלט אַז ער קען די שפּראַך גאָר ניש־קשה׳דיג. דערויף האָט ער דאָך עפּעס געלערענט אין אַ חדר.

עס האָט ביי איהם אויך ניט לאַנג געדויערט צו בעשליסען אַז ער קען די „ר ו ס י ש ע“ שפּראַך. אמת, ניט פּאָלקאָמען, אָבער גאַנץ ניש־קשה׳דיג. ער איז פּאַרט אַמאָל געגאַנגען אין אַ „נאַראָדנאַיע אוטשילישטשע“, האָט גוט דורכגעזוּברעוועט „פּאָולסאָן׳ס כריסטאָ־מאַטיע“ מיט אַנדערע לעהרביכלאַך.

אפילו אין „פּ ו י ל י ש“ האָט אויך מאַקס ביי זיך דורכגע־מאַכט דעם עקזאַמען. ניט מיט פולער צופרידענהייט, אָבער דאָך דורכגעמאַכט. אַז ער קען קיין פּויליש ניט לעזען און ניט שרייבען, דאָס האָט ער צוגעגעבען. אָבער ווען עס וועט איהם אויסקומען זיך צוזאַמענצורעדען מיט אַ פּאָליאַק, איבערהויפּט מיט אַ רוסישען פּאָליאַק, האָט ער געפּיהלט, אַז ער וועט מיט איהם קענען דורכקומען.

נאָר ווען מאַקס האָט אָנגעהויבען צו נעהמען „סטאָק" פון זיינע קענטעניסען אין רומעניש, איטאַליעניש און פראַנצויזיש, איז ער ביי זיך גאָר מיאוס דורכגעפאַלען. אין די שפּראַכען איז ער געווען אַן אונגעהויערער עם־הארץ און ער האָט געפיהלט אַז ער קען גאָר פאַר זיך קיין תירוץ ניט געפינען פאַר וואָס ער האָט אָנגעגעבען אַז ער קען זיי.

„ווי קום איך צו רומעניש, איטאַליעניש אָדער פראַנצויזיש? האָט ער זיך אַליין הונדערטער מאָל געפרעגט און ער האָט זיך גאָר ניט געקענט פאַרענטפערען, וואָס פאַר אַ שווארץ יאָהר עס האָט איהם בעוואָגען צו ענטפערען אַז ער קען די שפּראַכען. ער, וואָס ווייסט ניט מעהר פון איטאַליען, רומעניען אָדער פון דעם פראַנצויזען לאַנד, ווי ער ווייסט פון סמבטיון. ער, וואָס האָט קיינמאָל פון רומענישעס נאָר ניט פאַרזוכט אפילו, אַ חוץ וואָס ער האָט אַמאָל באַזוכט אַ ביליגען רומענישען רעסטאָראַנט אין אַ קעלער אויף ריווינגטאָן סטריט וואו ער האָט געגעסען רומענישע קאַראַנצלעך געמאַכט פון אַמעריקאַנער פוילע „טשאַפּ־מיעט" און פאַרטרונקען מיט רומענישען וויין וואָס איז געמאַכט געוואָרען פון „קאַליפאָרניאַ גרייפּס". און דעסטגלייכען מיט איטאַליעניש. וואָס ווייסט ער עפּעס פון דער איטאַליענישער שפּראַך? עד היום ווען ער געהט אַמאָל דורך קריסטי סטריט און זעהט אַפּאָר איטאַליענער ריידענדיג צווישען זיך, אַזוי שנעל, הייס, מיט זייער טעמפּעראַמענט, ווייזט זיך איהם אויס אַז זיי קריגען זיך, שילטען זיך, און אַז, אַט, אַט, וואַרפט זיך איינער אויפ'ן צווייטען און שטעכט איהם אריין אַ מעסער אין בויך אָדער דערשיסט איהם מיט אַ רעוואָל־ווער, לסוף זעהט ער אָבער זיי שייקען גאָר הענדס אָדער צוקושען זיך און צושיידען זיך ווי די בעסטע גוטע פריינד. איז דאָך אַ סימן אַז ער הויבט ניט אָן צו פאַרשטעהן אַ וואָרט וואָס זיי ריידען.

„היינט פראַנצויזיש?" — האָט זיך מאַקס געבאָפט. אַ קליינינ־קייט פראַנצויזיש! ווי ער האָט אַמאָל ערגעץ געהערט אָדער פיליכט געלעזען אין אַ צייטונג, איז דאָס די עדעלסטע, די שעהנסטע, די אַריסטאָקראַטישסטע שפּראַך אין דער וועלט.

פון צופיעל טראַכטען איבער דעם פּעהלער וואָס ער איז בעגאַנגען דערמיט וואָס ער האָט אַנגעגעבען אַז ער קען די לעצטע דריי שפּראַכען, און פאַר מורא אַז ער וועט מיאוס דורכפאַלען ווען די קאָמפּאַניע זאָל שיקען איין „אינוועסטיגייטאָר״ מיט איהם זיך דורכצוריידען, איז מאַקס שיעור קראַנק געוואָרען און ער האָט באַשלאָסען אַז ער קעהרט שוין גאָר ניט צו קריגען דעם „פּאָזישאַן״, ווען ער זאָל אַפילו דאַרפען בלייבען אַן אייביגער שקלאַף אין שאָפּ און ניט אום צו ליידען די בושה פון דורכפאַלען ווי אַ פּאַסקודנער בלאָפער. פלעגט ער אַוועק געהן יעדען פריהמאָרגען פון הויז און ניט צוריק־קומען ביז שפּעט אין דער נאַכט אום אויס־צו־מיידען דעם „אינוועסטיגייטאָר״ וואָס ער האָט געגלויבט, די אינשורענס קאָמפּאַניע וועט שיקען.

עס זיינען אָבער פאַראיבער גאַנצע פינף טעג און קיין „אינוועס־טיגייטאָר״ איז ניט געקומען, נאָר אויפ'ן זעקסטען טאָג האָט מאַקס ערהאַלטען אַ לעטער פון דעם סופּעראינטענדענט פון דעם אָפיס, וואו ער האָט אַריינגעגעבען זיין אַפּליקיישאַן, וועלכער האָט איהם מודיע געווען, אַז אַזוי ווי עס איז גראַדע קראַנק געוואָרען זיינער איין אַגענט און קאָלעקטאָר, וועלכער פלעג אַרבייטען אין אַ דיסטריקט וואו די באַפעלקערונג איז זעהר אַ געמישטע, און אַזוי ווי ער, מאַקס, קען די פאַרשיעדענע שפּראַכען וועלכע ווערען פון דער באַפעלקערונג אין יענעם דיסטריקט געברויכט, אַלזאָ גלויבט ער, אַז מ א ק ס איז דער ריכטיגער מאַן פאַר דעם דיסטריקט און אַז ער מעג שוין קומען אָב־צו־נעהמען דעם דזשאַב.

מאַקס'עס געוויסען איז מיט אַמאָל רוהיג געוואָרען. ער איז גלייך אַוועק אין דעם אָפיס אַריין, האָט אונטערגעשריבען דעם אַגרימענט מיט דער קאָמפּאַניע, האָט גענומען דעם קאָלעקשאַן בוך, אַנגעשטאָפּט די פּאָקעטס מיט אַפּליקיישאַנס, ביכלאַך און אַנדערע נויטיגע זאַכען און איז אַרויס אַטענדען צו זיין דזשאָב, און אין נאָר אַ קורצער צייט האָט ער באַוויזען צו ווערען איינער פון די בעסטע איידזשענטס אין דעם אָפיס.

מאַקס'עס לאַנדסלייט, פריינד און בעקאַנטע האָבען זיך גאָר ניט געקענט אַפּוואונדערען פון איהם מיט זיין גבורה.

„דאַכט זיך גאָר אַ גרינער", — האָבען פּיעלע פון זיי באַמערקט, — „ערשט עטליכע מאָנאַט אין לאַנד, טשעבעטשעט קוים עטליכע ענגלישע ווערטער און האָט זיך שוין אַזוי אַרויפגעאַרבייט!"

נאָר ווען מאַקס הערט אַמאָל די באַמערקונג אינפאָרמירט ער יענעם, אַז דאָס ענגלישע איז גאָר ניט אַזוי וויכטיג, אַז דער עיקר דאַרף מען קענען פּיעלע אַנדערע שפּראַכען און אַז ער האָט געקריגען דעם דזשאָב און מאַכט גוטע ביזנעס נאָר דערפאַר וואָס ער קען גאַנצע אַכט שפּראַכען, אויסער ענגליש.

עני, פעני און בעני

(א קורצער ראמאן אין דריי טהיילען)

ערשטער טהייל.

עני און פעני זיינען צוזאמען א היים געגאנגען פון דער ארבייט. זיי זיינען אפגעגאנגען א שטיק וועג און האבען צווישען זיך קיין ווארט ניט איבערגעביטען. ענדליך האט זיך עני אפגערופען.

„איך וויל דיר פארטרויען א סוד, פעני, און זיך טאקע מיט דיר בעראטהען אויך".

„וואס איז פאר א סוד?" האט פעני נייגעריג געפרעגט.

„דו קאנסט דאך בעני'ן?" האט עני אנשטאט ענטפערן, געפרעגט.

„וועלכען בעני'ן מיינסטו? איך קען עטליכע". האט פעני באהויפטעט.

„בעני שולקינד", האט עני געענטפערט. „דער קלאוק מייקער".

„וועל?" האט פעני שנעל און זעהר ערנסט געפרעגט.

„איך האב אבגעמאכט מיין מיינד איהם צו ארעסטען", האט עני איהר מיטגעטהיילט.

פעני איז שטארק בלאס געווארען דערהערענדיג עני'ס רייד. די לעצטע האט אבער דאס ניט באמערקט, וויל עס איז שוין געווען טונקעל אין סטריט און האט פארטגעזעצט:

„עס איז שוין באלד א יאהר אז איך קיעפ מיט איהם קאמפאניע. ער פלעגט צו מיר קומען רעגעלמעסיג כמעט צוויי אדער דריי מאהל יעדע וואך, און אמאהל נאך אפטער, אזוי ווי א סטעדי פעללאו. אין די הייסע אבענדען לעצטען זומער, האט ער מיט מיר ביי אונז אויפ'ן רוף פערבראכט און איז מיט מיר עטליכע מאהל אויסגעפאהרען קיין

קוני איילאַנד און אין ראַקאַוויי, וואו מיר האָבען זיך צוזאַמען געבאָדען. נאָר די לעצטע צייט האָט ער עפּעס אויפגעהערט קומען און דער־ווייטערט זיך גאָר פון מיר".

איינהערענדיג זיך אין עני'ס רייד איז פעני נאָך בלאַסער גע־וואָרען. זי האָט נערוועז געביסען די אונטערשטע ליפּ און האָט זיך געמאַכט מוטה עני'ן צו פרעגען.

„האָט ער זיך דיר אַמאָהל אין ליעבע ערקלעהרט?"

„ניין", האָט עני גלייך געענטפערט. „דאָס גראָדע ניט. דעם אמת זאָגענדיג, האָט ער אויף דעם פּשוט קיין שכל ניט. נאָר די גוטע יאָהר זאָל איך האָבען", האָט זי פאַרטגעזעצט, „וויפיעל מאָהל ער האָט מיך געהאַלזט און געקושט".

פעני'ן האָט די בשורה ניט זעהר שטאַרק געפרעהט און זי האָט ווייטער געפרעגט:

„האָט ער דיר אַמאָהל פאַרגעשלאַגען אָדער פערשפּראָכען מיט דיר צו הייראַטען?"

„און ווען ניט פאַרגעשלאַגען אָדער פערשפּראָכען", האָט עני בייזליך איבערגעפרעגט, „מעג ער מיך שוין קושען גלאַט אין דער וועלט אריין? וואָס בין איך עפּעס, אַ האַנטוך, אַ שמאַטע, וואָס ווער עס וויל מעג זיך אָן מיר די ליפּען אָפּווישען און גאָר ניט?"

„אבער ער האָט דאָך דיר פאָרט ניט צוגעזאָגט?" האָט פעני פאַר'עקשן'ט איבערגעפרעגט.

„מיט דיר איז גאָר ניט צו ריידען", האָט עני אויסגערופען. „וואָס זשע, ער מוז אַרויסזאָגען אין פּראָסטע דיבורים? ער מוז שרייען אין די גאַסען, „איך וויל מיט דיר חתונה האָבען!" אויף וואָס דען געהט אַ יונגער־מאַן אוים מיט אַ מיידעל? אָדער צוליעב וואָס האַלטען זיי קאָמפּאַניע?"

„פון דעסטוועגען", האָט זיך פעני אָפּגערופען מיט אַ געמאַכטער רוהיגקייט, „וואָלט איך דיר ראַטהען אַז דו זאָלסט דאָס ניט טוהן. ערשטענס, איז דאָס גלאַט ניט קיין שעהנע זאַך צו אַרעסטען אַ יונגען־מאַן. דאָס הייסט אַז דו צווינגסט איהם ער זאָל דיך ליעב האָבען, אַז

ער זאל מיט דיר חתונה האבען געגען זיין ווילען. צוויטענס, קענסטו דיר פארשטעלען, אז דאס פאמיליען־לעבען נאך אזא מין געצוואונגע־נער חתונה איז ניט קיין גרויסער פלעזשור. היינט טאמער בעווייזט ער אין קארט אז ער האט דיר ניט פערשפראכען חתונה צו האבען, ווי דער אמת איז, ווערט ער באפרייט, און דו בלייבסט מיט א לאנגער נאז און מיט א פאסקודנעם נאמען".

עני האט דערויף געהאט פארשיעדענע אנווענדונגען. זי האט זיך נעהאלטען ביי איהרען, אז זי וועט נאך מארגען ארויסנעמען א ווארענט געגען בעני'ן און וועט איהם לאזען ארעסטירען. פעני האט אבער מיט איהר ווייטער ארגומענטירט און האט אלע איהרע טענות צוקלאפט. און ווען זיי זיינען צוגעקומען צום הויז אין וועלכען עני האט געוואהנט האט זיך פעני מיט איהר אפגעשטעלט און האט איבער איהר אזוי לאנג גערעדט ביז יענע האט איהר צוגעזאגט און געשווארען אז זי וועט דאס שוין פאר קיין פאל ניט טוהן.

צווייטער טהייל.

עס זיינען אוועק א פאר טעג. עני האט באמערקט אז פעני איז ביידע טעג צו דער ארבייט ניט געקומען. זי האט שוין גערענקט אין אבענד אוועקצוגעהן אויף פעני'ס לאדזשי, געוואהר צו ווערען אויב זי איז חלילה ניט פערשלאפט געווארען אדער וואס מיט איהר האט עפעס אנדערש פאסירט. אבער שפעטער, ווען זי איז ביי איהר סאפער געזעסען, האט זי אין א צייטונג פאלגענדע נייעס געלעזען:

„א חתונה אין קאורט. פעני צופקין פון נומער 13 נ. סטריט, האט נעכטען אבענד ארעסטירט בעני שולקינד, א קלאוק מייקער, דער־פאר וואס ער האט זיך ענטזאגט מיט איהר צו הייראטען, נאך דעם וואס ער איז מיט איהר א שטיק צייט ארומגעגאנגען און א ליעבע פארפיהרט. ווען דער דזשאדש האט היינט אין דער פריה דעם חתן־בחור געגעבען די ברירה, אדער באלד חתונה צו האבען מיט פעני'ן אדער צו ווערען א בארדער אין לודלאוו סטריט דזשייל, האט ער באלד איינגעווילינט חתונה צו האבען. דער דזשאדש האט דאס

פאַרעל באלד פערהייראַטה און א פּאָר אידישע לאַיערם מיט קלויקס, וועלכע זיינען ביי דער צערעמאָניע אַנוועזענד געווען, האבען דעם פּאָר־פאָלק אפּגעוואונשען מזל טוב".

עני'ן איז אויפ'ן אָרט נישט גוט געוואָרען. דער ביסען האָט זיך איהר געשטעלט אין מיטען האלז און זי איז שיעור ניט דערוואָרגען געוואָרען. נאָר ווען זי איז צו זיך געקומען, האָט זי צו זיך אַליין געזאָגט:

„אזוי, אזוי, פעניטשקע, דאָס איז געווען דיין געדאַנק! דערפאַר האסטו מיך אזוי אפּגעראַטהען אז איך זאָל דאָס ניט טהון?! אבער וואַרט, דיין גליק וועט ניט לאַנג געדויערען!" און אויסריידענדיג די רייד האָט זי אָנגעפאַנגען צו טראַכטען ווי אזוי ראַכע צו נעהמען פון איהר פאַלשער פריינדין, פון פעני'ן, און זי האָט באַשלאָסען אז די ערשטע זאַך צו טהון איז זיך צו זעהן מיט בעני'ן וואָס גיכער.

העיטער טהייל.

עס האָט ניט לאַנג גענומען ביז עני מיט בעני'ן האָבען זיך צו־זאַמענגעטראָפען. און נאָך דעם ערשטען מאָל פלעגען זיי זיך כמעט טאָג־טעגליך באַגעגנען אויף א באַשטימטען פּלאַץ און פיעל צייט פאַרברענגען. עני האָט יעצט בעני'ן גאָר לייכט איבערצייגט, אז טאַקע נאָר זי אַליין האָט איהם אמת טריי ליעב. עס איז איהר ניט שטאַרק שווער געווען איהם צו פאַרזיכערען אז זי וואָלט איהם קיינמאָהל אין לעבען ניט געווען אַרעסטירט ווען ער זאָל איהר געווען אפילו די גרעסטע שאַנדע אַנטוהן, „ווייל ווער טוהט דען אַזעלכעס?" האָט זי באַהויפּטעט, „אַז אויסגעלאָסענע, אַ הפקרת, אָדער אַן אַלטע פּאַרזע־סענע מויד"...

אין א מאָנאַט אַרום ווען בעני האָט פון פעני'ן באַקומען איהר פינף הונדערט דאָלער אום צו נעהן קויפען עפּעס א ביזנעס דערפון א לעבען צו מאַכען, איז ער אַנטלאָפען מיט עני'ן און האָט פעני'ן אפילו קיין „זיי געזונד", ניט געזאָגט.

פון דער אַלטער היים

מעות חטים

דער אלטער אהרן ליב האט שוין עטליכע מאל גענומען דעם שטע־קען און זיך געוואלט לאזען געהן אין גאס אריין, נאר אזוי ווי ער איז צוגעקומען צו דער טיהר און זיין אלטע, דארע האנד האט דער־פיהלט די קאלטקייט פון דער אייזערנער קליאמקע, האט ער זי שנעל צוריקגעכאפט, האט זיך אומגעקעהרט און איז געבליבען אין שטוב.

זיין ווייב, די אלטע מיכלה, איז געזעסען אויף אן אלטען טאפ־טשאן ביים פענסטער און האט זיך געמוטשעט מיט איהרע האלב בלינדע, אויסגערונענע אויגען צו פערצירעווען אן אלטען טיש־טוך, וואס זי האט אויסגעוואשען, אום צו האבען מיט וואס צו פערשפרייטען דעם טיש לכבוד יום טוב.

מיכלה האט בעמערקט אז ער וויל, נאר ער קען ניט אוועקגעהן. זי האט זיך אומישנע פערטיעפט אין איהר ארבייט. זי האט געפיהלט אז איהם דריקט א שווערער וועהטאג ביים הארצען, און זי האט ניט געוואגט אויפצוהויבען די אויגען צו איהם, א קוק טוהן אויף זיין גע־קנייטשטען איינגעשרומפענעם געזיכט, אדער חלילה אווארט צו איהם אויסרעדען.

דער אלטער האט אוועקגעשטעלט זיין שטעקען אין א ווינקעל ביי דער טיהר און מיט וואקלענדיגע טריט, ווי א שיכור, איז ער צוגעגאנגען צו דעם טיש, האט זיך שווער אנידערגעזעצט אויף א בענקעל, וואס איז געשטאנען דערנעבען, און אנשפארענדיג זיין קאפ אויףביידע הענד, האט ער א שווערען זיפץ געטוהן.

דעם זיפץ האט די אלטע מיכלה מיט א קרעכץ באגלייט... דערנאך האט זי מיט אן עק פון דעם טישטוך אויסגעווישט א טרעהר פון אויג, האט זיך אויסגעדרעהט פ[illegible]ן געזיכט צו איהם, און איהר טרויעריגער בליק האט זיך מיט זיינעם בעגעגענט.

און שטום, שווייגענדיג, געדריקט און געקוועלט פון אַ צו טיפען שמערץ, אום צו קענען רעדען, האָבען די צוויי אַלטע לייט געקוקט איינער אויפ'ן אַנדערען. אויף די צוויי אַלטע צורינצעלטע געזיכטער איז געלעגען אַן אויסדרוק פון טיפער פערצווייפלונג, פון שרעקליכע אינערליכע ליידען, וועלכע יעדער איינער פון זיי האָט געוואָלט בע־קעמפען אום ניט אַרויסצוצייגען פאַר'ן צווייטען, דאָס איז אָבער אונ־מעגליך געוועזען; זייערע אַלטע אויגען זענען פערלאָפען פול מיט טרע־רען, וועלכע האָבען דאָרטען לייכט געציטערט, אָט, אָט צום אַרויס־פייסלען זיך...

איין שאַרפער וועהטאָג האָט זייערע ביידענס הערצער געדריקט, איין פיינליכער געדאַנק האָט זייערע ביידענס מוחות געברענט:

מעות חיטים!...

ער, הר' אהרן ליב דער נגיד, זי, מיכלה אהרן ליב'ס, די נגידה, זיי דאַרפען אַצינד אַנקומען צו קצבה, געהן נעמען מעות חיטים, גע־שענקטע מצות אויף דעם פופציגסטען פסח פון זייער צוזאַמענלעבען פון נאָך זייער חתונה אָן.

„אַ שעהנעם יום טוב זיך דערלעבט", טראַכט טרויעריג דער אַלטער און שאָקעלט פערצווייפעלט מיט'ן קאָפּ. זי ווייסט וואָס ער טראַכט, גלייך ווי זי לעזט די ווערטער דייטליך איבער, און זי בעהערשט זיך, ווי ווייט מעגליך, איינצוהאַלטען די טרעהרען, וועלכע ווילען שוין לענגער ניט בלייבען שטעהן אין איהרע אויגען־לעכער, ווייל פרישע קוואַלען טרעהרען שטופּען זיי אַרויס, און זי צואַוויינט זיך מיט אַ כריפּנעם איינגעהאַלטענעם געוויין, אויסגעמישט מיט ביטערע קרעכ־צען, וואָס רייסען זיך אַלע מאָל אַרויס פון איהר לעערען האַרצען. און, אויף איהר קוקענדיג, ברעכט דער אַלטער צוזאַמען פאַר וועהטאָג און ער אַקאָמפּאַנירט איהר מיט אַ פערשטיקטען געוויין...

* * *

ערשט פאַראַיאָהרען פאַר פסח האָבען זיי אַליין אַ סך מעות־חיטים צוטהיילט.

אלע יאהרען איז זייער טאקסא געווען ביז פינף הונדערט רובעל, נאר פאראיאהרען, צוליעב די גרויסע ארימקייט אין שטאדט: איבער דער מלחמה זענען א סך אלמנות מיט יתומים געבליבען, האט דער אלטער אהרן ליב אוועקגעגעבען גאנצע טויזענט רובעל אויף מעות חטים, א חוץ וואס די אלטע מיכלה האט אליין צוטהיילט צו נאהענטע און ווייטע קרובים, צו בעקאנטע און ניט בעקאנטע ארימע לייט, דעם מצות, יענעם אייער, אדער קארטאפעל מיט בוריקעס.

און זיי אליין, פערזארגט מיט אלדאס גוטס, האבען זיי זיך, ווי אלע יאהר, צוגעגרייט אפצופראווען פרעהלאך דעם גרויסען יום טוב צוזאמען מיט זייער בן יחיד, מיט דער שנור און מיט זייערע אייניק־לאך, וועלכע זענען ביי זיי אויף קעסט געווען.

נאר פונקט ערב יום טוב, האט זיך עפעס אנגעהויבען צורודערען אין שטאדט, מענשען זענען ארומגעלאפען טוידט דערשראקען, ווי פער׳סמ׳טע מייז, און מען האט געאיילט פאר פריה, אפצוראמען דעם מארק, צו צומאכען די קלייטען און אנטלויפען אהיים. אבער דאס איילעניש איז ניט געווען אום וואס שנעלער אויפצונעמען דעם אנ־קומענדיגען ליעבען גאסט, דער יום טוב, נאר א סארט איילעניש פון שרעק, פון מורא פאר עפעס בייזעס, פאר עפעס שרעקליכעס...

פאר א פאגראם האט מען מורא געהאט...

פון די ארומיגע שטעדט און די נאהענטע דערפער זענען זעהר שלעכטע בשורות אנגעקומען. די כוליגאנעס, די שווארצע מאה׳ניקעס האבען זיך דארט ווילד צובושעוועט און זענען מיט האס און רציחה בעפאלען די ארימע הילפלאזע אידען, זיי גע׳הרג׳עט, גע׳ממית׳ט, זייער האב און גאב גערויבט און געפילדערט, מען האט קיין אלטע לייט ניט געשאנעוועט, קיין יונגע ניט געזשאלעוועט, אויף פרויען און קליינע קינדער קיין רחמנות ניט געהאט, יעדער און אלעס, וואס האט ניט געקענט אנטלויפען אדער בעהאלטען זיך, איז א קרבן געפאלען...

אין איין שטאדט זענען איבער הונדערט הרוגים געפאלען און נאך מעהר פערוואונדעטע...

אין אַ דערבייאיגען דאָרף, האָט מען דערצעהלט, האָבען די פּויע־רים אַ גאַנצע אידישע פאַמיליע פון צעהן נפשות איינציגווייז אויס־געקוילעט פאַר די אויגען פון די איבעריגע. אין אַ צווייטען דאָרף האָבען זיי אונטערגעצונדען אַ אידישע הויז און ניט געלאָזט די איינ־וואוינער זיך ראַטעווען, און זיי האָבען טייפליש געלאַכט צוקוקענדיג ווי די אידען האָבען געקעמפט מיט דעם פייער ביז זיי זענען אַזוי אומגעקומען.

„און עס העלפט ניט קיין וויינען, קיין בעטען, מען קען זיך מיט נאָר ניט אויסקויפען". אַזוי האָבען די בעריכטען געלויטעט, און קיין גואל דם, אַ בעשיצער, עס זאָל זיך ווער עס איז אָננעמען איז אויך ניטאָ. די פּאָליציי מיט'ן מיליטער זענען אומעטום גלייכגילטיג, שטע־העןן פון ווייטענס, העצען נאָך אונטער און קומען תמיד לעשען דאָס פייער נאָך דעם ווען עס האָט שוין אַלעס אויסגעברענט, אַלעס פער־ניכטעט...

פון די בשורות האָט זיך ביי יעדען דאָס האַרץ אָפּגעריסען, אַלע האָבען אָפּגעלאָזען הענד און פיס, פערלאָרען דעם מוטה, און מיט פערביטערטע הערצער, מיט געבראָכענע געמיטהען, מיט טרויע־ריגע, פער'חושכ'טע פנימ'ער, האָט מען בעגעגענט דעם אַנקומענדיגען גרויסען גאַסט, דעם יום טוב פסח, וואָס ענטהאַלט אין זיך די אידיליע פון דעם אידענס גרויסען בעפרייאונגס־מאָמענט פון אַ פיער הונדערט יאָהריגען שווערען גלות אין מצרים.

און ביי דעם אַלטען אהרן ליב, דעם נגיד אין הויז, האָט זיך די שרעק און די מורא, ווי ביי אַנדערע, אויך זעהר שטאַרק געפיהלט...

פאַרנאַכט האָט מען פאַר פריה צוגעמאַכט די פענסטער מיט די לאָדענס, דאָס גאָלד און זילבער מיט מזומן געלד, וואָס האָט זיך גע־פונען, האָט מען פערשפּאַרט, פערשלאָסען, עס איז גאָר קיינעם אפילו ניט איינגעפאַלען זיך אָנצומעסטען די טייערע נייע מלבושים, וואָס זיי האָבען זיך לכבוד יום טוב געמאַכט, און אָנשטאָט צו געהן דאַווענען אין שוהל אַריין האָט מען אין הויז מיט אייניגע נאָר נאָהענטע שכנים אַ מנין געמאַכט, און שנעל אין דער שטיל אָפּכאַפּענדיג אָפּגעדאַוועט.

דערנאך האט זיך איינער דעם צווייטען געוואונשען „א גוטען יום טוב" מיט ציטערענדיגע ליפען און פלאטערענדיגע הערצער, און מען האט אנגעשטעלט די אויערען זיך איינצוהערען אויב עס איז אין גאס שטיל און רוהיג. און אז מען האט דערהערט פון דער ווייטענס א הונד א האווקע טהון, איז ביי יעדען דאס הארץ איינגעפאלען, פאר א שלעכטען סימן האט מען דאס אויסגעלייגט...

און עט, עט שפעט, גאר ניט ווי געוועהנליך, האט זיך דאס הויז־געזינד לאנגזאם ארום טיש אויסגעזעצט און גאר אהן אפעטיט. דער אלטער אהרן ליב, וועלכער איז געלעגען אויף דער הסיבה־בעט, אנ־געצוינגען אין דעם ווייסען קיטעל, מיט די לאנגע, ברוינע באַרד שעהן צוקעמט, האט געפרופט אויסריידען די שווערע הערצער און האט זיי געטרייסט מיט דער האפנונג, אז די אלע בעריכטען זענען פאלש, אז די גרויסע כמארע וועט איבערגעהן אהן רעגען, און אלדאס בייזעס וועט זיך אויסלאזען צו שונאי ישראל. אבער קיינער איז דערפון ניט מונטערער געווארען, ביי אלעמען האט די מורא דאס לשון ווי אפ־גענומען, זיי האבען געשוויגען און זיך איבערגעקוקט מיט טרויעריגע בליקען. זאגאר דאס עלטסטע אייניקעל, א אינגעלע פון אכט יאהר, וועלכער האט די פיער קשיות געפרעגט, איז אויך ניט געווען אזוי מונטער און פרעהלאך ווי מיט א יאהר און צוויי צוריק, ווען ער האט דעם זעלבען „מה נשתנה" געפרעגט, און ווען הר. אהרן ליב האט זיך גענומען איהם ענטפערען דעם תירוץ „עבדים היינו", האט זיין קול, כאטש גאנץ שטיל, דאך זעהר ריין און העל געקלונגען, און עס האט זיך אין זיין טאן אויסגעדריקט זיין פעסטע אמונה אין דעם וואס ער האט דערצעהלט וואס עס האט פאסירט, און זיין גרויסער בטחון אין דעם וואס ער האט געהאפט אז עס וועט פאסירען „לשנה הבאה בני חורין", און „לשנה הבאה בירושלים".

און אלע האבען שטיל געענטפערט „אמן!"...

און פלוצים טראך! טראך! א געלויף! א געפילדער! א געוואלד! א געשריי! איבעראל זענען די לאדענס מיט די טויערען אויפגעריסען

געוואָרען, די שויבען פון די פענסטער צוקלאַפּט און צובריאַזגעט, און משונה־ווילדע פער־שיכור׳טע ברואים מיט משחיתים׳דיגע כלי־זין אין די הענד זענען אויסגעוואַקסען ווי פון דער ערד אַרויס. פון אַלע זייטען האָבען זיך געהערט ווילדע בת היענה־קולות פון די צובושעוועטע פּרואים, אויסגעמישט מיט די יאוש־געשרייען, מיט דעם וויינען און בעטען, קרעכצען און זיפצען פון די שוואַכע און הילפלאָזע גע־הרג׳עטע און געשלאַגענע קרבנות. ווער עס האָט געקענט האָט זיך אַקעגען געשטעלט דעם שונא, ווער עס האָט געקענט, איז אַנטלאָפען, און אַנדערע האָבען זיך בעהאַלטען, פערשטעקט אויף די בוידעמס, אין קעלערס, אין פינסטערע, נאַסע גרובענס אונטער די דירות. און די גרויסע, פון לאַנגע יאָהרען פערהאָרעוועטע, פערפּראַצעוועטע פער־מעגענס, האָט מען איבערגעלאָזען אויף הפקר...

אַ גאַנצען מעת לעת האָט די שרעקליכע הריגה מיט דער פער־וויסטונג און פערניכטונג אַנגעהאַלטען; אַלעס וואָס איז געקומען צו די הענד פון די ווילדע, צורייצטע כוליגאַנעס, איז פערניכטעט גע־וואָרען אויף דעם גרויזאַמסטען אופן. און ווען זיי האָבען ענדליך געזעהן, אַז קיין לעבעדיגער פּנים בעווייזט זיך שוין ניט מעהר אויף דער גאַס, אַז די מתים ליגען שטיל מיט פערגליווערטע אויגען, און קיין הארץ ניט זיך שוין מעהר קיין צאַפּעל ניט, דאַן האָבען זיי אָנ־געראַבעוועט און פערנומען וואָס זייערע בעסטיאַלישע הערצער האָבען נאָר געגלוסט און זיי האָבען די שטאָדט אין חורבות פערלאָזען. און שפּעטער, ווען עס איז שוין גאָר שטיל געוואָרען, און די איבערגעבלי־בענע, די בעהאַלטענע, האָבען אָנגעהויבען אַרויסצוקריכען פון זייערע מייזען־לעכער. ניט טויט ניט לעבעדיג, און נאַכזוכען זייערע קרובים, טאַטעס, מאַמעס, ברידער, שוועסטער, קינדער און זיי האָבען לויטער הרוגים געפונען מיט צושלאַגענע קערפּערס און צוראַניעטע פּנים׳ער וואָס זענען שווער געווען צו דערקענען, דאַן האָבען זיי אַלע אויפ־געהויבען אַ יאָמער־געשריי צו גאָט אין הימעל וואָס ער איז אַי אַן אל רחום וחנון, אַי אַן אל קנא ונוקם, און זיי האָבען איהם געבעטען, אַז ער זאָל שוין רחמנות האָבען אויף די איבעריגע פערבליבענע ביסעל

אידעז, און זיך נוקם זיין אַז די וואָס האָבען אויף זיי דעם גרויסען בראַד געבראַכט.

און דער גרויסער פרייהייטס יום טוב פסח. איז אין אַ טרויער טאָג אין אַ תשעה באב, פערוואַנדעלט געוואָרען... אנשטאָט די הגדה די געשיכטע פון די וואונדערבארע ניסים פון יענער פרייהייטס־עפּאָכע האָט מען זיך גאָר צו די קינות גענומען.

און דער אַלטער אהרן ליב מיט זיין מיכלה זענען דעם גאַנצען שרעקליכען מעת לעת אויך געווען בעהאַלטען אין אַ פינסטערען סקלעפּ פון דעם קעלער אונטער זייער דירה. ווען מען איז זיי בעפאַלען, האָבען זיי פון צומישונג אוים שרעק אַז זייער אייגענעם בלוט פער־געסען, נאָר ווען זיי זענען ארוים פון דעם בעהעלטעניש און האָבען זייער הויז אין אַש געפונען, דאָס פערמעגען צורויבט און פערברענט, האָבען זיי זיך אויף דעם גאָר ניט אומגעקוקט.

זיי האָבען זיך באַלד גענומען זוכען זייערע קינדער, דעם זוהן, די שנור מיט די אייניקלאַך. פון די לעצטע איז גאָר קיין שפּור ניט געווען, מסתמא האָט מען זיי פריהער געהרג׳עט און דערנאָך פער־ברענט, נאָר דער זוהן איז אויך פון אַ בעהעלטעניש ארוים, אָבער פאַר שרעק איז ער פון זינען אראָפּ, אויך די שנור, וועלכע מען האָט פון אונטער די חורבות אַ פערוואונדעטע ארויסגעשלעפּט און אָפּגעמינ־טערט האָט פאַר מורא און פאַר וועהטאָג די פאַלינג קראַנקהייט בעקומען.

ביי דער אַלטער מיכלה האָט זיך דאַן פון הארצען אַ בייזע קללה ארויסגעריסען און אירע פערקרימטע ליפּען האָבען גענומען שעפּטשען אַ טענה צו גאָט, אָבער אהרן ליב האָט זי ניט געלאָזט זינדיגען, אַזוי ווי איוב האָט ער אַלעם מקבל געווען באהבה. „ה׳ נתן, ה׳ לקח״, האָט ער איהר געזאָגט, און ער האָט געריסען „קריעה״ פאַר די טויטע און געבענטשט „גומל״ פאַר די לעבעדיגע, און דערנאָך, פערגעסענדיג זיין אייגענעם גרויסען צער, האָט ער זיך, ווי אַן אמת׳ער, עהרליכער

איך, אויסגעמישט מיט די איבעריגע אבלים און האָט שטאַרק גע־וויינט אויף דעם גרויסען אומגליק פון דעם גאַנצען אידישען פאָלק...

* * *

פון דאַן אָן, פון דעם שרעקליכען פאָגראָם, האָט זיך דער אַלטער אהרן ליב מיט זיין אַלטער מיכלה מיט דעם משוגע׳נעם זוהן און קראַנקע שנור זעהר ביטער געפּלאָגט. זיי האָבען זיך אריינגעצויגען אין אַקליינעם אונטער שטיבעל ערגעץ אין אַ פּערוואָרפענעם אונטער־געסעל ביי זייערען אַ געוועזענעם משרת, וועלכער האָט זיי אהין פאַר רחמנות אריינגענומען. געלעבט האָבען זיי כמעט פון גאָר ניט. דער אַלטער אהרן ליב האָט אָפּגעניצט אַלע זכות אבות, איבעראַל געגאַנגען אויף קבר אבות, געשריבען צו דעם אָדער צו יענעם קרוב, איבעראַל איז אָבער די זעלבע צרות און זעלטען, זעלטען ווען עס איז פון עמיצען אָנגעקומען אַ פּאָר רובעל, וואָס האָט טאַקי נאָר געקלעקט די נשמה צו דערהאַלטען. און אַז עס איז געקומען ערב פּסח, האָט זיך ביי זיי יעדע פּרוטה אויסגעלאָזען, און עס איז ניט געווען קיין האָפנונג פון ערגעץ עפּעס געלד אויף פּסח צו בעקומען, האָט ביי זיך דאַן דער אַלטער אהרן ליב בעשלאָסען צו געהן נעמען מעות חטים.

און עטליכע מאָל האָט ער זיך געלאָזט געהן אין גאַס אריין, אָבער אַזוי ווי ער איז נאָר צוגעקומען צו דער טיהר, און זיין אַלטע דאַרע האַנד האָט דערפיהלט דאָס קאַלטקייט פון דער אייזערנער קליאַמקע, האָט ער דערפיהלט אַ שמערצליכען שטאָך אין ברוסט און זיינע כוחות האָבען איהם אָנגעהויבען צו פערלאָזען, און ער האָט זיך אומגעקעהרט און איז געבליבען אין שטוב.

לאַנג, זעהר לאַנג, האָט ער זיך איבערגעקוקט מיט זיין אַלטער מיכלה וועלכע האָט געוואוסט און מיטגעפיהלט, וואָס ביי איהם אין האַרצען קומט פאָר, און זיי האָבען שטיל צוזאַמען געוויינט אויף די פערגאַנגענע גוטע יאָרען, אויף דעם פערלוירענעם, אוועקגערויבטען פערמעגען און זיי זיינען אַזוי געזעסען דעם גאַנצען טאָג, ערב פּסח, וואַרטענדיג און האָ־

פענדיג אז עמיצער וועט זיך אין זיי דערמאנען און צו זיי עפעס פער־טראגען, אום זיי ביים לעבען דערהאלטען, אבער דאס איז ניט געשעהן. פארנאכט איז אריינגעקומען די קראנקע שנור, וועלכע האט זיך דעם גאנצען טאג אונטער דער האבארע ביי דער פריהלינג זון געווארעמט, און זי האט זיך שווייגענדיג אנידערגעלעגט אויף א שטרוי־זאק, וואס איז געלעגען נעבען דעם קאלטען אויווען, שפעטער איז דער משוגע׳נער זוהן אריינגעלאפען, און אזוי ווי תמיד, האט ער זיך אין א ווינקעל אוועקגעזעצט, איינגראבענדיג דעם קאפ איןביידע הענד, און האט זיך מרה־שחורה׳דיג פערטראכט.

לאנגזאם, לאנגזאם, איז די נאכט צוגעפאלען, אין דעם קליינעם ארימען שטיבעל איז שטארק פינסטער געווארען, און די אלטע לייט האבען דורך דעם קליינעם פענסטערעל, מיט טרעהרען פערלאפענע אויגען, געזעהען ווי אין די ארומיגע הייזער ווערען אנגעצונדען די יום טוב־ליכט, אין יעדען הויז ווערט ליכטיג, און דורך די פענסטער זעהן זיך די ווייסע פארהאנגען מיט די ווייסע טישטוכער, אויף וועלכע עס שטעהען פלעשער וויין מיט ארבע כוסות, נאר ביי זיי איז פינסטער חושך, און עס איז ניטא מיט וואס יום טוב אויפצונעמען, אדער מיט וואס דאס פער׳חלש׳טע הארץ צו דערקוויקען.

דעם אלטען אהרן ליב׳ן האט אנגעהויבען א ספק צו עגבערען דעם מות. „צוליעב וואס און צוליעב ווען האט איהם גאט געראטעוועט פון דעם פאגראם?“ האט ער זיך אצינד געפרעגט, „און האט ער איהם דען בעדארפט צו דאנקען און גומל בענשען?“ און ווען ער האט דערהערט זיין אלטע מיכלה ווינען אויפ׳ן קול, איז ער צו איהר צו־געגאנגען מיט שוואכע, שאקלענדיגע טריט, און אננעמענדיג איהר דארע פערגליווערטע האנד, האט ער צו איהר שטיל געזאגט:

„איך האב ניט געקענט, איך האב ניט געקענט זיך ערניךעריגען און געהן בעטען מעות חטים. אז גאט האט אונז מציל געווען פון פאגראם און אונז געשענקט דאס לעבען, דארף ער אונז געבען צום לעבען, און אויב ער האט אונז נאר געראטעוועט צו שטארבען פון

הונגער, דאַרפֿען מיר זיך ניט ערנידעריגען צו בעטען קצבה...״ ער האָט מעהר ניט געקענט רעדען, און פֿאַלענדיג מיט זיין קאָפּ איבער מיכלה׳ס אַקסעל, האָט ער זיך גלייך מיט איהר צואווייינט אויפ׳ן קול..

און פֿון אַנדערע הייזער האָט זיך אין דער זעלבער צייט אַרויס־געטראָגען מיט אַ פֿרעהליכען ניגון דער „לשנה הבאה בני חורין, לשנה הבאה בירושלים״.

נגיד'ישער יושר

עס איז שוין זעהר לאַנג אין דעם, אפשר בין איך דאַן אַלט געוועזן א יאָהר צעהן; מיין פאָטער האָט דעמאָלס געדיענט ביי דעם נגיד פון שטעדטעל, ביי גרינבערג'ען. וויפיעל ער האָט פון זיין שטעלע פערדיענט האָב איך קיינמאָל ניט געוואוסט, אָבער א גרויסער חשוב איז ער ביי דעם נגיד תמיד געוועהן. איינמאָל, געדענק איך, ווען די מאַמע האָט א אינגעל געבאָרען, איז דער נגיד צו אונז אויף דער ברית־מילה געקומען, און דאָס איז פאַר מיין פאָטער א גרויסער כבוד געוועהן. א קלייניגקייט, דער נגיד גרינבערג?!.... און צוליעב דעם נגיד איז שוין דער ברית גאָר גרויסאַרטיג געפּראוועט געוואָרען. ער אַליין האָט געהייסען ברענגען פינף אַקעס וויין אויף זיין חשבון כדי דער עולם זאָל זיך משמח זיין, און ווען ער האָט זיך אָביסעלע פערטרונקען איז ער שטאַרק פריילאך געוואָרען, האָט פון זיך אַראָפּגעוואָרפען די טייערע זיידענע קאַפּאָטע און געכאַפּט דעם טאַטען טאַנצען, און ווער עס איז אויף דעם ברית געוועזן האָט זיך אויף מיין טאַטען פּשוט מתקנא געווען. „א גליק פון א מענשען!" האָבען זיי געטענה'ט. „ער האָט שטאַרק נושא חן געוועהן ביים נגיד, און ער איז שוין פערזאָרגט מיט פּרנסה". און די מאַמע, ליגענדיג אין בעט, האָט שטאַרק אַנגעקוואָלען, איהר פּנים האָט געשטראַהלט פון פרייד און זי האָט דאָס פּיצעלע געקושט, טראַכטענדיג אַז עס איז איהר געבוירען געוואָרען מיט מזל אין א גליקליכער שעה.

די שמחה האָט געדויערט דעם גאַנצען טאָג. אָוונד־צייט האָט מען נאָך דעם נגיד'ס קאַרעטע געשיקט און מען האָט איהם אַהיים געפיהרט שיכור און מיעד פון הוליען; דערנאָך, ווען דער איבעריגער עולם איז זיך צונאַנגען און עס איז אין שטוב שטיל געוואָרען, האָט די מאַמע א צופריעדענע איינגעדרימעלט, און דער טאַטע האָט זיך

גענומען מיט מיר אויפרוימען אין הויז, און צושטעלען דאָס מעבעל אין אָרדנונג. פּלוצים, איך געדענק עס גלייך ווי עס וואָלט ערשט נעכטען געשעהען, האָב איך בעמערקט אז דער טאַטע איז שטאַרק בלייך געוואָרען און איז געבליבען שטעהן ווי אַ בענומענער. דערנאָך האָט ער זיך אָנגעבויגען און האָט עפּעס אויפגעהויבען און צוגעהענדיג שנעל צום בעט האָט ער די מאַמען אויפגעוועקט, און געזאָגט צו איהר:
„זעה נאָר, דעם נגיד'ס פּאָרטמאָנע!"

דער מאַמעס אויגען האָבען ווי אַ בליץ געטהון, זי האָט זיך שנעל אויפגעזעצט, און געפרעגט: „וויפיעל איז דאָ?"

„איך ווייס ניט", האָט דער טאַטע געענטפערט, „איך האָב עס ערשט אונטער אַ בענקעל געפונען".

„ציי'ל איבער", האָט די מאַמע געזאָגט.

„צו וואָס?" האָט דער טאַטע געפרעגט, און האָט ניט ווילענדיג גענומען צעהלען דאָס געלד און געלאָזט וויסען, אַז עס איז דאָ קאַרגע צעהן טויזענד רובעל.

„בעהאַלט! בעהאַלט!" האָט די מאַמע אויסגעשריען. „מיר האָט זיך אָבער געחלומ'ט, אַז דאָס קינד איז מיר מיט מזל געבאָרען געוואָרען", און זי האָט זיך געכאַפּט קושען דאָס קינד.

„וואָס רעדסטו פון בעהאַלטען?" האָט דער טאַטע געפרעגט. מען דאַרף עס גלייך אָפּטראָגען. איך האָב פּשוט מורא אַזוי שפּעט מיט אַזאַ..."

אָבער די מאַמע האָט איהם ניט געלאָזט ענדיגען, און האָט גע־רעדט מיט כעס: „מען דאַרף ניט אָפּגעבען! מען דאַרף ניט אָפּגעבען! גראָב אויס אַ גרוב אין קעלער און בעהאַלט! בעהאַלט! דער נגיד האָט גענוג! דער רוח וועט איהם אהן דעם אויך ניט נעמען, און דו וועסט אַלע יאָהרען ביי איהם אָפּחושך'ן און דו וועסט דאָס קיינמאָל ניט האָבען!"

אָבער דער טאַטע האָט גאָר די רייד ניט געוואָלט הערען.

„ניין!" האָט ער גע'טענה'ט. „איך וויל ניט און דאַרף ניט אַזאַ געלד! ווען גאָט וועט מיר געבען אויף אַן ערליכען וועג וועל איך אים

דאנקען, אבער אזוי הייסט עס ווי גע'גנב'עט!" און ארײנלעגענדיג דאס געלד אין בוזים־קעשענע האט ער פערשפיליעט די קאפאטע, א קוש געטוהן די מזוזה און ארויס פון הויז.

ווען דער טאטע איז שפעטער צוריק געקומען, האט ער די מאמען געטראפען א פערווײנטע.

„דאס האסטו אודאי חרטה געהאט אויף דײנע זינדיגע געדאנ־קען?" האט ער בײ איהר שטיל געפרעגט.

אנשטאט צו ענטפערען האט די מאמע בײ איהם געפרעגט: „וואס האסטו כאטש געקראגען פאר א מתנה?"

„ער האט מיך אלײן געפרעגט וואס איך וויל?" האט דער טאטע געענטפערט.

„האסטו כאטש געזאלט בעטען עטליכע הונדערטער א מאל צו קויפען אן אײגען הײזעל?" האט די מאמע בעמערקט. דער טאטע האט א שמײכעל געטוהן און אוועקגעמאכט מיט דער האנד, „געה שוין. געה," האט ער געזאגט, „ס'זאגט זיך עס עטליכע הונדערטער!"

„זאל ער כאטש העכערען די שכירות, מען זאל קענען לעבען ווי מענשען", האט די מאמע בעהויפטעט.

„דערויף, רעכען איך, וועט ער אלײן שכל האבען", האט דער טאטע געענטפערט. די מאמע איז אונגעדולדיג געווארען און האט בײן געפרעגט:

„וואס רעדן פארט האסטו בײ איהם פערלאנגט?"

„גאר ניט", האט דער טאטע קורץ געענטפערט, „ איך האב איהם געזאגט אז איך פערלאז זיך אויף זײן יושר".

עס איז אוועקגעגאנגען א שטיק צײט, און דער נגיד האט מײן טאטען די שכירות ניט געהעכערט, נאר ווען עס איז געקומען פורים, האט ער אונז פאר שלוח־מנות ארײנגעשיקט א נײעם סאמאוואר. מײן מאמען איז די מתנה קײנמאל ניט געפעלען געווארען, איבערהויפט האט זי ניט פערשטאנען פאר וואס עס איז איהם אויסגעקומען צו שיקען אזא זאך, אבער מײן טאטען איז דער סאמאוואר זעהר חשוב געווען און ווען ער פלעגט פון איהם טרינקען א גלאז טהעע, האט ער

זיך שטאַרק געקוויקט און געזאָגט: „די טהעע איז אמת גוט, מחיה!“

„זי מעג שוין גוט זיין“, פלעגט די מאַמע ענטפערען, „ דער סאַמאָוואַר קאָסט געגוג טייער, קאַרגע צעהן טויזענדער“.

„דערפאַר איז אָבער מיין געווּיסען ריין“, האָט דער טאַטע פּראָ־טעסטירענד געענטפערט.

אין עטליכע יאָהר אַרום איז דער נגיד געשטאָרבען, און ווען זיין זוהן האָט די געשעפטען איבערגענומען, האָט ער אַלע אַלטע מענשען פון זייערע שטעלעס אָפּגעזאָגט, און צווישען זיי מיין טאַטען אויך.

דאַן איז אונזער לאַגע זעהר קריטיש געוואָרען. קיין לענער־געלד איז ביי מיין טאַטען ניט געווען, און צו קיין מסחר האָט ער זיך ניט געקענט נעמען. צו קיין אַנדער שטעלע האָט ער זיך בשום אופן ניט געקענט צושלאָגען, עס זענען געווען איינגערע מענשען וועלכע האָבען פאַר וועניגער שכירות געאַרבייט, און ווען ער האָט געוואָלט אַרבייטען פאַר וועניגער שכירות, האָט מען איהם אויך ניט געוואָלט צונעמען, וויל מען האָט מורא געהאַט, אַז צוליעב זיינע גרעסערע בעדער־פעבישען פון דער פאַמיליע וועגען, וועט ער מוזען גנב׳ענען, ווען עס וועט איהם ניט סטייען די שכירות.

און אַזוי ביסלאַכווייז האָט דער דלות זיך אַריינגערוקט צו אונז אין הויז אַריין און האָט אָנגעפאַנגען איבער אונז צו הערשען מיט אַן אייזערנער מאַכט. ער האָט אונז אונערבאַרמליך געדריקט און גע־שטיקט. אַ יעדע ווערטה־זאַך איז פון דעם הויז פערקויפט געוואָרען, אַמאָל אויף ברויט צו באַקען און אַמאָל אַז עס זאָל זיין פאַר עפּעס שבת צו מאַכען.

איין מאָל דאָס איז געווען אין אַ ווינטער פאַרנאַכט, איז דער טאַטע אַהיים געקומען פון נאָס פערפראָרען און דערשלאָגען. אין שטוב איז געווען קאַלט און מרה־שחורה׳דיג, און עס איז ניט געווען מים וואָס די הרובע אָנצואוואַרעמען. אין לאָמפּ איז קיין קעראָסין ניט געווען, און קיין געלד אויף קיין קעראָסין האָבען מיר אויך ניט געהאַט. דער טאַטע איז לאַנג געזעסען פערטראַכט, פערטרויערט, און האָט

צו קיינעם קיין ווארט ניט גערעדט; פלוצים האט ער געווארפען א פינסטערען בליק אויף דעם געזימס וואו דער סאמאוואר איז תמיד געשטאנען אויסגעפוצט מיט א גלאנץ. דערנאך האט ער איהם ארא־גענומען מיט ציטערדיגע הענד און האט זיך איבער איהם צוואויינט מיט אן איינגעהאלטענעם כריפנע געוויין, ווי מען וויינט איבער א טויטען איידער מען טראגט איהם ארויס פון הויז, אויף איהם קו־קענדיג האבען מיר זיך אלע צוואויינט, און ער האט דעם סאמאוואר איינגעדעקט און איז מיט איהם אוועק געגאנגען.

שפעט ביי נאכט האב איך ניט געקענט שלאפען, אזוי קאלט איז אין שטוב געווען, און איך האב געהערט ווי דער טאטע האט דער מאמען דאס פאלגענדע דערצעהלט:

„איך האב מיר היינט געמאכט הארץ און בין אריינגעגאנגען צו אונזער גאטזעליגען נגיד'ס יורש, און האב איהם געבעטען, אז ער זאל מיר בארגען א פינף־און־צוואנציג רובעל, אפשר וועל איך זיך פארט נעמען עפעס מסחר'ן. האט ער נאר געוואלט, אז איך זאל איהם ברענגען א משכון...“

„אויף מיינע צרות זאל ער איבערקומען“, האט די מאמע איהם געבענטשט, און דער טאטע האט ווייטער דערצעהלט:

„און אזוי ווי קיין אנדערע זאך איז שוין אין הויז ניטא, האב איך צו איהם אוועקגעטראגען דעם סאמאוואר. נו, נו, האט ער עס מיד אויסגעלאכט, ,פינף־און־צוואנציג רובעל אויף אן אלטען סאמא־וואר?!...' האט ער גע'טענה'ט“.

„האסטו איהם געזאלט זאגען, ווי טייער דער סאמאוואר קאסט דיר, קארגע צעהן טויזענדער!“ האט די מאמע געזאגט מיט פערבי־טערונג.

„איך האב איהם געזאגט, אז דאס איז א מתנה פון זיין גאט־זעליגען פאטער, האסטו בעדארפט זעהן, ווי דאס טריפה בלוט איז איהם אריין אין פנים. ,מיין טאטע'—האט ער זיך צושריען, ,איז געווען אן אלטער טיפוש דאס גאנצע האב און גאב האט ער צו די דינער צוטהיילט!...“

„זיין גרוב האָט ער געוואָלט פערלענגען", האָט איהם די מאַמע נאָך אַמאָל געבענטשט, און דער טאַטע האָט פאַרטנעזעצט:

„ווען איך האָב מיר געמאַכט מוטה און האָב איהם דערצעהלט פאַר וואָס איך האָב די מתנה בעקומען, האָט ער מיר עטליכע מאָל אַנגעקלאַפּט אין דער פּלייצע און געזאָגט: „איהר זענט אַ בראַווער מענש, זעהר אַ בראַווער מענש! און דערפאַר וועל איך אייך לייהען די פינף־און־צוואַנציג רובעל אויף דעם סאַמאָוואַר, וואָס איך וואָלט עס פאַר קיין אַנדערען ניט געטוהן..."

ר׳ בעריל

ר׳ בעריל צדוקים איז געווען דער גרעסטער נגיד אין שטעדטעל. געשאַצט האָט מען איהם אין ק״ן אלפים רו״כ, און אַז ער האָט נאָר אַ העלפט פערמאָגנט איז דאָס דאָך אויך פינף־און־זיבעציג טויזענדער.

קיין מסחרים האָט ר׳ בעריל ניט געפיהרט. ער האָט ניט גע־האַלטען קיין פּאָסעסיעס, האָט ניט געהאַט קיין קראָמען, ניט געקויפט אָדער פערקויפט עפּעס אין זיין גאַנץ לעבען, פון דעסטוועגען האָט זיין פערמעגען געוואַקסען אַהן אַן עין הרע, און ער איז וואָס אַ מאָל רייכער געוואָרען, נאָר פון דעם פּראָצענט פון זיין געלד.

ר׳ בעריל איז געווען אַ וואוכערניק, ער פּלעגט לייען געלד אויף פּראָצענט, דאָס איז געווען זיין איינציגעס געשעפט און ער פּלעגט דאָס גוט אָפּהיטען, ער האָט תמיד געהאַלטען פון דער גמרא „דין פּרוטה כדין מאה״, און פון אַ קליין הלואה׳לע, אפילו פון איין רובעל, האָט ער זיך אויך ניט אָפּגעזאָגט, אַבי מען בעצאָהלט די צעהן קאָפּיקעס אַ וואָך פּראָצענט.

געוועהנליך איז ר׳ בערילס געשעפט אַזוי געגאַנגען: די געמיינע לייט פּלעגט ער נאָר לייען ביז פינף־און־צוואַנציג רובעל, נאַטירליך אויף גוטע משכנות, אויסצוצאָהלען אין אַזוי פיעל און אַזוי פיעל וואָכען צו רובעל פון דעם קרן מיט צעהן קאָפּיקעס פּראָצענט יעדע וואָך; נאָר דעם ערשטען רובעל מיט צעהן קאָפּיקעס פּלעגט ער באַלד אַראָפּנעמען פון דער הויפּט סומע; אַז איינער האָט געפּרופט פּראָ־טעסטירען מיט אַ „סטייטש? ר׳ בעריל?״ האָט ר׳ בעריל, ווי זיין טבע איז געווען, גאָר ניט געענטפערט, האָט זיך ניט אָפּגעגעסען שטאַרק דאָס הארץ, און איז חלילה אויף יענעם ניט ברוגז געוואָרען, ער האָט נאָר שווייגענדיג אַריינגעלייגט צוריק דאָס געלד אין טיש־

קעסטעל, ווייזענדיג מיט דעם, אז ער שלאָגט זיך ניט שטארק אָן אין דער הלואה צו מאַכען, און עס פלעגט שוין בלייבען אויף דאָס זייניגע. די פערמעגליכע בעלי הבתים, אָדער די סוחרים פלעגט ער לייען גרעסערע סומען אויף א געוויסען טערמין, און א חוץ א „קאַ־ זיאָנע קוויטעל" אין וועלכען דאָס בערעכענטע פּראָצענט איז געווען צוגעשריבען צו דער הויפּט־סומע, פלעגט ער נאָך נעמען פאַר א משכון א מאָל די „קופּטשע" פון דעם לוה׳ס דירה, אין א מאָל די ווייב׳ס דימענטענע אויערינגען מיט די פּערל.

ר׳ בעריל אַליין איז געווען א דיקער איד. ער האָט געהאַט זעהר א גרויסען בויך, א פעטע, רויטע געזיכט מיט לאַנגע, געדיכטע ברע־ מען, וועלכע האָבען כמעט אין גאַנצען פערשטעלט זיינע קליינע, פינקלענדיגע אויגעלאַך, וואָס זענען געווען ווי פערטרונקען אין זיין פעטע געזיכט. א חוץ „ר׳ בעריל וואוכערניק", „ר׳ בעריל צדוק׳ס", פלעגט מען איהם נאָך רופען „ר׳ בעריל שותק", וואָרים ער איז געווען א שווייגענדיגער. ער האָט כמעט גאָר ניט גערעדט. ער האָט אַלע הלואות געמאַכט און אַלע געלטען מיט די פּראָצענטען צוריק אָפּ־ געקראַגען, שאַ, שטיל, שווייגענדיג. אויף קיין „גוט מאָרגען" אָדער „גוטען טאָג", האָט ער קיינמאָל קיינעם ניט געענטפערט. ער האָט פאַר קיין זאַך ניט געדאַנקט, אָדער אמאָל עמיצען געבעטען זיצען. ווען מען איז צו איהם געקומען מאַכען א הלואה, האָט ער ניט געפרעגט וויפיעל מען וויל, ער פלעגט נאָר געבען א שטילען ברום צו יענעם, און מען האָט שוין געוואוסט, אז דאָס הייסט: „זאָג וויפיעל דו ווילסט לייען. אויף „יא" אָדער „ניין", האָט ער נאָר צוגעשאָקעלט מיט זיין גרויסען קאָפּ, און זעלטען, זעלטען, אז איינער האָט זוכה געווען פון איהם צו הערען א „נו, נו", אָדער א „בע, מע".

מענשען, וועלכע האָבען תמיד ליעב דן זיין אַלעמען לכף זכות, פלעגען זאָגען, אז ער רעדט ניט איבער זיין פעטקייט. עס איז איהם שווער צו ריידען. אנדערע ווידער, וואָס זוכען יענעם דן זיין לכף חוב, האָבען בעהויפּטעט, אז ער רעדט ניט, ווייל ער איז א גרויסער גדלן, א בעל גאוה׳ניק. און גאָר שונאים פלעגען זאָגען, אז ער רעדט ניט

דערפאר, ווייל ער איז אן אכזר, א שלעכטער מענש, א נידעריגע בריאה. ניט קיין שונאים זענען אפשר אויך געווען מיט דער מיינונג, אבער ניט יעדער האט דאס געוואלט ארויסזאגען עפענטליך, מחמת קיינער ווייסט ניט ווען מען דארף אים. און מען קען נאך צו איהם א מאל דארפען אנקומען. און עס זענען שוין פאראן אזעלכע, וואס טראגען צו ר׳ בערלען אלעס צו, וואס מען רעדט פון איהם אין שטעדטעל.

איין מענש איז געווען אין שטעדטעל, אייזיקעל עזות פנים, האט מען איהם גערופען, וועלכער האט ר׳ בערלען ניט געשאנעוועט. ער פלעגט פון איהם גאנץ אפען רעדען און פשוט חוזק מאכען פון איהם אין מיטען מארק צווישען א רעדעל מענשען. ר׳ בעריל האט דערפון געוואוסט און האט דאס פערשוויגען, זיך איינצושמירען די הענט מיט א מחוצף, א קבצן־יוק, האט ער ניט געוואלט.

איינמאל האט זיך דעם עזות פנים פערגלוסט אנצומאכען א סענסאציע אין שטעדטעל, און ער האט זיך פערוועט מיט אן עולם מענשען, אז ר׳ בעריל וועט איהם בארגען א גמילות חסד אהן פראצענט, און איז גלייך, מיט דעם גאנצען עולם הינטער איהם, אוועקגעגאנגען צו ר׳ בערלען דאס צו דערווייזען. ווען ער איז אין ר׳ בערלס קאבינעט אריינגעקומען, האט יענער אפילו מיט קיין אבר קיין בעוועגונג ניט געמאכט, און האט אויף אייזיקעל׳ס „גאט העלף״ גאר ניט געענטפערט. אייזיקעל האט נאך אמאל א געשריי געטוהן: „גאט העלף אייך, ר׳ בעריל!״ כמעט אין זיינע אויערען אריין, אבער ער האט געשוויגען און האט אפילו זיין שטילען ברום אויך ניט געטוהן.

„ר׳ בעריל״ — האט אייזיקעל זיך פרעך צושריען — ״איך בין געקומען ביי אייך לייען א גמילות חסד אהן פראצענט״.

ר׳ בעריל האט ווידער ניט געענטפערט, נאר ער האט שווייגענדיג א קלונג געטהון מיט א גלעקעל וואס איז געשטאנען אויף זיין טיש. אויף דעם קלונג איז גלייך אריינגעקומען א געזונטער משרת מיט א פאר שטארקע הענד און האט אנגעכאפט אייזיקלען ביים קאלנער און איהם איינפאך ארויסגעווארפען.

דער עולם האָט אייזיקלען אויסגעלאַכט און זיך געריצט מיט איהם, אַז ער האָט פערלאָרען זיין וועט, אָבער דער עזות פּנים איז ביי זיך גאָר ניט אַראָפּגעפאַלען און האָט אַלעמען פערזיכערט, אַז עס וועט איז גיכען זיין פרעהליך אין שטעדטעל.

דעם קומענדען שבת, ווען דער עולם אין דער סאַדיגורער קלויז, וואו ר׳ בעריל פלעגט דאַוונען, האָט געענדיגט דעם „אנעים זמירות“, האָט זיך פּלוצים אין קלויז געיאָוועט אייזיקעל עזות פּנים מיט אַ מאַסע מענשען, מעהרסטענס אָרימע בעלי מלאכות, הינטער איהם. ער איז גלייך צוגעגאַנגען צו ר׳ בערלען ביי דער מזרח וואַנד און אַנקלאַ־פּענדיג איהם אין פּלייצע, ווי זיינס אַ גלייכען, האָט ער אויסגערופען: „גוט שבת, ר׳ בעריל!“ ר׳ בעריל האָט זיך אַ טרייסעל געטוהן פון אייזיקעל׳ס קלאַפּ, זיין פעטע, רויטע געזיכט איז נאָך רויטער געוואָרען און זיינע קליינע אויגעלאַך האָבען געשפּריצט פונקען פייער פון כעס. ער האָט אָבער געשוויגען און דער גאַנצער עולם האָט אויך געשוויגען און געקוקט מיט ערשטוינונג אויף דעם עזות פּנים׳ס מוטה.

„בעריל“, האָט אייזיקעל אָנגעהויבען צו רעדען געלאַסען, „איך מיט דעם עולם, וואָס איז מיט מיר געקומען, זענען אַ דעלעגאַציע פון דעם שטעדטעל, ביי דיר אָפּצונעמען דין וחשבון פון דעם בלוט וואָס דו האָסט ביי אונז אויסגעזאָגט פון זינט דו ביזט ביי אונז אין שטעדטעל אַראָפּגעקומען; אויב דו וועסט ניט ענטפערען מיט גוטען, וועסטו ענטפערען מיט בייזען, דאָ איז ניטאָ קיין גלעקעל אָנצוקלינגען און אַ געזונטער משרת וואָס זאָל מיך אַרויסוואַרפען“.

ר׳ בעריל האָט אָנגעהויבען בלאַס צו ווערען. ער האָט געפיהלט, אַז אייזיקעל האָט רעכט; ער האָט אויסגעדרעהט דאָס געזיכט און האָט מיט די אויגען געזוכט עמיצען, וואָס זאָל פאַר איהם אַרויס־טרעטען. ער האָט אָבער קיין איינציגען גוטען פריינד צווישען דעם גאַנצען עולם ניט געהאַט, אַלע האָבען געשוויגען און האָבען נאָר געוואַרט מיט אונגעדולד צו זעהן וואָס די ענדע וועט זיין. דער עזות־פּנים איז אויך געוואָרען אונגעדולדיג.

„נו, בעריל, וואס ענטפערסטו די שטאדט?״, האט ער הויך אויסגערופען און דאס ווידער־קול האט לאנג אפגעקלונגען אין דער הויכער קלויז, אז די ווענט האבען אזש געציטערט.

ר׳ בעריל איז נאך בלאסער געווארען. מען האט געזעהן, אז זיין פעטער קערפער ציטערט און טרייסעלט זיך פון שרעק, און ווענדענדיג זיך צום עולם מיט רחמנות בעטענדיגע בליקען אין די אויגען, האט ער געשטאמעלט:

„רבותי, דאס איז דאך א מקום קדוש...״

אין דער קלויז איז פלוצים געווארען א גערויש, א געפילדער.

„ער רעדט שוין״, האבען איינציגע שטימען געשריען.

„דער עזעל האט געעפענט דאס מויל״, האבען אנדערע געשריען.

אין דער צייט איז אייזיקעל ארויף אויף דער בימה, און אנקלאפענדיג דריי מאל, האט ער געבעטען דעם עולם, אז עס זאל ווערען שטיל. מען האט איהם געפאלגט, און ער האט אנגעפאנגען רעדען מיט א קלינגענדער, ריינער שטימע.

„רבותי״, האט ער געזאגט, „דא איז א מקום קדוש און דערפאר איז טאקע דא דאס ריכטיגע פלאץ וואו אפצונעמען דין וחשבון פון דער שלאנג, וואס איז געלעגען אויף אונזערע העלזער אזוי פיעל יאהרען און האט אונזער בלוט געזויגען. אדרבא, בערעכענט אייך, רבותי, ווען ר׳ בעריל איז צו אונז אין שטעדטעל אלס ר׳ צדוק׳ס איידים אראפגעקומען, האט ער אפשר פערמאגט זיינע אכט הונדערט קארבאוואנצעס פון זיין נדן מיט דעם דרשה־געשאנק. פון דעמאלט אן האט ער קיין פינגער אין קאלטען וואסער ניט אריינגעלעגט, האט ניט געאקערט און ניט געזייט, ניט געהאנדעלט, ניט געוואנדערט, ניט געפראצעוועט און פערשווארצט געווארען ווי מיר אלע, און ער מיט זיין ווייב און קינדער האבען געלעבט ווי מאנארכעס אין דעם שעהנסטען הויף ביי אונז אין שטעדטעל, זיי האבען געגעסען דאס שעהנסטע און דאס בעסטע און זענען געווארען געזונד און פעט פון אונזער בלוט. ער האט חתונה געמאכט אלע זיינע קינדער אהן דאגות, האט זיי געגעבען גרויסע נדן׳ס, א סך ציערונג מיט טייערע

קליידער און אצינד איז ער נאָך אַלץ רייכער פון אונז אַלע אין איינעם, און פון וועמען איז ער דאָס אַזוי רייך געוואָרען?״..

„פון אונזער בלוט!״ האָט דער עולם געדונערט. און ר׳ בעריל איז געוואָרען בלייך ווי דער טוידט אַליין און האָט זיך קוים געהאַלטען אויף די פיס.

„איז שוין צייט, אַז מיר זאָלען אָפּנעמען אונזער׳פערמעגען וואָס מיר האָבען ביי איהם אָנגעזאַמעלט?״ האָט אייזיקעל געפרעגט מיט בעגייסטערונג ביים עולם.

„יאָ, יאָ,״ האָט געהילכט דעם עולם׳ס שטימע.

און ווי אַ ריכטער, בשעת ער פּראָורטהיילט אַ פערברעכער, מיט אַן ערנסטע מינע, האָט אייזיקעל געזעצט קלאָהרע, געצעהלטע דיבורים קוקענדיג גלייך אויף ר׳ בערלען:

„ווי דו זעהסט, פערלאַנגט דער עולם דאָס, וואָס מען האָט ביי דיר אָנגעזאַמעלט. גיב אצינד אַ שבועה אין דעם מקום קדוש, פאַר גאָט און פאַר מענשען, אַז דו וועסט אין גיכען יעדען אָפּגעבען אַלע משכנות, און דו וועסט אַלעמען שענקען די חובות און וועסט מעהר ניט לייען קיין געלד אויף פּראָצענט, וועסטו קענען פון דאַנען אַהיים געהן אונגעשטערט. אויב דו טוהסט דאָס אָבער ניט, אַזוי טראָגען מיר דיך פון דאַנען אַוועק אין טורמע אריין און מיר אַלע וועלען שווערען ביים סוד, אַז דו לייסט געלד אויף פּראָצענטען, אַז דו ביזט אַ „ראָסטאָווטשיק״ אַ פּראָצענטניק.

דער גאַנצער עולם האָט געשוויגען און האָט זאָגאָר איינגעהאַלטען דעם אָטהעם. אויף אַלעמענס געזיכטער איז געלעגען אַן ערנסטע מינע. עס איז קענטיג געווען, אַז זיי האָבען אַלע איינגעשטימט אויף דעם פּסק דין. ר׳ בעריל איז געשטאַנען מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ און עס האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אַז די ערד ברענט אונטער איהם. פּלוצים איז ער אומגעפאַלען מיט דעם געזיכט צו דער ערד און אַ שטילער, איינגעהאַלטענער כליפּען, ווי פון אַ בעל תשובה, האָט זיך ארויסגעריסען פון זיין פעטער האַרץ. ווען איניגע מענשען האָבען

איהם אויפגעהויבען, האט ער ציטערענדיג און מיט אראגעלאזענע אויגען, שטיל אבער דייטליך געזאגט:

„רבותי, איך שווער, אז איך וועל אזוי טוהן...“

א הייליגע שטילקייט האט דערנאך געהערשט אויף איינינע סעקונדען אין דער גרויסער קלויז. אן אויסדרוק פון פורכט און בעגייסטערונג איז געלעגען אויף יעדענס געזיכט און דער גאנצער גרויסער עולם האט ווי איין מענש א שטילען זיפץ געטהון, ווי בשעת מען ווערט בעפרייט פון עפעס א שווערע אונערטרעגליכע לאסט; דערנאך האבען זיך אלע אין איינעם מיט ר׳ בערלען געוואונשען „גוט שבת“ „גוט יאהר!“ און מען איז זיך צונאנגען איבערלאזענדיג די קלויז א לעערע, גלייך ווי עס האט גאר ניט פאסירט.

— — — — — — — — — — — — — — — —

די קומענדע וואך האט ר׳ בעריל צונויפגערופען אלע זיינע בעליחובות און האט יעדען אפגעגעבען זיין משכון, און ווער עס האט ניט געקאנט בעצאהלען, דעם האט ער מוחל געווען דעם חוב, און האט אלעמען גוטמוטהיג בעהאנדעלט און גערעדט ווייך און פערשפראכען יעדען א גמילות חסד, ווען מען וועט דארפען, אהן פראצענט.

און מיט אייזיקעל עזות פנים איז ער גאר א גאנצער גוטער ברודער געווארען.

קצבה

דאנערשטאג אויף דער נאכט.

א געדיכטע פינסטערניש, ווי א דיקער, שווארצער מאנטעל, הילט איין דאס קליינע שטעדטעל ב. כאטש עס איז נאך אפילו ניט אכט דער זייגער הערשט איבעראל א טויטע שטילקייט, און חוץ דאס טרויעריגע וואיען פון דעם ווינט הערט מען קיין קול, קיין שארך. די קראמען, אין וועלכע עס איז דעם גאנצען טאג כמעט גאר קיין פדיון ניט געווען, זענען שוין אלע פון לאנג צוגעשלאסען, און די קרעמער, זייענדיג זיכער, אז אין אזא חושך׳דיגער נאכט וועט זיך אפילו א הונד ניט אפרייסען, האבען זיך אלע בעהאלטען אין זייערע שטיבער צו פערברענגען מיט די ווייב און קינדער. די קליינע צאהל נידעריגע און העכערע הייזער, וועלכע שטעהען ניט אין קיין זעהר גלייכע שורות, ווייזען אוים ווי שווארצע מעלאנכאלישע שאטענס, און די איינציגע סמנים, אז אינוויינינג אין זיי איז עפעס דא לעבען, זענען די דונקעלע ליכט פון קעראסין לאמפען, וועלכע שפיגלען זיך אפ דורך די נאסע און פארהוכקעטע פענסטער אין דער געדיכטער, שווארצער כמעט גלאנצענדיגער בלאטע וואס איז צושפרייט איבער אלע גאסען.

ביי דעם אונטערשטען עק פון דער לאנגער מארק־גאס בעווייזט זיך די שלאנקע פיגור פון א פרוי, וועלכע איז אהער צוגעקומען פון איינע פון די אונטער־געסלאך. דער קאלטער ווינד, וועלכער בלאזט דא פון אויבען אראפ טריקענט אפ די גרויסע שוויים־טראפענס וואס דער לאנגער שווערער גאנג האט אויף איהר נעזיכט ארויסגערופען, און שפיעלט זיך מיט עטליכע האר וואס שטעקען ארוים פון הינטער איהר שאל.

די פרוי שטעלט זיך אפ, נעמט צונויף די עקען פון דעם שאל וועלכען דער ווינד האט צובלאזען, און ארויסלאזענדיג א שווערען

זיפּצ װעלכער קלינגט נאָך טרויעריגער פון דעם שטורעם, נעמט זי געהן װײטער אַרויף צו דער מאַרק־גאַס, קוקענדיג אַזוי װײט װי זי קען נאָר אין דער טיעפער פינסטערניש, אום אויסצומײדען זיך צו בּענגענען מיט אַ נאַכט־גנב אָדער אַ פערשפּעטיגטען, שכור׳ן גוי, װאָס איהרע טרויעריגע געדאַנקען מאַלען איהר מיט שרעק.

דער גאַנג איז זעהר שװער, דער װינד װערט יעדע רגע קאַלטער און שנײדענדער, און מאַכט אַלץ נעדיכטער און האַרטער די בּלאָטע װאָס שפּאַרט זיך אַרײן און אַרום דורך די לעכער פון איהרע צו־ריסענע שטיװעלאַך און קאַלאָשען, בּײ יעדען טריט װאָס זי מאַכט װערט זי אַלץ שװאַכער און מיעדער, דער אָטהעם װערט איהר קורצער און זי קען ניט אָפּאָטהעמען, אָבּער זי שטרענגט זיך אָן, און מיט אַלע כחות בּריאָזגעט זי אין דער געדיכטעניש, שלעפּענדיג אַ פוס נאָך אַ פוס, בּיז זי קומט צו צום אַנדערען עק פון דער מאַרק־גאַס פאַר אַ בּרײטער צװײזײטיגער דירה, מיט פאַרמאַכטע לאָדען איבּער אַלע פענסטער. דערזעהענדיג די פערמאַכטע לאָדען װערט איהר שװער אויף׳ן האַרצען, און דער געדאַנק, טאָמער שלאָפט מען שוין, אַז איהר גאַנג איז געװעהן אומזיסט און זי װעט זיך דאַרפען אַזױ אומקעהרען, פילט אָן איהרע אויגען מיט טרעהרען. אָבּער דאָס שװאַכע ליכט װאָס דרינגט דורך די שפּאַלטען פון די לאָדען גיט איהר האָפענונג, אַז עס איז נאָך ניט אַזוי שפּעט און אַז מען שלאָפט נאָך ניט. זי װישט אויס די טרעהרען, מאַכט זיך מוטה און געהט אַרויף עטליכע טרעפּלאַך צום גאַניק, װאו זי רײניגט אָפּ די בּלאָטע פון איהרע קאַ־לאָשען בּײ אַן אײזערנעם שטעלכעל װאָס איז דאָרטען אויפגעשטעלט פאַר דעם צװעק און קלאַפּט אָן אין טיהר.

„גאָט איז מיט אײך, חנה!" רופט אויס די דיענסט װעלכע האָט פון אינװײניג געעפענט די טיהר. „אין אַזאַ װעטער צו קומען אַהער?"

אָבּער אַנשטאָט איהר צו ענטפערען, פרעגט חנה:

„איז דער בעל הבית אין דער היים?"

„אין דער היים" ענטפערט די דיענסט און עפענט פאַר איהר די טיהר װאָס פיהרט אין עס־צימער אַרײן.

איינגעבויגענע, מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ און מיט שטילע טריט ווי א גנב, רוקט זיך חנה אַריין אין דעם עס־צימער וואו זי דערזעהט דעם בעל הבית, איהר שוואָגער, די שוועגערין, די קינדער מיט דעם לעהרער זיצענדיג ביים טיש אויף וועלכען עס שטעהט אַ זודיגער סאַ־מאַוואַר און אַלע טרינקען טהע פערבייסענדיג מיט צוקער־לעקאַך.

די ליכטיגקייט, די וואַרימקייט, די זאַטע צופריעדענהייט וואָס ליגט דאָ אויף יעדענס געזיכט, און דאָס גאַנצע בילד פון דער גליק־ליכער פאַמיליע שפּיגעלט זיך אָפּ ביי חנה׳ן אין די געדאַנקען אין קאָנטראַסט פון איהר אייגענער אונגליקליכער לאַגע, פון איהר מאַן וואָס איז אַצינד ערגעץ נע ונד זוכענדיג פּרנסה, פאַר איהרע פער־שמאַכטע, פערהונגערטע קינדערלאַך, וועלכע זי האָט איבערגעלאָזען אין פינסטערע, נאַסע קאַלטע קברים. און זי דערפיהלט אַ שרעקליכען וועהטאָג דריקען איהר האַרץ, און אין די אויגען פאַנגען זיך אָן צו שפּאַרען די טרעהרען, זי דערמאָנט זיך אָבער באַלד וואו זי איז, און שטעהענדיג ביי דער טיהר גלייכט זי זיך אויס און זאָגט:

„אַ גוט־אָוועגט, אייך אַלע!“

אַלע האָבען מיט ערשטוינען זיך אומגעקוקט צו דער טיהר. דער לעהרער האָט געענטפערט „גוט־אָוועגט“, און וואַרפענדיג אויף חנה׳ן אַ בליק פול מיט מיטלייד און יסורים האָט ער אַוועקגעשטעלט די גלאָז טהעע, אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ און האָט זיך פערטראַכט.

די שוועגערין האָט, אָנבייסענדיג אַ לעקעכאַל, געענטפערט דעם „גוט־אָוועגט“ צווישען די ציינער, און האָט באַלד שטילערהייט עפּעס אַ זאָג געטהון צו איהר מאַן, דער לעצטער האָט געוואָרפען אַ גלייכ־גילטיגען בליק אויף דער פרוי, האָט זיך אויפגעהויבען, און גענומען שפּאַצירען אַהין און צוריק איבער דעם עס־צימער, האַלטענדיג אין דער פולער דיקער האַנד אַ גלאָז טעע, פון וועלכען עס האָט עטליכע געשמאַקע זופּ געטהון, און זיך געווענדעט צו חנה׳ן:

„נו, וואָס ווילסטו עפּעס זאָגען?“

„וואָס זאָל איך זאָגען?“ שטאַמעלט חנה קוים אַרויס, און זי דערפיהלט אַז ביי איהר אין גומען און אין האַלז איז שרעקליך טרוקען,

אז דאָס האַרץ נאָגט איהר, און אין איהר גאַנצען קעפּער אינווייניג לויפט דורך אַ שרעקליכע קעלט און אַלע איהרע גלידער ציטערען, כאַטש אַרום איהר איז שטאַרק וואַרעם און אַ גערדיכטע היץ פּאַליעט איהר אין פּנים אַריין.

„יאָ, נו, וואָס פלוצים אין אַזאַ וועטער?“ פרעגט ער זי נאָך אַ מאָהל.

„איהר ווייסט דאָך...“ פאַנגט אָן חנה מיט אַ ציטערדיגע שטימע, „אייער ברודער איז דאָך אַוועקגעפאָהרען זוכען אַ שטעלע, ברויט...“

„קוים אַרויסגעריהרט זיך, דער פוילענצער! “ שלאָגט איהר איבער די רייד דער שוואָגער, און שפּאַצירענדיג ווייטער איבער דעם צימער זאָגט ער: „ביז אַצינד האָט ער אַרומגעפּוסט און פּאַסעוועט.“

חנה׳ן פערקלעמט ביים האַרצען, די רייד שטעכען זי ווי שפּיזען, זי פיהלט, אַז זי קאָן איהר מאַן׳ס בעליידיגונג ניט פערשווייגען, און זי וויל אויסלאָזען איהר גאַנצע ביטערע האַרץ צו איהר בעליידיגער און איהם זאָגען דאָס ער אַליין איז שולדיג אין זייער לאַגע; אַז ווען ער זאָל זיי געווען מיט אַמאָל אָפּגעבען דאָס געלד וואָס איהר מאַן האָט אָפּגעשפּאָרט פון זיין פריהערדיגע פּרנסה און אָנגעזאַמעלט ביי איהם, און ניט אויסצאָהלען צו ביסלאַך, מיט דרייערלאַך און פינפערלאַך, וואָלט ער זיך געוועהן גענומען צו עפּעס מסחר און זיי וואָלטען נאָך צו דער לאַגע ניט געקומען... זי דערמאָנט זיך אָבער באַלד, אַז איהרע הונגעריגע קינדער וואַרטען אויף איהר, זיי צו ברענגען עפּעס עסען, און ניט ווילענדיג דערצערנען קעגען זיך דעם מענשען וועמענס שטיצע זי איז אַצינד געקומען בעטען, אונטערדריקט זי אין זיך דעם כעס, און מיט הכנעה פערענטפערט זי איהר מאַן.

„ער האָט ניט געפּוסט און פּאַסעוועט, ער האָט געוואַרט אפשר וועט זיך עפּעס מאַכען אין שטאָדט... נאָר אַצינד אַז ער האָט געזעהן, אַז דאָס וואַסער איז שוין איבער דעם מויל... אַז עס איז שוין באַין ברירה...“

„איז ער זיך אוועקגעפאָהרען און האָט איבערגעלאָזט אַ ווייב מיט קינדער אויף מיין קאָפּ". האַלט איהר אונטער דער שוואָגער מיט אַ בייזען טאָן.

אבער חנה דערהערט דאָס ניט און וויינענדיג רעדט זי ווייטער.

„שוין צוויי וואָכען אַז ער איז אוועקגעפאָהרען... האָט מיך איבער־געלאָזט מיט די קינדער אָהן אַ פּרוטה געלד... די גאַנצע וואָך האָבען מיר געהונגערט... ממש קיין שטיקעל ברויט ניט געהאַט... און מאָרגען איז שוין פרייטאָג, ערב שבת... איך האָב נאָך פאַר אַכט טאָג דעם אויוועז פערשמירט אַ ליידיגען... אָהן טשאָלענט... און אַט קומט אָן דער ווינטער... נאַקעט, באָרוויס..."

חנה'ס שוואָגער ווערט אונגעדולדיג, און פערדרוּיכענדיג אַ פּאַפּי־ראָס, רופט ער זיך אָפּ צו איהר:

„נו, נו, גענוג שוין! איך וויים אַלעס! קענסט אַהיים געהן, מאָרגען וועל איך הייסען דעם משרת עפּעס פערטראָגען צו דיר..."

„אבער ביז מאָרגען וועלען מיינע קינדער שטאַרבען פון הונגער און קעלט..." רעדט חנה אַרויס קוים וואָס מען הערט און די טרעהרען שטיקען זי.

דער לעהרער, וועלכער איז ביז איצט געזעסען פערטראַכט, גלייך ווי ער האָט גאָר ניט געהערט וואָס געבען איהם איז פאָרגעגאַנגען, האָט דערהערט חנה'ס לעצטע ווערטער, און היגנעריסען פון דעם מיטלייד וואָס ער האָט צו איהר געפיהלט, האָט ער זיך שנעל אויפגעהויבען און זיך געווענדעט צו זיין בעל הבית, וועלכער האָט נאָך אַלץ אַ בייזער, אַרומגעשפּאַנט איבער'ן צימער און געדויכערט זיין פּאַפּיראָס.

„איך בעט אייך ענטשולדיגונג, איך האָב זיך גראָדע יעצט דער־מאָנט, אַז איך דאַרף זעהר נויטיג אַ פינף רובעלדינגען, זייט אַזוי גוט און גיט מיר פאָראויס".

דער טאָן, מיט וועלכען דער לעהרער האָט אַרויסגערעדט די לעצ־טע ווערטער, איז געוועזען אַזוי מילד, אַזוי מערקווירדיג ווייך און איינגעהאַלטען, אַז דער זאַטער און רייכער בעל הבית האָט דערפיהלט

אין איהם א פארוואורף; ער האט באלד פארשטאנען צו וואס דער לעהרער דארף פלוצים נעהטיג האבען געלד, און ער האט זיך אזוי פערשעהמט פאר איהם, אז א רויטע פארב האט בעגאסען זיין פנים, און אראפלאזענדיג זיינע אויגען צו דער פאדלאגע, האט ער ארויס־געגריבעלט עטליכע רובעל פון קעשענע, און זיי ארייננערוקט אין חנה׳ס האנד איהר זאגענדיג ״דערביי:

„דא האסטו עטליכע רובעל, דערווייל דארפסטו ניט זארגען, און שפעטער וועל איך שוין זעהן אויף אייך אכטונג צו געבען, ביז ער וועט זיך צו עפעס דערשלאגען...“

חנה וועלכע איז ביז איצט געשטאנען איינגעבויגען און האט געוויינט האט זיך נאך מעהר איינגעבויגען, האט אראפגעלאזען דעם קאפ אויף דער ברוסט, און הייסע טרעהרען האבען אויף דאס ניי אנגעפאנגען רינען איבער איהרע אויסגעדארטע באקען. צום ערשטען מאהל אין איהר לעבען האלט זי געשענקטע געלד, אויסגע־בעטעלטע קצבה אין איהר האנד. און זי פיהלט אז דאס געלד ברענט איהר האנד, ברענט זי ווי גליהענדע קוילען־פייער, און זי וויל דאס אוועקווארפען און בעפרייען איהר האנד פון דעם פייער, זי דערמאנט זיך אבער, אז איהרע קינדער הונגערען און פריהרען, אז קיין אנדער מיטעל, ווי קצבה, האט זי ניט זיי צו רעטען פון א הונגער־טויט, און ניט־ווילענדיג קוועטשט זי שטארק צונויף דאס געלד אין דער האנד, און מיט דער צווייטער עפענט זי אונטער זיך די טיהר, און ארויסזאגענדיג שנעל „א גוטע נאכט“, לויפט זי אהיים, ניט קוקענדיג אויף דער שרעקליכער, געדיכטער פינסטערניש ארום איהר, ניט קו־קענדיג אויף דער טיעפער, פערפרארענער בלאטע און אויף דעם שטורם־ווינד, וואס בלאזט איהר פון אונטען אין די פלייצעס אריין דורך דעם דינעם זומערדינען שאל, און וואיעט און קלאגט אזוי טרויעריג, אזוי יאמערליך ווי עס איז איצט ביי איהר אויפ׳ן הארצען...